

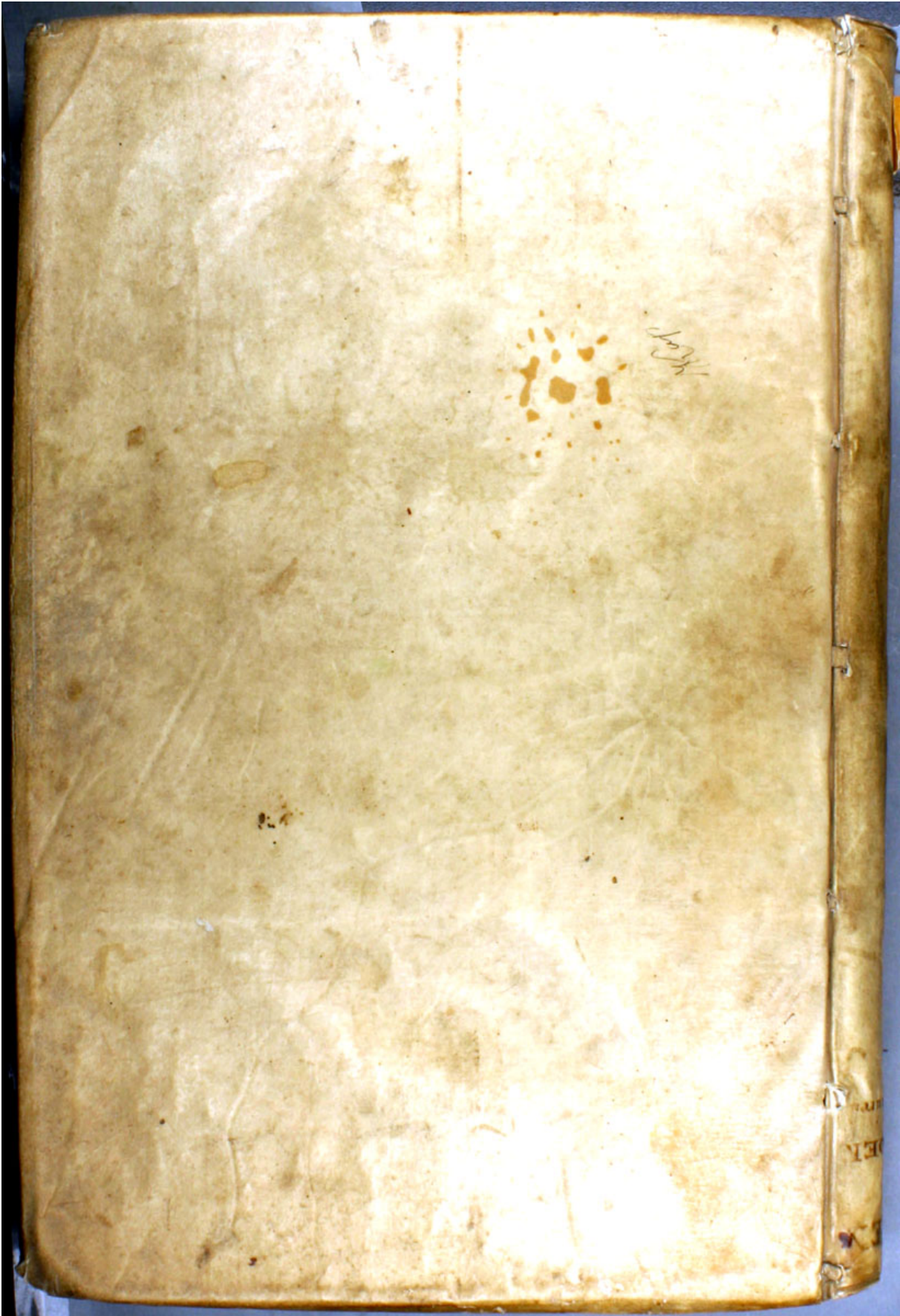
- Digitalisierte Fassung im Format PDF -

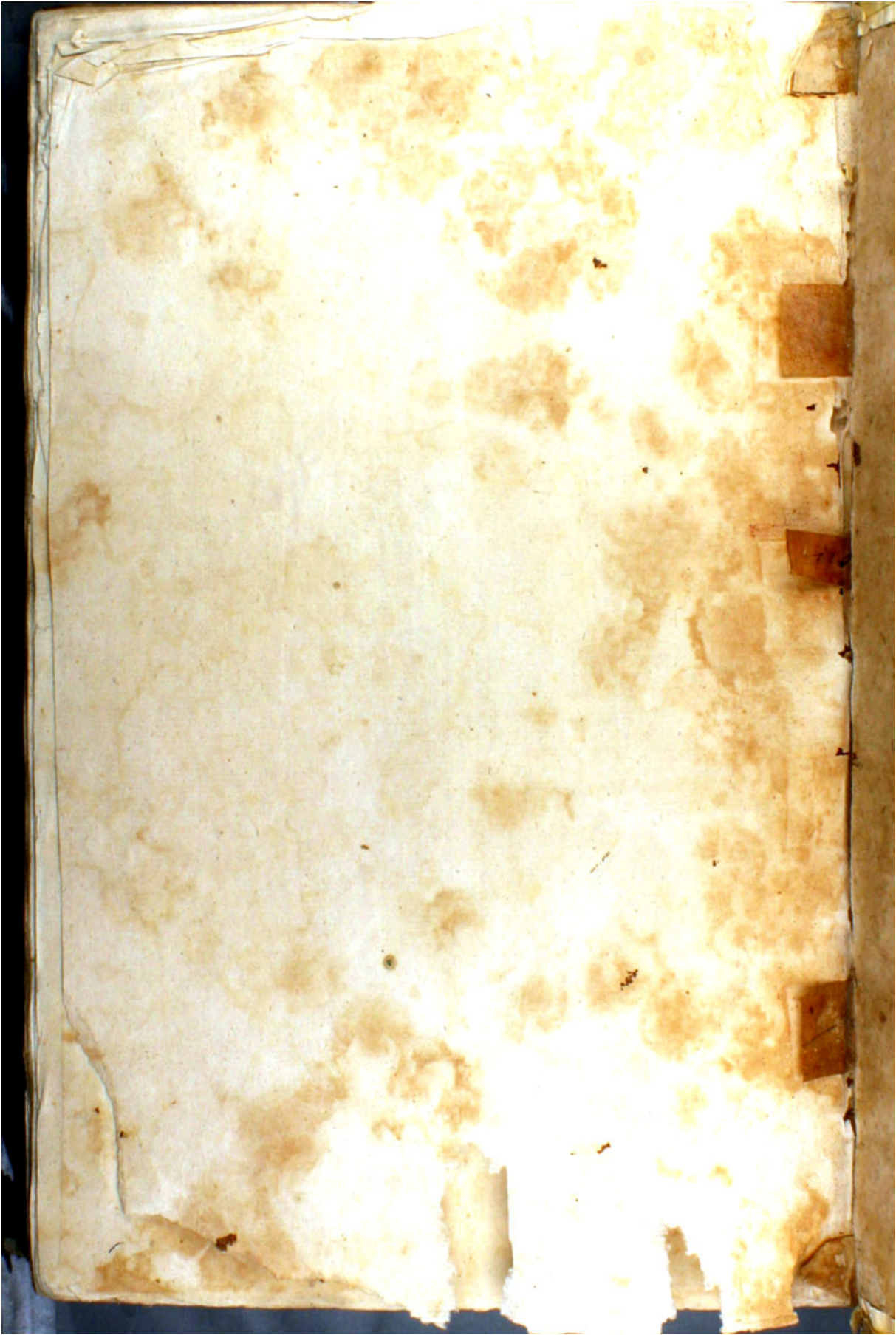
Bloemen en Cruydeboek, Manuscript

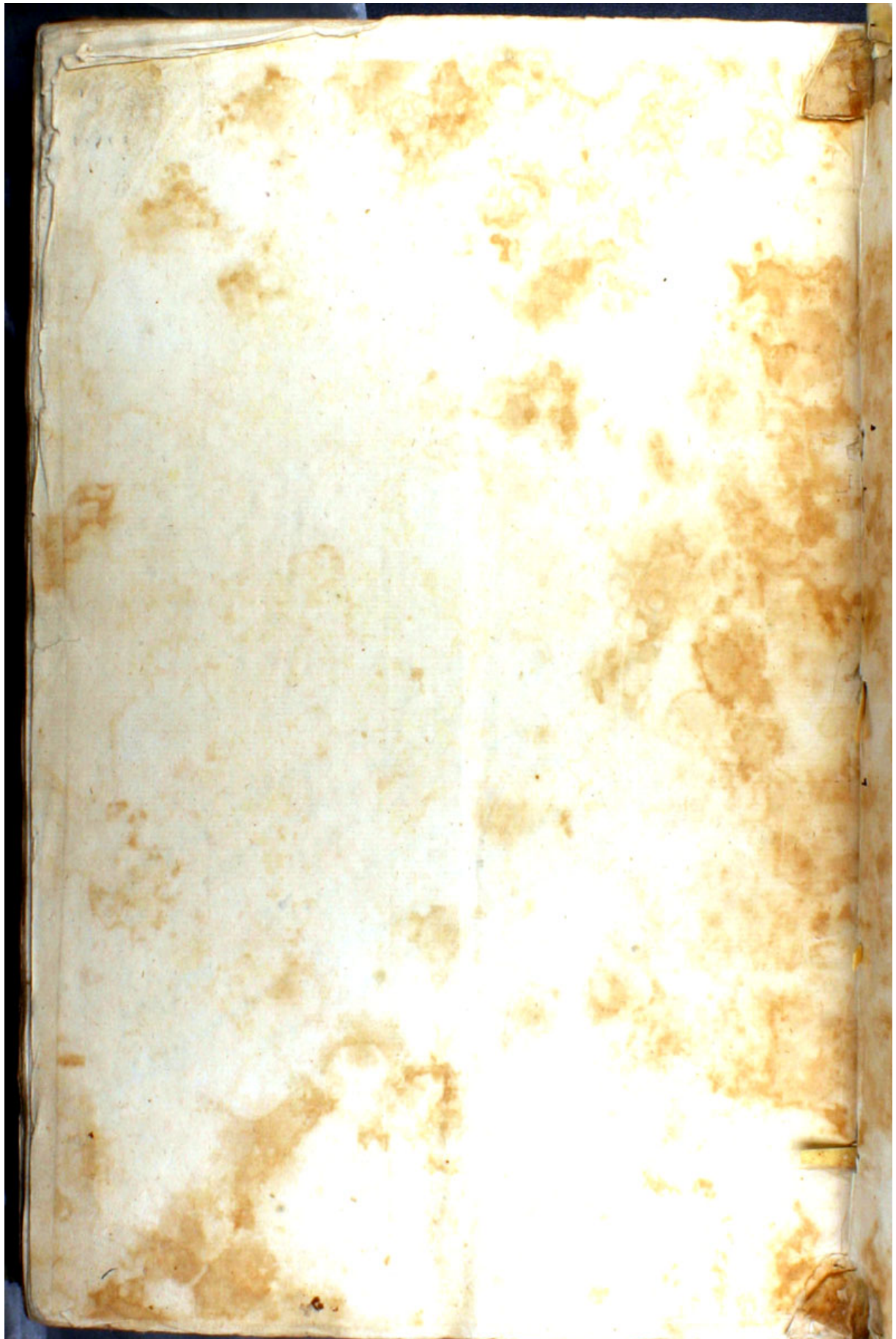
Anonymous

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](http://Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg (Frankfurt am Main)) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

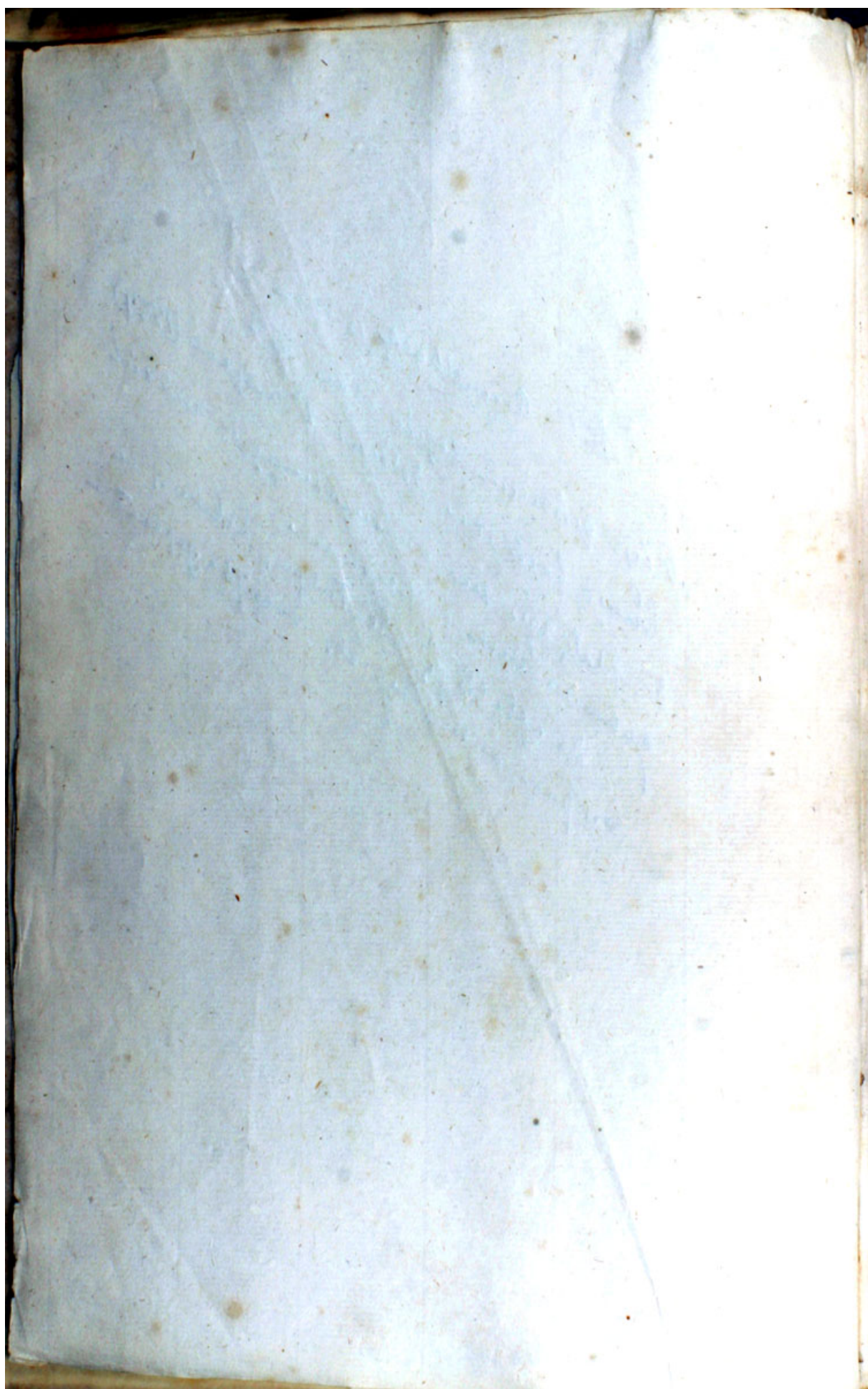

1741
17

R 362 B 02

Dit Cruisboek is een
trij gekoninc copie van het
Cruisboek van Potosi 1° uitgave (1554)
de plaats zijn hier ommekeerling en niet iik
gekouid werk vengoumen. Selen, en
De afbeeldings "See Tulpa, Selen, en
en paar andere zij als toegift zij geplaatst

Bibliotheek
der
LANDELIJW
Hogeschool

Bibliotheek
der
Landbouwhoogeschool
Wageningen

Grande Aüeroene geslacht ofte onder
Scheijt

Folij 2

Abrotonum tomina + groot aueroone

Aueroone als die storidot Eryngij is weder
leij van gheslachte waer of de wensy genaempt
aueroone wijthoy ofte groot aueroone ende de
anderey Aueroone mannekoy ofte sleij aueroone
ende beyde dese geslachte sijn hier te Landen gemeyn

De groote Aueroone wast dythwylt sonderlinge
Want sij daer toe gelykt wort hooger dan sy lantk mant
hoortse gelykt een boom ende heeft harde taeyse tarchen
waer en wassen alom veel witte afveringige seer ghe
Erueds blaerhont die gelykt de blaederen van vele
anderey boomem winter t vergaen ende in den april
weder van niet voortvomen

Sijn blommen sijn gont geelc knooppem ende wassen
Lante de tarchen gelykt inden alsone

De sleijme Aueroone wast nimmer meer seer hoer
ende heeft twee dijme selkont vande wortel moest
voortvomende sijn blaederen sijn groender Langer
taerder meer gesnaeden dan de blaederen van groote
aueroone ende vergaen wort winter t ender vomen
inde meij waderom wt de selne ende anderey
meijne selkont voort

Dese aueroone draegt hier te Landen seldey blommen
ende is seer seer van knoetke seer hoer vortende
dan de groote de wortel van desen sijn taer ende
trimpende ende alomme vol misne tarchont
ende seer niet gont wt werpende

aneroone haer plaese

De eynde de aneroone en wassen hier te Landen niet
dan inde heere daer sijn gheplant worden —

Tijt -

Aneroone bloeyt in augustij ende in september
te haer saet bequaem om te gaderen —

Aneroone wort int Latijn genuesmt Abrotanum
met die naem sijn inde apotekerse bekendt —

Natuere

Alle aneroone sijn van complexen woxen ende
droort tot inde derde graet en is subtyl van substantie

Pracht en twercken

Te saet van aneroone droort ende konne gepoedert
ofte in water ofte in wijn ghesoeden ende gedromt
is goet den greenen die haer adem met en tinnen
freppen ende verstoep vande boorst sijn die haer
zaemine ghetrochende ende gespannen worden statira
hebben die haer water met en tinnen loosen
ende de vrouwen die haer naertuerlyche
tranchheit met wel en tinnen vrygen want
door sijnne subtyle tracht so verdrinset het
vortwit ende doet steyden alle conwittent
vintige slijm en taeye fluymmen die longen
meren bloese en moeder verstoppende sijn —

Auroone is wip ghebronthen it goet wegont
alle femyden mensche hinderlijcke en doet de
wormen —

Dey kooch wonden Auroone vordriefft alle
femy gedierte waer sy gekent ofte gestrooft
wort —

Distre van Auroone met Calij van wonder
boom Caste van radijt Caste Cax onden
Calij van Calijnen gonsst de wt alle den
baert wonden hoofden alt sy twee maelt de
daerft inde sonne Caste bij de vior daer op
gestroothden de selne manier en gebruycht
doet sy den baert die quaelijcke bij vrompt saer
was sy ende suet wort vromen de kinney daer
mede gestroothden —

Auroone met Calij gemwint ende daer
het lijgaem mede gestroothden it goet wegont
de conne huyberinge die gelijck een vorse
op haer tijt weder omme vromt —

Yande auroone scrift plinint dat sy onder
bedde gekent lust totte vrouwen verwercht
ende alder yande tonerije vordriefft die al
Cultden werth ende lust Conden
Anogey belotten —

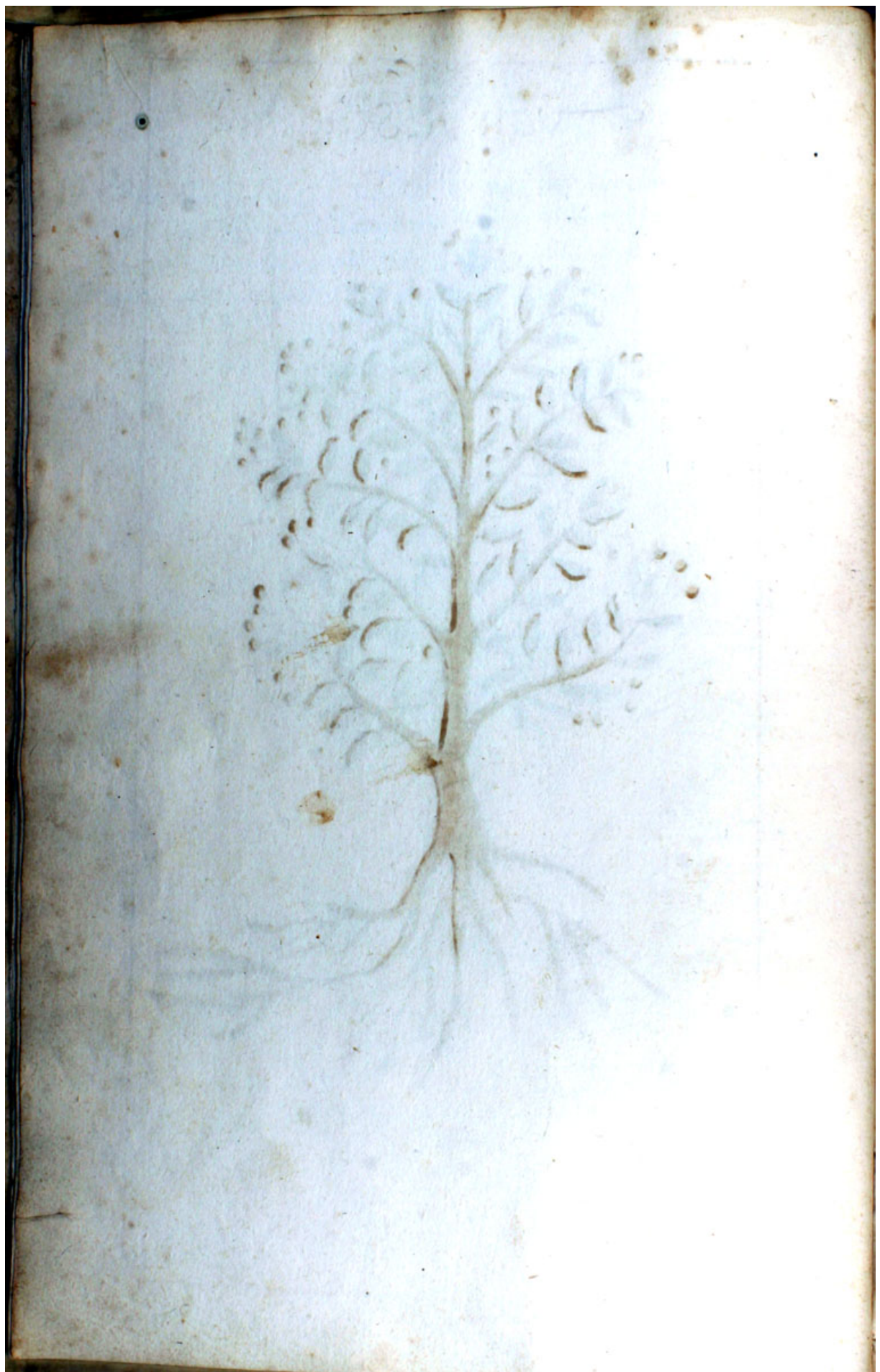
aueroone

De hunderijfde vande aueroone went sij it
der magge wel trefont ends daer contrarij
daer comms wort sij van galsent prime
der mede ijne int Lijgaem niet in gesamen

— Fijns —

van Alsene

Alsene alz Dioscorides scrrijft it drijedor: loij
 van gheslachte waer van de eerste it ense ge
 menen alsen de tweede de zee alsen de derde die alsene
 die Santonitum ghenompt wort ende boonen deson
 jfser wort een gheslachte dat hiet te landen woonste
 gheseyt wort —

Absinthium Latifolium
 alsen

Scirphium
 zee alsen

De gemeene alsenen heeft afsternende gherloofde
 blaaderen van smaethe bitter sijn seel it hontarst
 een velle goet met velle anwassende tarthent daer
 by wassen leijme geels knopkent inde wolkten sijn
 vergaen ende rijp worden ghenonden ende leijme
 soijkent van reinwaer ghelijck maer veel mindse
 sijn wortel it hontarst met veel anhangende
 beselmgan

dat tweede gheslachte van alsen it de zee alsene it
 wort wit ende afgeverwing van lieren ende
 heeft veel witte blaaderen de gemeene alsenen blaaderen
 gelijck maer veel mindse ende weder draecht veel
 knopartige blomme ende seel nestent sijn seelen
 gelijck de voorstaenon alsene ende wast gemenlyck
 ander salff wort voort het it sterker van knoche
 ende wort met een vrende bitter seij van smaethe
 dat op sijn eijgen wort wast ende ghenonden wort

Alsene plaese -

Alsene wast gaerne in svenartijge ende
Overtartijge koude drooge engeboide plaese
ende wort hier te Landen tot veel plaese gevonden -

De zwa alsene wast op sante gronden op plaese
bij der see gelaeghe ende wort op alle plaese
In welant en overbloeding ghehouden oock
In blaenderen Landen en in Kenten ende
In brabant alz bij bergen en psoen -

Tijt -

De alsenen bloeyen in Julij ende in augustij
Wort daer naer wort haer saet bequaem
en te vergaederen -

naeme -

Alsene wort om haer bitteren smaethe genompt
Absinthium ende die naem heeft in den apothec
behouden -

Natuere -

Alsene is worm indoy verston graet ende
droot inde derden graet van smaethe bitter
suyt ende haemen treckende ende daer omme
en vregende en inijnerende / seckende
wormende ende hard droogende -

Vande alsen -

Foly 6

De 3re alsene is worm inde tweede graet ende
droogende indey derden graet. subtyl worm
Eindstentis een gelijche natueren is oock
dat Santemron -

De roomse alsene is een natueren die gemene
Alsene met een engelijck maar meer
saemen treckende -

Crachten wercken -

Alsene is een seer goede medecijne voor de
gensen die in haer maeghe pijn hebben ende
verlaeden. Eijn met herte cholericke guele
voertigeijt een deel mette camex-gaenck
ende een deel metten iurine lossen ende of gaen
maer totte maeghe die met eende voertigeijt
ende flimpe verlaeden is ende longen ende
keerske die daer mede verstoppt sijn en is sijn
niet bequaem als galenit seerijt -

Alle moergent alsene mitstoren in genomen
bewaert ende besgermpt voor droontheit -

Alsene met asijn gedroncken is goet
voor die vanden fensijnigen caperuoelij
krank sijn met wijn gedroncken is sijn goet
tegen vergiftigeit tegen die sterckes een
een spinnen en anderen gedichte -

vande alsene —

Alsene met honte vermengt en op de oogen
gestreken it doet woerdoutheit gesijet
ende tregent de blaime oogen met soete
wijn alt bestaert gesoeden de oogen daer
insede gestreken konsempit sij het smerten
der oogen —

Alsene inde kerckse gelyt bewaert
de kerken datter geen molten ofte sigtel
sij en comen —

De alsene met honte in genoomen doedel
ende drieff wt alle wormen sij langon brade
ofte anderon ende maekt sachte dunnen
amer gant dat gelych doet se cork van
blijten op het lijgaem op den kinck ofte
pauel gelyt it waertijger ende sterker
den wijgey anderon alsene maer it de
maete maer hinderlijck ende minder
bequaem —

het saet vanden Twe alsene it ven seer goede
maederijne tregon alle wormen die kinck
dat menschen lijgaem groeyen het sij van
suete datse en —

— sijmet —

vanden offentonge -

folij 6

van den offentongen folij-7

grootte tamme offen tonge / Cleijne tamme. offe tonge

dat eerste gheslachte datmen groote tamme offen
tongen noemt heeft lange konne swart groene haer
artijge blaederen ende sterckende sijn staelen sijn
kon haerartijge ende naestige 2 ofte 3 wosten hoort
daer en waeren veel groene blomkent slach in
wijne gesneden gelijck en raedeken antision van
kieren int eerste voortcomende sijn licht purper
daer na hemelt blaen ende alt of walley voortcomen
daer haerartijge huijckent 3 ofte 4 lanck artijge
voorenkent voort die vol rimpelen sijn de wortel
is lanck sterck van kintey —

de leijne tamme offen tongen is de voorste van
driue haerartijge blaederen staelen wortelen
ghelijck in alle manieren maer veel minder sijn
staelen sijn orter sijn blaederen sijn leijnder
ende smalder die blomkent sijn ghevatsonnent
ghelijck de anderen maer minder ende van kieren
bruijg paert het saet is de anderen gelijck
maer minder ende swarter —

dat derde gheslachte dat wilt is dat is den voorste
ende onderlinge de tweede ghelijck maer
sijn blaederen sijn konner ende smalder de
blommekent sijn hemelt blaen ghevatsonnent alt
de anderen maer veel minder + saet is bruijg en
leijde wortel lanck —

ossen tongen- plaetse

De sommige tamme ossen tongen de grooten
worden gevonden in Loosijne inde besten ende
bette ooren Landen oomey van haer selven maer
hier te Landen worden sijn inde boonen gevonden

Dat tweede gheslachtet waest oock op sommige
plaetse in d'niets Land genoecht int wilt hier te
Landen is t' luttel bekent sy wort niet dan inde
boonen gevonden

Dat wilde gheslachtet waest hier al in maegeren
ende sentaertijge ooren velden

Tijt -

De ossen tongen bloeijen inden herijmaent
ende inde cristmaent ofte daer ontrent soe
laeneren sij haer saet

naeme -

Dezen drie ruyden worden niet selden naem
jude apotekerde genoompt binglossa lingua boint
in Consetaels ossen tongen ofte binglossa hoe
wel wortant dezen ruyden de vette binglossa
met sy sijn want de vette naerdijge binglossa is
die barnage daer van wij hier of herijnen
Sullen

Vande offetonge- natuere

folij- 0

De groote Crosse tongen sonderlinge de wortel
is van complecien wat vint ende droef maer
en is niet verre vande middelste ende getemperte
complec gheueken —

Dat 2 ende 3 sijn van gheleijde nachinoren
Inser wat warmer —

Crachte en wercken-

De wortelen vanden grooten Crosse tongen
met Clij en wat gement is goet tegen berberante
totton wonden ende Cinde Cweeringe met sijn
tarwe maek geneest en het wilt vier met
edijck gheueken geneest sijn alle ginselen ende
haete remingen —

Dat tweede gheslaget is seer vartue tegen
alle veyen van wilde ghedierde sonderlinge
vanden Slangen ende nachoren het sijn wat ende
hoe sijn ghebruyck wort sijn in spijse in drank
Coff Ciner + lijgaem gedraegen —

- offentongen -

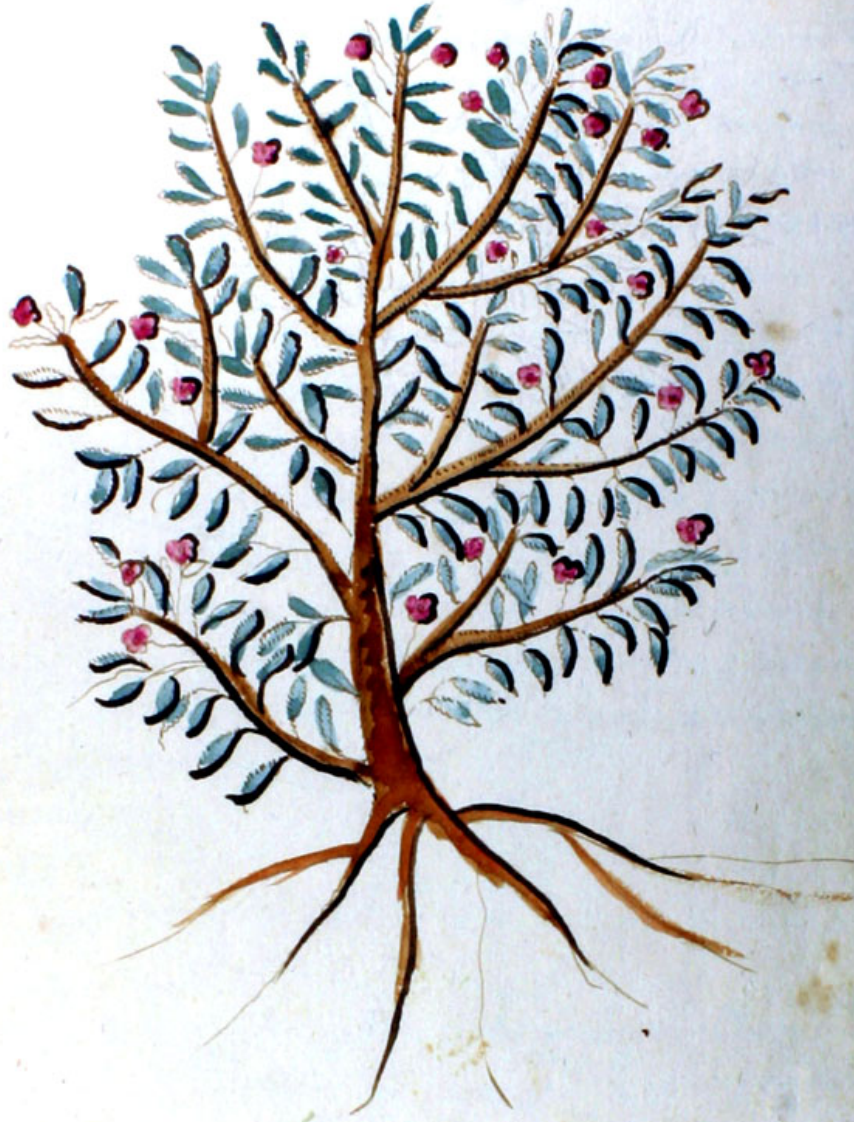
De derde ofte wilde offentongen die wortelen
van die met floop ofte korb gedroncken
vergaert of ende doedet de breede wormen die
in een menschen lijf groeyen —

Op een dreef vindingen sonderling en vinding tamme
Ergen die moederijnt dreef tijt dat sij dat
harte sterket ende lictet ende alle swaerheit
daer wt verjaert ende dat die blomme in wijn
ghelict ofte conserue daer of gemaect
ker goet sijn alle bedroefde swaermoedige
benade menschen —

- fynes -

vanden tchiūm

folij 9

Vanden tchiium

Folij-10

Tchiium heeft Lange blaeddoren kon en haerachtig
ende wort sijn staelen ende hobben seer wel
angewassen tleijms vorte staelkent daer en
enier beijden eniden wel tleijms vorten
smalle swart groen storppe blaerkent die ten
eynde vanden stael seer tleijms sijn gelijck
werkent tuijssen wolkden de blomkent wort
toomen die wem tleijen en verst ligt paert sijn
ende als sijn capen gaen haemelt klein worden
wem watsoen lantachtig met 4 of 5 paar se
draijkent daer in wassen de blommen of vallen
ende gerassen sijn so wintment saet dat swart
ende tleijms is wem watsoen een slangen hoofden
gelijckende de wortel is wergt ende lantachtig
wem kinjten wort —

plaetse -

Tchiium wast in goede vette voren velden ende
bij de waegen contrent kinjfel Loenen ende tot
meer anderen plaetse in brabant —

tijt

Dit kinjt bloijt seer alle de somer door
gelijck de anderen en sey tongen ende haerent
ten wijken sijn saet —

Aschiūm — naem —

Dit ruijt wort genaempt int Latyn *Aschiacum*
dat is in onse taalen Slangen ruijt inder
apothecarijst onbekent —

naetueren —

Dit ruijt is van naetueren de anderen ofsen
tongen maer moet wormen ende subtiel der —

Cracht en Cwercken —

De wortel van desen ruijden in wijn gesoden
ende gedroncken coompt met alken te hulpen
die wonden Slangen gestreken sijn maer
bestesumpt oock den mensche dat hij daer niet
van gestreken en wort alment te weeren in
desen manieren ghebruikt —

Dit ruijt versaget oock de lendenen vande
pijnne ende waedem —

Des gelijcke cracht ende wercken hebben
oock de blaederen ende het Saet —

Item met bier offe wijn in genoomen doet de
wrouwen wel metten genen —

Finis —

vande hondt stongen ^{folij-10}

Vanden hondt stongen

De gemene hontstongen heeft eenwe ronds brinny
 Tweley 2 ofte 3 wotey hoer daer en was sey
 Lange blaederen die blommen was sey boony ende
 Tweley wrel by wey wey lueren purper brinny
 ende alt walley so romey daer wort platte
 Houwe sadey 3 ofte 4 by wey die alt sij ruyp
 Sij ende lueren bliuon hangen gelijck
 sadey wey agrimon de wortel is lantke ende
 sijck wey knijten swart —

plaetse —

hontstongen was sey alle omme oner bloeding op
 Oingebonds sentertijge plaetse bij de waegon —

Tijt —

hontstongen bloeyt meest t inde brack maent
 ende inde soeymaent wort haer saet ruyp —

naem —

hontstongen Sonderlingen de worteloy sij
 roint ende droeft —

Cracht en Cwercken

Hontstongen is een heelsaem — vnijt ende is seer
goet sonderlinge de wortel onse wonden meden
te geneesen met gers te maek gemengt is in
goet woor het wilt wien —

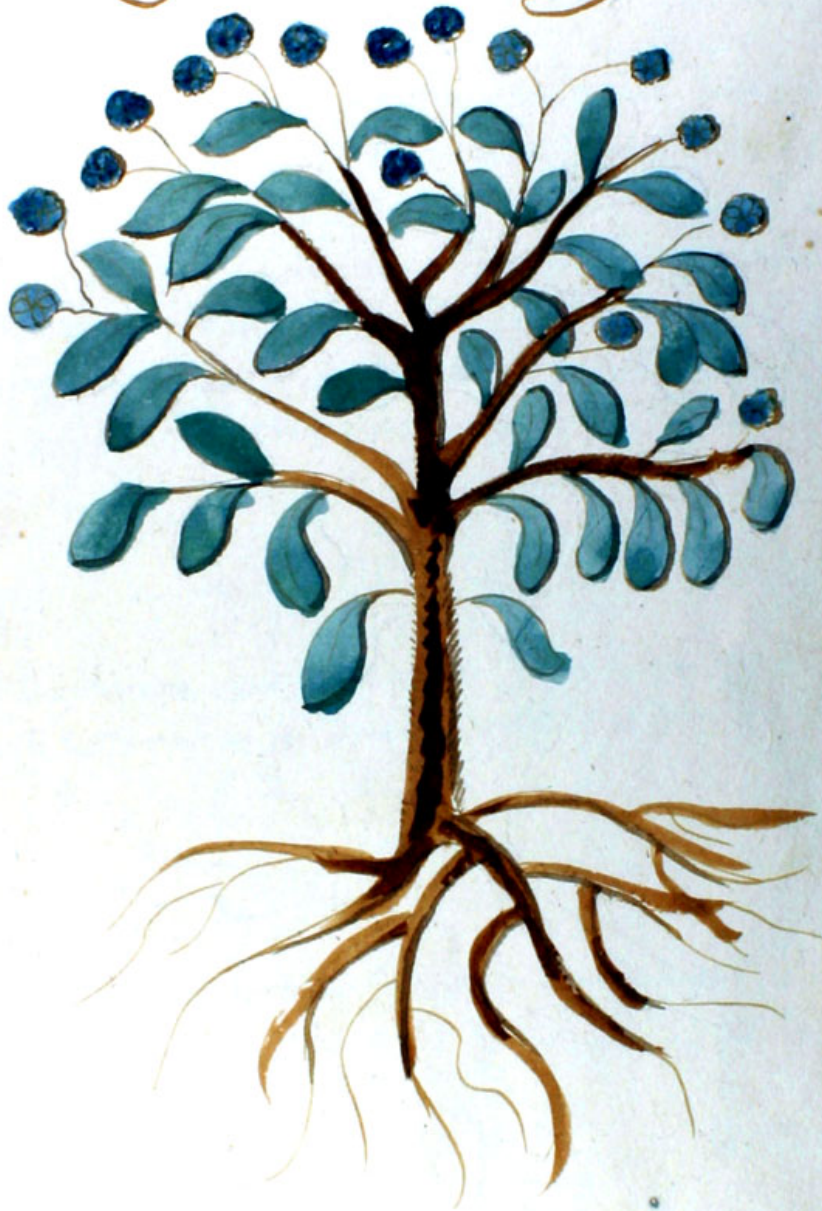
Water ofte wijn daer hontstongen in gesoden
is dat is goet woor ende in curatie wonden
en swellingen mede te geneesen maer seer
sonderlinge woor de gebreken des monts —

veuden hontstongen wort een saltken gemaekt
dat totten woorst gebreken seer goet is in
deser manneren tsaep een hontstongen wort
met honing gemengt te waken honing wien roosen
ende gesoden alt saemen ende als t geneesen
gesoden is so doetmen daer in terpentijn men
roeket wel te saemen en men leytet op de
wonden —

Item de wortelen veuden hontstongen
gebreken ende in fundament gesaet
is goet woor de inwendige spenen —

vande barnage

folij-12

Van de barnage

De barnage heeft ronde / vierkonde kruede
 wortgroene bladderey ter aerdey kringende
 haer / Keley sijn rombe onder-halve wort hoogte
 ende deyley hem int opperste in welcke
 tarchent die draegon ~~te~~ groene lijnelijche
 gestarnde blomney gaent hemelt blan wey
 knerey ende sommigen vort swe wit al t die
 of walley soo wassendor swaerte vortkent
 soutijf 2 ofte 3 neffent wey gelijche ende
 gemeijne binglosten maer minder ey swarter

plaetse —

De barnage wast alomme inde hooien ende
 wort vort in santarctijgen velden gevonden

Tijt —

De barnagen begint inde brachmont te bloeijen
 ende bloeyt voort alle de somer door

naem

Dit kijn wort vonden ~~en~~ dorey ghegraten
 Unguibubula libanium dat is in onse taal en ofsen
 tongen ofte hoetongen omme dattet kroolijf sijt
 maer it inder apotacke hetet borago in onse
 taal en barnage

barbage - natuere -

De barbage is warm en worttitt van natuerey —

Cracht en wercken -

Op die twee trindon ende blomme in wijn
gheloeijt ende daer of gedroncken maect
den mensche vroolijck ende blijde ende drooffeijt
ende alle melancholijse verdringey —

De barbage met honing waeter gesooden is swer-
goet voor de conuulsijs vande kuelen —

Op die barbage drie tarchent mette wortel
ende saet in wijn ghesooden ende gedroncken
is goet tegen de derde daer ghevoerse ende
vier tarchent tegen de vierendaer ghevoerse
Op de selue manieren gebanijct —

— Finis —

folij-14

vanden anthyllis

vande anthyllis

Dat eerste anthyllis is een staelen ende blaeder.
den linc met seer langelijck maer ontrent een
voet hoerghedie mit ende siet it daer en was sen
wt gespreijde witte sietse blaederen de blommen
wel bij een gedrongen bouwen ende stael ende
sijn een Lierenen geel ofte bleek alz sij ver
gaen sou volget daer Lijme heikent naer
daer in leijt dat siet de wortel is dun en ende
sont arstige —

De anderen tweede anthyllis heeft 4 ofte 5
Lijfse meer dunnen staelkent langt de
aerde a. m. p. ende met smalle Lijme die kragt
bleekent behet tussen welken staelkent
de purper blommenkent ende sietkent wort
voomen die Lijm sijn de wortel is dun en een
vinger lang dit siet vint it vol sap
ende sont een smaeke —

plaetse —

Danthyllis wast in sont arstige grond en alz
sy sekenit op de dunnen daert wel gebonden
wort —

Cyt —

Danthyllis bloijt inde brachmaent inde
hoeymaent is sijn siet a. m. p. —

Naem -

De werfke geslact wort int Latijn genoompt
 Anthyllon en Anthycellon in den apothek isf more
 conseruent sommigen truijt lijfgebbert hretent
 Gladiola welken naem glant geuomen is daer
 sommigen dit truijt uerounden hoe wel dattet
 is Cap wretten glant niet en is —

Dat anderoy truijt is vorken anthylla ende
 wort tot ander freint van anderoy genoompt
 int Latijn Anthyllis altera van sommigen in terti
 borda —

Natuere -

Anthyllis is droog van natueren en heijlsam —

Cracht en wercken -

Anthyllis en loet waer in gedrouwen is waer
 goet voor de ende pijsse ende droppel pijsse
 ende teegen die waecomme ende pijnne in de leiden —

Mit melken en lij van roosen gemencht op den
 buijck geleijt is voor de moeder als sij mit
 vinnen versterceijt beladden —

— Signet —

folij-15

— vanden Chitten —

Van de Clitten -

Folij-16

De Clitten sijn tweederlei hier te Landen sijn ghe-
maeyde wenen sijn grooten Clitten ende de anderen
sijn Clennie die wij onder een Capittel gheselt
hebben omme de gelycknisse so van naem
als van watsoetne —

De groote hebben sijn groote blaederen bracten lant-
asnerwige ende een sijn maer op de vortersijde
van livers swart groen de staelen sijn roet
hol wit gemencht met purper roet ende heeft veel
sijn anwassen sijn stont met Clennie blaetken
beset ende daer en wassen rondes vol van kromme
haercken daer mede sijn andere lavers bliuen
hangen die als sij op gaen voort brengen sijn
purper haerachtige blomme die wortel is
siet en lant binten swart kinnen wit —

De Clennie Clitten dragen asnerwige blaederen
wat gekortelt haer staelen wassent onder galf roet
hoort ende is met veel swarte tarchen besproyt
tussen de blaederen ende de staelken wassende
3 ofte vier Clitten bij een met sijn doornen
beset daer mede sijn andere lavers bliuen
hangen int middelste der Clitten comt een Clennie
kroonten wort luttel hooger wassende dan de
Clitten daer op wassent een Clennie blommeken die als
sij op gaen verdwijnen ende met het kroonten
of kalen dan wassen de Clitten wort ende
brengen lantachtig siet de wortel is groot
ende vol van elingen —

Vanden Clitten-plaetse -

De litten wasfen gaerne by de wegen ende
vrenten vanden velden in ongekunde plaetsen
ende in woude vanden grachten -

Oyt -

Juden hoeymaent ende Jnde oestmaest soet voompt
beide desen gheslachte voort -

naem -

De groote litten hiet in Latyn perlonatia Jnden
apotecie bardana maior ende Lappa maior -

De leijme worden ghegaten in Latyn xanthum
inden apotecie Lappa minor -

natuyere -

De groote litten sijn verdroogende ende vertwien
de leijme sijn van gelijcke maetiden -

Cracht en Cwercken -

Dat sop van groote litten met honing gedroncken
doet water maekden en urine lossen it velt groot
tegen de pijnne inde blaese -

De wortel vande litten van dracmae puer
met korne van pijn appel wotgont gheskeeten
ende ghedroncken it van rustelijcke maeder ijme
voor de gaenen die bloet spinnen -

- Eijme -

vanden bijvoet - folij 17 -

De bijvoet heeft brude swer ghesmaede blaederen
ronds staelen voortvoomonds van linderen bruijn
groen sijn staelen lantken wort met wael
duwvonds leijme staekent sijn blommen
sijn leijme twee ronds knopkent lantde staelen
ghelijck ende alssone wassen van wortken
als sij rijp worden der marwleijme ghe
lijck de wortelen sijn bontcorting met waeling

Van desen kintden is tweederleij gestalte
die alken van linderen vorsteyden sijn

dat wonen heeft bruijn roos staelen en blommen
en wort wou bijvoet ghegeten

dat anderon heeft wit groonen staekent ende
is wit bijvoet genaempt ander mak anderon
in alle manieren ghelijck

plaetse -

De bijvoet wort ende kanten vonds velden bij
de waegen ende somtijt bij de staende wasteren

Tijt -

De bijvoet bloeyt inde hoymaent en oogst
maect en lacten

Vanden byuoet-naem-

Dit ~~krijt~~ hiet inden apotwke Artemisia hiet
Vtē Landen byuoet ende sint Jans ~~krijt~~

natuere-

De byuoet is wat haemey tr. verhoudende ende niet
Sonderlinge waerem van natuerey —

Cracht en wercken-

De byuoet met olij van soete amandelen ghe
stooten gelijck een pleaster op de maeghe
gelijck geneest de pijn der Solis —

Die byuoet is cracht van dieer ~~krachten~~
dat hij dat hiet daer hij in ghegengen ofle
in gheworpen wort bewaert wort ~~sinjer worden~~

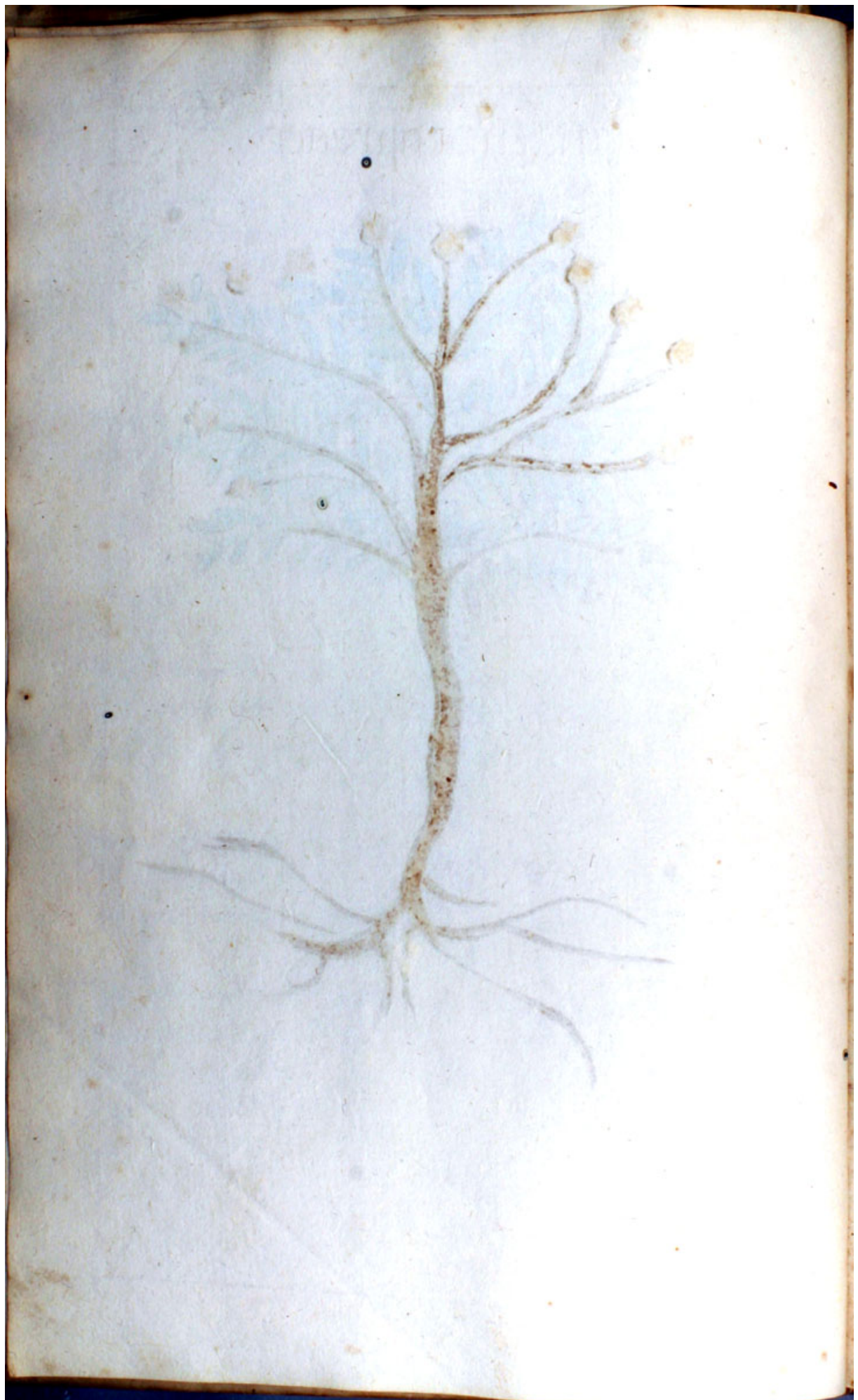
Die byuoet hij hem draeghet die en can geen
benijnghe dierey ofle anderey het lotten
C. ~~in~~ ~~er~~ ~~wes~~ ~~veijfende~~ en can hij met lichte
lichte mede worden —

— fymoz —

Gronden reynwaer

folij-10

Vanden reynwaer

Folij-19

Reynwaer is tweederleij den wnen is groot
ende gael de cunderen is leijn ende wit —

De groote reynwaer heeft bruyne staelen
3 ofte 4 voet hoog die mit opperste haer
in wale leijne staelken verdelen daer
op wassen konde kroontgen wort brongen
gale knopartige blommen sijn blaedersijn
leijne van wale trefen wens staende ende alt
blingelen wt gespreijt de blaerken te samen
vergaedert van welken elck wens om de tante
gehortelt is de wortel is dijn hier ende
daer blidderende. —

dat cunderen leijn reynwaer heeft bruedartige
wer gesnede blaeders die staelen sijn dijn
ende wassen cunder galien voet hoog ofte meer
daer op wassen kroontgen wort brengende
witte blommen de wortel is hart in twee
ofte in drie gedeelt heel rimpende van
korte en smakte den voorst reynwaer
gelijck maer wens luttel onsterker —

plaeuse —

De werte reynwaer wast ontrent de wegge
bij de haegge ende tante wende wete —

dat cunderen wast in italijs hier wortel
indes hoenen gebonden —

Vanden reyvael-tijt

Als sijde d'wase rijnen bloeyen in den hoijmaent
ende in de Cris tmaent —

Dat wylke gheslaete naem —
wort mit Latijn gheheten Artemisia vnicalis, in
meder d'ijst rijnwaer ende worm rijn ende wort
ben sommingen gehouden voor dat derde gheslaete
ben artemisia —

Dat anderen is vork sonder twijffel een rijnbaer
hior of maerke sommingen wel gelaerde de op
kerke d'hillen so ist vork sonder twijfel de
gemeyne rijnbaer ende d'hillen want beyde
d'wase rijnen sijn een vork ende maerke ende
kerken mak anderen een gelijck —

— natuere —

Rijnbaer is worm ben natuere tot in de twade
twaet ende droote tot in de derde t welcke sijn sterke
vork ende sijn bitteren maerke bewijst —

Dat rijnne rijnbaer is een gelijcke natuere

Cracht en twercken —

Dat soet van rijnbaer is een sonderlinge medesijn
tegen de wormen in wat memieren dat ment in
d'wamp so doodet ende d'ijstet de wormen of

Rijnbaer gestooten met elij wel gemengt
is een goet tegen die pappe ende gestwel
kende d'wern —

Nota — sijnmet —

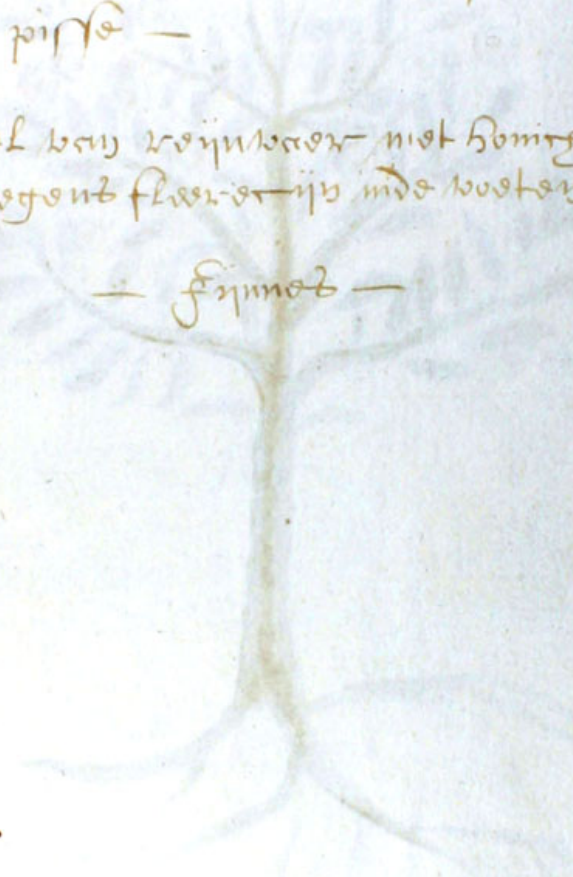
vanden reynwaer- ^{folij- 20}

Dat sap van reynwaer met oley van roosen
gement daer mede het lijf aen voort ontromen
vande vortse bestreken doet de vortse
after bliuen -

Dat selue sap met wijn gedroncken is goet voor
de pijnne en widdomme vande blaese ende tegen de
druppel pisse -

De wortel van reynwaer met honing genomen
is goet tegen de fluxen of ijs inde weten.

- Finis -

July 20

Van de maeter —

vade mater

Folij 21

De mater heeft wel te voren gesmeede asnoort
Blas-keut de werste bladders en bands ~~en~~ ~~om~~ ~~om~~
gelijck van fatsoenen en liere sijn (keulen
wassen 2 ofte 3 welen hout daer op wassen
wel blommekeut mit middel gael koutomme wit
den amille blommeken gelijckende saer-stouck
van houten bitter-wen ~~en~~ ~~en~~ ~~en~~ die al 2 sijn
bergaen so word en sijn wel ~~en~~ ~~en~~ sijn wortel
it hontsergling met keel en gangede wesselingen

plaece -

Mater wast gaerme in drooge plaece bij de
Einde minoren en die gelijcke plaetse

Tijt -

Mater bloeyt inde huijmaent ende oogstmaent
Egier alle de ~~en~~ ~~en~~ ~~en~~ door -

naem -

Mater heet int Latijn parhenium en Amarcus
inden apotheker matricaria in onse taal en mater
ende moeder ~~en~~ ~~en~~ ~~en~~

naetiere -

It ~~en~~ ~~en~~ ~~en~~ it worm inde derde graet ende
druogt inde tweede graet

Crachten wercken -

Waster-gedr-oort en gepoedert daer- of w
oot swax-met honig ofte iet anders is
genomen jaert of duar de amox-gante
de swarte galle ende flijnme daer-onne ofte
Sax-goot den ghenen die draeyinge ende
swijmslinge int hooft hebben die oort van
adem sijn die vol melentholke sonder waeden
sijn ofte trisring ende swax-moeding sijn

Waster-sonder-de blomme is waster ghe
gooten ende gedroncken it goet voor de
sien is oort seer goet kooft op stingen vanden
met wijn gerooft op de navel ende op het
harte ende ende gelyt -

Waster molte blomme groen gestooten it
goet voor twilt vier ende alle heet geswellen
daer op gelyt -

— sijnmet —

vande hartstongen - folij-22

De harte tongen sijn tweederley waer of de
wenen gencumpt wort de groote hartstongen
de ander en de leijme hartstongen

De groote hartstongen heeft lancbare tige blaen
op de wenen sijde doncker groen op de
ander sijde blaengroen van lisen sij
steek is lanc en effen en tær op het topken
draegende een spoone ser vol leijme
lyfnerwe saemen gedronge blommekent tsaet
is kantige ende bruij de wortel is lanc ende
rom in een gewrongen van binjen swart
van binney bruij root van smachte gelijck
sterken

Dat leijme is de worst van blaederen en
blommen steelen en saet gelijck maer minder
van blaederen en effender sijn wortel is rooter
meer gewrongen sonder smachte ende
van binjen bruij van binney doncker root
maer grooter van smachte

plaetse -

De hartstongen wassen gaerne in worttige
waterachtige plaats in bouden ende seer
doncker en kisten

Tijt -

Zeijde de hartstongen bloeyen inden maij
ende vruchtmaent

hartstonge - naem -

Twēse rijnēden worden vande gheleerde int
Latijn gheseyden bistorta ende serpentaria maer
in onse taels hartstonge —

Dat eerste gheslacht wort vān sommige int Latijn
colubrina geyeten in onse taels groote hartstonge

Dat tweede deel iz de sleijne hartstonge —

natūere -

hartstongen veruolen ende verdroogen
tot inden derde graet —

Cracht en wercken -

De wortelen vān hartstongen in waeter ofte
wode wijn ghesoeden ende gedroncken stelpt
den loop der urine ende iz goet voor het roo
maelsoen —

De hartstongen slooppen de naertierlijche
cranchte der vrouwen als sijte oner
bloedinge voemt ende aldergande bloetgancē —

Des gelijche doet sijn vort dat brachten op
honden ende het onergewen inder seluer
mennenen gebrijtet ofte gepoeder met wode
wijn

het waeter dāer de blaederen in gesoeden sijn
iz swer-gest tegen alle swer-mige des monts
ende wer-heltinge der herte de mont dīth wijlt
maede gespuelt —

— sijnnet —

vanden hoofblaederen-
folij-23

folij 24

vanden hoofblaederen

hoofblaederen heeft groote blaederen met
wele aderen en praetvoet gelijckende set
offe senen vander steel en wortel wort
voornede van boonen garven van ondersen
wiltcorting ofte asierwilt de steel is mit
silde praecorting en spame goet daer op
wassen seume gele blommekont die seer
ker vergaen ende in groene woltcortige
bolkont versundersen die ghelijck ant pape
wilt worteliegen de wortel is lichte
berensert en derwaert wrijpende

plaese -

hoofblaederen wassen gaerne bij het waeter
en op woltcortige plaetse en welden

tijt -

Int beginsel vande maart en april soo brengt
de hoofblaederen haer woltcortige steelkont
wort daer op haer gele blommekont sonder
blaederen wort daer naer voornede blaederen
wort vande wortel dan vergaen de steel
ende blomme alsoo datter selde blommen ende
blaederen bij een gebonden worden

naem -

Dit wilt wort int Latyn genoompt tulsilago
inden apotecen faelara in wederdijz hoofblaederen
praetleue en s ratrijnt wilt

hoofblaederen natuere

hoofblaederen wort groey en wort wassende
sijn wey natuere worting maer droogende
Een sijn sij seep ofte seerp ende mijs die
verdroogende —

Cracht en wercken —

De groene hoofblaederen geslooten met honte
gemengt geneest het wilt bier ende alderginder
geswollen daer op geswaerden —

De drooge hoofblaederen op glesijende vollen
gelyt den worte daer of door een trechter
indemont ontfangen is ghet tegen de droogten
hoest ende de dampingheit op de hoerst ende
doet de expositie op de hoerst doorbraken —

De solne waert heeft vort de wortel als
Een constancien is ende den worte daer
wey indemont ontfangen —

— sijnos —

pestelentie wortelen folij 25

folij-26

pestelentie wortelen-

De pestelentie wortelen heeft ga-oute ronde
bladeren die daar naer so groot worden dat
mense met een blat een klein tafelken bodstken
maert ende een op de eenen ende seuen groen
op de ander sijde. witaerting haer steel is hool
ende ontrent een spen houtdent opperste vol
leijme blommeont dijck by een gesuopt die
just haer steel ver-gaen sonder oet wort te
brengen de wortel is dijck binnen wit sterck
en bitter van smacke

plaese-

Dit wint wort gaerne in natton vogelijge
plaeze ontrent de waerren en waterloopen

Oijt

De blomme vande pestelentie wortelen ver-
t hooney haer int beginsel vanden maert ende
in april so ver-gaen si ende dan comen
de bladeren voort die alle de Sommer-dijeren

naem-

Dit wint wort int Latijn genoom petasites
Judey apootwerke is onbekent in vuse taalen
pestelentie wortelen

pestelentie wortelen - crachtare

Deze wortelen is droog tot in de derde graet -

Cracht en wercken -

De pestelentie wortelen gedroogt ende gepoeyert
ende met wijn gedroncken is een vryselijck
medesijme tegen de pestelentie ende tegen
de beste vortse want sij doet den menschen sweten
daer door daerijft sij alle beste sijn want tharto
ende alle quacet vier sij doet de wormen tijt
en sijn werking medesijme tegen dat op
ende op stijgen vande moeder inder Solhou
quamenen gebruyck

De pestelentie wortelen haelt alle in vetende
inlactatie ende sweeringe almen dat poeyert
daer in sijn

De pestelentie wortelen genest de worm vande
paerde hoo ende in wat maniere dat sij dat
gebruyck is dat sij dat van binnen in
geenij ofte van binnen daer op sijn

— Finis —

Van de grijfcom - July 27

De grijfcom is tusschen van gheslachten
waer van de eerste is de gemeyne grijfcom
die van galemitte pinnelt ende anderen grijfcom
Inse fort alleen bekent ende inde meeste ijme
geblint is geweest dat tweede is een ander
armijt alleen van plimite bestrekenen ende
beide dese armijden worden herte Linden
ghewonden

Dat gemeyne grijfcom heeft wortant o steelkent
met leijme twee seer gesmeeden blaas kent van
liere asier witte sijn blommen sijn leij en
steegen veel bij een gedrongen van lierey
wuerper brimje de wortel bey vergaen in leijme
duop kent veranderen daer in leijt dat esact dat
seer leij is de wortel is eslegt met leijme
weefelingen

- plaese -

De grijfcom wast gaerne in voerne welden
Ender de gort ende inde meeste ijmen in wijngaer
ende dieer gelijken gheuffende plaesen

Oijt -

De ijde dese armijden bloeyen inde mei ende
in june

naem

De wuylken van desen cruyden worden int
Latijn gheheten fumarica ende capnium inde
apotheker is onbekent wortel wortel genoomt
fumus terre in onse taalen gruyfom d'ijneker-ikel
ende wuylken

De tweede wortel genoomt int Latijn pes gallimaceus
inde apotheker is onbekent

natuere

De gruyfom is warm ende droog bij nae
inde tweede gruyfom ende van gelijcke natuere
so is de derde de leijme wuylken als wt sijn
Ergopen smaken wel te kenen is

Cracht en cwercken

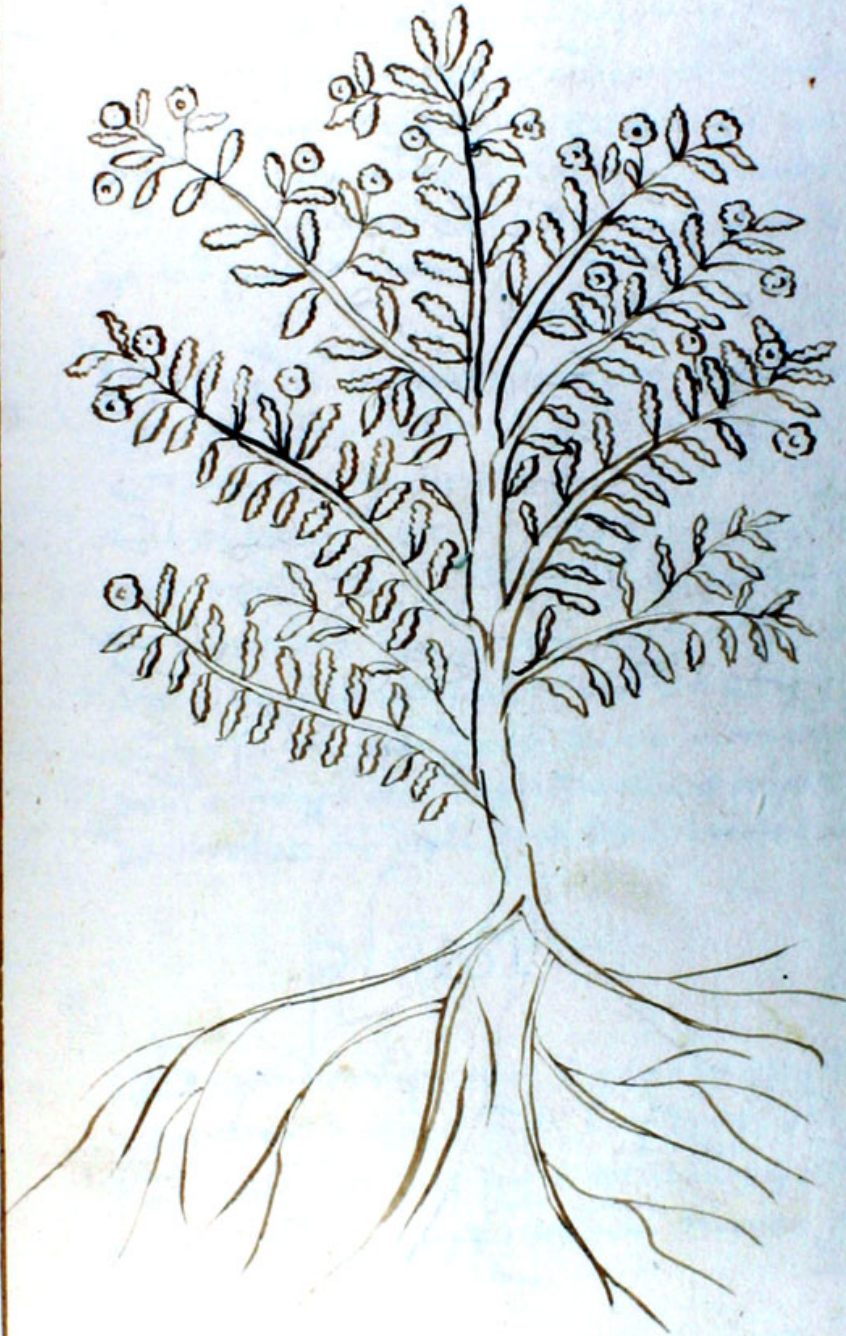
het sap vande gruyfom inde voghen gedaen
scrift dat gesichte maecht laeren voghen ende
met gomme gemengt op de wijnbrannen geswacht
maecht dat het dubbelds haer met maer en wast

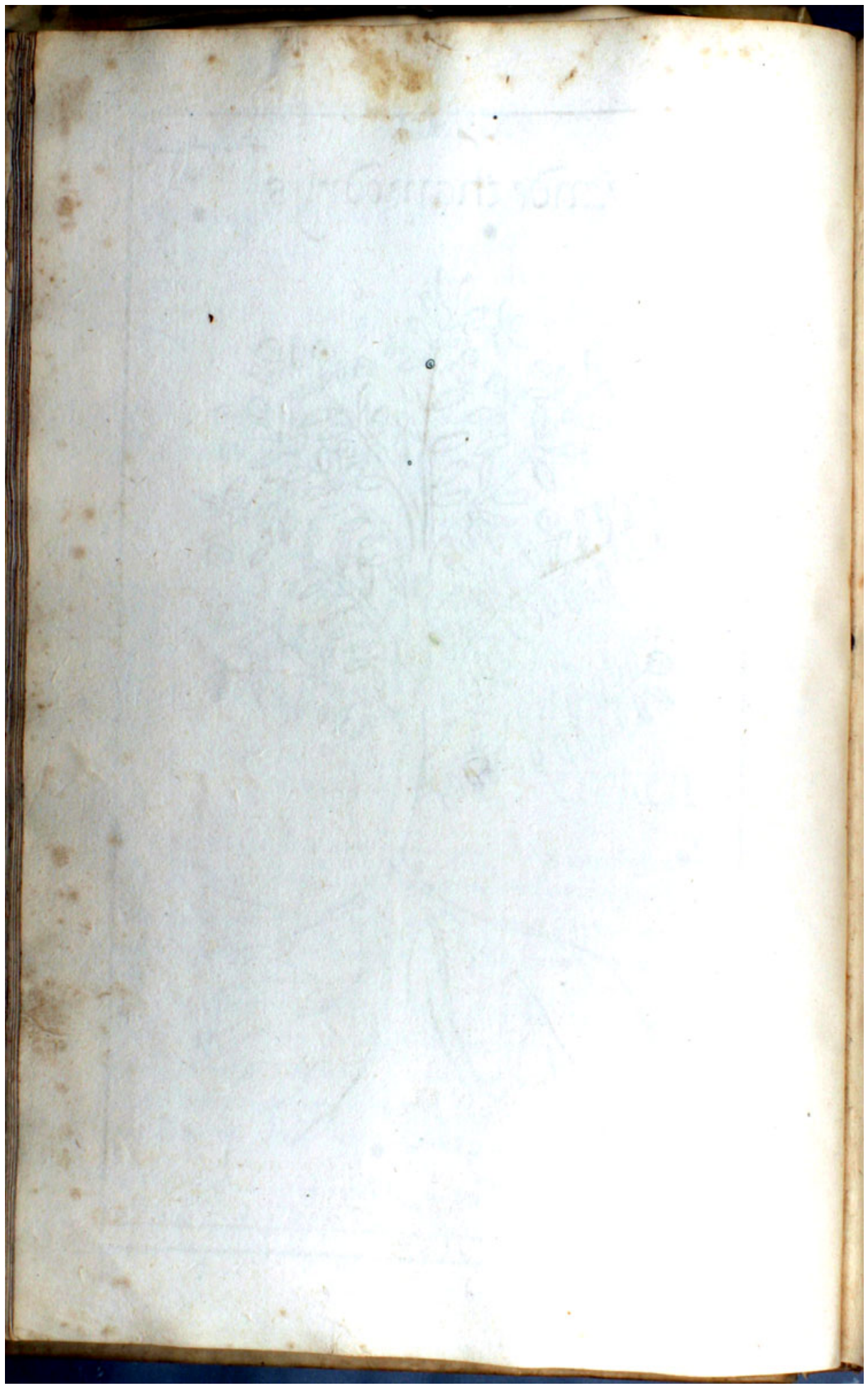
De gruyfom in waeter gesooden endat gedroncken
faecht of molten inns ende camor-gente alle ber-
brande holerijcke hinnen en ende wuylken
myt dien is sijn guet de geenen die sijn die
quaede enaringe hebben en gebreke van putken

De leijme wuylken vande selne waeten
gelijck dat ander is ende is wel sonderlinge mederijp
voor de sijnemeringe der voghen dat sap daer in gedaen
sijnmet

Evande thamedrys

folij-28

Foly-28

Vande thamedrijs

De thamedrijs is een meer-rinjt ontrent een
beet hoort was sende met veel teere stekken
bende wortel wort brongenende daer en was sende
reijme teere brinjarztige paert blonken
ende was sey boony kontomme de stek de
blaerken kontomme ghekerft het saet is
reij kont ende swart de wortel is teer
ende dijn hier ende daer onder de aerd
rinjende —

Boony dit bintmey wort een ander rinjt dat
Eemijgen voor een thamedrijs hoony dit is
eort een meer-rinjt vol haerartige
stekken daer en was sey ghesmaet rinjt
ghewijt gherloeft de haerartige blaerken
de blonken sijn paert en was sey met rontge
kontomme de stek en alt die of ghevalen
sijn so comen daer wort in reijmey
konde bintkent dat saet dat swart en kont is
de wortel is dichte met veel bierolingen —

plaese —

Samanderlij was f gaerne op stienartige
geborste ende inde boosste ende in
krabant inde boosste gebonden ende worden
eort inde lyeffebort boony gheplant —

dat ander en was f op stienartige plaese
ende worden inde boony ghebonden —

Tijt -

De thamedrijt bloeyt in de bracke maent
ende in de hoijmaent -

naem -

Dat werc te wort genaempt in Latijn thamedrijt
trixago in de apotwerc thamedrijt in onse
taete gemanderlijc -

Dat gemanderlijc wylfey wort gheheten in
Latijn ocimastrum -

naetiere -

De gemanderlijc is warm ende droog
in de werson gwaet -

Cracht en wercken -

Dat wylf ende blomme van gemanderlijc
in water ghesooden ende ghebrontken ver-
rijft de kers loeprijc van t mensche
lijc een ende doet wylfey als wylfey
dat een is in swaer goet voor de gemey-
die hoefey en wort van adem lijc die haer-
waeter met wylfey en tinnen laey ende die
waeter beginnende laeyen -

Sij doet roemen de bronnen haer
naetuerlijche wylfey -

Mit asijn gemengt ende ghebrontken is swaer
goet tegen de werheitrijc kers, milte
ende kers loeprijc van die
Sijmet

Van den terenprijs Folij 29 -

het terenprijs manneken is een klein ruyt lant de
derde ruytende met dunne haerachtige ende
rootachtige haerhent ende stekken wassen
leerachtigen doncker groene haerachtige
gheskerffde blaerhent sijn blommen wassen boonen
ende stekken maer sijn klein wou linnen ligt
blau met purper gement naer de wolkken loijme
bractachtige tekenen wassen daer dat saet in
loijt de wortel is dun met veel wesselingen

het terenprijs wijfken ruyt ook lant de derde
heeft dunne stekken bractachtige blaerhent
die haerachtige ende saet sijn de blommeken sijn
geel ende hebben geroude stekken haer
wast in ronden huyfken

plaeze -

Dat terenprijs manneken wast op ronne plaeze daer
santachtige is op de rante wands wels en in de boesse

Dat terenprijs wijfken wast in meerachtige wortige
plaeze -

Tijt -

Op ende dese ruyden bloeyen in july en augustij

naem -

het terenprijs manneken haet int Latijn betonica in onse
taelen terenprijs manneken -

het terenprijs wijfken haet int Latijn veronica foemina in
onse taelen terenprijs wijfken -

Van de tereprijs

naetüere -

De tereprijs is warm en droog van naetüere

cracht en cwercken

Tereprijs is seer goet voor de wonschoptzout vanden
menen ende wredomme der selnen -

Tereprijs in water ghesouden ende gedroncken
helt alle couds ende menne wonden sijnert het
bloot van alle quade corruptie ende vilt
verbrande wongtigheden is seer goet voor de
geenen ghedroncken die scorff sijn offte slejms
porckent offte maesken hebben -

Salcken van tereprijs gedijselwert, met wijn
onsemgmaek enen ghesaelt tot dattet wotachtig
wort is seer goet tot couden hoest ende wt
droogends wouren gesnefte Leiden want men
sewift dattet alle quetsen vanden Leiden
en gesesey -

Dat tereprijs wijfken is van gelijckew naetüere
maer het manneken is in alle manieren bestor -

= sijnert -

Van de thamepitijis. Folij-30

Dat eerste gheslachte van d'ese rindon is twee ende
rindonde met ghetromde tanchent daer en is kasson
rindone smalle haren rindon blaercent van
rootes der terpentij gelycke de blomcent sijn
blacte gwe de wortel is blact —

Dat tweede heeft crachte ghesaende, trecken en twee
tanchent gelycke en ander ghetromt de blomcent
sijn wit het saet is swart van rootes het wortel.

Gelycke — plaese —

D'ese rindon wassen gaeve in berggheghe ende
trenggheghe plaese der bintmense in de hoensy —

Tijt —

En bloeyen inden boymaent ende oogstmaent

naem —

D'ese rindon werden int Latij met eenen naem genoompt
Aniga enibiga inden apotack in Artetica int d'ijde
kelt rindone se van sommiggen hoe langer hoe lioer —

maetiere —

De kelt rindone sijn warm ende droog tot de 2 graet

Cracht en wercken —

De blaederen vande thamepitij sijn daegon lante
in wijn gheslachte genest de gheslachte —

Dat + hamerpitijc is sijn goet + wegey de berstochte
wonde keiser ende doet wijen wijen brengt de
wonden haer naert in lichte + wonden wonden

Speerting daerom met meer ghedroncken gemaect
het nativa dat is wonden in de berstochte

groen geschoey met honing gemaect op wey gemaect
wonde ghescheyt ende op gemaect kintje wonden
hiet ende gemaect

Eij is wonden de goet + wegey de berstochte
wonde wonden haer de groen geschoey daer op
ghescheyt

Wet tijpwey de ghedroncken ende ghedroncken doet
dat ghescheyt bloot wonden ende wonden

Dat Sax wey + hamerpitijc de mensche op het lijff
gheschoeyt doet hem sijn wonden

Geschoeyt doet wonden dat + wonden ende dat derde
maer met sijn wonden

— Sijmet —

Vande cypres folij-31

De cypres wort hier te Landen tweederley
inde boonen gebonden want dat eerste is dat
gemeene cypres en is een hontarctige strinckken
met keret op waerfende tarchent daer en
wasfen - leijme vande Lantkerstige gesneden
blaerkent op de toppen vande staelen wasfen
geene guntgele blommekent sijn wortel is
hontarctig met wele en gangende wroeflinge

Dat tweede cypres is de voorst ghelijck van
staelen blaederen blomme en wasfen dan de
staelen en blaederen sijn wat ommer-ende
met langer blaerkent beset de blomme sijn
blaerker ende het rijnken is niet so sterke
van wicke maer seter en lijffeliker

plaese -

Deze rijnken en wasfen hier te Landen met
den inde boonen daer en geplant worden

Tijt -

En bloeyen inden boijmaent ende inden
August maent

naem -

Dit rijnken wort mit latyn Chameecyparillu ghe
heeten mit rijnken cypres inden apoteker
ist onbekent — Maer het siet van dese
rjnken wort inden apoteker gheheeten
Semen Contra Lumbricos Semen Santonici

Cyperese natuere —

Suyprout is seer warm en drooggende
wen natuere —

Cracht en wercken

Desuyprout met wijn gedroncken is seer
goet tegen Slangen scerpvoenen ende
alderhande wemij —

— sijmst —

dotter blomme

folij-321

simonolo mario

July 33

Van de gouwe en dotter blom

De groote gouwe en dotter-blomme heeft twee kinds
gheslachten, welken met veel ambassende sijn tanchen
elck tanchen heeft veel knedekent en knopkent sijn
blauwkent sijn cap en sijn wit cap is andersijde
grosy blaenachtig bouwen cap de welken sey tanchen
sijneyn guele blommekent in guele haikent vor
anderoy daer in leyt - Leijy blawt guez saet die
buel - ruyt en kerck sey smacthe ende bay
root is alomme inde selke ende blaaderen tot sap
dat gelijck safferacen guez sijn en bitter bay smacthe
is dat daer niet loopt als dat ruyt gesneest is
alder meest niet de wortel die so guez is als gont

De leijme gouwe is sey meer ruytende ruyt
Met leijme bruyntachtige selcken ende
leijme hoetachtige blaoukent es in blomme
Sijn guez de bitter-blommen gelijck sijn wortel
is kieselachtig met veel anghende knopachtige
wortelen elck knopken sey farwe ofte gerske
-orentgen gelijckende -

plaeze -

De groote gouwe wassey in derre plaeze bij de
ende miexen bij de wagen ende tynney -

De leijme gouwe en dotterblomme wassey in
bruytjige maten beinve ende ante kande gueztey

Tijt -

De groote gouwe begint te bloeije in april ende
bloeyt voort als de somer door -

Dotter blomme -

Maer de Leijme gouwe begint hier wort inde spierdel
maent wort te vinen int sijnde wande spierdel
so bloeit sij ende blijft duijterende tot in den
april als den wort wort sij maer inde may en
wort sij niet wel gebonden -

naem -

De groote gouwe heet int Latijn celidonium amariū
Inden apoteker chelidonia int duijts gouw wortel -

De Leijme gouwe wort int Latijn gebruyken chelido
minis inden apoteker in needer duijts Leijme
gouwe ende Leijm spient rijn -

naetüere -

Als sijde driesen rinden sij heet ende droog tot
in de derde graet -

De dotter blomme sij wort worm maer niet so heet -

crachte en wercken -

dat sap wande groote gouwe met honing gemengt
in een voper pottgen gesoed en maent glas
ghesiet ende neemt wort de segelley die op
de ogen wassen diermit daer in gesumpt -

De selis wortel inden mont genomen ende ghekauwt
geneest den tantswer -

De goucwe en dotter blome ^{Johy 34}

De cleijme gouwe gestooten op verswooren ofte
sonderen quade naegelen gheleijt doet de quade
wt vallen ende wien anderen goede groeyen —

Dit sap met wine gement ofte met wijn gestooten
sonderlinge de wortel verdrijft ende gheest
de spenen daer op gheleijt ende door goden
ende de spenen mede ghewassen —

— sijme —

evande vincorde

De vincorde heeft velle twee knopachtige staelken
daer mede dattet op de aerde bliddert hier ende
daer wijt daer an wassen cleijme blaerken
de blommeken sijn meest purper blau ende
enke sommigen wit elck blomken met vijf
blaerken gesneden sonder worte de wortel
is wesselachtig ende gael —

plaeze —

Dit wijt wast gaverne op donkeren plaeze
ende anten vande koste sy heggon —

naem —

Dit wijt haet int Latyn clematis aegipta ofte pernica
inden apotache in cypetaken mastey palm —

Vincorde - Tijt -

Dit vint bloijt meest inden maort en april
Maer allet jaer blijvet groen —

Enaetüere -

Dit vint is droogende ende scaementwerkende
van naetwerken —

Crachten Cwercken -

Dit vint in wijn ghesoeden ende ghedroncken
Stoep den loop dat kinne ende genest het
wro melksoen —

Dit vint ghekinnt genest het tantswen —

De vintende gesooten inden misse gesuerken
Jout dat bloijen wter misse op hondey —

— Symol —

Van de wilde Safferaen Foly-38

De wilde safferaen heeft ronde / Taelen
Vander zacht / root goort wassende met smalle
Lanck / artige gheortelde / Tuerkens
Kleurent op het copperste wassen
Ronde / Tuerkens bolkeent die alt sijn
Ontluycheit voortbravingen sijn om gont
gale wolkens blommekent den
Weyts safferaen draegende gelyck wem
Lure alt de blomme wergaen soo wast in
Dat / Tuerkens bolkeent mit lanck / artige
gherent / east tussen haer / artige wolkent
besloot en -

plaeise -

De wilde safferaen wort mede hoorn ghesaent

Tijt -

Sij bloeyt mede hoorn want en vogstmaent

naem -

Dit cruyt het int Latyn emcus in apotwerke
Serapio int dmitte wilde safferaen -

naetiere

Dat saet vande wilde safferaen ende het sap
daer / bey met honing gemengt maectet camorigant

Dat saet vande wilde safferaen it warm
In den wiste graet end drey in tweede

Cracht en wercken

Dat saet vande safforay ende het sap daer
vanden met honing gemengt ofte met sap vanden
heime die daer in ghesceden heeft maectt ramer
ganck is goet voor telyken dat is kwyden en
borst looptrecht ende darmen tegeen de tontrecht
vanden aden heeft ende borst looptrecht vanden
borst sonderlingen die het tlycker laeden

De blomme vande witte safforay met honing
maectt ghedroncken enpent de kwyden ende
is goet voor de gresicht ende is sijn goet in
spijse en goet te maecten

Item dat saet in soete melck ghesceden doet
de melck vinnen en maectt ramer ganck

hinderisse

Dat saet vande witte safforay is der maeghe
euer hinderlycke maectende kalginge
ende groete berorte tot kraetke tis werck
sper-treken van wortken langhen ind maeg
ende darmen bliuende

beeteringe

Men sal tot daese saede wemen confortatijff
vander maeghe als aminē saet galigayen ofte
maectt en al wat sijn werck vander
kafmaectt als gembe sal gemma seik in die
gemene manneve gebrijcht so en sal de
maeghe niet hinderlycke waken

— Fijne —

vande sterre Crūyt ^{folij 36}

Dit Stervercrūyt heeft een brūijg haerachtigge
swel lancachtig dijck en swart groene
bladderen op het topken vande stiel
massen drijs en sta vier-veeone blommen
die int midden gel sijn ende kontomme met
purper kleinne blaucken gelijck een stercken
beset ende gericht dieten lasten in grūissen
haren veranderen ende wortelkiesgen de
wortel is wespachtig

plaese -

Dit Stervercrūyt wast op hievelen en bergen
en hooge dijckes somtijt inde boesjes in
sommige bewende bij den rijns troon geliege

Tijt -

Dit Stervercrūyt bloeyt meest inde oogst
maent

naem -

Dit crūyt heet int latijn Aster atticus inden
apothekes ist onbekent

naetūere -

Stervercrūyt is wortvelende de roose gelijck

Cracht en Cwercken

Storverrijt is swer goet bey kintey op de
maege gekrijt die wer-hot ende Enstwerken is
tegey de Lapouren swer-ende rlioren gkoen
gheslocten daer op gekrijt —

Dat storverrijt is goet koor-kroes Engey
ende tegey het wtgaey wanden wyter-darm —

Dat klein wande bloemken, met waster-gefoeden
ende gheverontey helpt de kinderken die
mette kakkende Siichte ghequelt sijn —

Men seijt dat dit rijt dat geswel wande
segenisse doet vergaey alsment maer- bij hem
drayt —

— Sijmsel —

maüelcrüyt

Vande maelscruyt

Folij-38

In dit capittel sullen wij bescreuen drie der
honden maelscruyt twee mitertijt wel bekent
ende dat derde alle met wat gelijcknisse met
het eerste van blaederen vande twee wort
waerijge hebben sijn dat water maelscruyt
gencempt —

Het eerste maelscruyt draeght ronde dijche
blaederen die van boonen wat hol sijn de steel
is dinnig hol ontrent een span hoog draegende
wel leijme lanthartijge witte ofte lijf
verine blommen de wortel is wit krent gelijck
een Calijne —

Dat tweede gheslacht heeft breede dijche ronde
blaederen die wantomme haer steelen braet wt
ghespreijt wassen tinnen welken het steelken
voortvoemt welk seer teer is daer leijme
blommenent voortvoemen —

Dat water maelscruyt heeft leijme dinnen
ronde blaer-kent van boonen mede een weynige
hol gelijck een grootel sijn blaederen het ander
maelscruyt blaederen wat gelijck maer veel
minder en swartgroender de blommen sijn swer-
leyn van liere wit ende wassen benader
Cnder de blaederen de wortel is dinnig en
warslartijg — ruyppende alom —

plaese —

Maelscruyt wass in swenartijge aerden ende
by der zee gelagen herte landen worden se inde
hoonen ghebonden —

naēlcrūijt

Dat water naēlcrūijt wast hieft & Landen
enien bloeding in netts vortinge kende die
sromter & enor bloeyen —

Crūijt

De blommen wā dat op wēgte naēlcrūijt
hebbe ghe vortende brackmaent gesien maer dat
water naēlcrūijt bloeyt inde sūijmaent —

naem —

Dit crūijt heet int Latyn cotyledon in onstaely
naēlcrūijt —

Dat water naēlcrūijt heet int Latyn umbilicus
Veneris hoe wel dattet heet op wēgte naēlcrūijt
mēt en is als hier gebluēken is ende wā sommigen
int dīnt penninck crūijt heet —

naetūere —

Diet op wēgte naēlcrūijt is vōt en vorting
dat water naēlcrūijt is sonder smaetke maer de
waermtē —

Cracht en wercken —

Dat seep wānde wēstē naēlcrūijt is sēer goet
voor alle werhtgeijt hēte gheswellen wilt hier
het werckelt de zette wānde maegen daer op
gelējt —

De blaederen mette wortelen gegreken loosen
de brēthēde steen doet water maetken
en is goet den water simptingen —

Datt wēde is wā wēstē de wēstē gelijck

— sūimē —

Van de Conijsa Folij 39

Conijsa is tweederlei waer of de een is dat
groot meemeken dat ander dat leijn wijfken

De grote conijsa heeft bractachtige blaeren
de stelen sijn wint met dunne sachte
wolkenen behet ander gahf's wint voort die
in dat copperste haer in welc wervelen
daer en wassen lancdachtighe knoppoken
wortbrongende gule blommenen die tey lysten
in wochtinge saet vergaen dat met den wint
worgfijnft de wortel is dichte

dat leijne conijsa en wast met onser wijfken
hoort ende is de grote met een ongelijck den
wel minder sijn blomme sijn brinje gewachtig

Als inde daesen tijden sijn wach fortke wortke
de grote is swaerder wach wortke dan de leijne

plaeze -

dat wachte conijsa wort dichte wilt op dorre
plaeze gevonden dat tweede wast in wochtinge
grasachtighe meer en ontrent de waterrenten

Tijt -

Sij bloeyen int lysten wande hoymaent
ende dogfmaent

naem -

Dit wijf wort in tijt int Latijns gheheten
Crallula maior maer sijn wachte naem int Latijns
Cunilaginee inde apothecke is Conioken

Comijza maetiere -

Als ende d'esse - rinden sijn droog en worm

Cracht en wercken -

De blaederen vande comijza molten blomme
in wijn gesooden ende gedroncken doet s'eer
sterckelijche de vrouwen haer naertuerlijche
wantsgeden comen ende jaeghen de
doode vrucht off -

D'esse blaederen met wter in genomen is
goet tegent de vallende siertke -

Dit ruyt met elij gemengt ende thijgaw
mede gestrecker doet de vnde huyberinge
angter bliuen -

Comijza waer dat sijn gestroeyt offe geloyt
wort verjaeghet alle vrenijnde dieren ende doodet
de wloeyen -

— sijnmet —

Van de wonde cruijt

folij 90

Wonden Cruyt

Dat wonden cruyt heeft wonds vette broose staelen
die beet sijn met dir hangtjige vette blaaderen
die ontomme wat gheserft sijn ende vol sijn
inden top wonds staelen wassen wel sijn
bruywode blommen de wortel is wit ende
knopachtig —

Als dese cruyden wintmen wy gheslachte
dat witte blomme heeft ende vette een derde dat
gele blommen heeft anderde voorst gelijck

plaeze —

Dat wonden cruyt wast gaverne in vogtjige
plaeze ende daer lomberet is het wort wel op
s'jant patib anont op s'pootelen gelijck ende
in leen ghesplant ende inde lentemijnen gogange
daer lange groen blijft als mont to met wat
water bespreut —

Crijt —

Als wonden cruyt bloeyt misst inde vogstmaent
naem —

Dit cruyt wort in latyn gheeten crallula maior
in onse taal wonden cruyt ofte smeer wortel
naetiere —

Als wonden cruyt veruoelt tot inde derde greeck
Cracht en cwercken —

Als wonden cruyt is gelijck van crachten als
de doudsbauer —

— sijnmet —

vande oogestroost ^{folij-41}

De oogentruost is een klein meer sijn truijt
griet. En is een klein hoort was sende met welcke
stuelen en tarcken en met leijme swartgroene
reutomme gekortelde blaercken dier beset. En
blomme sijn leij en wit in wondre met gael ende
pimper besprengt de wortel is leij en dijn

Men bint men anders truijt dat oock oogentruost
ben. Sommigen geheeten wort hoe wel dattet gey
oogentruost en is dit wast een root hoort ofte
meer ende heeft ronds stuelcken met welcke
antwas sende tarcken daer en was sijn leijme
En alle blaercken meest altijt neder gangende
En blommen. En root de wortel is leij
ghelijck de anderen oogentruost dit hebben wij
hier willen. En geynen omme dat men ondersteyt
ben beyde. En de leeren romen ende met den
wenen voor den anderen souden trecken ofte
gebruycken en souden want de tweede oogentruost
en heeft die wortel met die de op wortel heeft

plaeze

Oogentruost wast in dorre bonde graesorgh
strooten en dorre weiden daer de some sijn

Tijt

De oogentruost begint te bloeyen in de oogst
maent tot in den herst toe alt dit truijt in sijn
blommen is dan sal ment plucken en droogen

oogen troost-naem

Dit wint wort int Latijn gheheten eūphralia
in nederdijts ooghen troost

natuere -

De oogen troost is warm van natuere en bij nae
inde tweede graet

Cracht en cwercken -

De oogen troost op de oogen gheleijt ofte
het sap daer of met wijn wtgeparst inde
oogen ghedaen naemt wort de donthergeijt
vande oogen ende maect haer gesicht

Dat doet oock het selfde poeder van derije
deelen oogen troost gedruyt ende een deel
foelien + saemen gepoeder een leepel vol
moorgens al droog met wat sinthor ofte
met witte wijn in ghenomen ende in diexmanne
gebruyt sterckt oock de memorije sw
ende doet sterckelijck onthouwen

Oogen troost in wijn ghesoden ende ghe
droncken is guet voor de gael sinth

Het ander oogen troost is nergent toe mit
en wort inde meede ijme niet gebruyt

— fijmet —

Wilde root Steenbreecke - Folij 42

De wode steenbreecke heeft lange weder
Vangtijde wtgespreijde blaenderen en een
Lichte steelken wassende met welcke gekerfde
blaenderkent haemey vergaederet sijn sel it
wont 2 ofte 3 wosten Lichte die op het opperste
woortbrengen spoone witte blommen wel bij een
elck blomken heeft set blaenderent gelijck een
faenken verdeijlt sijn sel it sleij wass
welcke bij een gelijck een sleij knopken in een
gedrongen sijn wortel it drijt en swart en
hebbende enhangende wontangijde ende knop
angijde bolkent gelijck ende pome wortelen
wijfent mer wel minder —

plaese -

De wode steenbreecke wass in drijlant op
hooge steenangijde gebougt ende in wone
plaeze hier worden sij inde huone geplent

Tijt -

Sij bloeyen inde may ende brackmaent —

naem -

Dit wort in Latyn gheheten Saxiphraga rubea
Inden apotekerke heetmen filipendula wone
Froley root steenbreecke —

natuere -

De root steenbreecke is warm en droog van
naem met inde derde graet en haemey froley

Cracht en cwercken

De wortel van root swenbrachte in wijn ghe-
Soeden ende ghebruyken is goet tegen de
druppel pisse ende tot alderhande gebreke
kants blaese en doet water maeken ende
brecht den stey —

Deze wortel is oock goet tegen de pijnne ende
weedomme wt vortijltgeijt vromende winde
en opblasinge der maeghe met vortkol saet
in genouwen gepoedert met wormen wijn —

Deze wortel is oock goet tegen de vallende
Sierhete almet het pueter en wortelen
in spijse ghebruyket —

— sijmer —

Van geijtebaert folij-43

De geijtebaert is tweederlei van gheslachte
dat een is dat groote geijtebaert dat men wijmotte
dat anderen dat men sleijme geijtebaert ofte
walstge wabarbaere gebeten wort

dat groote geijtebaert ofte wijmotte heeft
groote breede lange bladeren die van hant
ende ghesromtelt sijn wel wonkent hebbende
sijn steel is hantachtig hol viercantig bruyt
root sijnthe een mant lengte hoort draegende
int opperste wels seone witten soet wijmten
blommen wel bij een gedrongen naerde welken
sleijme romme seadekent 3 ofte 4 saemen
gedrongen wassen sijn wortel is lant van
bruyt se wart van kinnen bruyt root sticht
van rooten en van smachte saementrekkende

dat sleijme geijtebaert ofte walstge wabarbaere
heeft wels sleijme ghesmaede blaerent die
ontomme ghesmaert sijn sijn steel is gehoort
bruyt root van lieren ontrent anderhalve
rost lantte ofte twee daer op wassen wels witte
beswaertijge blommkent saemen een witte
baert gelijckende naerde welken volgond
sleijme smalle tachtig gelijck hantent
wier ofte vijf bij een staende de wortel is swart
en hantachtig

plaese

Als inde driesen wimide wassen hertelander
in wortelge boude tussen dorre en haegen
ende ende ante van e gwaeten

- geijtebaert Eijt

Deze rijndey bloeyen meest inde boerjmaent
ende oogstmaent —

naem-

De groote geijtebaert hiet int Latyn barba capri
int dinst r-rijmetten hiet ander hiet inden apotack
pigamin ende wort daer door vande ongeterde
apotackert met groote dwaelinge voor
wilde witten gebruyt de vrouwen hier te
lande heijwent voor rhabarber daer omme hebben
wyt walfes rhabarber geseeten —

natuere -

De rijnmette is seer verdroogende ende wou
natuerey traemey trockende ende daer
door stoppende gelijck sijn smactke bewijst

Cracht en werckinge -

De wortel vande rijnmette gesooden offe gepooden
in genoemen sijn goet tegen den loop des kinne
en alder ganden bloetgancke —

De blomme met witten rijn gesooden en gedronck
gensest de vromendroefte ruse —

De walfes rhabarber is goet tegen de walfen
Sierlike geruochey en voor de niese ghe
honden doetter stont op staen —

Men seijt dat die blaaderen offe wortelen
amer gancke maerden in alle manieren
gebruyt —

— rijnmette —

Want helmcrüijt Folij-44

Want helmcruyt

Folij 45

Dat helmcruyt heeft viercants hol brinje
Fasley daer en wasley bractagtige gekorste
bladeren gelijck metelen maer oft onder niet
stert ofte kruidende de blomme wasley op
het opperste vande steel en sijn brinje
pauzagtig hol het saet is leyn en wast in
sperre ronds bolckent de wortel is wit en
heeft veel knobbelen gelijck dat wondercruyt

Alse vintmen en helmcruyt dat het vorse
ben fasley bladeren blomme en bolckent ge-
lijck is maer niet wens wortelen want sijn wortel
en is niet knobbelagtig maer wespelagtig en
ander is geyc ander sijent de blommen gelijck
en open helm also dit wel voor het anderen
thet roken wort vande geyc die dat onder-
sijent niet en waken ofte en merken

plaece-

Dese twee helmcruyden wasley herte lande
en in velding ende canten vande velden onder
de haegs ende grachten ende waterloope

Tijt-

Dese cruyden bloeyen inden bractmaent ende
inde doeymaent

naem-

Dit cruyt wort geheten in Latyn Galeoplis ende
urtica Labeo in onse taal groot spiercruyt
ende apotactie Scrophularia maior

helmcruijt —

Dat tweede hoefft gwen sonder-linge naem inden
apoteke ofte int latijn beethom ende sint
enthomit — cruijt genoompt —

natuere —

helmcruijt is warm ende droog van natuere
tot inden derde en subtiel van substantie

cracht en wercken —

De blaedoren steele saet wortelen en sap vande
oprechte helmcruijt wortelen en doey ver-
wijmen alderlei geswoel harde lieren met
edijck gemengt ende daer-oen op gheleijt
twee ofte drie daegen leue —

nota De blaedoren geleijt op veruimden swaeringe
vonds voortwetende swaeringe ende tot de cranche-
rust sijn gemengt daer-oe geleijt —

Dat sap van desen cruiden verdrijft de roose
int aensicht alsment daer-meede wasset —

De wortel is genoomen genest de spene doet
gelijck doet sijn vorte geswoelen ende daer-oe
gheleijt van kincken en — het saet is giet voor
de wormen in genoomen —

— sijmet —

Van de oye vaersbecken ^{folij-46}

De oye vaersbecken is in tweederlei dat eerste
Eyne vaersbecken heeft twee rode haerachtige
stakken met leijme ghekorst de blaercken die
werde stak voortvomey op de aerde ghespreyt
Liggende sijn blommekent sijn seer brasilie wort ende
die vergaey in leijme vonds bolckent met lange
betcken die eyne vaert ofte was ne betcken
ghelijck drie ofte vier noffent met andersen
staende daer inne leijt dat siet de wortel it wint
en wit bey en maect se oet

Dat tweede dat dinnien voet genaempt wort heeft
Een roet twee dinnie haerachtige brunnie stakken
Eyne blaercken sijn vromme gekerst sijn
blommekent sijn leijne vaersbecken en worden
oet leijme hoofdekent met betcken
maer met een groot

plaeze -

Dese vanden was ten van selste in santachtige
maegeren gronden bij de weggen ande tante
vonds voren helden dat kobresten vint
weest oet bij ende mierey ende op de darte

lijt -

Dese vanden bloeyen inde meye ende inde brach
maent in sonderheit de wist ten oye vaersbecken

- naem -

Deſe twee ruyden worden met eeney naem int
Latyn Geranium offe Grimalis genaempt

Jnde apotheker heet het verſte gheſlachten
Roſtrum cicomae Acus paſtoris in onſe taalen oijevaar
bethey offe raso bethey

- natuere -

Deſe ruyden ſyn van natueren verdroogende
Sommige wyl ſer ſijner ende ende haelende
Maer ſer werming worden sij ghebruyt

cracht en cwerckende

De wortel vande verſte oijevaar bethey met
wijn in gnommen verdrijft dat opblaesen
vande moeder ende loeft de urine ende it goet
tregent de ſteyn

Dat tweede ſo de vnde maer ſer ſerijnen it
inde maederijne met verbaerlijche werg
tant warden ſer ghepreſen tot alder
honds wonden en ſweringe daer op gelyt

Dat ſelne ruyt gelyt nu wel bevonden it
it ſer goet voor de ſweringe van vrouwe
borſten en ſtaemole laeden ſonderlinge
vande mannelijcheit geſtoeten daer op
gelyt

- ſijmet -

Want melckcruyt

Foly-47

PLANT. C. 10. 10. 10.

vant melckeruijt

Dat melckeruijt is tweederley met noemen en batsoen
 berijfonden dat versey wert gebruyt melck
 — ruijt dat tweede ruijt blommekent —

Dat versey heeft twee blaekent en seelen de
 seelkent en salie wort hoort veel key wender
 wortel wortvormende daer en wassey lanch
 arctijge blaekent key benaede witter dan van
 bouwen de blommen vomen trisey de blaekent
 wort purperarctij wort key — lierey de
 wortel is dinn wortvormende —

Dat ander datmey ruijt blommen hiet is een
 ley ruijtkey met dinnne hontarctijge seelen
 ontrent een palen hoort op de aerde ruijpende
 met smalle leynne blaekent ende ende selie
 leynne seelkent daer en wassey leynne
 blommekent veel bij een sommigey bruijn paert
 sommigey hemelt klein sonder eenigey wortel
 als een of valley so wassey daer breede toskent
 en op beide ende met blaekent beset
 gelijc kniegekent de wortel is dinn en hontarctij

— plaetse —

Dat versey melckeruijt wast in soute water
 arctijge plaetse bij der zee gelogey in zwellant
 woudeuse alomme gevonden de ruijt blommekent
 wassey op derre seide ontrent de waegoy —

Tijt -

Dat melck-wijnk bloeyt inde brachmaent
Vende boeymaent

De wijnblomme bloeyt inde may en wijn-dage
Daer omme worden sy wijn-blomme genompt

naem -

Dat verste melck-wijnk wort int Latijn geyet
Galax en Galax in onse taal en melck-wijnk

Dat tweede niet welken naem dattet heet wijnk
blomme -

natuere -

Wende dese winder sy warm en droog -

Cracht en wercken

Dat verste melck-wijnk in spijsse ofte drank
ofte veygen pottene ofte Sop in genomey
maectt overbloeding van sorg ende melck
ende is seer goet de voer wort ghebruykt
die geen sorg en hebben in haer boer ten

Wort mede de wijnblomme metten
bladeren ende blomme in genomey

— sijmet —

glas cruyt - foln-49

Van't glascruijt -

Folij-50

Paritaria heeft ronds twee doorstijmende
stijmende roos stelen daer en konne bracteytige
bladeren en wassen sijn blomme sijn loij ende
wassen tissen de bladeren ende stelen sijn saet
it swart seer loij ende loijt in leijme seer po
konne huyfcent die ende laeren blijden
hangen de wortel it rootachtig

plaeze -

Glascruijt wast gaerne bij de tinnen mijeren
en ende wegen

naem -

Dit cruijt heet int Latyn Murabium perdicum inden
apothekes paritaria hier to landen glascruijt

tijt -

Glascruijt bloeyt meest inden hooijmaent

natuerel -

Paritaria is ont ende borsting van natuere
der middel matijger natuere en gelijck

glascrüijt cracht en cwercken—

Glascrüijt is goet teghen + wilt bier- ende
teghen ver-brant gijt alle hietse oewer-ingen
ende gheswelle ghesweten daer op gholent—

Dat sap met bintken root gement is goet
teghen de pijnne want fweer-ijn inde
voeten —

Dat solie sap met oli van roose gemengt is
veer-goet voor pijnne inde voeten —

Paritaria gesooden ende gedroncken is goet
teghen ganciel wissende steen teghen
die droppel pijnse teghen de ver-stoptheit
vande urine teghen de gebreke vande blaese
niet goet alleen van binnen maer in water
ghesooden is euer besitpel ijde van bintken
op de blaese warm gholent —

— fijnnet —

Vanden muer- Folij-51

hoo wort dat plimnt naer een wey geslachte van
dese geofferenen doken so worden nochtant hier te
Landen alomme gevonden wel dor loy- rindes
die onder de naem van al sine sy mis- begrepen
sijn sonder nocht te wene dat in seite Landen gevonden
wort waer dat werste de op werste is vande
anderst beffereney —

Dat werste geslachte twelck wel groot muer- wate
ge naecht worden heeft welc d'ijme vonds ghe
knopke wegtop waer vonds staelen de blaerhent
waspen ende laedhent ende ende knopkent vande
staelhent alijt twee toegen wey ende sijn garvotachtig
alijt twee vingeren bract want wat voney tuisen
de blaederen vonds opperste staelhent roumen
leijme staelhent wort met leijme knopkent
dat leijme witte gesnaede blaerhent ruygen ende
dan leijme witte blommhent naer de waktien
leijme witte blommhent waspen daer in het seel
leijt sijn staelen sijn laer- ontrent de knoppen
wort alijt —

Op den dese muer- wort nocht een ander geslachte ge
vonden alse in seite gronde was vonds dat van
knopke staelen blaederen de anderen muer-
ghelijckheit wort vengende bruyt fact die drie
offe vier in een haentien sijn —

mūer- plaese

De groote mīer wort in donkeren ende wort
Vareltige plaese inde haeghe en heeghen tuften
en sven ← rinden in —

teyt

De sven ← rinden bloeyen meest int middel
vande somer —

naem-

Dit groote mīer wort int Latijn gheseten
Alsine inden apotwerke is onbekent

natūere

De groote mīer is ont en wortige seer natūere

Cracht en wercken-

De groote mīer is seer goet tegen de verhitheit
der oogen ende alle heftige sweeringe der
sven ← rinden daer op gelyk ofte het
sap daer op gheswerken —

Dat sap is oock seer goet voor pijnne in de ooren
daer inne gedroppen tegen de kneedomme —

Dat sven ← rinden wort niet gelyken —

— sven ← rinden —

Van de miijse ooren — Folij 52

— 11550 0 0 11550 0 11550 —

Van de minsevooren folij-53

De minsevooren heeft veel dunnere fackelont
die beneede wat rooter tijt sijn daer en wassen
altijt + wasserigen sey + leymme brinnertijte
ende lantertijte blaerkent die voor seerp
sijn de vooren vande minsen gelijck tussen de
blaerrey + romen + leymme, fackelont voort daer
de blommey op groeyen die blaen sijn de wortel
is sey ringor dier

Of toe is for sey einder minsevooren dat niet en
+ rijpt maer rijpt op staende tussen einder
+ romen wassende van seelen sey blaederen de
einder sey seier gelijck maer maer der van
+ leuerey wit met dunnere haerertijte wolkent
berket het int einteren of sij met sonne bedont
waer lynnende ende ringoren die blommey
wassen wt de knopkent offe haerent daer dat
siet in rompt

plaese -

Minsevooren wassen inde bende ende worden in
staels veel gebonden

dat einder gestaert wast hier te Landen onder
de bage ende tante vande wete sey bij de straten

tijt -

Minsevooren bloeyt inde brachmaent sey hoey
maent

Mūyse ooren-naem

Mūyse ooren worden int Latijn gheschreyt en
Auricula mūris

Dat anderen wort wem sommigen gheschonden voor
Mūyse ooren maer segint meer te wesen en
gheslachte wem al sine dat is wem muer

Crachten wercken

Mūyse ooren is ghest op wtge broethe apostom
ende sweringe die inde dootken wende ooge
comen daer op gheschijt

Op den dusse rindon vintmen bescreuen dat
wende ende egyptenaren dat sij ingaende
den oegstmaent moergent wroet al wer by
gespreken hadde met dit rind bescreuen
woren dat hij in dat faer gey lachende ofte
leupe oogen hebben en Sunde

— fūmet —

Van de gūycheheijl folij 53

De gūycheheijl is tweeder-handen de reney heiff
vande blomkent dat it het mannekēy het ander heiff
blanwe blommekent dat it het wifkēy andert gūy
onderheijl en fjer-tijfēy bejden —

Opzide die gūycheheijl hebben leijme twee
viante ftaelkent met wael leedkent op de
wonds wtgepreijt haer blewkent sijn wāy boone
gūy wāy onderen met swarte ftepkent de blomme
sijn wot dat mannekēy sūde wāy dat wifkēy sūde
hemelt blew haer dat de blomme gūy wāy sijn
so wāy dāer leijme wonds knoppen en
haer in leijl leijw leedkent —

plaese-

De gūycheheijl wāst ande vante wonds vorey
wōden mē moesgūy en bī de wāgen —

teijt-

Dit wūjt bloijt alle de soomer-door-meest
mē eugstmaent —

naem-

Dit wūjt wort int latyn ghehoeten Anagallis
in ense taalen gūycheheijl —

natuere

Dit kijnl it warm en droog van natuere
sonder eenige scharpheit —

cracht en wercken —

De gijnhelheit in wijn ghesoeden ende gedruukt
it goet tegen de bueten van koninge dierte
tegen de verftooptheit vande Leuier- en more

Dat sap van gijnhelheit inde misse ghesoeden
trekt taen den flimmertijge vorsttaeden
wt den hoofden ende opent de miefgasten

Dat sap met honing gemengt it goet tegen
dijnster- ghesichte dithakijlt inde oogen
ghedruipt —

Het it ogh goet vorden tantswaer alsment inde
misse doet vande sijde daer de pijnne misten it

Alcudo kijnen wort bescreuen dat
gijnhelheit mette blainne blomkent den
aer darin die wtscijtt doet in gaen ende
mette roode blomme doet wtgaen —

— sijnmet —

Vande Spuerie

Folij-54

De spuerie heeft ronde steecken met 3 of 4
knoppen ende welken wel leijme smalle
blakerende wassen gelijck een stercken ront
omme staende op de toppen vande steecken dragen
wel leijme blommerende als die worgaen
so roemen daer vande bulkerende wort gelijck
ant vlat daer in leijt dat east dat swart is
de wortel is dinn en wroger lichte

plaece-

De spuerie wast meest op de velden daer sij
thesaeyt worden

Tijt -

De spuerie bloeyt meest in de may en brachmaent

naem -

Dit wort in Latijn geheten Spergula bij
de eandert in de apotekerie is unbekent

Cracht en wercken -

De spuerie is een goet voder vande ossen ende
kueien ende doet de koeien wel melken gauen
andert sy is het vane gander waert benonde
daer omme wortet van sommigen polygala ghe
heten

— fijmet —

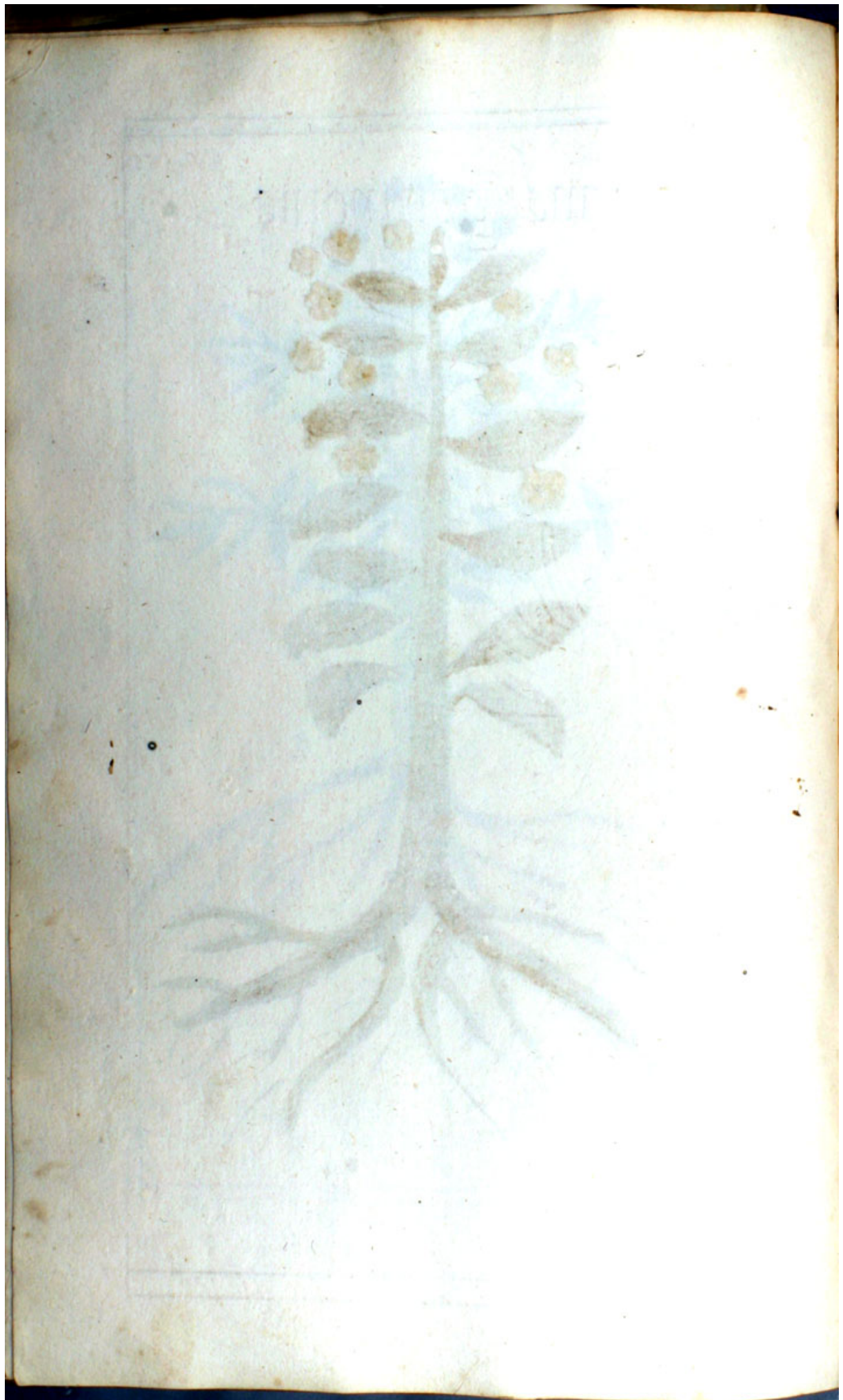

— Spüerie —

Wande gormonie

504j-55

Van de Agrimonie

Agrimonie heeft lange asneruwe haerachtige
 blaaddey die rontomme ghehorft sijn en sijn steel is
 twee reet en lancke van en haerachtige daer en wassen
 veel leyne grote blommekent de wensy boonsy de
 ander ey alt litten neer hangende die alt sijn
 ripp sijn ende lerey bliuen hangen de wortel
 is groot achting en swart

Plaese -

Agrimonie wast op ongebonde plaese op rontwe
 staenachtige berges en en timmen en wegey

Tijt -

Agrimonie bloeyt inde brachmaent ende hermaent
 inde vyftmaent wort haer sacht ripp inde meye salmel
 plimthich ende droogten diemey inde meedertijne
 wil gebruythet

naem -

Agrimonie wort int Latijn gheheten eupatorium inde
 apotack agrimonie van sommigen leender wint

natuere -

Agrimonie is subtyl van substantie sonder grote
 hette smierende ende hadment verthende

Cracht en Cwercken -

Agrimonia ghesooden ende gedroncken opent
ende sijnert alle verstoptheit vande Leuer maect
de Leuer sterck ic sonderslinge goet tegen de
werckheit vanden Solen —

Agrimonia in water gesooden ende gedroncken
selpt het bloet pissen —

het saet van agrimonia ic wtneemende goet met wijn
gedroncken tegen het ruode mekesen —

de blaeders ghesooten met verken liefen
ghement hett ende geneest ende ongeneselijche
wonden daer op gheijt al warm —

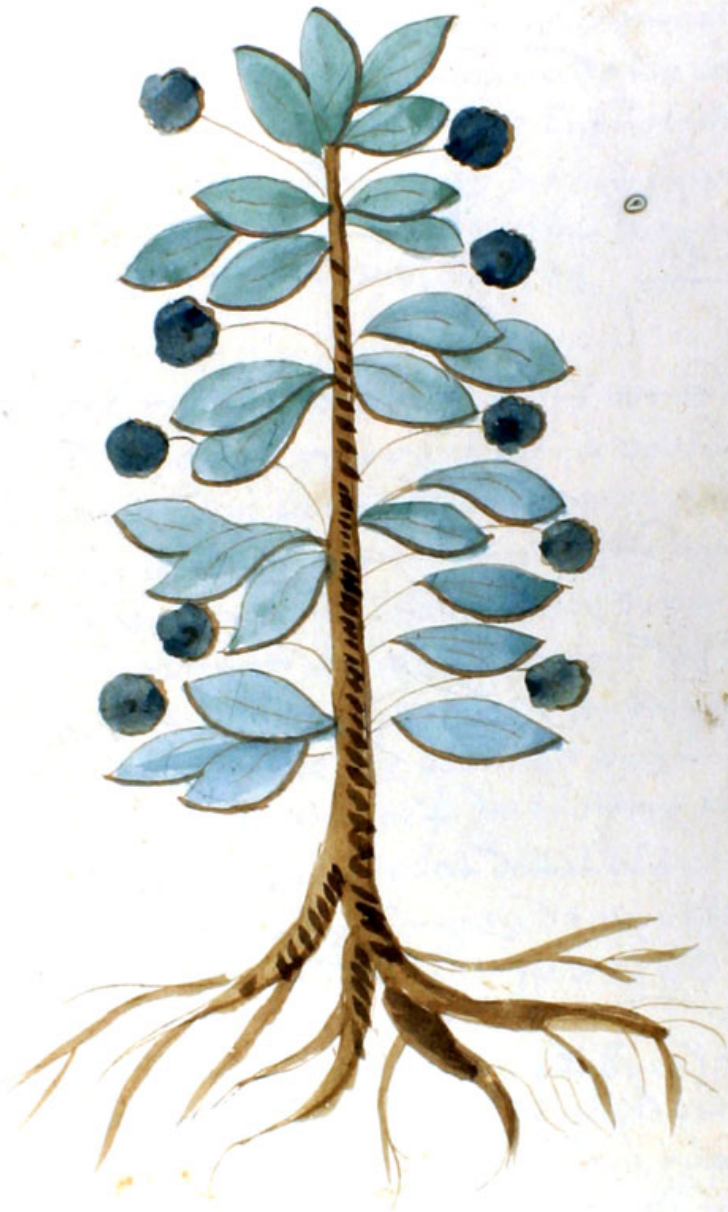
— sijnmet —

Van den Leuercruyden -

Wesen cruyden die Leuercruyden gheeten
worden ende tegen die gebrueche vande Leuer
ghopreesen werden sijn wel gescreuen van
welken wij in dit capittel drie bescreuen
wilen die de eender onbekent waeren daer
van de twee wesen sijn de boekhent cruyden
dat derde dat welen Leuercruyt —

Seeuercruijt -

Folij 57

vant Leeuwerkruijt

Dat boelkient rijnjt mametken heeft wonden
 Langey fteelen binney mit wit moer gewolt
 daer en wassey lange blaederen wey lioere
 Dunder groey wat haerachtig rontomme
 ghekerft bay smacthe bitter op de top wande
 fteelen wassey wale leymme lufnerime
 blommekent in wey gedrongen die alt sij wijp sij
 in fact vercunderen en met de wint wergbliggen
 de wortel heeft wyl wafelngon

Dzoolkient rijnjt wijfken heeft oorken wonden
 brimpe wode fteel contrent drije woeten boore
 sij blaederen sij lant rontomme ghekerft
 de enderen boelkient rijnjt gelijck maer wat
 breeder enden top wande fteelen wassey 4 ofte 5
 leymme blaerhent bij wey rontomme de fteel
 gelijck wey fterkeney tippen die rump wort wey
 knop wort brengende wey blomme wey lioere
 gael met swart gement alt die blomme vergael
 so wast dat lant en plat dattet alt wijp it
 ande leeren bliuen hangen de wortel it
 wafelachtig hier ende daer spreijende

Dat edele Leeuwerkruijt heeft breede blaerd
 in drijen verdijft tippen de blaederen
 wassey leymme fteelkent ende daer op fcer
 feune blainwey blommen op elck fteelken wey
 hie de welken leymme bolckent wassey
 daer in loijt dat fact de wortel it swart ende
 wafelachtig

plaeſe-

De boelkent ~~winde~~ wassen op wettige
plaeſe by de grachten en staende waeteren
dat edelen leuen ~~winde~~ en wast hier te
te Landen niet want selff maer wort in de
boonen gheplant. —

Tijt-

De boelkent ~~winde~~ bloeyen in de huyemaent
maer dat edel leuen ~~winde~~ bloeyt vier woeke
in de maert —

naem-

De boelkent ~~winde~~ mannesken wort in de aptwek
ghegheeten eupatorium, in nederdijts coninginne
~~winde~~ hant ~~leuere~~ en boelkent ~~winde~~
mannesken —

De tweede wort van gheheten pseudohepatorium
in dijts boelkent ~~winde~~ wijfken —

De derde wort in latijn ghegheeten hepatica in onse
taelen dat edelen leuen ~~winde~~ —

natuere-

De boelkent ~~winde~~ sijn warm en drove
van natuere maer dat edelen leuen ~~winde~~
is van natuere ~~winde~~ uit droogende en stercken

Cracht en wercken

Het volkent crijnt manneken in water-gesoden
 Enste wij is goet sonderlinge tegen de
 ons verstoepoijt der leenere ende niltten ende
 gonaest de sonderde deid end aertse uurse
 inder maniere in genoomen —

Dit volke crijnt gesoden ende gedroncken ghe
 maect die quetsiering ende wonden ende is ver
 swer-goet wunde crijnt ghehoest alle rotwondige
 ende inwendige quetsiering —

Dat volkent crijnt wijfken is van ghehoest
 wercken ende wort booken dat anderen in alle
 wondcrantken ghepreesen —

Dat wile leenere crijnt mit een sonderlinge
 maede ijme tegen de verhoegheit der leenere
 ende alle herte uurse —

— sijmet —

- Folij-59

Vanden heliotropium

Heliotropium is tweederley van gheslachte waer-
van het een gepreyt wort het groote heliotropium
dat andere dat ~~leijme~~ —

het groote ~~waffe~~ ~~winjt~~ heeft vergete ronds-
schelen die met dunne nitachtige en welaetige
haerhent ont opperste be-~~laet~~ ~~sijn~~ ~~sijn~~ blaederey
sijn wit saet en haerachtige de blommen wasse
booney ende schelen ende ~~sijn~~ wit van ~~leijme~~
en saen veel bij een lante de stalle die
ende toppen om geront ~~sijn~~ gelijck een
~~waffe~~ staert de wortel is dun en hart

dat andere ~~leijme~~ ~~waffe~~ ~~winjt~~ is een
dier ~~winjt~~ met haerachtige schelkent
ende saet haerige blaerhent de andere
blaerhent gelijck maer wonder-~~saet~~ wass
in ronds bolkent die ende schelkent hangen —

placetse —

het groote ~~waffe~~ ~~winjt~~ wass in vran-~~schijnt~~
op vette gebunde arkeren hier vintmense
inde boone —

het ~~leijme~~ ~~waffe~~ ~~winjt~~ wass in meer-
achtige en waterachtige plaetse en wort
tot veel plaetse in langendonck ghesonden —

Tijt -

Dit crijnt bloeyt int middel vande somer sy hoijmaent

naem

De groote cräfte crijnt wort int Latijn gheheeten
Heliotropium magium int duijts groot cräfte crijnt.

Dat anderen wort gheheeten heliotropium paruum in
Constaelen leyn cräfte crijnt offe somerwent

natuere -

Cräfte crijnt is warm ende droog tot indē
derde graet -

Cracht en wercken -

Deij hant vol wandat groote cräfte crijnt ghe-
eodeij faeyt of met duijts cräfte crijnt
ghele herte wort gheheeten sy tasje sijn cräfte
flimmen -

Vier saedekent ghedroncken met wijn voort
antvoemē vande vierde dierse genest ende
derne saedekent de derde dierse voortse genest

Dat saet ghesloeten op de wratten ghelent ende
diergelijche anwassen gelent doet of vallen
het crijnt met font gewaenēij wordrijft de
wratten daer of gelent -

- sijnē -

Want scorpioencruyt

Dat scorpioencruyt mannekens wast ontrent
veey voet hooge sijn staelen sijn tantarsting
ende antoppers te daer die blomkent wassey om
gerompt gelijck veey scorpioen staert de
bladderoy sijn lantkersting ende smal
de blomkent sijn sjeon en liestelijckde vey bij
blaverkent en veey vey gaert vey veruue
sjeon hremekt blan int middel wat gael

Dat wijfken is dat mannekens sijn ghelijck andert dat
sijn staelkent ende bladderoy wat veyner sijn de
blomkent wat minder de staelkent sijn wat omgerant

plaese -

Dat scorpioen cruyt en wast herte Landen met
want selst maer wort inde hooney gesaert

Dat scorpioen cruyt mannekens wast inde bomdey
ende bij de water anten

Dat wijfken wast ende anten vande veldes
ende inde hoone

Tijt -

Scorpioencruyt bloeyt inde herstmaent

naem -

Dat weystey hiet in latijn scorpioides in onse taal
scorpioen cruyt ofte haese vey

natuere Cracht en wercken -

Scorpioen cruyt is gect geleyt op bestey vande
scorpioeney - - - - -

Sint Jans cruyt

folij-6i

Van sint Jan scruijt

Sint Jan scruijt heeft brinnende roode stelen, met vele
 anwastende sijne terekenen versidert sijn blaadderen sijn
 lantende smal als sijn terekenen die dore ghesien worden
 so sijnse volghastgeent sijnmede ofte sijn met nasteden
 soot terekenen waerom de blomme wassen ande toppen
 vande stelen en sijn steven geel ben terekenen in vijf
 blaadren gesneden daermit barmen root sap romph
 als sijn inden henden gewaeren worden naer welschey
 wort romph lange stevenen hantken gelijck en
 gars te soornken daer in loyt dat saet dat sloyn
 en swart is gelijck hart vierhende de wortel
 is hontachtig lant en geel

Dat vorse sint Jan scruijt wort swer en gelijck
 ghewonden dat swer sloyn ende omer is niet vner
 en palmy soot waeromde swer teere stekken ende
 slejme smalle blaadren ander te vorse gelijck

plaese -

Sint Jan scruijt wast bij de waegen ande tante
 vande sooren veld en

Dat slejme scruijden wast inde sooren veld en
 en bij de waegen

eyt -

Dit scruijt bloeyt, must inde boeymaent ende inde
 eytmaent

Naem —

De Janstruynk wort gheschreyt in Latijn ende vord
Inden apotekeris hypericom hier sint Janstruynk —

Natuere —

Dit truynk is van natueren warm ende droog
tot in de derde graden —

Cracht en werckinge —

De hypericom met sacht en blomme ghesoeden ende
ghedroncken loest de urine ende doet water maeken
is seer goet tegen de steen inden blaese het brengt
de vrouwe haer naet ierlijckheid ~~truyt~~ godes
weder —

Dit truynk is wijn ghesoeden ende ghedroncken
gheneest de derde daere ~~se~~ ende vier daere ~~se~~
voort —

Dat saet werkinge daegen in genomen artoer
wen geneest de wedomme ende pijn in de
huesse diemen ~~latira~~ noemt —

De blaadren gestooten sijn goet geleijt op
werckbrantgen —

— sijnmet —

Vande Tweede -

Fijl - 63

bræde

De tamme wort heeft lange swartgroenen blaadderen
wt gespreijt tusschen die roemen de stielkent wort
twee ellen hooft wassende met sekerpe blaadderen
beleet die hem int opperste in wæte leymme
kerkent verdween daer in wassende wille leymme
blommekent ende daer naer lange bræde
haukent gelijk tongenkent die eerst groen
sijn daer naer bruyn worden daer in leijt dat
siet de wortel it wort ende stert ende wit

plæse -

De tamme wort wort tot wæte plæse in blaadderen
en smiltant op gods wille ardent ghesoijt
dat wils wort van seijt op ongebonden plæse

eyt -

De wils deesse winderen bloeyen inde men ende
brackmaent

Onaem -

Dit wint wort ghesoijt int Latijn ilatis en Glastum
in neerdijnt wort

natuere -

De wort is droog van natuere sonder wintsewepes
de wils is meer droogende ende sekerpe seer
lijtende

Vande natuerelijck Crachte

De tamme weet ic goet goet truerden ende gheleijt
Op de wonden van hartbarijge stercke lieden
die gheuoyn sijn daegelijck te arbeijden op
plaese die bloeyende sijn op alle voorsetende
wijle sweringe —

De weet doet alle ronds gheswelle werdwijmen
alt sijn daer op gheleijt wort —

De wilde weet ic swer goet taeg en swer vorstijge
wijle veruorgende sweringe en iuratio
daer op gheleijt maer tot die anderen gebreke
daer de tamme goet voor ic en dient sijn met
om de Sterphoijt willen —

De wilde weet ic swer goet ghedroncken in reyn
ghesood en voor de gwenen die inde milte en
werstopteijt ofte en hardingeijt hobben —

— sijnmet —

Van de wouwe

Foly-64

De wouwe heeft lange smalle swartgroene blaedren
die in twee welken een deel ontrent drie voeten lant
voort voemt daer en benede leijme smalle blaerhont
sijn boonen lant de steel en leyn blaerhont gusle blomhont
de wouwe boonen de ander wassende die in leijme
bollenhont en in swijt gesneden zijn vergaen daer
in leijt dat saet dat leyn en swart is de wortel is
lant ende sterft —

plaeze —

De wouwe wort tot wel plaeze in brabant bij linde
en brinjeel op de velde ghesaijt sij wast voort van
selft op engebonden plaeze bij de waegen —

eyt —

De wouwe bloeyt inde moije voort daer naer wort
haer saet rijp —

naem —

Dit wort heet int latijn herba lutea in onse
taelen wouwe —

matuere —

De wouwe is warm ende droog van natuere —

Cracht en cwercken —

It gesien wy van dit vint wouwe mde
meede ijme met ghebruyt sy wort ende de
Ginderz unbekent is so sy moogen wy van sy
wouwen met cinderz of grynien van dattet
vande verrinwert ghebruyt wort ende
datmen daer meede de Laerkenen gael ende
grosen maekt —

— fymot —

Sint Jacops cruyt — ^{July-65}

Sint Jacops cruijt

Dat eerste gheslachte van sint Jacops cruijt
 heeft lange bruyne reeds stelen die gesteruopt sijn
 twee ofte drie velen hoort daer en wassen garote
 bruyne getonen ende gesnede blaaderen die
 blommen sijn geel ende wassen boonen op de stelen
 als sijn vergaen soo volget int middel en gaen
 welkerating saet dat molten wint wong bliet
 de wortel is wit met wel verolingen —

Dat tweede gheslachte is den voorste van watsoen
 vier ghelijck maer sijn stelen en sijn met root
 sijn blaaderen sijn dieperde blomme bleet
 de wortel lichte vol verolingen —

plaese —

Dat sint Jacops cruijt wast seker allong bij de
 wegen in waetswatinge plaese —

Dat ander sint Jacops cruijt wast ende dijke
 ende plaese bijder zw ghelogen —

Cruyt —

Gesey bloeyen inden boeymaent en oogstmaent —

naem —

Dat wiertse wort in tertiijt ghe-naempt in Latijn
jacobeus s jacobi in onse taal en sint Jacopt ~~armt~~
ende sint Jacop blommen —

naetiere —

Ozende dese ~~armen~~ sijn warm ende droog
tot entrent de twede graet —

Crachtenwercken

Dat sint Jacopt ~~armt~~ heeft een sonderlinge
kracht omme de wunde te geneesen daeromme
wortet ghepreesen tot de veronderde wunde
ende fistelen —

Men seijt oock dat het sap van sint Jacopt
~~armt~~ gegurgelt en geneesen de aposte
matic wunde heele —

— Fymot —

Quant vlas

Folij- 67

Dat blat heeft loijme twee steel met loijme
smalle blaarkont berlet die int opperste in loijme
vorte steelkont verdeelen daer op wassen loijme
heere hremelt blaunre blommekont alt die
wergaey sijn vomey daer wonds knopkont en
daer in bruyt bract wet saet in loijt en glatinge

plaeze —

Dit blat wort hier to Landen in vette saete
vaerden op waerachtige ende wergtige wolden
gesaeyt —

reijt —

Dat blat bloeyt inde meye ende bract maent

naem —

Dat blat wort int Latijn gheheten Linum met
die naemen ist inde apoteker bekennt in onse
taalen blat —

naetiere —

Dat saet went blat dat inder meederijme gebreyt
voffe gebreyt wort it waer in en droog tot inde
werste gwaet ende middelmaetig in wergte ende
in droogte —

Cracht en Cwercken

Linsact in water ghesooden ende in een maniere
van een pappe offte plaester ghebruikt berischt
alle pijnne en wredomme het vermint alle
wunde gheswelle ende harde apostematie
ende crouen ende halt en ander en leeden

Linsact met wijnen vermengt maect het rijp
ende doet wtbreken alderhande apostematie
het trecht vort dorre ende splinteret wt met
de wortelt van romummer gemengt ende
daer op gheleijt

dat water daer linsact in ghesooden is geseyt
het ghesingte dinct wilt inde ogen gedriep

Linsact hvelt ende geneest ende doet afvalley
die wunde quades nagelen en hands en voeten
met wat honing daer op gheleijt het verdriefft
alderhande placken mit consingte alst wunde
geslooten daer op gheleijt

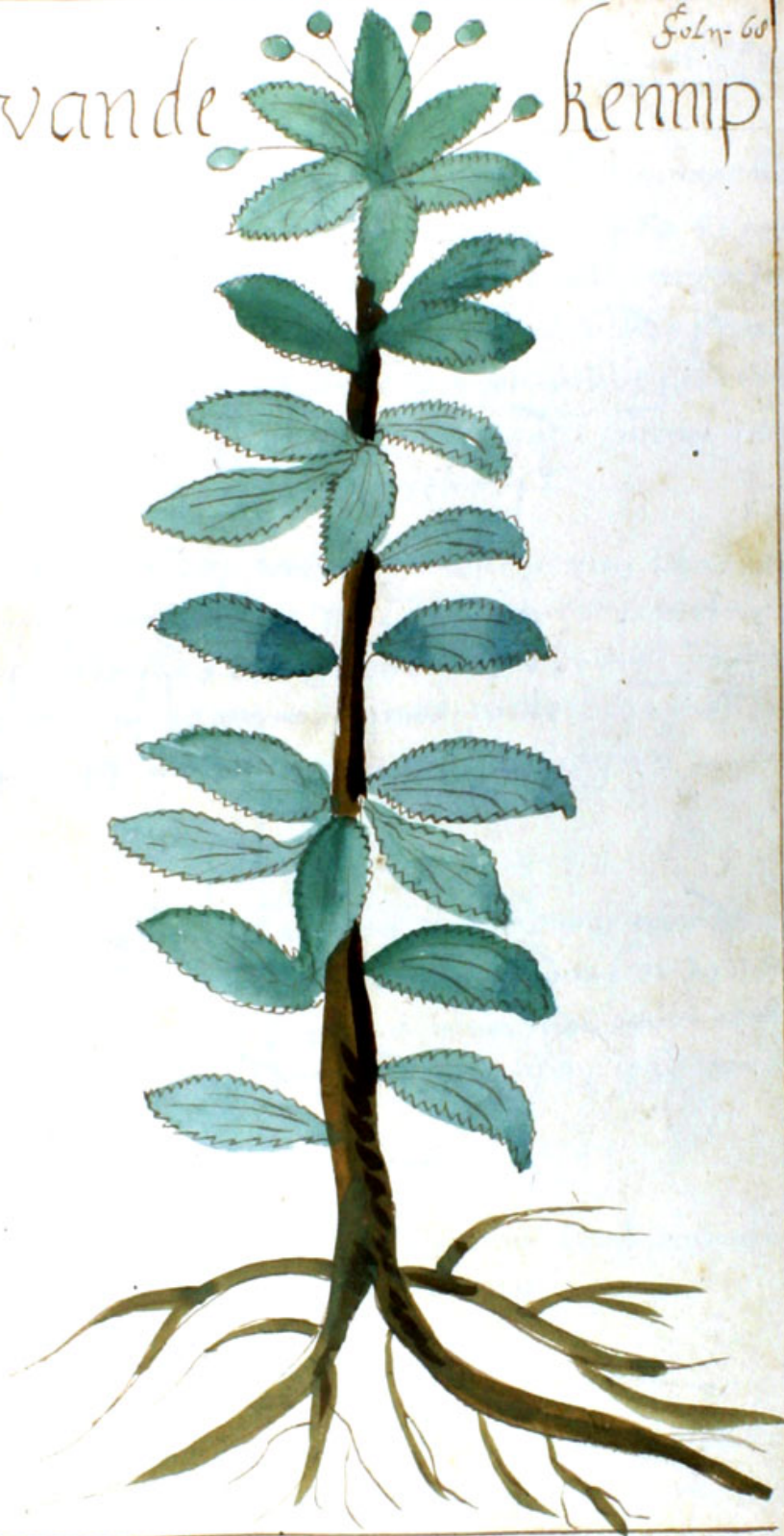
Spijn daer linsact in ghesooden is bewaert de
sweringe datse niet in wten alt sij daer
mede gewassen worden

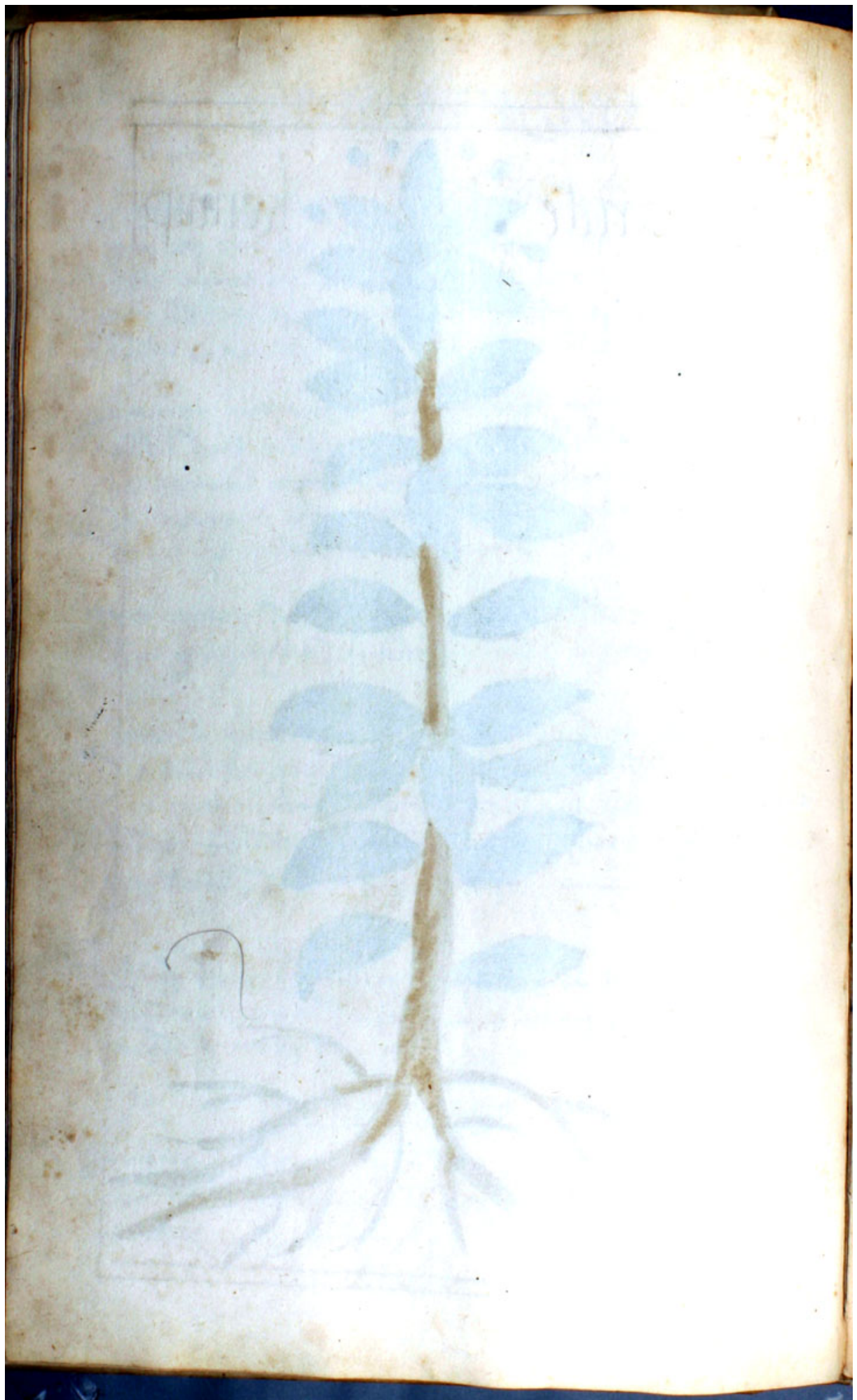
hindernisse

Linsact in genomen is der magt tegen het belot
het vertaeren wunde spijse ende maect het wel
wont

— sijmoet —

vande kennip Folij-68

Van de kenip

Kenip is tweederlei dat eenen het mammeken dat ander het wijfken

dat eerste gheslacht vande kenip dat mammeken ghescheyt heeft een ronde bolle steel 4 of 5 voeten hooft met sijn wiel Ende anwassende tarchent een boomken ghescheyt ende tarchent vande staelen wassen ronde huyfken daer voortgatinge saet in beschoot is de blaadderey sijn gaeve rinde ende swart gaeve lanch en smal vromme ghescheyt

dat wijfken is den voorste woney van blaadderey ghescheyt maer sijn steel is dimer sterker sonder anwassende sijn tarchent ten dinstet nogt wijfken wort saet dan alken leijme wille blomstent die alz stouff metten wint wort bliogen

plaese

Zeijde dese ghescheyten van kenip worde op die wete ghescheyt ende vromen bij dat saer te verwender is van vanderlei saet dat mammeken wort vorkende anten vande wete ende wagen ghescheyt

Cyt

dat saet is kipp inden herstmaent want mammeken dat wijfken is inden beymaent kipp

maen

de kenip wort int Latijn ghescheyt ende inde apotekerie cannabis in onse taalen kenip

kennip - natuere

Dat saet iz warm ende droove inde derde graet

Cracht en owercken

Dat saet vande kennip verdrifft de winden ut den
Ligame maer wel in genoomen verdrooget het
maemelijck saet sy het soze inde wrombe boorsken

Dat saet gheschooten met witte wijn in genoomen
wort seer gheproesen voor de gael sijnge ende ver
stooptgeijt vande Leenenen

De wortel vande kennip in water ghesooden helpt
ende gemest de wrompon Jaemne ende
Leds ende iz goet op kleren en

Dat sap van grove kennip saet verdrifft de winden
ende pijnne inde ooren

hindernisse

Dat kennip saet iz der maegte tegenet het maecht
pijnne ende swaerigeijt int hooft doet grooijer
quaede hinnenen en kinsigeijt int ligam

— Fijmet —

Van de Tweedrick

Folij-70

Dat wylfley wredrick heeft ronds littel gherante
Vf wel en wyl often oft twee hore de blaadren sijn
Lante ende smak ende waffen 3 ofte 4 tregent
tregent mak ander en ande steel die blommen
sijn gael sonder woutde ende waffen boonen ende
steel en alt sijn vergaen so roomen daer wort
ronds sauykent gelijck toriander saet de wortel
it lante en dinn hier ende daer loopende met
weel menne stietgent wt werpente die int wylf
wt roomey wort sijn —

Dat tweede ende derde sijn van steel en blaadren
de andere gelijck maer de blaadren en sijn met
so brast wintomme gheroff van hier breede
roede blaerhant bij wyl vergaert naer de wolden
datter waffen lange hantent twelck alt saet
wijn it en drie ofte vier en splijten ende molten
wint wez bliegen —

plaeze —

Dat gael ende wort wredrick wafte in wottinge ende
waterwottinge plaeze indes meer bende op de
ante vande gwaete —

Tijt —

De wredrick bloeyt maest indes birachmaent
inden e gft maent it haer saet wijn —

Weedrick-naem-

De weedrick heet int Latyn Lysimachium inde
apothec is onbekent —

natuere —

De guele weedrick is van natuere cont en droog
en samentrekende maer de natuere vande
wode is nog onbekent —

Crachten twercken-

Dat sap van weedrick vande blaedoren stekpt
alderhande bloetganck ende root meslesoen int
Ligamen genoumen ofte van kincken gebremst

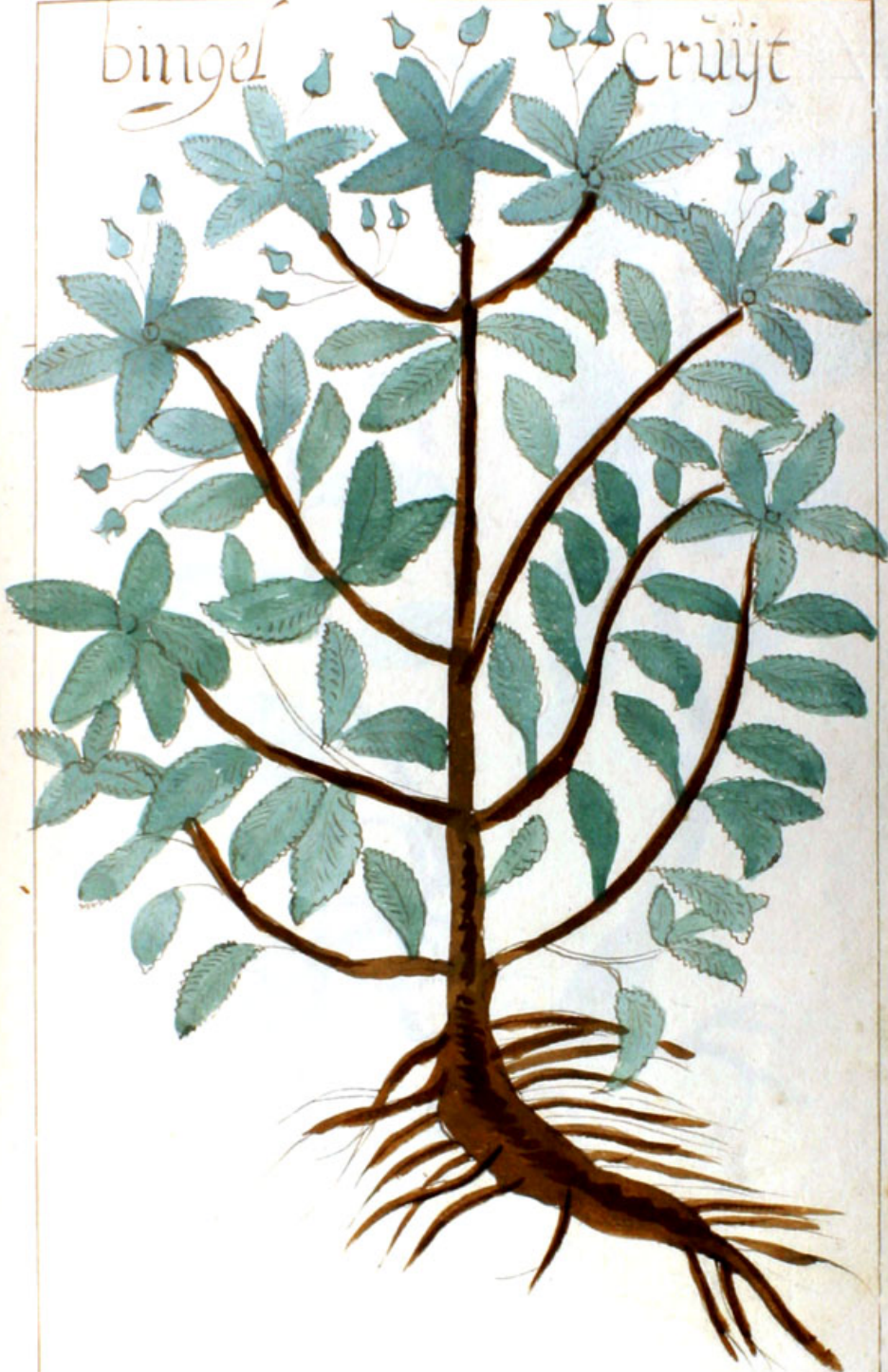
De wort vande ghedroogde ~~kincken~~ wer
drift de slangen ende feringe dieren
doet de muggen ende vliegen —

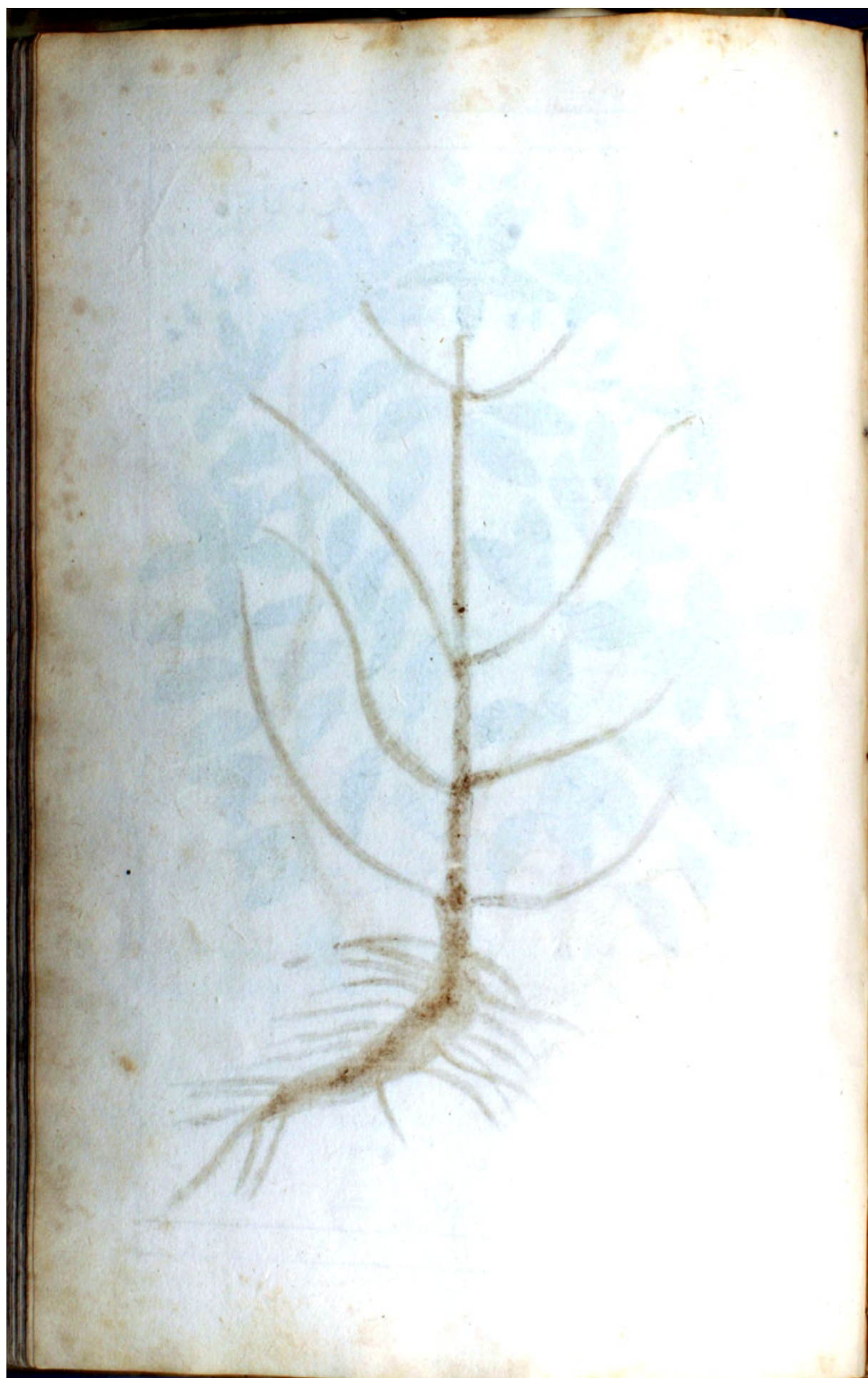
Dat ~~kinck~~ gestooten inden meste gedaen stekpt
het bloesjen wt der meste ende haelt alle wonden

Men sal alken gebremst den de guley weedrick
die alken op werst is

— sijmet —

bingel Crüyt

bingel crüjtcwyfken -

Want bingelcrüyt

Folij-72

Dat bingelcrüyt is tweeder-handen dat reney dat
Inameren dat ander het wijfken alken in dat saet
Enderseiden —

Dat bingelcrüyt manneken heeft twee stekken
met veel en wassende syde tachtent daer en wassen
swart groene blauey lancharting knopken wt
welken knopken wort vomey — leymie wonds haer
achtige bolken twee wass bij een op een stekken
in elke een — leyn wort saedeken leggende de wortel
is twee ende wasselarting —

Dat wijfken is dat manneken van stekken blauey en
wassen gelijck alsen van saeden en blomme
en gelijck wort sy saet en blomme wass veel
meer by een to samen gelijck een lanch — leyn dwinfke
ghedrongen die wass wt bloeyfelt wortbrongen
daer naer het saet —

plaese —

Dat bingelcrüyt manneken wassen inde wijngaerden
ende inde huone inde wilde boosken en haegen —

Tijt —

En bloeyen inde bractmaent en alle de somer
dure —

bingelcrüijt - naem

Dat bingelcrüijt mannesken wort in den apotheca
Mercurialis gheseten int neederdünitz tany bingelcrüijt

natüere -

Dit bingelcrüijt is warm ende droog tot in den
derde graet —

Crachten - wercken -

Dit bingelcrüijt in water gesuden ende gedroncken
maecht aemergaenck ende faert of de rinde
flimmme ende herte gaels holerijckes wortcrüijt
ende dat water dat inde waterachtige lichaem
sien vergaert is —

Dit selus crüijt met booter ofte met root int
fondament gheschreken verwerck aemergaenck —

Dat mannesken in genouwen verwerck om soonen
te generen —

Dat wijfken om dorstent te generen —

— sijn —

peninck crüyt -

folij-74

Folij-75

Van penninck cruyt

Dit penninck cruyt heeft twee dinnne steelkent
Van de aerde rampende daer an overbende
sijde wassen want bractachtige kadderen en kleyn
penninckey en gheer ghelijck de blommen sijn gael
wan fatsoen de bracten blommen sijn gheer ghelijck
de wortel is twee ende dinn —

plaese —

Dit cruyt wast in vorstige bende bij de grasstey
en waterloopen inde naerboossey —

Cuyt —

Dit cruyt begint te blosijen inde maye ende voort
Vallt de Sommer door —

Naem —

Dit cruyt het int Latijn nummularia Centumorbica
in onse taal en penninck cruyt ende egel cruyt —

Naetiere —

Dit penninck cruyt is waerem ende droog tot
inde derde graet —

Cracht en wercken —

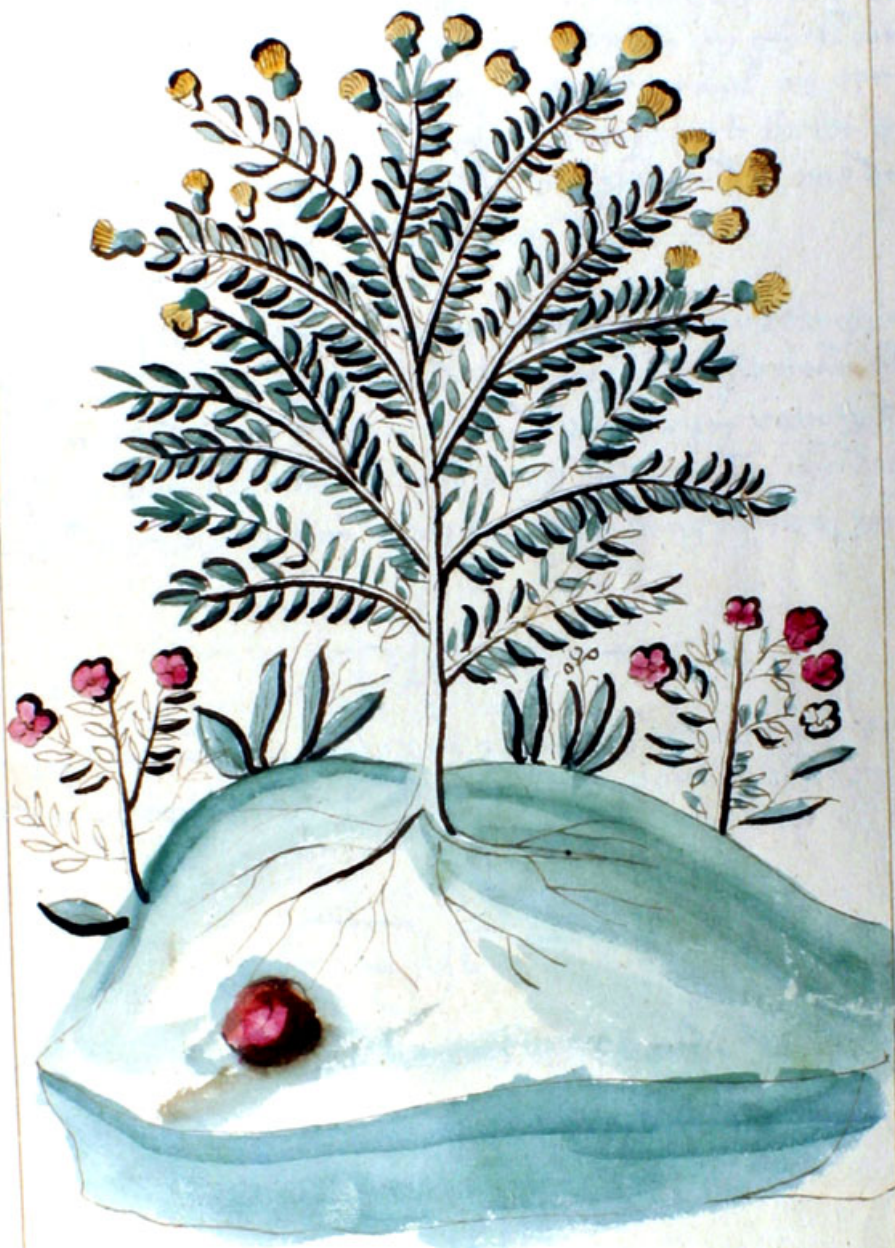
Op andey penninc ^{er} vint ^{se} wonden de mederijne
besor-tijt dattet in wijn ghesoden ende met
honing in ghedroncken die wonden ende de
quetsuren der longen gheoeset dattet vort
gust is tegen de hoest —

Dat penninc ^{er} vint is sonderlinge goust voor
de kinckgoest van jonge kinderen in der
seluer mammerey ghebruyck —

— sijnmet —

Quant wilt cvlas -

July-76

7/1000

15

Want wilt vlas -

Dat wilt vlat heeft dinnne tarije bruyne staelen
 Was-ey vrel by wey wasfende lange smalle blaerhont
 de blomkenz Eij gael voor bract ey gheslootey
 gheslijth en vorste minke artoer smal om gerwint
 gelijck ende ridders spoor ey het fact is bract ey
 Swart ey leyt in rondsse bokkenz die nae dat de
 blomme gerwesey Eij wasfey -

Van desen gheslachte wort nog wey ander gheonden
 dat met gemeen ey is dat Eijons homett blaenwe
 blomme draecht anderz den voorsterwey gelijck
 alwey wey blomme blaeswey staelen mindor ende
 tweder nochtant hooger ende langer wasfende

plaese -

Dese rindoy wasfey op onghobonds plaese bij
 de gaeye timpne ende ante wands welden -

Eyt -

Dese rindoy bloeyen meest inde hoijmaent
 ende oogfmaent -

naem -

Dit rindoy wort inden apothecke gheseyt Linnaria
 in Eij taelen wilt vlat -

Wilt v̄las - natuere

Dit r̄ijnt iz v̄n naetneren v̄ren ende
droog tot in de derde graet

Cracht en werckinge

Dat wilt v̄lat ghesooden ende ghedroncken
opent die v̄nde v̄ronde v̄v̄schooptheit
v̄nde leenoren ende milte ende iz seer guet
gedroncken die de gvelsingt hebben sonder
v̄v̄se ende sonderlinge al de gvelsingt
v̄v̄v̄ert iz

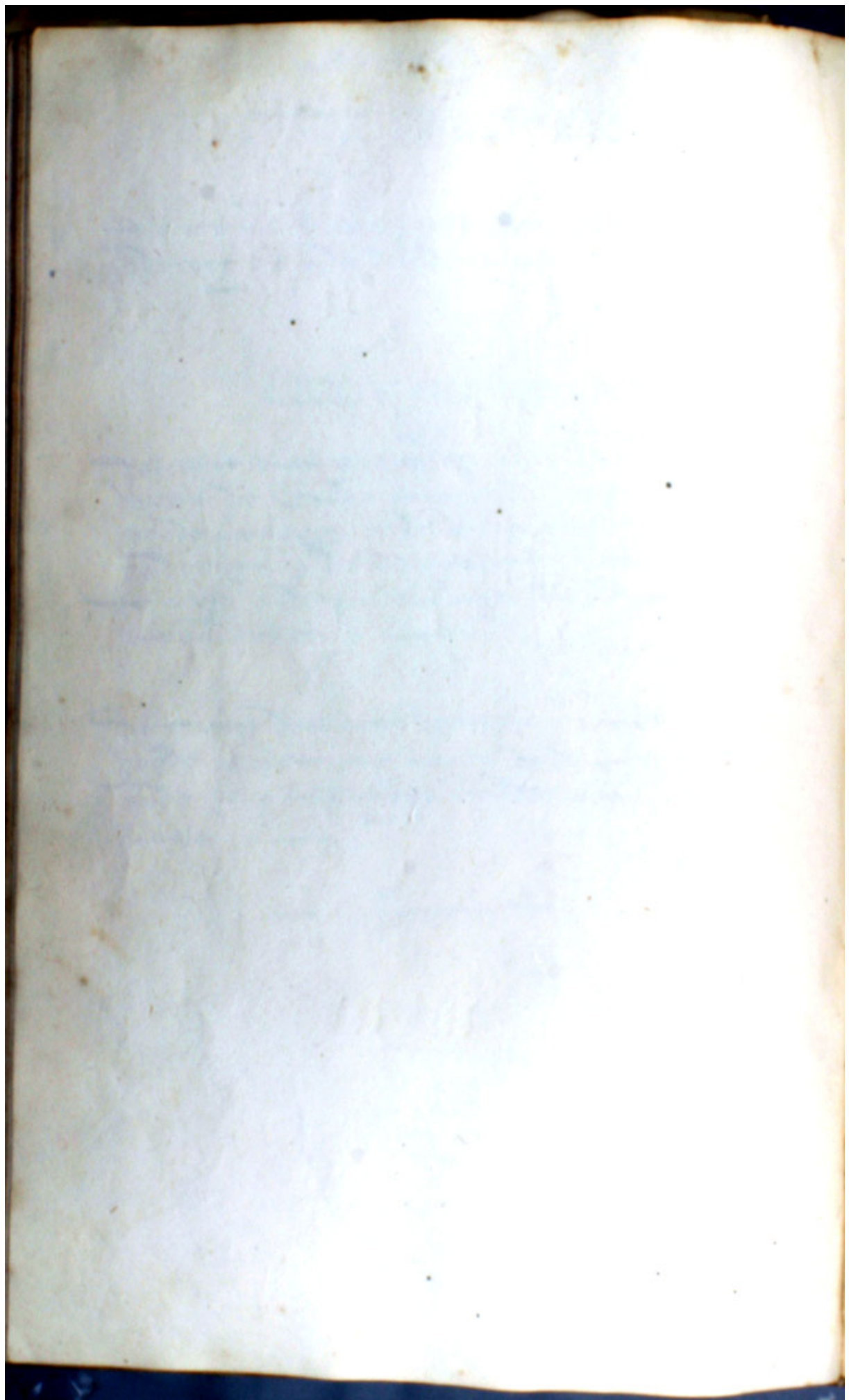
Dit r̄ijnt doet v̄n v̄v̄ster maetden iz v̄n
goede mederijne tegen de droppel pisse
ende v̄v̄schooptheit v̄nde nieren ende
blaese

— sijnmet —

C. M. G. L.

C. M. G. L.

Maer teskens cruyt - 519-90

Dit cruyt wort vintt in de vanden troyen (Rulhant
in de vanden troyen ende Lange diepe geslachte blaeschant
de blommen ende sijn witte wy waerdy Lange de
Stroey alst sijn vergaen sijn worden sijt loijum
tofsant ofte brude bierstont daer in dat loijum
swaert sodeken loij de wortel is elcort
Lant ende wit

plaese -

Dit cruyt wast op de straten by de wegen
op ongebonden vanden troyen ende troyen plaese

Zijt -

Dit cruyt bloeyt wast in de vanden troyen
vande hoeymaent

naem -

Dit cruyt wort uit Latijn gehiet pastora bursia
vanden troyen tofsant cruyt ofte bierstont
cruyt

natüere—

dat tesken ruyt is ront ende droog tot
inde derde graet —

crachten wercken—

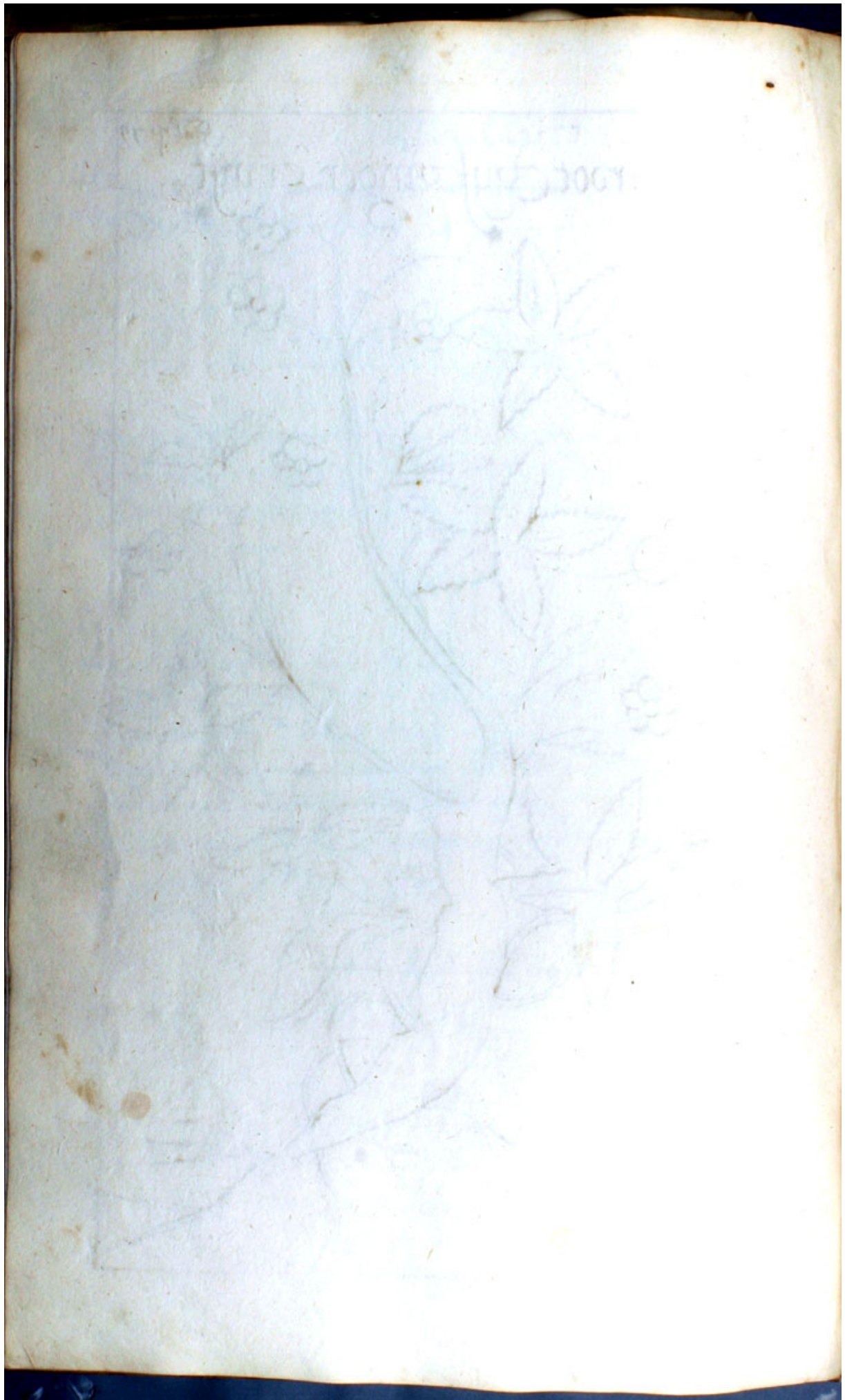
dat tesken ruyt in waeter ghesoeden ende
ghedroncken selpt den loop des kinne ende
het root melesoen het bloet spinnen en bloet
pissen —

dat tesken ruyt selpt de bloet der vrouwe
ende aldergancs bloetgancs hoe ende in wat
manier dattet ghebruyck wort ende it
vaer tes saer ruyt so dat sommigen
srijnen dattet het bloet selpt al wordent
maer inde hant ghesonnen ofte oier het
Lijgden ghedraegen —

— vijfde —

groot vyfvinger cruyt ^{fol 77}

Want vijfvinger cruyt

Het groot vijfvinger cruyt heeft dinnre / falken op
de aerde ruypende tot wat plaese ende aerde
verreende door en wassent Lanch vrentomme ghevoerde
si aderey alyt vuyt by wy en p wy / falken is
brenney 170 gwe in vuyt blaerhant grofwoey die
aet in vergaey kreut brongey vande haerde bieshant
en te bieshant daert waet in waet de wortel
is vuyt dinnre ende Lanch

De ruyne gale vijfvinger cruyt is de vuyt
vuyt / falken blaerwey blomwey en sakt sakt gelyke
afwone vout minder met Lanchwey ende aerde
haerde ruyne blaerhant vragende die vuyt
vande vuyt afwone en wintert 170

plaese

Het vijfvinger cruyt waet in douchwey dinnre
plaese sentyt vuyt vande waerwey

tyt

Het bloeyt in wey ende vuyt maent may 7

naem

Het vuyt cruyt sakt mit Latyn ende in wey apothec
penciphullon is vuyt vande vijfvinger cruyt

Maetüere —

Dit wijfvinger rijnit it droove inde dorden g racht

Crachten wercken —

De wortel bey wijfvinger rijnit in waeter ghe
doeden tot dattet verdendael verfoeden it verfoet
den tantpijn ende genesst de swaeringe inden mont
alsment gesoeden waeter inden mont hont ende den
mont maets spoelt —

Dat sap vanden jongey worteloy gbedrenthey it goet
taegen de ggebracthey vanden Longey ende Lieren —

De blaederen met gewasterde wijf gedrenthey ende
wey Littel pappert daer in it goet taegen de kieren
daer se roust —

Dat sap vande blaederen gbedrenthey genesst de
guelsticht sy kerstocht de Lieren —

Dat waeter daer dese wortel bey wijfvinger rijnit
in gesoeden it dat it goet boer root mellesoey ende
alderhande loop dat kint ende alderhandey en
bloedige bloetganck —

It werck goet taegen het flickeij sy pijnne inde
heupen —

— Sijm —

Evande Tormencille

Sely - 1.

De tormencille is wylt d'ynne kerse vande stekent
vylt vylt vylt vylt winder winder kante de aarde
vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt
vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt
vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt
vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt

plaese -

De tormencille wast gaerne inde boesey die d'vande
vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt vylt

tyt -

De tormencille bloeyt wast alle de somer dore

naem -

Dit vylt wort indey apothecis vnde mit latijn latijn
tormencilla geyet is onse taal tormencilla

natuere -

De tormencille is d'vande tot indey d'vande g'vande

Cracht en wercken-

De blaaderen vanden tormentille met de wortelen
in wijn ghesooden ofte het sap vanden selien
ghedroncken doet swaeten ende faeret daer
door alle veynigtgeijt want harte is goet tegen
alle vergiftgeijt het sijn gegereten ofte gedroncken
tegen de pestelentie dat gelijck doet vande de
drooge wortelen ghespoedert met wijn in genoemen

De wortel vanden tormentille ghespoedert met
wit wain een eijs gebaeken ende gegereten stelpt
dat onerbloeding braken ende is goet tegen
de Sierste Cholera genaempt

De wortel in water ghesooden gheueft de quade
weringe des monts als men de mont daer
mede spuelt

De wortel vanden tormentille ghespoedert ende
met roode wijn al sijn geen wortel in lichaem
en sijn ofte met ghespast water al sijn wortel
sijn gedroncken geneest dat rou muelen

— sijmet —

Airtbeesye

Feb 7 - P 2

ARTS & CRAFTS

Quanden eerebesie

folio - 52

De aertbesie vint vint met sijn drinn saer
varelyge venghont kint de aerdoy tot wyl
pienhe saerhunde sijn blaaderoy sijn wyl ghouft
wyl wasson drin en wy haeraring stalhou
de blunney sijn wyl wyl binnon yal die al sijn
vengon wyl vengon vande lysffelijde
besiehou die wylt groon sijn al sijn vipp sijn
sijn wylt wylt en fontijtt wyl sijn van smorhe
ende wylde lysffelijde

plaese -

De aertbesie wasson in donderon binghe
diepe dring gungton in wylde wylde in de
sane gesaent ende geplent

Tijt -

De aertbesie vint vint in april in de brack
Inaent wort sijn wylton vipp

naem -

De vint van aertbesie wort int Latijn gesaent
Vaccaria fragula is onseleoy aertbesie

Aertbesijen - natuere -

Dat wint vande aert besijen de onrijpe groene
besijenheit sijn ont van nat heren ende droog
Maer alts de wint rijp is dan is sijn ont
ende wintig —

cracht en wercken -

Dit aertbesije wint ghesonden stekpt den loop
des bijnig ende der vrouwen onerbloedinge
maert herlijche wintigden —

Dat water daer aert besije wint in ghesonden is
ende mont ghesonden sterft dat tant bleijt
het geneest quade swaringe des monts ende
het wintig alle quade worte daer wt —

Dat sap daer wt vande blaedewen geneest de
wouwe int aensichte ende alderhande
woudigheit wt het aensichte —

De aertbesijen wint den dorst ende sijn goet
de geneen die hetten inde maegen —

— sijmet —

Wande ganserteck

foli-23

Ganserieck - Cracht en werck

Dat water daer ganserieck in gesouden is goet
ghedroncken voor de enenbloedige bloet
der vrouwen sonderlinge tegen de witte bloet

Dat wijn in wijn ofte water gesouden ende
ghedroncken stoppt den loop der kinde dat
wilde meelosen ende alderhande bloetganck

Dat water daer ganserieck in gesouden is dat
is goet voor smeringe inde mont voor wude
loppende Augen ende verrogerde wunde
alsment daer mede wasstet

— fymet —

Evande pilosella -

folij-85

vant pilosella

Folij 96 —

De rindes mit Latyn pilosella vintmen mit der tijt wae
gheslachten de woney wort genaemt groot pilosella dat
Anderen die rindes die woney minse voney genaemt
worden hoe wae sij de voney minse voney met en sijn

De groote pilosella op de aerden wtghespreijt die bladeren
die voney haerachtig sijn en minse voney gelijckende
Onas groter sijn sijn it ghesaert ontrent en sijn
Lantch draegende gaele gebode blommen die in haer
achtig sijn voney dat mette wint woney voney de
wortel it en voney Lantch met voney sijn

De rindes pilosella it de voney voney gelijck maer
wae minse sijn bladeren sijn rindes voney de aerde
wit en haerachtig de blommen woney voney sijn
wae bij en voney woney voney sijn woney voney
de wortel it rindes en voney sijn

plaeze —

De groote pilosella waest op sinterachtige berge hont
voney op grasachtige rindes voney woney de
rindes op voney hont en voney voney

Tijt —

De rindes voney voney voney voney voney

pilosella — maem

De groote pilosella wort int Latijn gheheeten pilosella
maior dat leijme heet pilosella minor —

maetiere —

Deze pilosella sijn waerom en droog van maetiere —

Cracht en werckinge —

Deze rinden met haer bladeren ghesouden
ende ghedroncken heelt alle in wendinge wonden
ende wt wendinge ende die ghesienertgeent —

De bladeren gedroogt ende ghespudert inde
wonde gheschroeyt ghemest het selney —

Dat sap wande groote piloselle inde ooren gedaen
genest de pijnne inde ooren ende het smarten —

De selney pilosella gegreeten ofte met spijse in
genomen wort laert het ghesichte ende genest
de wode Loupense oogen —

— sijmet —

Folij-96.

cvande ahüercrüyt

Desen crüyden die witte sachte wolarctijge blaadsen
Vesbey die een sommigen pilosella ende filaginot
gemaect worden sijn twederley de eenen heeft
gule scone blomme wel rictende ende dat ander
gule blomme maer niet rictende —

plaeze —

De wafte waest in romme sachtecrüyge plaeze ende
Op dorre heiden ende wort byden rijnstrom
Cruetbloeding ghebonden hier te Landen worden
Eij inde hoosen ghesaent het ander waest hier
te Landen in sachtecrüyge gronden ontrent de
ghaeten ende inde kooftse —

ccijt —

Eij bloeyen meest inde bractemaent ende hooijmaent

— naem —

Desen crüyden worden inden apotekerie gheuyeten
Stoechas citrina ende stoechades in nederlijt ahüer
crüyt ende wort melesoon saet. —

naetüere -

Deese wormden sijn van natueren verdroogen
ende die rhenblomme sijn vort waren alt
door haer bitteren smaet kometyck is

Cracht en wercken -

De rhenblomme in wijn gesoden ende
ghedronden doodet ende faeyt of de
wormen ende sijn goet tegen stercken ende
bresten van weyninge gedierte

De rhenblommen in looge gesoden verdrift
de luyssen ende neeten wten haeren

Deese voorstervenien blommen in de kasse
gheseyt bewaert de waeren voor de molten

— Finis —

Vande gnaphalion folij-87

De gnaphalion is een meer-krachtig + welck heeft veel
dunne, trecken ende leijme blaer-ken die
just een wit wolketig saet haerden berlaet sijn
de blommen wassen int opperste wande (koolen
in leijme knopken. —

plaese-

Dit kracht wort ghebonden in langueduckende
premiten —

naem-

Dit kracht wort int Latijn ghesweten gnaphalium —

natuere

Dit kracht is droog en haemey treckende van
natuere —

Cracht en cwercken

De bladeren van gnaphalion met koudes wijn in
genomen offe gedroncken is goud voor het
koudmalesien —

— Sijme —

viande twee bree -

July 00

vande twee bree - Folij - 89

De waerbreede vintmen herte Landen d'ijne gheslachte
vande wy in pinte g'vande voortvommende die alte saemen
van wat soens mak' anderen wel g'belijcken

Dat groote waerbreede heeft groote blaederen van bintey
van bintey saemen ribbeken die alte saemen m'der
waert g'asyn sijn swelen sijn voutarting sey vout hoot
ofte m'der somtijt voutarting t'ijnen de blaederen
vander wortel spruyt ende met leymme knopken die
werft leymme blomken daer naer leymme huyfken
t'ingey daer in leyt leym fast en bringt voortbrengoy
sey aere toorshen l'ghende de wortel is vort sey
vinger d'ich met wele andengende v'efelinge

Dat tweede gheslachte is de eerste g'belijck sijn blaederen
sijn smaler ende wat haerarting. Lojgends m'et
op de aerde wt ghespreijt sey spracp tonge andy g'elijck
sijn swelen sijn vout sey weymme haerarting dragoy
ant opperste aerey ofte toorshen waerem maer wel
vorten ende sproons witte purperartingge blomken
voortbrengende de wortel is langer dan de eerste

Dat derde waerbreede is minder dan de tweede sijn lantken
van smal van l'neren swartgroey gelijck de anderen
ende voutomme hier ende daer leymme p'ntgen hebben
de swelen sijn v'anting voortbrengende sproons aerey
ey witte blomken de wortel is vort met wele v'efelinge

De se waerbreede is de alder smalle sijn blaederen sijn lantken
ende seer smal ende d'ich sijn swel is v'antent sey spray
lantken vande middel of tot booren toe wel knopken seer
gelijckende de toorshen vander eerste de wortel
is v'efelarting

Wecbree — plaese —

De eerste drie wecbree wassen hier te Landen
alson op grasfartinge velden ende bij den wegen
op sommige woutfartinge plaese maer dat twee
wecbree wassen sints gronde ende dichte ende
ante vande sints wateren ende wassen in
lant ende bij bergen op somm overbloedige

Tijt —

Dit tijt bloeit meest in den brachmaent ende
vande Egmaent is sijn saet rijp

naem —

De wecbree heten int Latijn ende inde apotheche
Plantago maer hier te Landen vande wecbrede

Dat tweede wort gheheten int Latijn plantago media
in onse taale bree wecbrede

Dat derde het mitertijt int Latijn Lanceolata ey Lancola
in mederdijnt is sijn wecbrede lanceola

natuere —

Deese wecbrede is tuit ende droogge inde
tweede graet

cracht. entwercken folij-90

De wuertbrude in spijse offte anderz in gencomey sijn
Eer goet woude loop ende bloet wande hartarhe
ende stercken de maeghe ende sijn goet de gweney
die wt droogey —

Dat sap van wuertbrue in gencomey selpt ende doot
op hondey dat enierbloedige bruecken ende sterpt
aldergande bloetgancde gelijck de blaederen ende
het sacot doey —

De wortelen wande wuertbrue met het sacot in soete wijn
gesoeden ende ghedroncken opent de werstoopte
wande leuere ende meren ende sijn goet tegen de
guel sinte ende swerlinge der meren ende blaese —

De blaederen wande wuertbrue werfste de pijnne
Want flouey en sijn seer goet gelijck op die siethe
laeden die wout sijn ende wot hette ende pijnne sijn

Dat water daer de wuertbrue in gesoeden is goet
voor bruecken —

De wortelen in water gesoeden gemaeken de quade
swerlinge ende hette det montt ende tont swer
ende het bloeyen vant tontbleet dith wil mede
ment gencomey ende de mont mede ghespoelt

De blaederen van wuertbrue met font gemengt wer
den sijn de swerren ende lieren en apostematie
ontrent de wouren ende hieley daer op gelijck

— sijmet —

Spann münse steerkens Folij-90

De münse staert is een leijv naer rijnse heij de
blaerhent sijn leijv en smal tijnse wolkten
vanden wortel voortvomen leijme staerkent
daer op wassen leijme groen witachtige
blomkent daer naer lantachtige touren
gelijck een münse staerken een touren vande
weerdwede gelijck daer in besloten lent
brunse staerken

plaese

De münse staerken wassen op goede vette voren
velden in sommighe bonds somtijt bij de wegen

Tijt

Dit rijnst bloeit inde april en meij so worden
de touren rijp daer naer vergaet

naem

Dit rijnst wort gheseten int Latijn cauda murina
In onse taal münse staerken

natuere

De münse staerken sijn verwolende van natuere

cracht en werkinge

Wande wassen en werkinge van diese
rijnse en is nog niet onderzonden

Sijmet

Wande duysentknoop. folij-91

Van de duysent Cnoop folij 92

Al on desen ~~en~~ in den sijn tweeder-leij het mannekens
ende het wijfken dat mannekens wort ghescheyden
waer-graet het wijfken en heeft geen bysonder-naem

dat waer-graet heeft wel twee steelkent met welcke
Luedkent ende knopkent lang de aerden ~~en~~ rimpende
daer en wassen. Lang en smalle blaerkent de blomme
sijn ~~en~~ leij en wassen ende steelken tusschen de blaerkent
ben ~~en~~ luerde sommigs mit sijn root daer-naer ~~en~~ ontst
saet dat drije ~~en~~ antre is de wortel it root en weesken

dat enderen duysent knoop wijfken heeft drije ofte
vier worttop wassende ronds effen steelkent
sonder spijetgent met welcke Luedkent ende knopkent
en de Luedkent wassen wintomme sterre gewijst
wel smalle ~~en~~ leijme blaerkent de wortel it wit
~~en~~ rimpende met welcke spijetgent wort brengende

plaeze

dat waer-graet wast op de welden bij de wegen
en op de stracten

dat wijfken wast ende ~~en~~ ante vande waterloopen

Tijt

dat waer-graet bloeyt inde herftmaent en alle de
de zomer door

het wijfken wort inde herftmaent ende oegstmaent
ghesonden

weechgras - naem -

Dijnfont knoop wort gheschrey int latyn sanguinaria

Dat eerste wort gheschrey inden apotheca
centummodia & corrigiola hier te landen weechgras
wort kent gras en dijnfont knoop mannesken

natuere

Dessen rindes sijn tont tot inde tweede graet
ende droogende inde derde graet tsaemeytwerden
en groef van smaske

cracht en wercken -

Dat sap van weechgras gedroncken is goet
tegen bloet spinnen bloet pisse ende alle
bloetgancs ende helpt de gienon die onerbloedige
en oner gienon ende tamer gancs hebben

Dat sap is goet tegen de derde ende eerste turtse
wen men wort antoumen vande turtse gedroncken

Dat sap van weechgras met een pessie inde
kronwelichtgeijt gedaen stopt de kronwe
tancsgeijt ende onerbloedige bloet
ende inde mose gheschreyen stopt het bloeye
wt de mose inde voren gheschreyt gemaet de
sweringe der selven

De blaederen sijn goet gheschreyt op heete sweringe
top wilt vren en alle wonden

— sijmet —

Salomons Segel - ^{Solm-93}

arron. in

Salomons segel -

Folij-94

Dat salomont segel iz t wæder-leij een groot ende
breet ende een leij ende smal —

Dat groot salomont segel heeft een lant-kantige
vroude stiel daer en wassen groenen lant-kantige
bladder en die groen sijn tusschen de wæderleij wassen
en terte stielken groene wit groenen bolke bolkehoude
drije cufte vier bij een silt dat elck stielken
ouwer blomme draecht den bladeren alz die
blommen vergaen soo brengen sijn wort woude
besijhoude die wæst groen sijn ende den swart
worden de wortel iz lantken knopachtige dichte
met hangende wæstelingen —

Dat leijmo salomont segel iz de woerde swer ghe
lijck maer sijn bladeren sijn smalder maer en
roemen niet en tuel maer met tuffe 5 rot en lit
te saemen wort kontomme de stielken tinnighe
wijde de blommen sijn groen de besijde brinjender
de wortel leijnder —

plaeze —

Dat groot salomont segel wast hieute land en in
druoge bergachtige bossen dat anderen wast
op bergen in d'ijck lant hieute mensche inde hond —

+ 110

Salomons seegel - tijt -

Afzende d'wse - v'ndey bloeyen inde men ende
Jinnij -

naetüere -

Dit v'rijt is een naetüere warm ende drooge
Vende of weggende -

naem -

Salomont seegel hiet int Latijn Sigillum Salomoni -

Cracht en cwercken -

De wortel van salomont seegel v'ndrijft alle
smetten sproeten blanke placke van smitten
foeten en vallen wt het aensijete als sij groen
ofte het sap daer op gheleyt wort maer int
Lijngem moetment niet ghebruiken -

- sijnse -

van de paerstaert

Folij-95

De paerstaerte sijn tweederley een groot en sleijne

dat groote paerstaert heeft int eerste wtcomen
solle naechte vrouwe staelen voor met veel leden
en knoppen die kon sijn op de welken endat opperste
wonder swarte doddskent waesten daer naer wort de
stael be-mij wort aertige want omme en velt let beset
met vele twee dinnne gheknopte bieskent een paert
staert seier ghelijck de wortel is wit geknopt
ghelijck de staelen —

dat sleijne paerstaert is de groote met seer ongelijck
het bringt int eerste wtcomen haelen wonder solle
gheknopte staelen daer op ghelijck een are met veel
sleijne witte blommekent die seer haest vergaen
den volget daer anderse seer gient wt de wortel
spruytende met vele leedskent ende knopkent
daer en beset ghelijck het groot paerstaert maer
met sou groot de wortel is twee ende dinnne —

plaeze —

De groote paerstaert wast inde graspen staende
waeterey in seer vortughe plaeze —

dat sleijne wort in dun heren meerey ghevonden
en op saut aertige velden —

teijt —

De haelen staelen vande groote comen inde men wort
de blomme vande sleijne vortvoney haer in april
daer naer de staelen —

naem-

De ses- en vijftien haeren inden apoteker Candaequina
in onse taalen paertstaert

maetiere-

De ses de paertstaerte sijn ont inde vorse graet
ende droogt inde tweede sonder seerpgeent

Cracht en werckinge-

De paertstaert gesooden in wijn ofte waeter
ende gedroncken selpt alle bloetganc ende alle
inor-bloedinge bloet sonderlinge wonden
naertuerlijche wonden der vrouwen wort
maelsoen ende alle loopt dat binne ende it tot
vorse een sonderlinge medeijme dat selken
doet vort dat sap wonden en vijftien allen ofte
met wijn in geuomen

De paertstaert molte wortelen gesooden it goet
voren gaen die hoesten die vort van aden sijn
ende die van binnen gheboorsten sijn

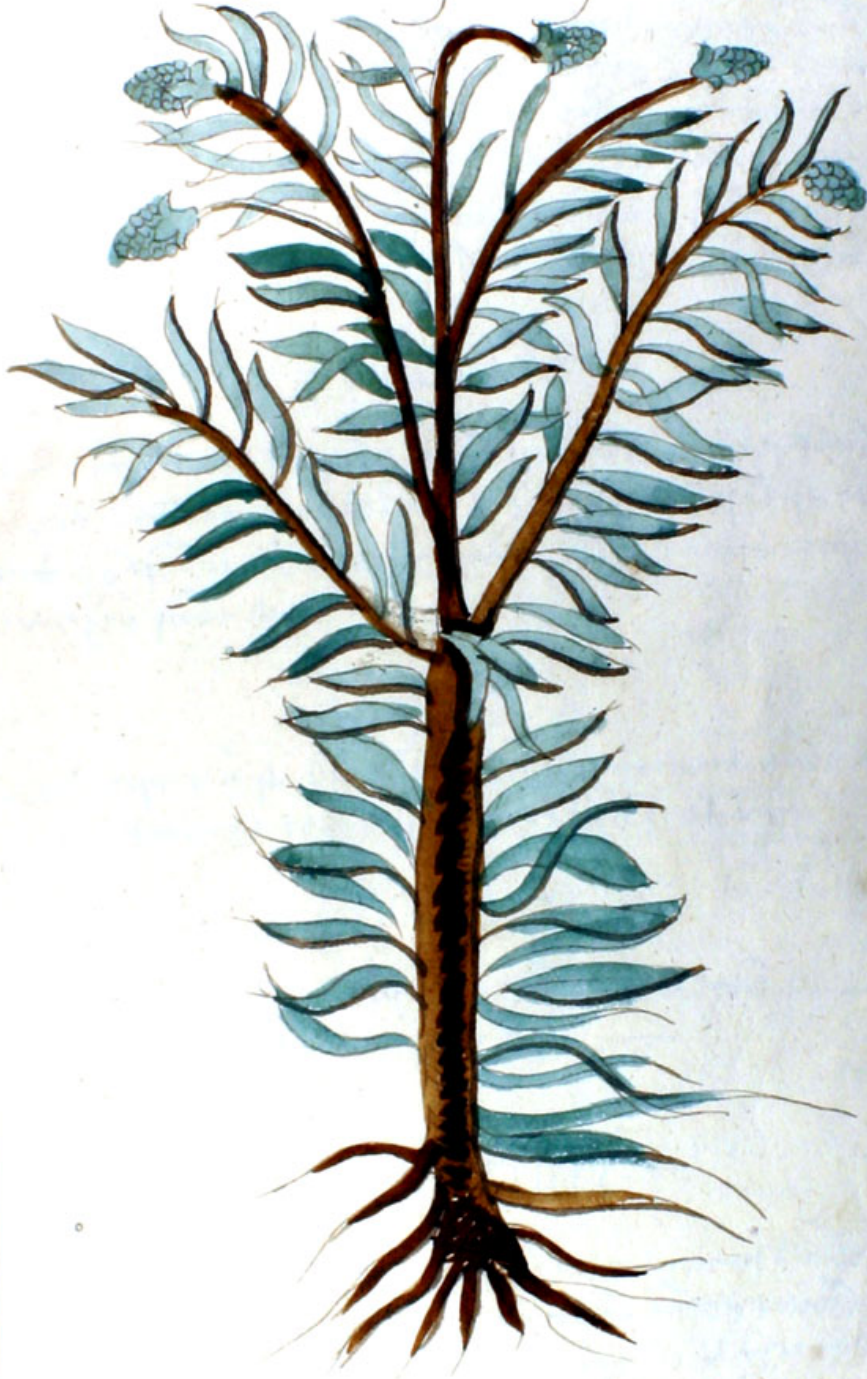
Dat sap van paertstaert inde mense ghedaen
selpt dat bloesien wt der mense

De paertstaert gestooten op vorse wonden
ghesijt haelt ende geneest de selken

— sijnmet —

folij-96

vloeycrūyt-

cvant vloycruyt ^{folij 97}

Dat vloycruyt heeft lange smalle haer-achtige
blaaderen tusschen de welken voortvomen ronde tiere-
staekent de opperste draegen ronds lant
achtige bolckent gelijckelijc aerkent die
tley ende groey achtige bloeyen daer naer voort
bront ende tley rawstange bruyt saet wey groete
ende tneyen en fatsoey de vloyen seer ghelijck

plaese -

Dit cruyt wast op de velden ende ongeoffende plase
herte landen wortet inde soonen ghesaeyt waer-
rent ghesaeyt it daer comtet alle jaert wey selst
growsen saet voort -

Tijt -

Dit vloycruyt bloeyt inde boijmaent ende inde
vugstmaent ter wylke wort sijn saet rijp -

naem -

Dit cruyt heet int latyn en inde apoteker pilyllium.
in onse taelen vloycruyt -

maetiere -

Dat saet vande vloycruyt datmen meest inde
medecijne gebruyct it comt inde tweede
traet ende seer middelmaetige in werkingent
ende wderoefte -

cracht en wercken -

Dat saet van bloey-wijnt in water gesuoden ende ghe-
droncken jaert of door de amergantke die siet
ghele holerijke verlijpde mit die is in
goet tregen de pijnne ende wedonne met verhittinge
der darmen tregen de siet voortse ende alle ver-
hittinge van binnen tregen de onerbloedijge droete
ende den doort

Dat saet van luttel ghebroutken ende oner vier ghevoft
is goet tregen root melssoen ende de onerbloedijge
loopt dat bijnse sonderling die van renijge
sterte mederijne ghevoomen sijn

Dat saet met aljn gemengt is goet voor de manel van
de gonen die te verre wt staen ende voor de ghe-
renortgeijt van jongen kinderen die nog jonck
sijn

Dat water daer bloey-wijnt in gewaert is dat is
goet ghestreken op het wilt vier-tis oer goet
voor de draegende ooren daer wormen in sijn

hindernisse -

Dat saet vande bloey-wijnt te veel in genoomen is de
maetneren vande menschen seer hinderlijche dantijt
goet daer op ghelet het maekt onse verlijpgeijt
oner alle het lijgaen met swaerijgeijt sy bangijgeijt
mit harte sulke dat sijn sommelt moedelof worden
die dit te veel in genoomen hebben

Als den mont te veel bloey-wijnt in genoomen heeft ende
dattet som hinderlijche is sou ist goet voort verlijpgeijt goede be-
quaemey mederijne tot braveren te verwerthen onthreuen
dat in genoomen is oner te gonen daer naer goede onde soete
wijne in genoomen

Swam Cruiden

July - 98

Wassers - ruyden die op het water wassers vintmen swer-
wels van ghescheyde die maest alle in d'esse - ruyt borch
ghesestelt sijn vanden welken sommige op anderen
placse besprekenen sijn alsoe wij in dit capittel maer
wanden die Strijcken en Sillen die op twater
wassers —

dat eerste heet dat aldersteuonste swam ruyt dat wort
fonteyn - ruyt g'g'water wort heeft ronds lange ghe-
knoppe staelen daer en vorte stael hont wassers
ende g'ruote breeds blaaderen op twater plat leggende
de blomme wassers boonen wt het water daer op
steuone lant hertinge lijfnerwing rouds aeren de
aeren vande hartstongen g'gelijck alt sijn vengens
soe volget daer - leijme ronds knop hont daer
in leijt haer Saet besloten —

dat tweede swam ruyt heeft lange dimme staelen daer
van wassers lange ghesnede blaerhont breekt onder
twater wt ghespreykt alijt 5 ofte 6 t'egens een
staende de blomme ruomen wort op staelen die
boonen twater wassers alijt 3 ofte 4 t'egens
een van watsoen gelijck een raedeken in vijfen
ghesneden van - lneren wit int midde gael de
wortel sijn lant en dimme swarte wassinge die op
het eynde daer mede sijn op de aerde wassers wit sijn
ende blinten gelijck - ruyt kalijn —

dat derde water ruyt dat vorste best genaempt heeft
ronds blaaderen op twater leggende de blaaderen van
manjoray gelijck die vande wortel met vorte stael hont
wort ruomen de blommen wassers tiffen de blaaderen
van - lneren wit int middel gael in d'ruen gesneden
de wortel is d'ijck ende wort wels wassinge —

Swancrūyt - plaese -

De winder wasfen in stilstaende waeteren

Tyt -

Fonteyn - ruyt bloeyt inden boijmaent maer de
anderey brengen haer blomme inden mey voort

naem -

Dat eerste swam ruyt heet int latyn fontalis & fontinalis
Dat tweede viola palustris dat derde Lens

maetūere

Dat fonteyn ruyt is van naetneren veruolende
Voer de vorste heet ende waeter lins

Cracht en Cwerckinge -

Dat fonteyn ruyt is goet gheijt op haeten voorstende
sweringe op quade loopende gaeten vande beenen
met honge ende asijn ghemeynt

Fonteyn ruyt in wijn ghesouden is goet gedronch
teegen het roo meslesoen ende alle loopt det bijnre

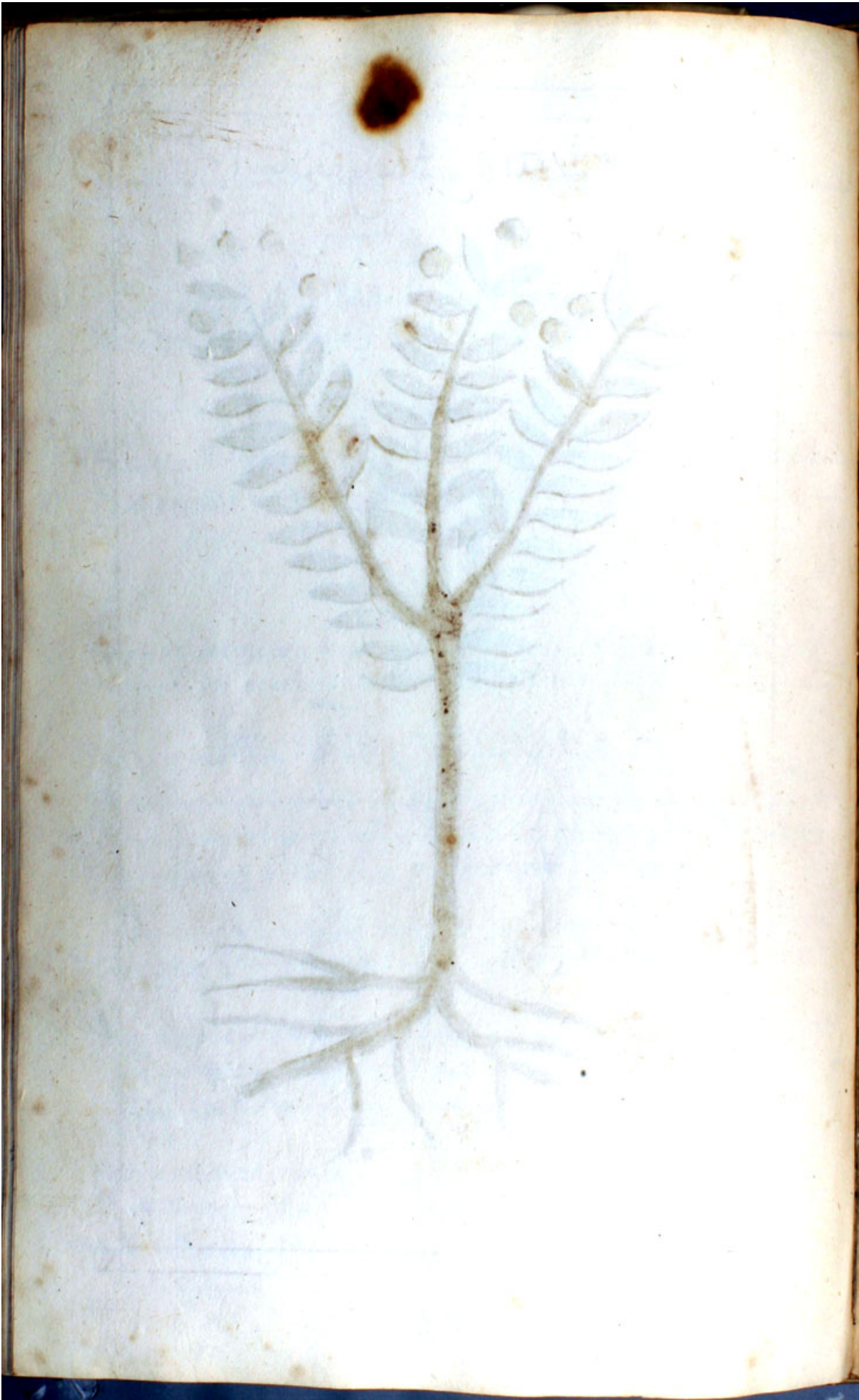
De waeter lins met fijne taruwe blomme gemengt
sijn goet gheijt op haete geswelle op t'wilt vis
ende het flueren

De waeter lins gonerst den aerdewin van jonge
kenderen alst hij te verre wt hangt

De anderey en worden inde medetijne niet
gebruyt - - - - - fymet - - -

vant Alysson - ^{Solning}

Quant alijsson

folij-100

Sit - vnijt hoefften wortte steel die hem int opperste
vintwaer ofte drie verdaelen daer en wassen wortte
contactinge ende naemaelt landtachtige blaerou
die witachtige ende roinwe int enstacten sijn en
dat copperste wassen leijme gaelde blommehou
daer nae roinwe witachtige haekent die bract
achtige ende roin sijn ende hier wort gelijck
baert slaer daer in leijt plat Saet —

plaese-

De alijsson wast op de gebortte in roinwe plaese
hier worden en inde hoouen ghesaent —

eyt -

het bloeyt hier te lande in den bractmaent ende
inde hoeymaent it sijn saet rijp —

maem-

Sit - vnijt Saet int Latijn en apothek Alijsson —

natuere-

Sit - vnijt alijsson it droort van natuere

— Evande Alysson —
— Cracht en Cwercken —

Alysson gedroncken ofte vuerde misse ghegonden
wonderijft den herte

Wat wint in spijse ghevoort ende gegweten
gheneest die wasser die ghevoomen is van wy
bete van wy verwoeden hondt —

Alysson in hant ofte ende dieron ghebingen
verfaert alle toonere vanden menschen ende
besey —

— sijnmet —

vande Scabiose

folij - 101

Wande scabiose vintmen hier te Landen drie verhande
in blommen en bladeren mak anderen seer gheschieden

Dat eerste ende alder gemenste gheslacht heeft een
lange smalle asierwige haerachtige bladeren op
de arden en rimpels ofte gesprent tusschen welken
voortvomen vande haerachtige stelen voortvrom
seer ghescheffde bladeren vort haerachtige ende as
sierwige gran sijn int opperste vande stelen wasse
de blommen vort lincere tot blaen trekkende wel bij
een gelijckende saemen een brast vort hostgen de
wortel is lanc wit ende slegt —

Dat tweede is ten alderminste onder een palm hooge
wassende ende is vort stelen blommen bladeren den
groeten seer gelijck maer wel minder ende vande
bladeren meer ende dieper ghesneden —

Dat derde is een middel tusschen de anderen twee minder
dan het groote ende meer dan het leijne de wortel
twee vort blomme seer gelijckende sijn bladeren sijn
lanc asierwige gran haerachtige vortomme wat
ghescheff maer niet soo diep als de anderen bladeren
de wortel is dinc en lanc gelijck de anderen —

plaeze —

Dat groote scabiosen ende dat materfilon wassen
vande bende ende op graesachtige plaeze dat
alderleijne waest in waerachtige benden
dat derde waest op de velden en bij de wegen —

scabiose — Tijt

Deſe rimpden bloeyen inden brachmaent en hoeymaent

naem —

Deſen rimpden en ſijn wande onder met beſtegen
daer omme en hebben ſijn gien naem int Latijn

Dat werſten wort mitertijt inden apotwerck Scabiola
genaemt en dat tweede hiet mitertijt Scabiola minor

Dat derde wort ſteop ſcabiolen genoomen

natuere —

Alle ſcabiolen ſijn warm ende droog van maeturen
berden ende de groene vorſtinge

Cracht en Cwerckinge

De ſcabiolen ofte melte wortelen in waeter ofte
Wijn geſoeden ende gedroncken ſimneret de borſt
ende Longe ende it goet tegen de Ende hooft
tegen de apoſtomatie op de borſt van alle
in wendinge Leiden tſelven doet de conſeruen
dagelijc met ſijker in genoomen

De ſcabiolen it goet tot alderhande ſpouffteijt ende
Armpdeijt geſtoeten daer en p gheleijt

De looge daer ſcabiolen in geſoeden it dooſet de
Vnackene wonden haer alſment t hooft mede waſt

De materſilon in waeter geſoeden daer mede ghe
gorgelt oft de mont dier wilt mede gheſpoelt
doet ſteyden de apoſtomatie det mont

— ſymet —

Dūyūels beete

Folij 102

Duyvels beet — folij-102 —

Dijvels beet heeft ronds stiele twee ofte drie wooten
Voor daer in wassen Lange breede bladderen wint
Cinne een Littel ghekrift de blommen sijn pinxper
brunij fontijtt wit bij een gheset gelijck een wint
hoo blommen alt sijn of vallen soo blijft dat fast
wort de wortel is swart hart dinst met hangende
sijn Farphenz sijnmonds int middel wat of gebeten
te sijn —

placse —

Dijvels beet wast op drooge bende inde busse
en by de wegen —

Tijt —

Dit cruyt bloijt meest inden vgsmaent alt sijn
Vblomme fast soo ist best om te kromen anderst
ist de scabiose ofte mater sion gelijck —

naem —

Dit cruyt wort gheheten int Latijn morsus diaboli
offe verh inden apotwch en heeftet gwey andere naem

Duijvels beet

natuere —

Duijvels beet is warm ende droog in natuere

Crachten cwerckinge

Duijvels beet mette wortelen in wijn ghesooden
ende gedroncken is goet ende verdrift dust
Ergen den dat bloet dat int lincam van wallen
van stooten geronnen is —

Duijvels beet gheen mette wortelen ende blommen
ghesooden maect wijn ende gemaect die
poffiaelen — kieren ende apostomatie daer
op gelyt —

De wortel in wijn gesooden ende ghedroncken is
goet voor de pijn de wande moeder ende tegen
alderhande kemin —

— fymet —

Van de scordium - folij-103

Dit wint heeft wortente haerachtige / faelen linc
de aerden wintende enier boijde ende met wit
grijtigs gerimpelde ende ghekerfde blaerhent
bestiet wt welke staelen wortcomen leym
brinje rode blommekent gelijckde blommen van
doonij nietelien maer minder - de wortel is wat
beselachtig —

plaese -

Dese wintden wassen in wortige bende ende bij
de grachten ende worden in brackent gevonden —

Tijt -

Scordium bloeit meest in de brackemaent maer
in de hoijmaent is best ende bequiem om te
vergaedden —

naem -

Dit wint heet int latijn trixago palustris en scordium
in onse taelen water-loof —

maetiere

Scordium is worm ende druog van maetieren
tot inden denden graet —

Scordium - cracht en cwercken -

Scordium met wijn gedroncken opent de werfstoppe
vande lener milte more blaese doet de urine losse
ende dat water rijssen it vuthe goet tegen de wer
fstoppe geyt der urine tegen de vunde druppel
pisse ende doet vromen de vrouwen naetierlijche
vromte geyt — —

Dit vint met wijn in genomen it goet tegen de
besten vande slangen ende die dootlijche
vewijn in genomen en die ghespient sijn —

Dit vint met humig water wel droog gepoedert
veer halff loot swaer in genomen genest het
roo melsosen ende it goet voor pijnne inde
maege —

Dit vint gedroogt ende ghepoedert met humig
in genomen ende wel met mak anderen
gemengt sijnert de borst vew alle flinme
ende it seer goet tegen de borst ende het
hoesten —

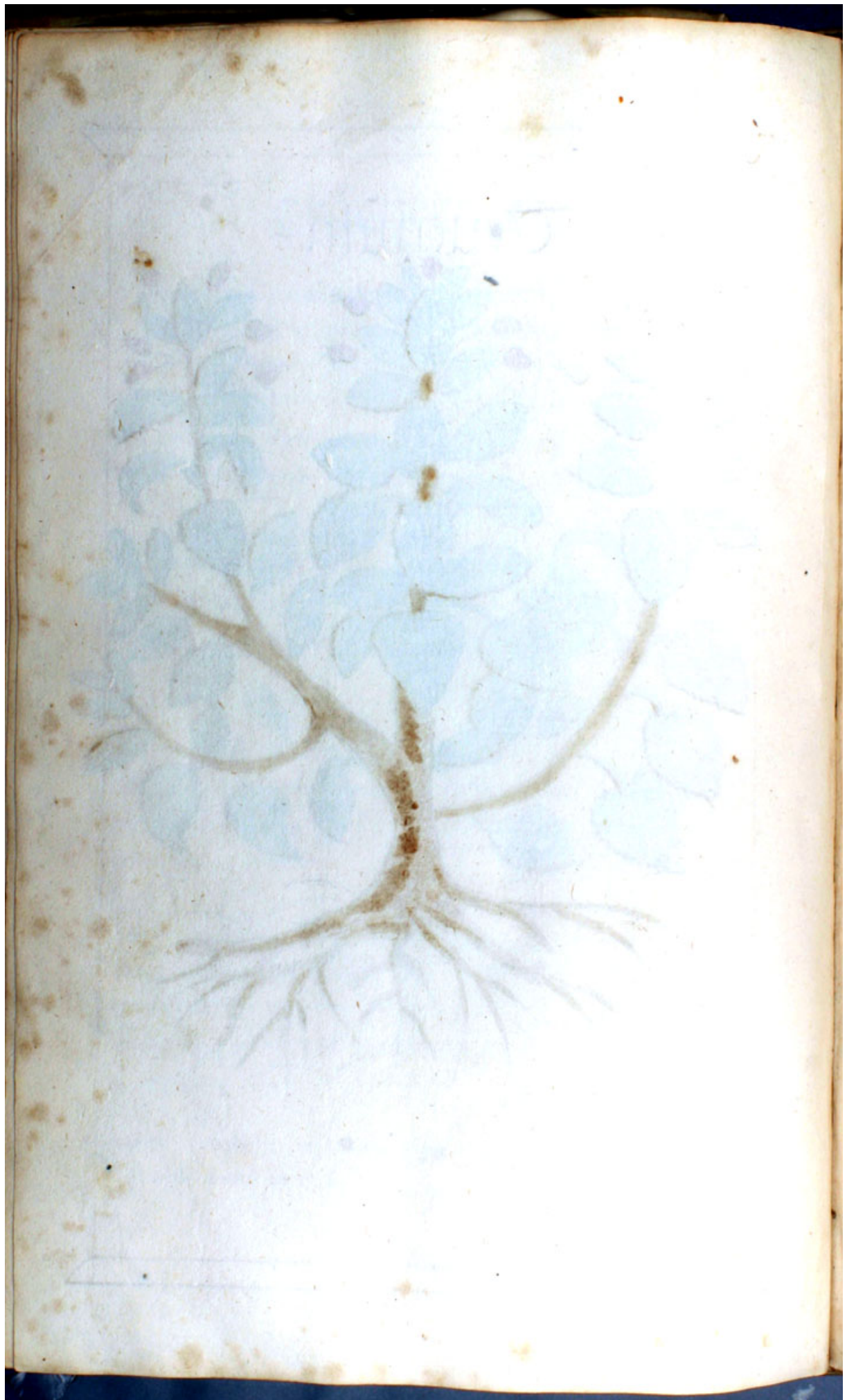
Dit vint in water ofte asijn ghesoeden it
goet tegen flaveren —

— sijnnet —

Folij-104

Teuerium-

Teucrium folij-105

Teucrium heeft bruyne stekent daer en wassen
vande gerimpelde vromme gheschafde
bladder en die blomkent sijn loijn bruyne wort de
blommekent vande gancendelijn gelijckende
de wortel is wit en wespelanting

plaese -

It vint wact ende wort gevonden in Siliuay
Vier te Landen wortel inde hoijen geplant

Tijt -

It hier te Landen wact wort metten blomme
ghesien inde brachmont ende inde hoijmaent

naem -

It vint wort int Latyn ghesekten teucrium inden
Vaportwerk ist onbekent

natuere -

It vint is warm ende droog inde tweede graet

Decrium —

cracht en cwercken —

Dit rijn is wijn ghesooden ende ghedroncken
opent die werstopt ghyt wende milte ende gemest
de hardt ghyt der Solien ende it daer eenen
Sonderlinge mede rijn toe —

Dit rijn met asijn en wijnen gemengt van
binten gheleete een plaester op de milte
ghelent seer goet —

— rijn toe —

Donderbaer

Folij-106

Van de Dondebaer

Folij-107

Donderbaer- it drijdonderleij dat wouy dat groote dat
Vanderwey dat leijme dat derde dat mier-peperbaer

dat groote donderbaer heeft groote vette dichte
bladerwey wey dijn bract voor feerp gelijck wey
tongekent tuffen wolcken wey steel voempt wey
voet hoort ofte maer met gelijcke bladerwey wint
comme berlaet die son int opperste in maer tarchen
werdvelen wortkroeg ende wete brinme
blommekent weel by wey wasfende

dat leijme donderbaer heeft leijme smalle
Vfeerpe dierhartijge blaerkent sy twee steelkent
contrent wey palm hoort met gelijcke leijme
blaerkent beset daer en wassen leijme gestarnt
blommekent de wortel it twee sy trimpande

dat derde dat mierpeper genaempt wort dat it
bladderoot alsoo dat de cingeluerde apotekerent
dat mierpeper voor cinder crijnt inde mederijm
ghesbruycken

plaeze -

dat groote donderbaer wast op de darchie sy minjere

dat leijme wast hier te landen inde boonen

dat mierpeper wast in steenartijge ende sanctest
plaeze ende cunde mineren

eyt -

dat groot donderbaer bloeyt inde boey ende ogfmaent
dat anderwey indey moey ende brachmaent

Donderbaer — naem —

Donderbaer wort int Latijn gheseyt sedum mosen
Vaportweeds barba jomis in neederdijnt Donderbaer —

maetiere —

Dat groot ende klein donderbaer is ont ende
vervoert tot inden danden graet —

cracht en wercken —

Dat donderbaer ghesooden ofte het sap daer of
ghedroncken is goet tegen het root meelsoen
ende alle loepz dat kinde ende wormen —

Donderbaer ghesfooten alleen ofte met gorsse
vont vermengt is goet tegen op wilt wien
op hets verwetende smeringe op verbrantz
ende op alle verhitheit op hiet of flevorijn —

De kleine donderbaer sijn wien waertou den
grooten gelijck wien waertou en werkinge

Dat sap wende miner papper doet kraechden met
vrijn in genoomen ende jaert of doort onergonen
die taeye sijnmetijge flinimme ende hiet
guelde holerijckes vortingredde ende it vort
goet tegen de ruse maer en maer niet dan
stercke lieden in gegreuen worden —

Miner papper met wet gemengt werdrijft de
lienen ende alle harde gheswollen daer op
geleit

vande kaly

Foly-100

It vrynt dat kali noemt it vey naer vryndes her ontrist
veey palij heere sijp steeley sijp wont ende hebben veel
steecken ey knopken daer in dat saet loyt dat seer
leijp it ende dat haer vrynt it woul seep dat soet it
daer of wort gemaecht alumen cantinum datmen mt
bathen vande glassey ghebruyt —

Og vonden dien sijnder — vryt twee ander vryndes diemen
voor kali it vonden te weten vey dat vrynt
genaempt wort ende dat ander ey dat salivormia
genaempt wort —

It vrynt heeft veel dierhartige steecken daer
ay wassen lange dierhartige blaercken voor vey
seerp puintgey dat steecken is Elyt dat daer
voor het haer vrynt vrynt ende steecken is
tussen de blaederen wassen de blommen die gaet
repting sijp ende seer leijp daer naer volget dat
saet dat maeds seer leijp it —

Salivormia heeft veel steecken sonder blaederen
daer ay veel ander ey Eijde tachent ende steecken
wassen die veel leedcken hebben liepelycke way
ey Eijden vey welen ey vryt lit vey vrynt
vryntgey gelijck it —

plaese —

De vryndes wassen in sonde gronden ontrist
der zue ende de twee lasten worden in saelent
soomert veel gebonden —

kali — naem —

Dat eerste wort vande Srabensse meester kali
genaempt int Latyn empetrum —

Dat tweede gheslact wort int Latyn tragin
genaempt —

Dat derde is vort een gheslacte van kali en tragin

maetiere —

Dese rindes sijn van naet hore sijn daer om
worm ende droog —

crachten wercken

Dijer lude kent van tragin in genoomen met wijn
is gottaget het wort maelsoy ende loep det
bijn ende voor de vrouwen die haer
naet hore lijde vromt geijt te weel hebben —

— fymet —

Van de fijecruyt folij-109

Dat fijecruyt heeft seerghesmeden blaerhout sijn
Etwel it wort hart gelijckde steels vande witten
daerop waspen leymig guele blommekont daer
naer leijp lantcruyt hantkont en waspender
daerleijp rootcruyt east in beslooten leijp
de wortel it lantcruyt ende wort

plaeze —

Dat fijecruyt wast ontrent de wegen op ongebunde
vplaeze daer wortijte hijnlinge gheseyt hebben
daerent gesaeyt it wortet lantelijck alle
jaeren van solft wort —

Cruyt —

Dit fijecruyt begint te bloeyen inde brachmaent
ende bloeyt tot indey herft ter wijle leientot
sijn east —

Naem —

Dit fijecruyt wort ghescreuen int Latijns thalietrum
by Enustacken fijecruyt offe root meloson saet —

Maetiere —

Dat fije wint it verdroogende sonder wijge
Amortelijke groeppeijt —

Cracht en Cwerckinge

Dat saet van fije wint met woode wijn offe een
stikke stael ghoijende daer in ghesloet ende
ghedroncken stelpt dat rouw mael soey ende
aldor gande bloetloop ende loopt dat kint —

Dat fije wint ghebraken offe ghesloeten op
ende sweringe ghehoijt ende uerastid
kint ende geneest de solien omme dattet it
verdruogende sonder groeppeijt —

— fymot —

Leepelcrūyt

folij-110

Want Leepelcruijt Folij-iii

Dat Leepelcruijt heeft offen bruestarptinge ende
Dit arttichte blaederen van boonen wat sijnde
geleijte den leijde blaet Leepelcruijt ende fontijde
Wat gesoent die Streeken Sij wat ranting
ende wuyten entrent den woot Lande die
blommerent sijn wit ende waspen boonsy lange
de Streeken alt Sij geweson Sij so volget
daer naer leijme hantent daer in leijde
bruestarpting Saedeken leijt de wortel in
weel arpting —

placse —

Dat Leepelcruijt was op weel placse in Hollant
in vrieslant ende daer entrent lijde dymmer
inde boude naer in brabant wortet inde boonsy
ghesaeijt —

cruijt —

Dit Leepelcruijt bloeijt inden april ende
inde mey ende wort daer naer —

naem —

Dit cruijt heet int Latyn cochearia in onsen
taelen Leepelcruijt —

Leepelcruijt-maetiere

Dat leepelcruijt is warm en droort van
Maetier en sijn van smaethe —

Cracht en werckinge

Dat leepelcruijt in water ghesoed en is seer goet
taegen de vincte smeringen det mont daer
vinct wil de mont mede gespoelt seer sonderlinge
Quiescrime taegent seer vinct daer taegent
wontet in bollant en in vrieslant seer wel ghe
bruijht seer goet ende verpaert beuonden —

Dat leepelcruijt met asijn gemengt op het
vriegen ghesmetten vordriijft de witte ende
swarte plecken det vriegen ende de
spriet en —

Dat seelinc cruijt ghesuot en alle set
vriegen vrisse daer op geleijt ende de
pletten met gersken mach gesmetten seer
vergaen en —

— sijnmet —

Wolle cruyt - ^{Folij-ii2}

Want Wollecruyt

Dat wollecruyt is tweederley van gestalte de eerste
 twee sijn de witte wollecruyden waer of dat eenen een
 manneken ende dat ander een wijfken genaempt
 wort dat derde dat swarte ende dat vierde dat wilde
 wollecruyt genaempt wort —

Dat witte wollecruyt manneken heeft groote lange breede
 witte satte wolcruytge blaaderen tussen wolken
 een heuge lange steel voortcomt van onderen ontrent
 de middel met gelijcke maer minder blaaderen be-
 treet ende van daer wort met veel gele vierhonde
 blommen beset alth blommenen in wijf blaerhent ver-
 seijt met sijn lieffelijcke blomkent een vierhonde
 raerijse gelijckende de wortel is lanch sterck en
 sentelijck —

Dat ander een witte wollecruyt wijfken ghesecten is de
 de voorsterreney van blaaderen steel en wortelen
 gelijck maer alreer sijn blomkent sijn wit ende en
 blaerhent sijn in sotte verseyt —

Dat derde wollecruyt dat vuer een wollecruyt wijfken
 is de voorsterreney van steel blaaderen en blomme
 gelijck maer sijn blaaderen sijn maerder sijn blommen
 blethartijck geel van vierhonde de wortel is lanch
 en dierk gelijck de ander een —

Dat swarte wollecruyt heeft rouwe swarte blaaderen
 van wutte sterck int ontastey met satte de
 blomme sijn geel maer de steel ende wortelen wat
 minder gelijck de ander een —

Wollecruijt - plaes -

Dat wollecruijt wast ende ranten vande welden bij
de weeghen en op de dichte -

Tijt -

Dat wollecruijt bloeyt meest inde hooijmaent ende
inde crugstmaent ende inde herst -

naem -

Dat wollecruijt wort gebroeken int latyn verbasium
en in de taalen wollecruijt ende tuorskont cruijt -

naetiere

Dat wollecruijt is droove van naetierrey sonder
vorenholpthe setten ofte warmte -

Cracht en cwerckinge -

De wortel in water gesooden ende gedrencken sijn
goet tegen de guenen die ghespenert sijn ofte van
binnen gecroest ofte geboorsten sijn tegen die
langdijgerijge hoest -

De wortel vande witte wollecruijden in rode wijn
gesooden helpt ende geneest het roet mellecoer -

Wollecruyt

Folij-113

De blaederen vande witte wolle cruyt sijn seer goet
teegent de spenen als men daer mede de spenen of
waert ende mede waert met het waeter daer de blaederen
in gesooden sijn

Dat swarte wolle cruyt met die seone gele blomkent
in waeter ofte wijn gesooden ende gedroncken is
goet teegent de gebreken vande luyt ende longen
voor de gansen die hoestey ende ether spinnen

De gele blomme vant wolle cruyt in looge geseyt
maect dat saer geel als men daer mede waert

Dat saet van wolle cruyt is goet in gedroncken den
gansen die reining lit gebreken is ofte niet dat is
want het doet het geswel ende pijn in mideren

Spilvint scrijft dat martnerint bliffi
wolle cruyt gaf doen hij bij tinte quam om dat hij
daer mede bewaert ende bestormpt sijnde sijn
voor alle looserije van tinte

Dat witte wolle cruyt wijfken wort gescreuen dat
in de droege blaederen droege wijgen geseyt datse
lange tijt daer goet in bliuen

fijmet

Van de blattaria

folij-iiij

Dit kruijt heeft groene raele lanc-kartijge ghe-
kerfde blaenderen op de aerde wtgefprenjt tusfen
de welken wort vromen twee ofte drie soege-
stelen die soone gaete blomme draegen naer den
welken wafsen ronds bolkeken daer het saet in
leyt de wortel it wort en hantarting

plaese

Dit kruijt bij de wegey inde wijngaerde op sommig-
velden bij de waeter-loop en wort hier te
landen esden gevonden

tyt

Wesen kruiden bloeyen inden vrachmaent ende
inde zuymaent

naem

Dit kruijt het in den apoteker blattaria van sommigge
gutterkruijt

naetiere

Dit kruijt it warm ende droog inde derde graet

Cracht en werckinge

Op ande werelt ofte werckinge en vintmen niet
bestreuenen dan dat is dit kruijt de motten ende
spideren te verfont vromen

— sijnnet —

Süetelblommen -

Van de sluetel blomme

De sluetel blommen sijn tweederley van geslachte groot ende klein de groote sijn tweederley met gaele welriekende blommen ende not twee met blaetke blommen —

De groote welriekende sluetel blomme hebben witte gheschietende blaederen tusschen welken vande gaele stiele voortcomen ontrent een span lantke draegende op het opperste een trosken van negen ofte tien scone gaele welriekende blommen meer hangende naer de welken leijme lantke tijnge bekeken waer dat saet is leijt de wortel it wit en wieselachtig —

De witte sluetel blomme sijn de voorste gaele welriekende sluetel blommen seer gelijck maer sijn blaederen sijn maerder ende breeder sijn blomme sijn seer blaetke gael sonder winge rietke —

De leijme sluetel blomme hebben leijme witte blaerhent de witte sluetel blommen seer gelijck alleen onnder tusschen welken de stielkent voortcomen ende wort brenges elken blommen alleen de witte sluetel blomme van fatsoen vortke leijme gelijck de wortel it ding en wieselachtig gelijck de ander —

plaeze —

De sluetel blomme waer in meer vort tijnge busen ende gebortte hangende ende ende vande

De witte sijn hier te lande gemeen de welriekende worden inde zoonen gesaent —

Sluetel blome - Tijt

De eerste winden bloeyen inden april en en may

maem -

De sluetel blomme worden ghesheeten *verbascula* ende inde
apothecke *premula veris* in onse taalen sluetelblomme

dat eerste gheslaet wort ghesheeten mit latijns *herba sperti*
in onse taalen sluetel blomme

dat ende gheslaet wort inden apothecke ghesheeten
premula veris ende *herba parisis* in onse taalen wille
sluetel blommen wens sommige wille botome

dat derde gheslaet wort ghesheeten inden apothecke
premula veris annua in onse taalen loey botome ofte
entholen sluetel blommen en loeyne sluetel blommen

maetiere -

De sluetel blommen sijn droove tot inde derde
tracet sonder merckelijcke hollen

Cracht en werkinge -

De sluetel blommen worden met anderen winden
inde spijse gebruyt inde medetijne en hebby
Sij geyt waert

— sijmet —

Van Aethiopia folij-ii 5

De aethiopia heeft groote breede wolachtige blaedeyen
die wont omme op de aerde wt gespreijt leggen tussen
de wolckey wortvoomey sey vuerantige wouwe
wolachtige stael die heyn in seer wele anderey
staelen verdaelen ende daerom waest lant ende staelen
weel witte blommekont de blommen wands dooney
grestelken gelijck maer weel mindere wortel is
Lantken dier gelijck de wolle vint

plaeze

Dit vint vint en waest hier te lande niet dan
vint vint lijf gebbet booney

Tijt

Dit vint bloeyt inde meije

naem

Dit vint heet int Latijns Aethiopia andert en
ist niet gelyc anderey naem bekent

naetiere

Dit vint is van naetierey middelmaetig worm
ende droog

Cracht en Cwerckinge -

Den Stathiopit it goet den gaeney die pluerit
hebbey ende op de borst met ether beladden
sij —

Item de gaeney die reijgen vrouwingent inde
Jkele hebbey ende die way Siatira Siork
it de wortel in waeter gesooden ende gedroncken
het geneest —

De wortel van Stathiopit it goet tegen de gaeney
die gebroek hebbey op de borst ende inde longen
als men se met honing mengt ende dierwilt daer
of beset —

— sijmet —

van onser vrouwe melck

ADAM'S APPLE TREE

Folij-117

onjer vrouwe melck

Dat Conser vrouwe melck heeft bruet en haerachtige
bladeren die swart groen met witte pletten
sijn tussen de welken die stelen voortromen en
Span heeft dragende anders Capperke welc
soons blommet bij een die wist wort ofte pinper
ken Lieren en sijn ende daer naer blaen de welcke
heime bolcken voortbrengen daer in dat saet
lijt de wortel is lank ende swart met wile
omvangende wespelingen

plaeze

Dit rijnst wort in wortighe plaeze ende wort
Egier in alle boonen geplant

Tijt

Dit rijnst brengt sijn blomme voort in den april in den
maent vort daer naer is sijn saet ryp

naem

Dit rijnst heet in den apoteker pulmonaria van sommige
Lengen rijnst in onser taal vrouwe melck ende vrouwe
sijn om dat haer melck op de bladeren sijtke leggen

naetüere- Cracht en Cwercken

Dit rijnst heeft in de mederijme gheen ghebrinjt
van in spijse en in eijerhouten worden sijn ghebrinjt

— sijmet —

van de verbeena

De verbona is tweedseleij den renen verbona dat is de wortel
Op wassende verbona dat anderseij verbona lupina
dat is x-nippende verbona ende daeseij is vort t wieden
banden het manneken ende het wijfken

Dat op wassende verbona het manneken gheheten
heeft een op wassende vortse staet een vort ofte meer
hoort met veele anwassende ende stentgent
daer in loijme blanke bloemken wassen de
blaadseij sijn groey vortomme ghekerft ende wat
verdoelt de wortel is vort met veele faeselingey

plaese -

Deese verbona wast op onghobonde plaese by de
weggen timmen mearseij en watergrachten

Tijt -

Deese verbona bloeyt meest in den hooijmaent

naem -

Deese verbona heet int Latijn verbenaca columbia

natuere -

Deese dieese verbona sijn droogende van natuere

Cracht en Cwercken

Folij 117

De blaaderen vande opwroete wassende verbena ofte
de wortelen alleens ofte beyde te Saemen in water
ghesooden sijn seer goet voor de swerlinge det mont ende
tandbleet als men daer mede den mont spoelt —

Dat selue water daer de verbena ofte haer wortel
in ghesooden is dat is goet tegen tantsweer maecht
de tanden wast —

Verse verbena met olij van roosen en asijn gement
ofte inden voorstet Elij ghesooden op het hooft
ghelieft gelijck een plaester geneest de pijnne
ende widdomte det hooft —

Wanden verbena een kruusken gemaecht dat omme
het hooft ghedraegen wordrijft de pijnne det hooft

De blaaderen vande verbena met verthent liosen
gemengt ofte met olij van roosen verfoet de pijnne
ende widdomme der moeder daer van kincken op
ghelieft —

De selue blaaderen met asijn gement sijn
goet gelieft op het wilt vier en verknijde
swerlinge met honing gement geneest si de warse
wonden —

Verbena

Dat rimpende verbena wijfken iz goet tegen
alle veynde beste ende sterfte vande slangen
ende alle ander veyn met wijn gedroncken
offe van bintey daer op gelen —

De blaaderen vande verbena een veyndel
swaer in genomen met halff so veel wiewort
met ende wijn werting daegen mitetoren
ghedroncken geneest de gael siet —

De blaaderen vande meer-verbena mette wortelen
in wijn ghesooden iz goet tegen de quade in
wetinge der montt ende keurwetende swaeringe
ende der amandelen de mont daer mede
ghespoelt —

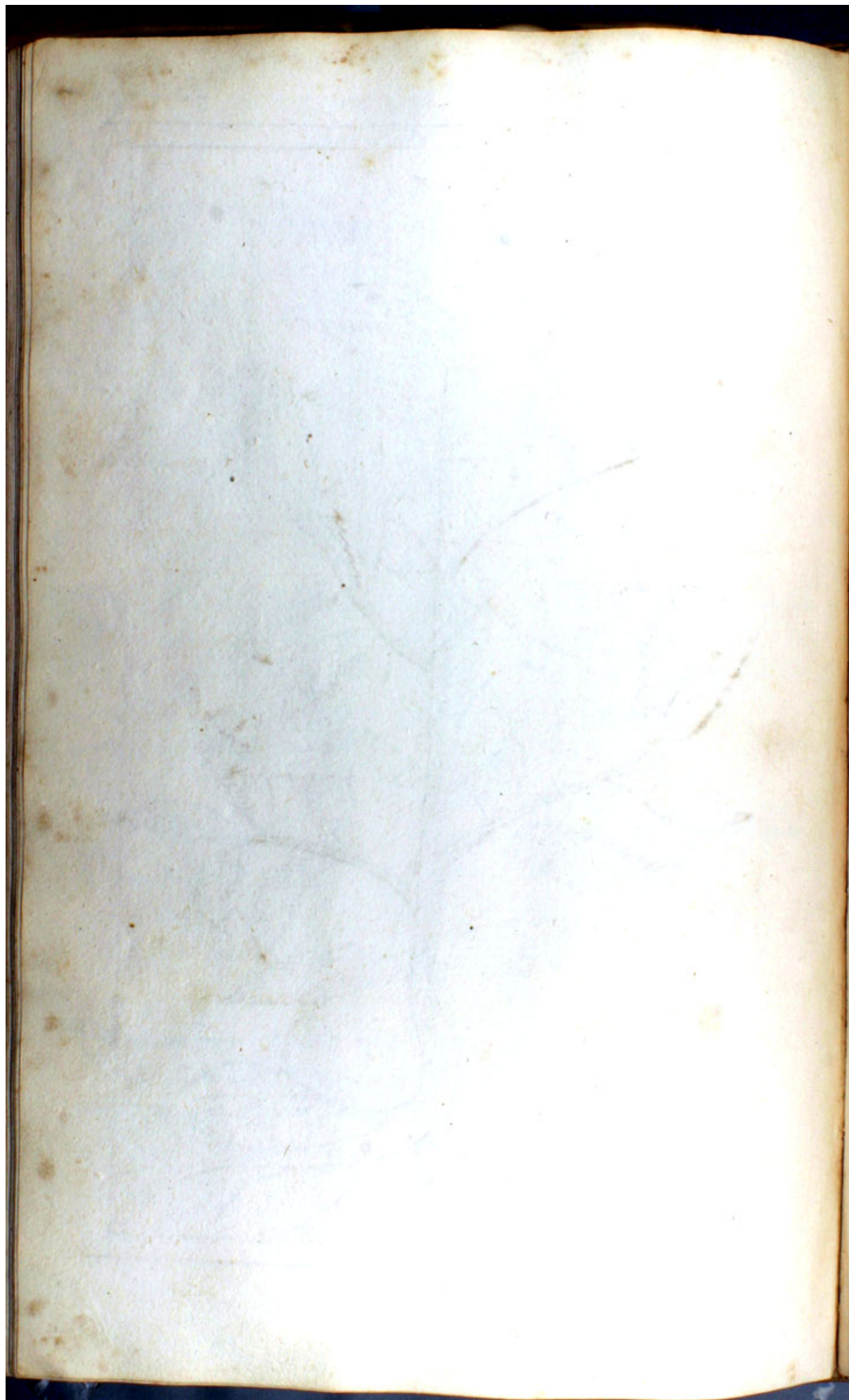
Op dese verbena vintmen bester wien dattet
twater daer si in gheleit iz inde wetfaole
ghesprent het geselschap vroelijck ende
blyde maecht —

Dat een tarcken van drie leedekent goet iz
gedroncken tegen de doudendaege vorse
ende met vier leedekent offe knoppkent de
wiewendaege goet sijn —

— sijmet —

Wande meetele

Van de meetelen folij-110

De roomse meetelen hebben eenen ronds bolle ende
Vaeerachtige Steel en daer en wassen lange
eenen seerp brande diep ghesnede ofte gekerfde
bladeren tusschen de welken steel voortvomen
Wondt eenen bolle kent daer in dat krijn plat
glattig saet voortvumpt de saede van lijnsaet
Egier gelijck —

Dat ander dat groote meetelen geheten wort
is den voorserwenen van hoortte en eenen steel
ghelijck. Sijn bladeren Sijn oock eenen
brande ende vromme ghesnede maer niet
soo diep van lincen meest swart groen de
wortel is lanch drijn ende gael hier ende daer
blidderende —

De beste meetelen sijn de voorserwenen meetelen
Egier gelijck maer wel minder met vuer
en voet hoortte ofte ander galt die steel sijn
vromt ende eenen de bladeren minder ende
groender het saet meerder de wortel vort

plaeze

De roomse meetelen wassen hier te Landen in
sommige velden maer worden Seld en gevonden
Sij worden oock inde boonen ghesaet die
ander en wassen alom inde wagen beggen ende
Okeren ende by de tinnen —

Meetelen - Tijt

Dat saet vande meetelen wort inden vogsmaent
rijp —

naem —

De roomse meetelen heten int Latijn ende
inden apothecie cortica in onse taal en roomse
meetelen —

De tweede wort gheheten cortica communis hier
te landen grooten meetelen —

Dat leijste het cania cortica minor in
onse taal en meetelen —

maetiere —

De brandende meetelen sijn droog en warm van
maetiere en subtiel van substantie —

Crachte en werckinge —

Dat saet vande roomse meetelen met honing
gemenet dierwilt gelicht sijner de borst
it goet tegen ven — orten aden kinthoest
ende phierit —

meeteleu

Folij ii

Dat saet vanden kroomstijue meeteleu met snete wijs
ghedronthey verwercht den mensche tot bijslaspen
ende it eorck goet voor op blaefinge ende wonden
indey maegen —

Dat saet vande kroomstijue meeteleu met mede sey
meta. Helt loet swaer-Imaer-Itu segge sey half vierwondel
Loete swaer- in genoomen sanontt nae den weten
ende dat gedronthey doet lichte lichte Snerginge

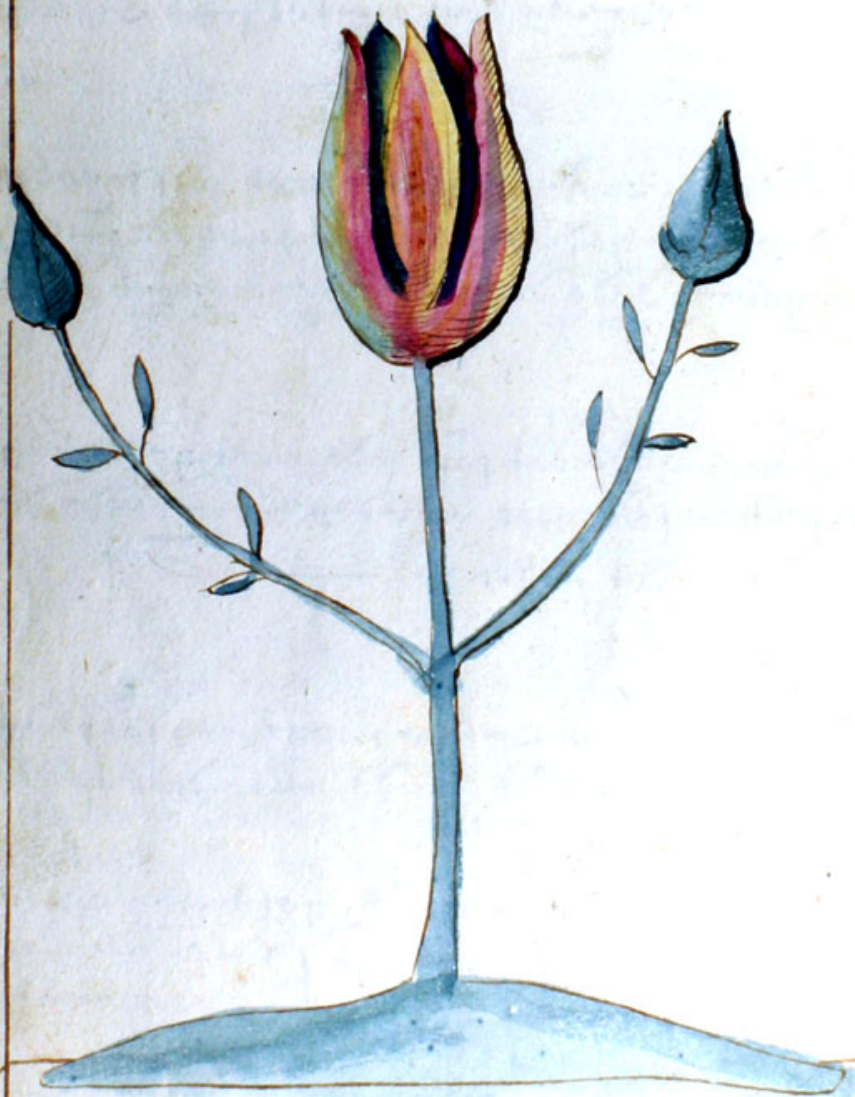
De blaederen vande meeteleu met mossigeleu
ghesooden ende gedronthey maecht Sargte
amer-gantch ende doen wel inre maethey —

De blaederen ende dat sap inde mont genoomen ende
gegorgelt it seer goet voor den huijrt ende dat
gheswel van dat lichte —

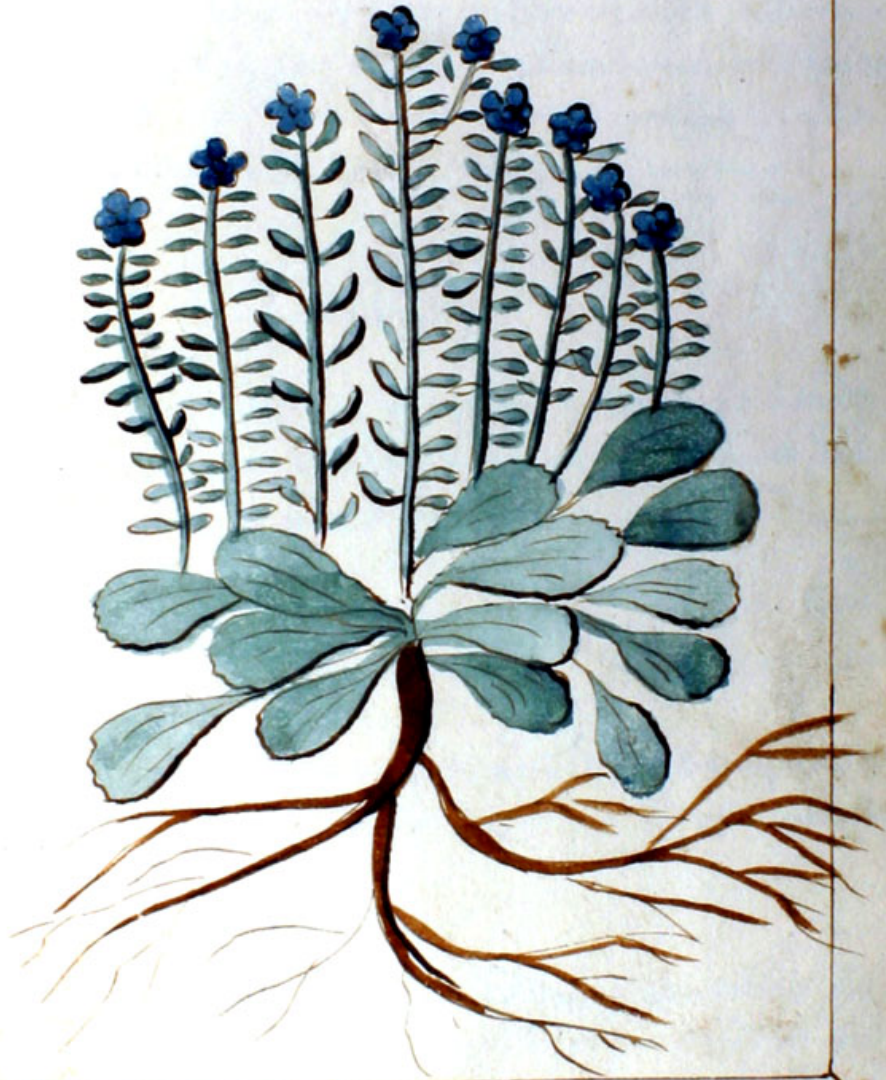
De blaederen met eij sey wat sey salftien
gemaecht geneest de harde milte daarop geleijt —

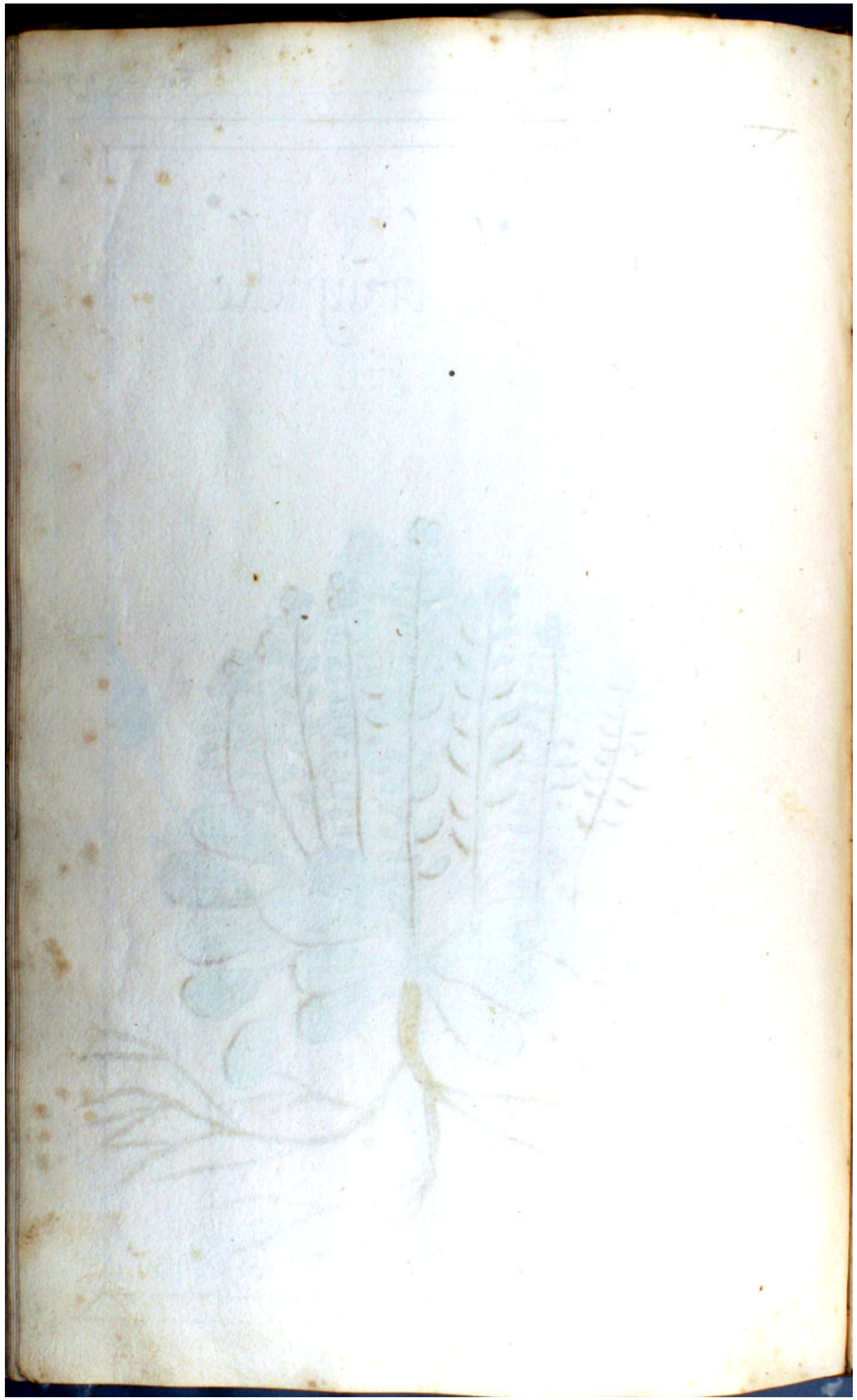
De blaederen vande meeteleu gestroten op de
miese ende voorhoofft geleijt selpt het bloeyen
indes miese gestreke gestreken verwercht tot
bloeyen — — sijmet —

- een tūlpa -

van de brüynelle

Van de brüynelle Folij-iiij

De brüynelle is van twee gheslachte de eerste
wort gheheten eenegroey dattwede heet
brüynelle —

Dat eenegroey rimpelt lang de aerden heeft
Lanckhartige voor-brede gerimpelde swart groey
bladeren diepme twee steelkent op de aerde
rimpende van welken voortvomen vier
tant op rechte wassende steelkent ontrent een
spay hoort ofte lanck voortbrengende groene
blommekent tussen leijms blaekent wassende
van lieve meest blau ende en sommige plante
sine wit de wortel is twee ende saeslachte —

plaece —

Diesey twee rimpden wassen in sommige bonden en
in graesachtige velden ende inde boosste dat
eenegroey wort welc inde hooren gesaent —

Tijt —

Dat eenegroey bloeyt inden april de brüynelle
meest alle de somer-door tot inden herst maent —

naem —

Dat eerste gheslachte wort gheheten consolida ende
solidago tot onderscheijt van anderoy rimpden die
ghelijck naem voeren consolida media hier worden sij
inden apothec gheheten hügula in onstaels eenegroey —

maetiere -

Alle beide deese wonden sijn droege van
Maetier en en werven de bruyne in werke
ende in vnde middelmaetier ofte een weymisrent

crachten cwercken -

Dat svenegroen in water ghesooden ende godronthou
doet svenegroen dat bloet dat binnen in den lichaem
geromen it haelt ende geneest alle quetsieren
in wonding ende wt wonding

Dat svenegroen in wijn ofte water gesooden ghe
maest de wunde swerme dat montt ende takt bleet
als men de mont daer mede spoelt

Dat svenegroen inder selner manieren gebruykt
ende ghedronthou opent de verstopthouit vande
leuer ende vande galle ende it goet tregen de
geelsicht ende vorse

Dat svenegroen gestooten ende vantz op de wonden
gheleijt ende de plaese daert wel of ghenenien it
gheleijt haelt ende geneest dat ghedroogt poeijer
vnde wunde gestroeyt geneest

Dat sap vande svenegroen geneest vort de swerme
vande manolyche geijt dithwilt daer in ghe
druypt ende het gestooten vnijt daer op
gheleijt het geneest

De brüjnelle -

De brüjnelle in wijn ofte water ghesooden ende
ghedrouthey geneest alle in wondijge ende wt wondijg
ghescreethe gelijck de Saenegrusen —

De brüjnelle geneest oock de swerlinge dat
moutt ende is oock sonderlinge goet teegen de
Sierhte der tongen diemen de brüjn noempt
dat is als de tongen enustwercken is ende swart
wort ende seer dierh swelt als men die in water
siet ende de mont dierh wilt spoelt naar voorgaende
aemredige —

— fymet —

vande gariophyllaet

Dat gariophyllaet heeft coninc gespheeten swart
groene bladdersen sijn steel is ront en haerachtig
ander salie wort lantke int opperste in ander
steelheit beidaelende ende guele blommetheit wort
brenghende de bitterblommet wat gheleijckhonde
naerde wolkten wassen ronden coninc bolleken
daert saet rontomme in wasf dat als t rijp is ende
laeren bliuen hangen de wortel is ront een
binney roetachtig met hangende wesselingen kan
hoorhe de geroffel naegelen wat gheleijck —

plaese -

Dit rijnst wasf int wilt bij de boossen tijnmen
en haeghe set wort maeds inde beonen gheset dat
int wilt wasf is meerder ende brenghet guelder
blommet wort —

Tijt

Dit kruidt gariophyllaet bloeyt inde may sy jinnij —

Naem —

Dit kruidt hiet int Latijns Gariophyllata —

Naetiere

Dit kruidt kruidt is warm ende droort tot inde
tweede graet —

Cracht en werckinge —

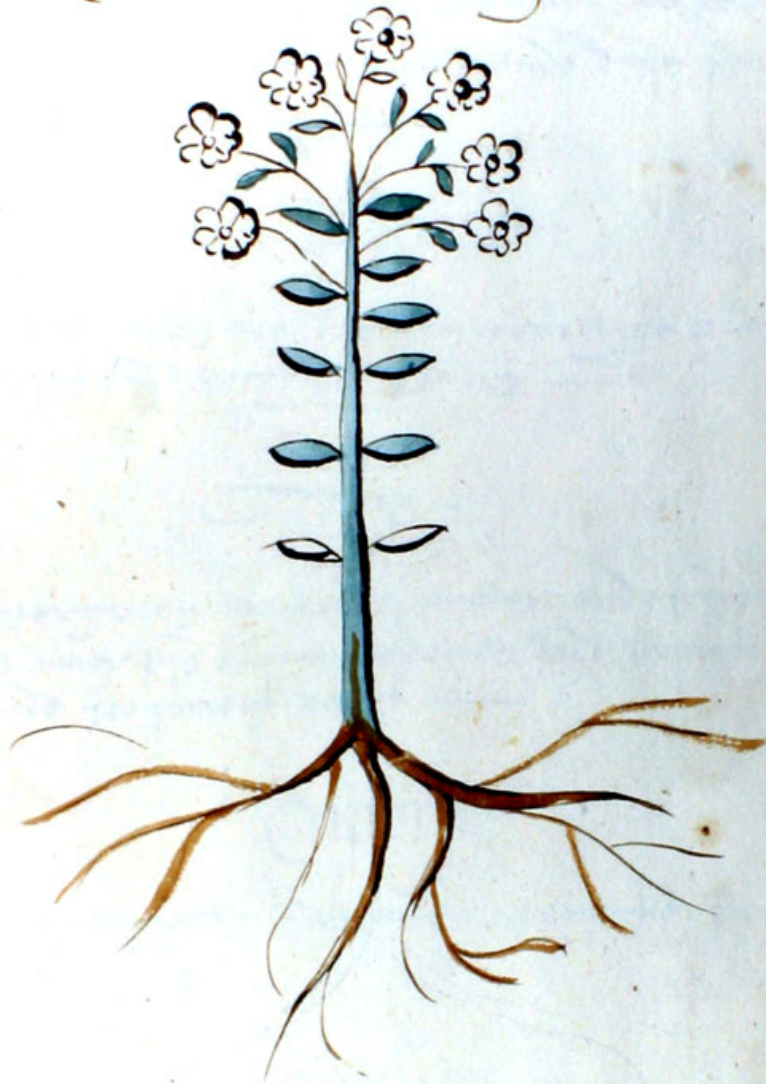
De gariophyllaet in gewaertende wijn gesooden
ende gedroncken doet dat gerome bloot steyden
geneest alle quetsuren ende wonden indy liggende
ende alle quetsinge van binnen —

De wortel vande gariophyllaet in wijn gesooden
ende gedroncken sterck de magt doet de
spijse vertaeren opent ende geneest de borstsocht
vande brenen ende smijert de borst doende
de taeye flinme die op de borst vergadert sijn
wijnmen —

De voorsterrenen wortel gedroort ende met
wijn in genomen is goet tegen wintre kempen ende
waden vanden darmen dat men volijck hiet —

— jinnij —

van de wintergroen

Van de Wintergroen

Dat wintergroen heeft negen ofte tiyen twee
 blaxteden tusschen de wolkten wortcomen een steek
 Just lijffelijcke sine witten blommekent boelact
 seer wel rieckende de meij blommekent seer wel
 gelijckende de wortel is twee ende d'ijer siex ende
 daer blidderende —

Plaese —

De wintergroen wast in Lombardtyge plaese ende
 inde bosson ende korttyge bosson —

Tijt —

De wintergroen wort inde winter ende somer ghe-
 wonden maer syn blomme comen inde brachmaent
 ende inde hoeymaent wort —

Naem —

Dat wintergroen heet inden apotekke pirola ofte
 pirola —

Naetüere —

De wintergroen is droogende van natueren tot
 inde derde graet ende tont inden tweeden —

Cracht en Wercken

De blaederen vande wintergroey alken offe
Quet anderoy winterrinden in wijn ghesceden
ende ghesdrontken geneest met alken de in
wendige quetsuren maer-voor alle wtwendige
wonden fistelen ende quaede seeren

De wintergroey is vort seer goet tot wonden en
sweringe ende tot verbrantheit groey
gestoeten daer-op ghesleit offe het poeyer daer-
van in gestroeyt offe mette Salis daer toe
dienen

— Fijmet —

mater

tonghekens

vande water tongekens ^{Foly-121}

De water tongekent is een vrompt ~~wijnt~~ maer
een blat voortbrengende een vinger lant daer
een ~~est~~ walkeij en was dragende een lant smal
tongekent gelijck een tongen van een ~~est~~ slangen

plaese -

De water tongen worden hier te Landen gevonden
in sommige vorstijge vette bonde

tijt -

De water tongekent worden met haer tongekent
in den april ende meij gevonden ende in de bracht
maent soo verdwijnt dat ~~est~~ wijnt

naem -

Dit ~~wijnt~~ heet in Latijn
in ense taal en ont sierenen spax ~~wijnt~~ ende
water tongekent

naetiere -

Dit ~~wijnt~~ is droogende tot in de derde graet

nater tongekens -
Cracht en Cwerckinge-

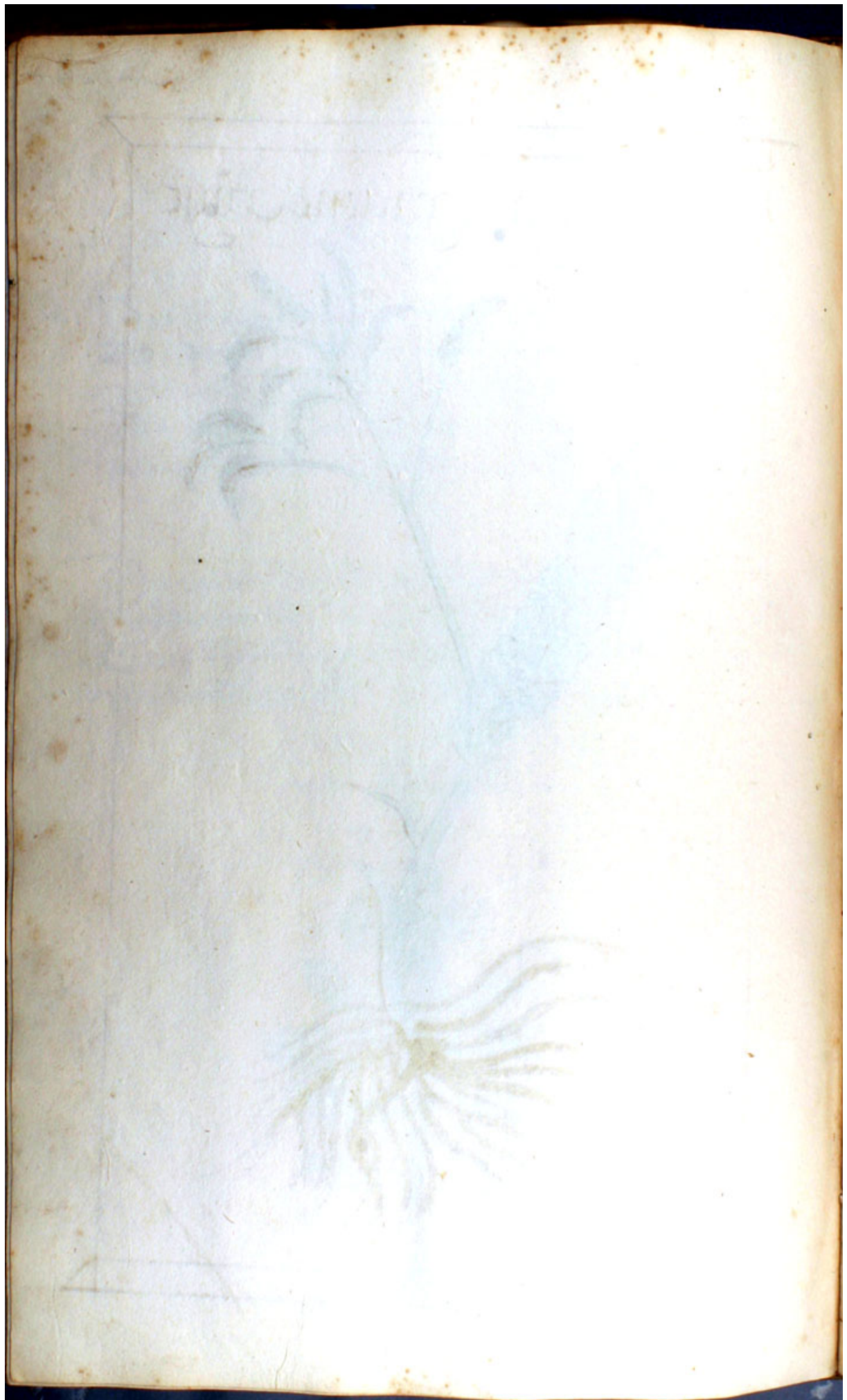
Dat nater tongekens is een seer goet ende
Eonderlinge wout wint geneesende alle
Wtwendige ende inwendige quetsuren
ende Cerkde Schestertgeijt inder
seker manieren als winter-graven gebruyt

Dit water daer dit wint in gesooden is ende
gedroncken is goet tegen de hete roose
Custwringes wende Leuer ende tegen alle
Wtwendige ende inwendige heten

Cleijn maene Cruijt

Folij-12

Van't Sleijn Maene Cruijt: 23

Dat sleijne maene-cruijt brent maer- wey blat
Doort dat op beyde syden met vijf ofte ses
diepe kercken gesneden sijn de blaederen sijn
groey daer en wast wey stael contrent wey span
Zant daerom ende int opperste weelrondscheijken
staemey in wey gelijck wey daer in sijn wast ende
de wortel is wiesel artige

plaese -

Dit cruijt wast op grasachtige dorre hoogte dinnig
contrent de daelen ende beyden

Tijt -

Dit maene-cruijt wort inde meye ende Junij ghe-
konden ende daer-naer met meer gesien

naem -

Dit cruijt heet int Latijn Lunaria minor in onse
taalen sleijne maene-cruijt

naetiere -

Dit sleijne maene-cruijt is cont en droege van
natueren de winter-groey en natortongen gelijck

Cracht en wercken-

Dat loymme maene ruyt is vey sonderlinge
goet hiel saem wende ruyt vey wargten ende
merken de wintergroey gelijck tot alle siethe
ende ghebruicke die daer goet voor sijn seer
dien selijck -

- Fijmet -

Quant Duerwas -

Duerwas heeft vey ronds stiel die d'ij is met
wiele dunne sijnde taren die door gerijcke rale
ende twee blaaderen wassen ghelijck ofte sijn door
ghetrucken waeren op het opperste vande stiel
wassen geronds blommeken tussen loymme
blaeken vey liere bleek wel die in krimp
saet vergaen de wortel is seer ende veyt
ende weschapting -

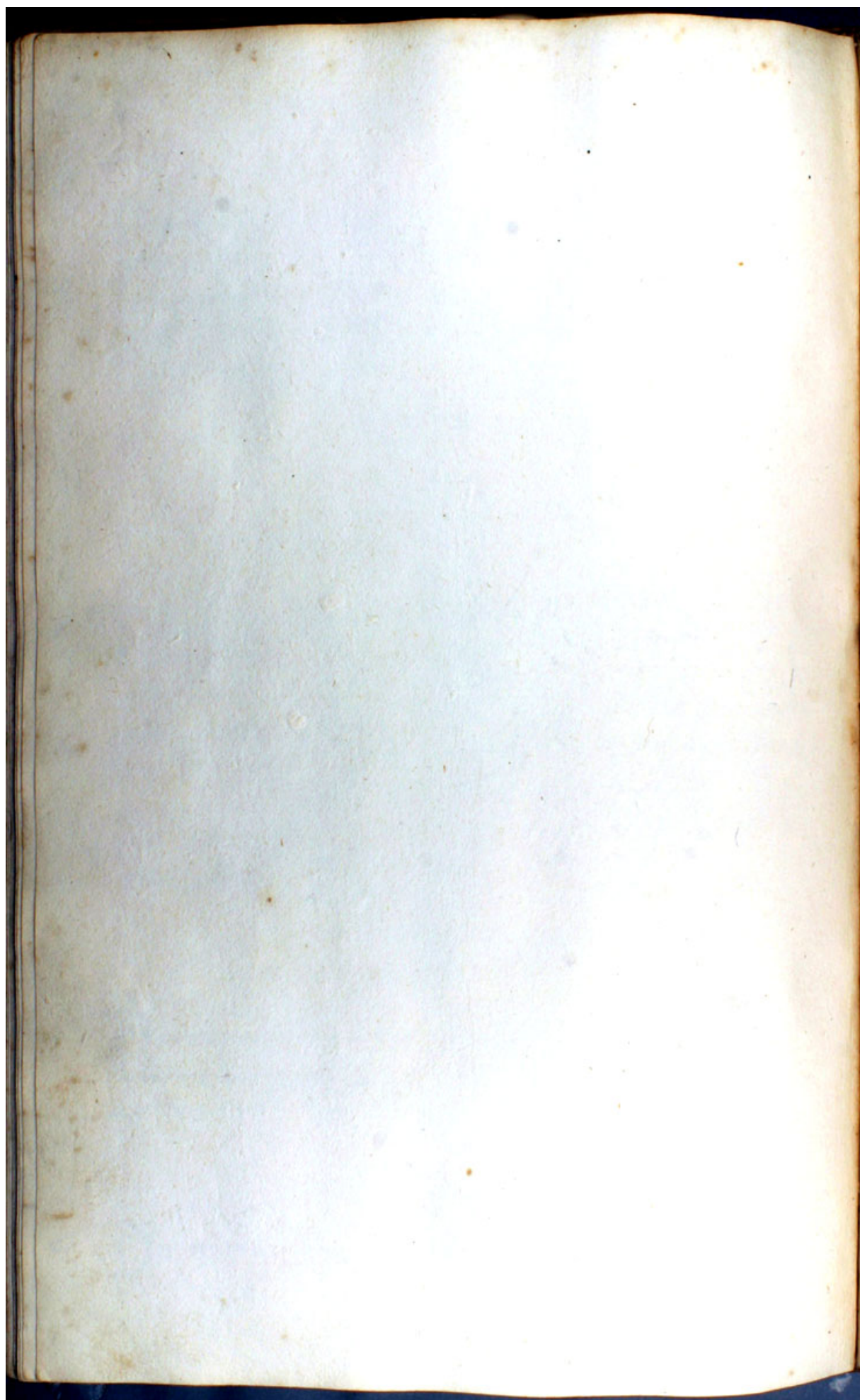
plaese -

Dit ruyt wast vey seft in d'ijstent op de
welden daer men spelt ende taren saijt hier te
Landen worden sijn inde boonen gesaent -

Rijt -

Dit ruyt bloeit inde boeymaent en veest maent -

509124

Van de pimpinelle Folij-125

De pimpinelle is tweederley van gheslachte grootte de
wilde ende tlijme tamme —

De groote ofte wilde pimpinelle heeft lange runde
staelen twee ofte drie voeten hoort daer en wassen
lantgertinge vromme gekroft blaaderen en lange
staelent tien ofte twaelf teghen een staende als
blisgelen wt gespreijt boonen en de staelen wassen
runde hoofdent van wale knoppen in een gedrongen
die als sy vergaen wort brengen brinje roe blomkent
als sy vergaen soe wastet saet dat d'heranting is
de wortel is lant ende d'ich —

De tamme ofte tlijme pimpinelle is wilder van
katoen in aller manieren minder van worte ende
maethe lieffelijker sy heeft teere dunne staelkent
een voet ofte meer hoort met tlijme teere wolkent
ofte haerkent berlaet de blaaderen en de andere
sien gelijck maer minder van boonen groey van
ouderen blingerting de blomkent en sijn niet soe
brinje maer l'ijfnerwing wort int middel tlijme
galle haerkent de wortel is de andere sijn
ghelijckende maer minder —

plaeze

De groote ende wilde pimpinelle wast in
vruogertinge bende ende wort wale bij wilwilde
gevonden de tlijme ofte tamme worden hier
mede boonen ghesplant —

Tijt -

De beyde diese pimpornelle blooijen in Junij
pintijt vroeger och dier wilt inden oogstmaent

naem -

De pimpornelle hiet mit Latijn pimpinella in onse
pimpornelle -

naetiere -

De pimpornelle is droog van naetier en tot inde
derde graet ende ont inden tweede graet
ende tsaement rethende -

Cracht en twerckinge

De pimpornelle ghesoods ende gedrouwen
geneest het roe meslesoen stekpt het bloet spinnen
bloet pissen ende de vrouwe en oerbloedinge
naetierlijche trancheijst ende bloet ende
alle bloetganck -

De blaederen vande pimpornelle groen gesloten
op wonden gelyt bewaert de wonde veer alle ver
hellinge ende apostematie is och goet gelyt op
hete sweeringe ende geswelen -

De pimpornelle is wy goet wont t'wijn ende wert
inde wont dranchen tegen die verhellinge
ende oerbloedinge bloede gebrijcht -

De blaederen in wijn gheleijt verhoert dat harte ende
is goet tegen de beroerte ende tloppinge des harte -

- Fijmet -

vande synnarw

vande Sijnarw-

De Sijnarw heeft breede rontartijge blaederen met
 wiet en te meger hoerkeij rontomas ghekerff
 die mit wietkeij net roemen te saemen ghevoiren ende
 gheploeyt Sijn tussen welken waspen vonds
 Elckhand sey voer lant met leijms blaerhent
 beset op het topkeij vande welck waspen leijms
 ghezoopte groenen blomkent ende leijms gael
 saedkeij in groenen smijhent beslootey voer
 brengoy de wortel is dier sey wingerlant van
 bintey brinj met wete wesseling

plaese -

De Sijnarw wast in sommighe plaese hier te landey
 op wortijge boms ende gheboortte hangende
 daer leimartijge vette roede aerde is

Tijt -

Dit rijnst bloeyt inde meije ende brachmaent

naem -

Dit rijnst wort ghehaeten int Latijn Alchimilla stellar
 hier te landey nae de heyt d'ijss naemen Sijnarw
 ey Cuser vrouwe mantel

vande sijnnaer

maetiere -

De sijnnaer is droogende van nat heerey ende
bevoelende —

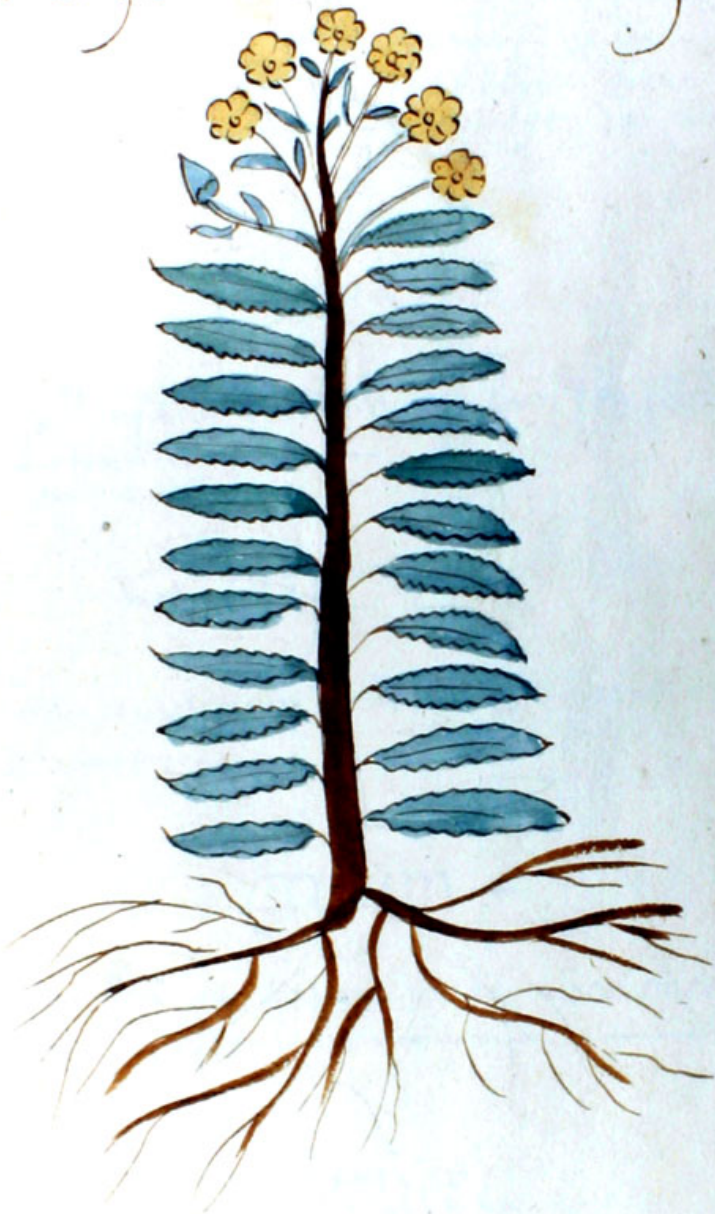
cracht en cwercken

De sijnnaer bevoet de pijnne ende neemt weg
alle de verhitheit ende cunstertien wonden
sweringhe ende gheswellen —

Dit crijnt gheschoeten ende op de kroonwe ende
maerden borsten gelyk maer dat harte kast
ende stijff —

— sijnnaer —

heydens woucruijt

heijdens crwonde cruyt

Folij-129

Dat heijdent wont cruyt heeft een ronde bruyne
stiel die een luttel hol is daer een onderen tot
boven lange blaaderen de wijliger gelijck wintome
met eenige spaerhont ghescheyft op de toppen
vande stiele wasson bleijck gale blommestont
die alst sij rijp worden wervliogen de wortel
heeft vele besclingen —

plaece —

Dit cruyt wasson in doucherey boossen sonderlinge
daer wort gelyck it —

eyt —

Dit cruyt wort meest inde vogtsmaent gevonden
met sijn blommen —

naem —

Dit cruyt heet int Latyn Solidago Sarcemica in
enfer taalen heijdent wont cruyt —

naetüere

Dat heijdent wont cruyt is droove van naetüere
bij nae inde derde ghaet van smaethe bittercruyt
en haemey trethoude —

Cracht en Cwerckinge

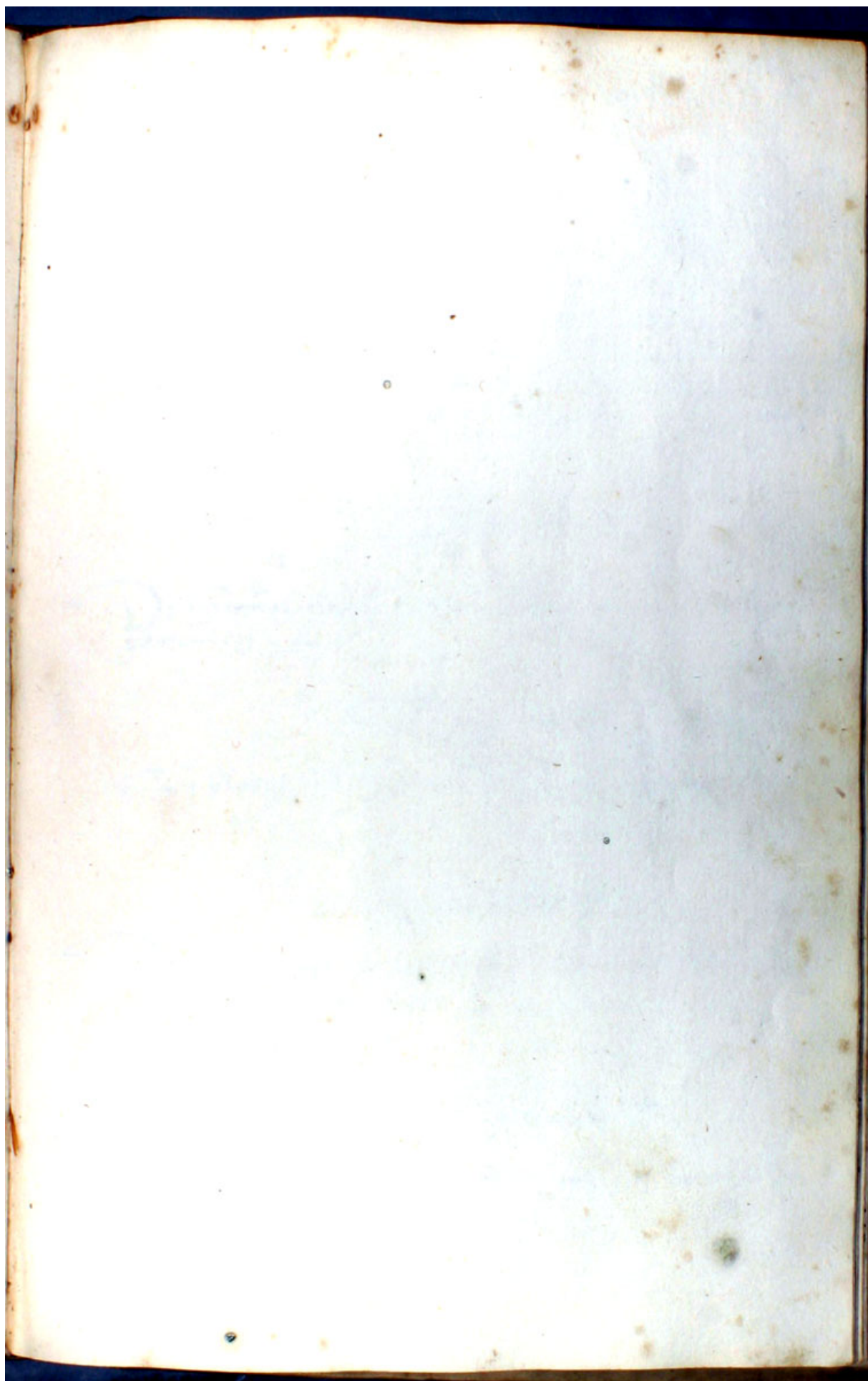
Dat heijdent wont wint g'homey f'alle wonden
sweringe het sij wuy binney int liggens ghelijck
anderen wonden wint gedroncken ofte het
sij wuy binney daer op ghelockt in salne elij ende
plaeftert vermengt —

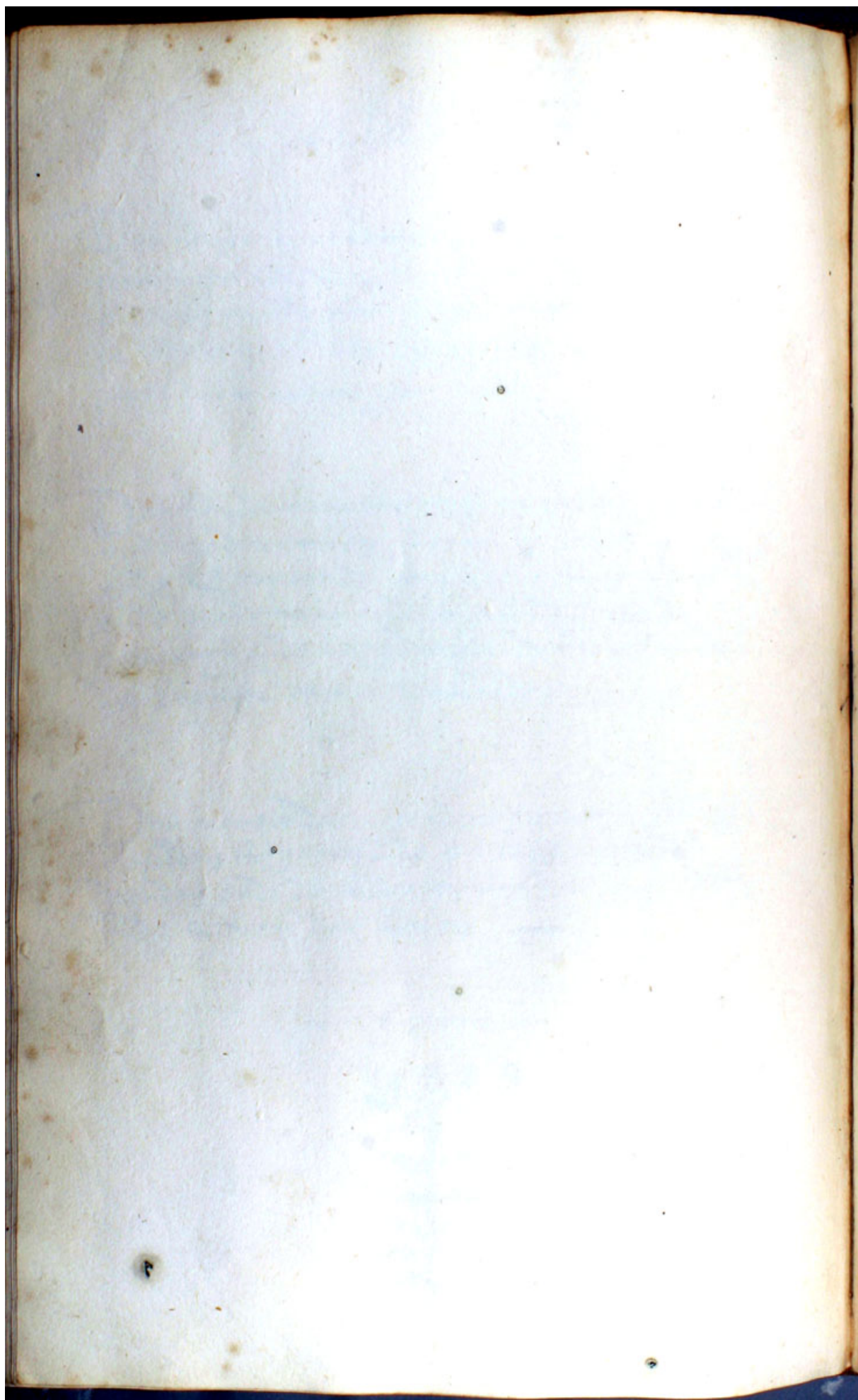
Dat heijdent wont wint in water gesoden
ende gedroncken f'urth de waerke laener
ende spont de berf toptsoit kande solne
ende wande galle ende it goet f'uegent de
guel f'urtt ende langdierende rorse ende
het begijnt vant water laeden —

Dat water daer heijdent wont wint in
gesoden it geneest de wimle f'interende
wonden ende de sweringe det tant bloet
ende wurt der kuelen —

— f'ijmet —

Vant Janickel

Folij 13

De Janickel heeft bruyne groene blaederen vint ende
daermit met diepe ghescherpte vijfdaelende gelijck
de wijngaerde blaederen verduelt tusschen den welcke
voert comen twee, seelken ende trent een wort lant
draegende int opper. Te welcke knoppen ende
leijne witte brommen die in leijne wonderlijken
vergaen ende dat is dat Saet de wortel is versclacht
van kincken ende swart van binney wit

plaese -

De Janickel wort hier te Landen in meer bosse
gebonden

Tijt -

Sij bloeyt inden may ende inde brachmaent

naem -

Dit cruyt haet int Latyn Janickula hier te Landen
haetment Janickel

naetiere -

Den Janickel is droog ende haemey treckende
van natueren

cracht en cwerckinge

De samthel gedroncken hreelt ende geneest alle
wonden ende ghequese tyeit van kinnen ende van
binsten al so dat men seyt die de samthel heeft
dat hij gien toringen van doey heeft noch en
begooft —

De samthel in wijn ofte waeter gesoden ende
ghedroncken sopt dat bleet spinnen geneest
dat roo melesoen ende de swerende ghequeste
nierren —

De samthel inder seker manieren gebruycht
offe het sap daer van gedroncken geneest die
gheswertyeit alsmey dat gesooten ofte ghe
sooden tynst daer op bint —

De blaaderen van daese tynst mette wortelen
in water met honig gesoden geneest de
ghequeste longen alsmey daer of drincht

De samthel in water gesoden geneest alle
quade swerings det montt ende tant bluet
ende de keke de mont daer mede gegergelt
ende ghespoelt —

De gulde roede

Folij-131

De gulde roede heeft wist lange breetachtige
blaaderen op de aerde ghespreijt tusschen die
roempt wort een brinme / wel andershalis wort
heert met gelijckende naer inder blaaderen daer
ant opper te wel heijme worte / wel kent
an wijzen met guete blommehout berleet die alz
sij rijp worden werpkegen de wortel is vastlantig

plaeze -

Dit wint wist in de boesche ende bergachtige
plaeze ende op vette gronde -

Tyt -

Dit wint bloeyt meest in de oogstmaent

naem -

Dit wint wort in Latyn ghesetoy virga aurea
in onse taelen gulde roede anders gey naem en
sint nog ter tijt bekent -

De gūlde roede maetiere -

De gūlde roede it de gūlde roede de hondent
wont rijn sijn gelijck daer omme oock
wants selne maetiere -

Cracht en cwerckinge -

De gūlde roede it oock mede een wonder rijn
ende heeft alle de werten wands hondent wont
rijn ende mag daer voor in alle sachen voor
goet gebrijcht worden -

De gūlde roede in wijn ghesoeden ende ghe
dronken it sijn goet tegen de ceten
sonderling wands meren ende doet die selne
braken ende mettet water rijn en of gaen -

Dat selne doet oock dat water van dit rijn
met wijn gedijselwert ende een tijt ghesdronken -

- sijnne -

Folij-132

Want ruyters Cruijt

• **O**nder de naem Stranotot dat it ruytercruijt
• sijnder twee bescrevenen bejds hier te lande bekent
• de wney wort gescreven rabbe & lantwey ende de
• anderwey gaele geruwe —

Dat eerste ruytercruijt dat rabbe lantwey heet it
• wney waeter cruijt dat op het waeter drijft sijn blaederen
• sijn smal wey halve voet lantwey ander cruijt met scherpe
• pynken beset de blaederen wey alsoe sijn gelijck de
• blomme wassey op chijme staekent die ter sijde tussen
• de blaederen voortcoemen ende sijn wit in drie blaerhent
• gesneden int middel gaet en haeractief ende comen
• ghesloopen wt wey gesplit hantken wender rabbe lantwey
• gelijck dit cruijt en heeft greey wortel dan wney wort
• chijne storken ter sijde boonen breeet en dijk bonaden
• sijn drijn en taer daer die blaederen op wassey onder
• de blaederen comen wort lange draeyen die hier
• ende daer totten gront want waeter storken daer
• made dattet hem ende gront vast maectt ende daesey
• lange draeyen naemen de storken ende lantbaeder
• ende stekense in wey wile met water op haer tafol
• ende maerken de bueren wijt dattet wormen sijn
• die met haer sijnker ofte salie de mensche of
• gegaeen sijn —

Dat ander ruytercruijt datmen geruwe noemt
• heeft lange smalle blaederen de wortel it taer
• ende saeselactief —

plaeſe -

Dat winterſcrim̄t wort hiet te Landen gevonden
in ſtaende waeteren ende in velt gracten maer
dat enderen wort ſelden gevonden —

Tijt

Dat winterſcrim̄t ofte r̄rabbe r̄laim̄e bloeit
in de meij —

naem -

Dit crim̄t wort geheeten mit Latyn amibitaris in onſe
taelen r̄rabbe r̄laim̄en —

natuere -

Dit crim̄t is r̄ont ende droog van natueren

Cracht en wercken -

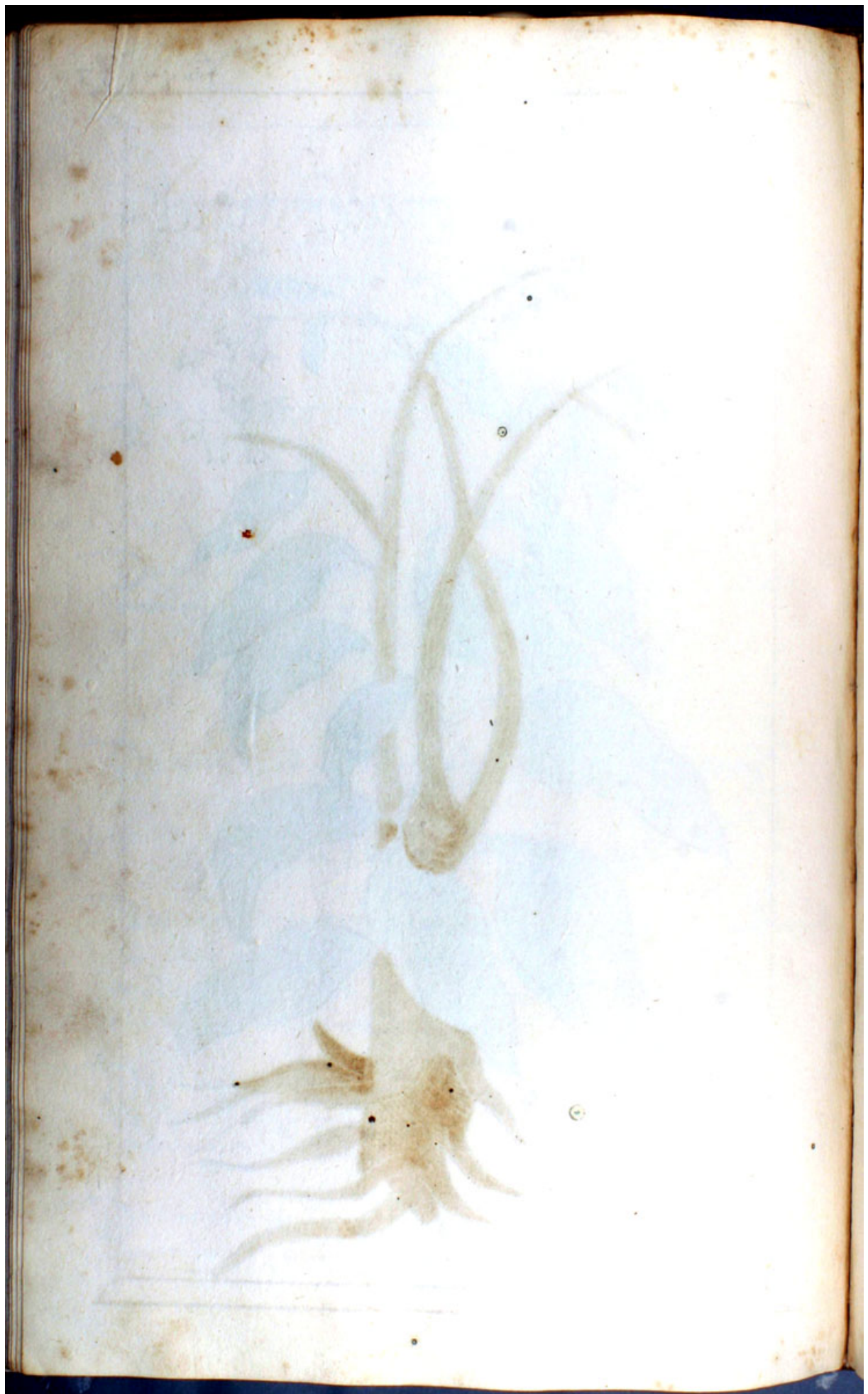
Dat winter-2 crim̄t in water geſoeden ende gedronck
ſtelpt het bloet piſſen gemect die gequeſteheit
vande meren ende is goet in alle in wondigen ghe
braken gebremct —

De blaederen van dit crim̄t geſtocken op karſte
wende gheijt beſterumpt voor alle verſettinge
ſweringe ende apoſtomatie —

De blaederen met aſijn gement gemect het wilt
voren ende herte ſwellinge —

vande swael-wortel

Folij 134

vande vael-wortel

De wael-wortel heeft vinnre haer-achtijge staelen
daer-ey wassen langs vinnre blaederey krimp
groeey de blomme sy rent ey hol van luerre wit
De wortel is van bintey swart mit antastey
Lymaert

- plaese -

De wael-wortel wast bij de rante vande graffe
ende in vortijge plaese

Tijt -

Sij bloeyt inde brachmaent ende herijmaent

naem -

Dit ruyt heet inden apotekerre consolida maior

matuere -

De wael-wortel is warm tot inden derde graet

crachten werckinge -

De wortel van wael-wortel geslooten is goet voor
bloet-sponnen ende als in wondijge quist-suer-ey dat
sap gedrenten — geneest de gespenentoyt

De waelwortel

Deese wortel ghescoeken breekt ende geneest alle
worsste wonden gelijck een plaester daer op
geleijt ende alsoo breeksaem dat sy met een huytspet
offe anderen sturken vles ghesoeden die sturken
altesaemen en een doot waspen —

De wortel van waelwortelen ghesoeden ende
ghedroncken doet de flimme kande boerst
winnen geneest de ghesprijt kande longen
dat selve met simpher offe met honing gement
ende dierwilt gelijck ende in den mont genomen —

De wortel van waelwortel met de blaederen
van rijnswijt sijn sonderlinge goet voor de
swaeringe des fundamentt —

— sijmet —

Dat tweede
Deel Des crüjts
bocks vande
bloemen ende
welriekende
crüjden saede
onderscheijt naem en wercken

Dit verbeke

Dag des grines

bocks crants

bloemert crants

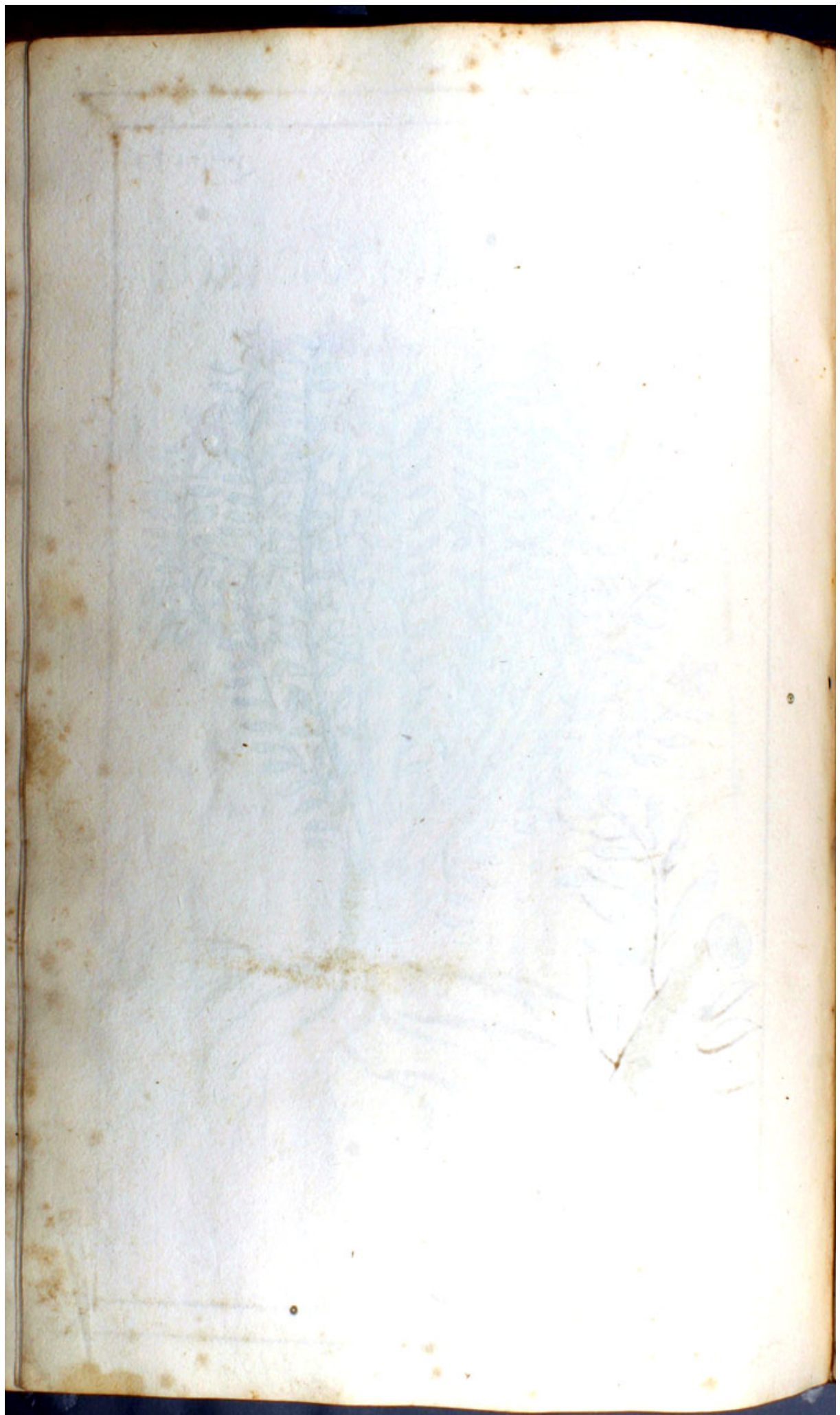
godelis crants

crants crants

Folij-135

Vande Violetten

De violetten

Folij-136

De violette sijn tweedor-leij van geslachte wilt ey tam
de tamme sijn sijn even brinij paer-t. van Linx-ey van
veerde lijf sijn sijn sijn blomken op een t. l. sijn sijn
staelken de blaercken in vijf gesmaeden naer de blaercken
waspen de blommcken daer-naer ronds hollcken vol
sacht als sijn ripp sijn in drie ontstijter de wortel is
ter ey vreeselachtig —

plaese —

De tamme violetten waspen onder de haaghe ende tante
vande voren vorden op goede vette gronds ende
worden inden hoven gheplant —

Tijt —

De welriekende violetten bloeyen inden maart
de wilde inden april ey laetex —

naem —

Deese tamme violetten hieten inden apothecke viola —

natuere —

Violetten sijn tont inden wetsen graut ey vorting tot
inden tweede —

Crachten wercken

Violetten in waeter ghesooden ende gedroncken is goet
tegen heste coorse ende teegen alle verbattinge
vande leuer ende alle in wendinge leiden vort dat sap
vop ey conserue van violetten —

Dat gael dat middel inde blomcken wasp in waeter ghesooden
is goet teegen geswel vande keel daer mede
tegegenselt teegen de vellede siechte van jonge kinderen
gedroncken — — sijnmed —

Violette

De violetten gesfooten met meel van gers te mont
gemengt sijn goet gebruyt op hietey gheswellen ende
op apoplectie ende gonnesen. vort de pijn vande
verhittinge der oogen de hietey geswellen ende
het wtgaen vanden artdarm —

Dat saet vande vande violetten met wijn ofte
waeter gesooden ende gedroncken is goet tegegen
de stercke vande Grippen —

Dat wijn vande violetten is goet gebruyt
tegegen die hietey vorse ende verhittinge vande
Lieren ende maecht aemergaet —

De wilsen sijn inde medetijne niet verbaerlyke
— sijn —

Folij-137

Wande pensee

Van de pensen

Folij-13

De pensen hebben drie tante staelen swartgroene
geaderde bladeren in draegen en groene blomken
van vijf oerrenen van lichte drijsderlei violet
paer ende blau en gaeling naer de welken
wasson vonden bekeken daer gael saet in lent

plaeze —

Deese blomme wassen inde hoenen ende worden vort
op wale voren velden gevonden tussen de stoppelen
in —

Tijt —

Deesen pensen bloeyen inder maert sy dieret
de somer door —

naem —

Deese blomme heten in Latijn Viola flamma
in enso taelen drie veldt vintt blommen en pensen

naetiere —

Deese pensen sijn van naetiere droog middelmatig
in vonden ende in betten —

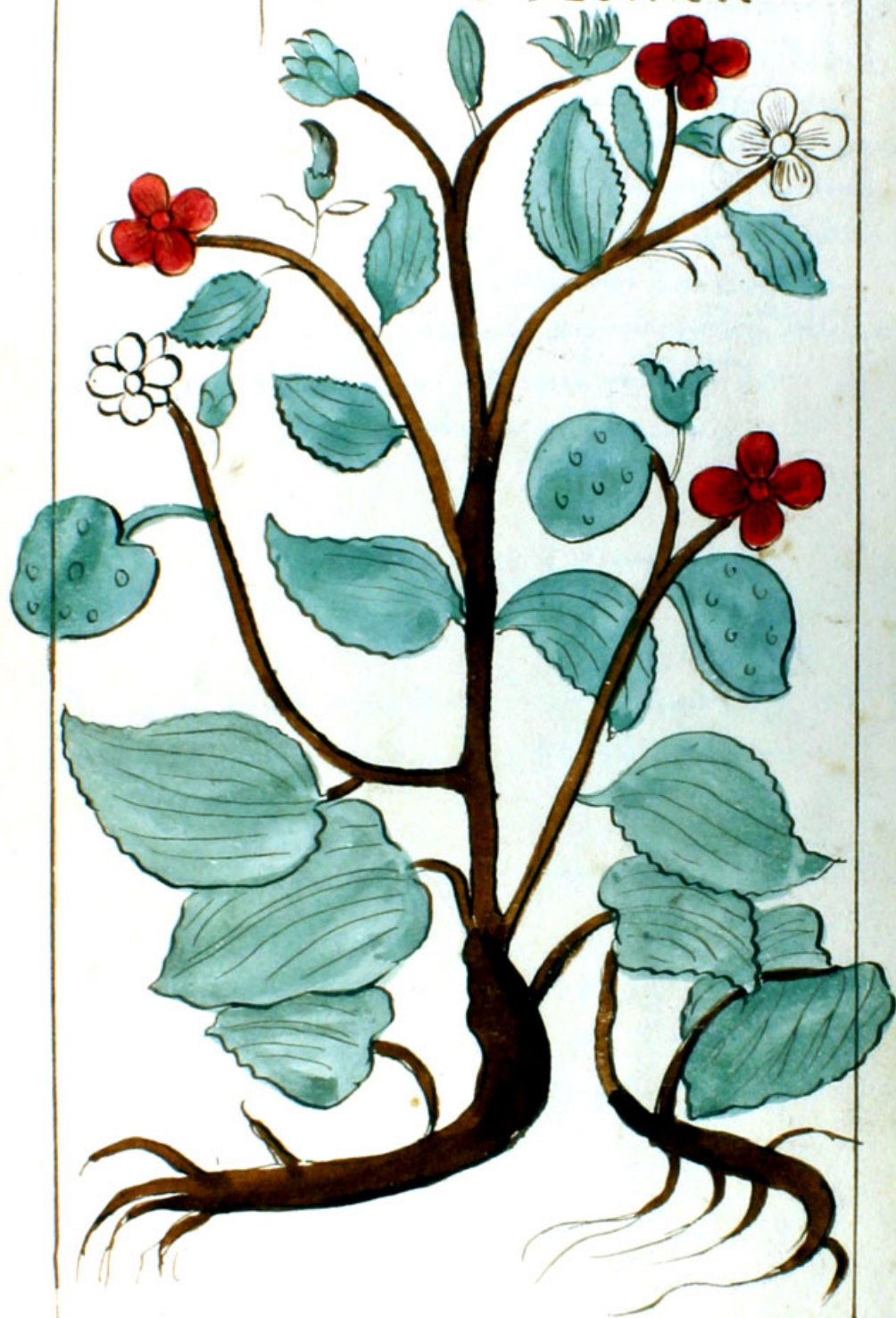
Van de penseen-
cracht en werckinge

Deesen blommen ghesoeden ende gedroncken
ghesont die besuerht sijt vande jongen
kinderken —

De selue blomme metten wijnen ghesoeden
met witte wijn ende gedroncken sijnert ende
pungert de longen ende coort de keurst
ende sijn goet tegen de verbetijge vorse
ende verbitgeit van binne —

pennek blomen folij-139

Folij-140

Wilde peninck blomme

De peninck blomme hebben harde ronde stelen
daer an wassen grote swart groene blaederen
die rontomme gheschiedt sijn de blommen van
linderey blaet paert als die verdwaenen sijn
so comen dan daer voort witte dinnen sankent
die seer groot worden de grote van der silinderey
peninck daer in leijt dat saet dat brinje
is ghesatsondert gelijck een maentken dat door
de dinnen vellekent sienlijck is de
wortel is wasseling

plaese -

Deese blomme worden hier te Landen al
inde liefgebbert tuinen gheslant

Tijt -

De peninck blommen bloeijen meest in den
april ende meest in de may een jaer nae dat
ghesacht dan comen de wasselen bloeijset wort

penninck blomme
naem -

Deese blomme worden int ghehieten cula
ende inden apotheker belbonack in onse taelen
penninck blomme —

naetiere

Cracht en werckinge

Dit rijn is gescript ende bytende op de
tonghen heet ende droog van naetier en van
crachten chlaapi gelijckende —

— sijmet —

Folij-141

Van de steen vlieren-

De steen vlieren is een boomachtige gewas
winter- ende zomer- dinnende sijn stelen
sijn houtachtig daer en wassen lange smalle
groenen blaaderen de blommen wassen int opperste
ende stelen ende sijn gevoel gael van
liere- en van rootte lijfachtig ende als
de blomme vergaen so volgen daer lange
hantken naer daer in bract gael siet leit

plaeze -

De steen vlieren wassen op vnde mieren
ende op de darte ende mede inde boonen
ghesplant

Tijt -

De steen vlieren bloeijen inden april ende meij

naem -

De steen vlieren heten int Latijn *Leucoria lutea*
in enftaelen steen vlieren

Steen wiliere - maetiere.

De steen wilierey sijn warm ende droog van
naetierey en subtyl van substantie —

Cracht en werckinge

De steen wilierey ghedroogt ende in water
ghesooden ende gedroncken. Lossen de mrene
ende brengen de vrouwen haer naertierlijcke
cracht geden voort —

De selien blommen met olien wat gemengt
gelijck een plaester gemest de lonen vanden
aersdarm daer op gheleijt —

Dat sap vande wilierey inde oogen ghedruijpt
verheert ende verdrijft alle vletten ende alle
donckerheit der oogen —

— sijmes —

Folij-142

Vande mast blomme

De mast blomme hebben groote swart
groene blaedoren & ontomme ghekorft
tuffen welken voortcomen de Staelen
op het opperste voortbringende
Groene wel rothende blomme met
suse wit sommigen lijfvermijnde wortachtige
daer de welken lange ronds dankent
welken daer het saet in Lent

plaese-

Deesey mast blommen worden hier te
Landen meest in de beenen gevonden —

Tijt -

Deesey blomme blusijen inden may ende alle
de Somer door —

Naem -

Deese blomme heeten int Latyn violae matronales
in onse taelen mast blommen —

vande onafte blome
maetiere -
cracht en wercken

Deefe onafte blomme en word en inde maede
tijnen niet ghebruycht daer omme ic haer
maetiere ende haer wercken en wercken
onbekent —

Folij-143
vande mast blomen

Van de cristus ooggen Folij-144

Dit crint heeft vande wellattinge swelen daer
in wt slach lit wassen twee lange wolarthinge
bladder ey de blomme wassen op het opper te vande
swelen wt lanchattinge ghebride hmissken sy
sijn van Luerey sommigen sijn wort sommigen
wt in vijf en sijn set blaerhont ghesneden
al die blomme korgaen so wast inde hmissken
sey krent lanchte bolleken daer is dat saet in de
wortel is lanchte ey d'ij —

plaeze —

Deese blommen wassen hier te landen inden hoonden

Tijt —

Sij bloeijen in Junij Julij ende Augustij —

naem —

Dit crint heet int Latijn Lychnis coronaria in onse
nederlause tuelen crint en ooggen —

naetiere —

Deese blomme wassen ende sijn van natiere
wexen ende droogt —

Cracht en werkinge

Dat saet mette blomme is goet in wijn gedroncken
tegeen de kete van Strippioenen —

— sijnnet —

Van de Jenettekens

Deese blomme sijn tweederley wit ende roet de witte
sijn grooter ende meerder way gewat de roede sijn
vorter ende hebben in allet minder de witte
hobby rouwe witte streeley en sachte blaederen
de blommen comen wt een haerachtig huyfhey
alt de blomme vergaey so comen daer vnde
ballekent voort daer dat saet in loijt de wortel is
ander halff voet hoog maer eenvinger diek

Plaese —

Deese blomme wassey op ongekonde plaese ende
renten vande velden en bijde wegey sijn worden
inde heuven vort geplant —

Tijt —

Sij bloeyen inden meij en meest de somer door

naem —

Deese blomme haeten int Latijn Lychms siluestris
in Guse taeken Jenettekens —

naetiere —

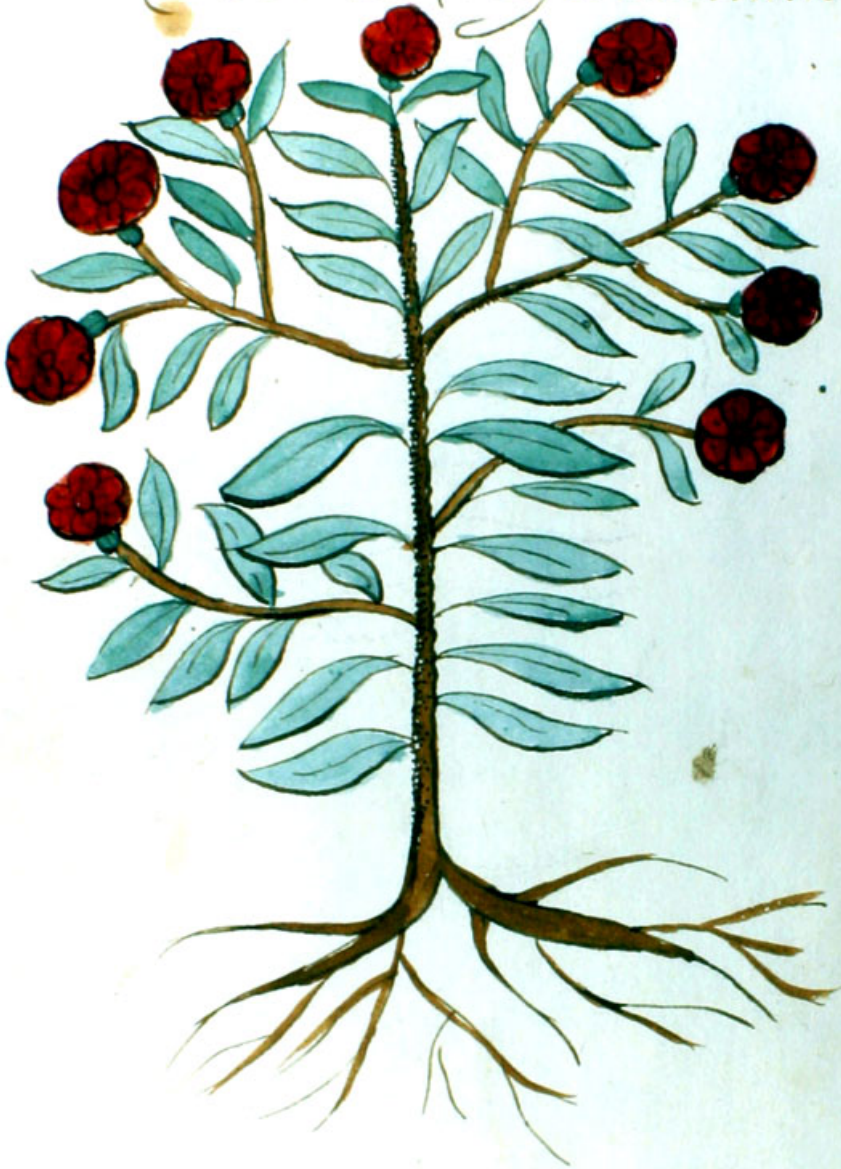
Deesen blomme met haer truyden sijn way natuere
de truyden voren gelijck —

Cracht en werckinge

Dat saet blomme en truyt sijn goet treg en de buete
van Stripvonen so truyt dat het truyt
alreys de Stripvonen voor geworpen wort
haer altemaelen marteloot maekt —

— sijnmet —

Johy-145
vande megel blomme

Folij-146

Vande ginoffelen

De ginoffelen hebben Lange smalle blaer-hent
haer stael is wort ander-halve wort hoort de blomme
wassen wassen op het opperste wands staelen wt
Lange wonds effen smijthent en sijn van Lieve
son wt son wort son br-nij van wort de ginoffelen
Nagelen gelijck als de blomme vergaen sijn so
wassen daer lange hantent daer swart sijn in
beslooten Leijt —

plaese —

De ginoffelen worden hier te Landen inden
hooren gheplant —

Tijt —

Deese blomme bloeyen warden men en meest alle
de somer-door tot inden her-stmaent

naem —

Deese bloomme hiet in Latijn *vetonica coronaria*
Maer inde neder-Landsche taal hietense ginoffelen —

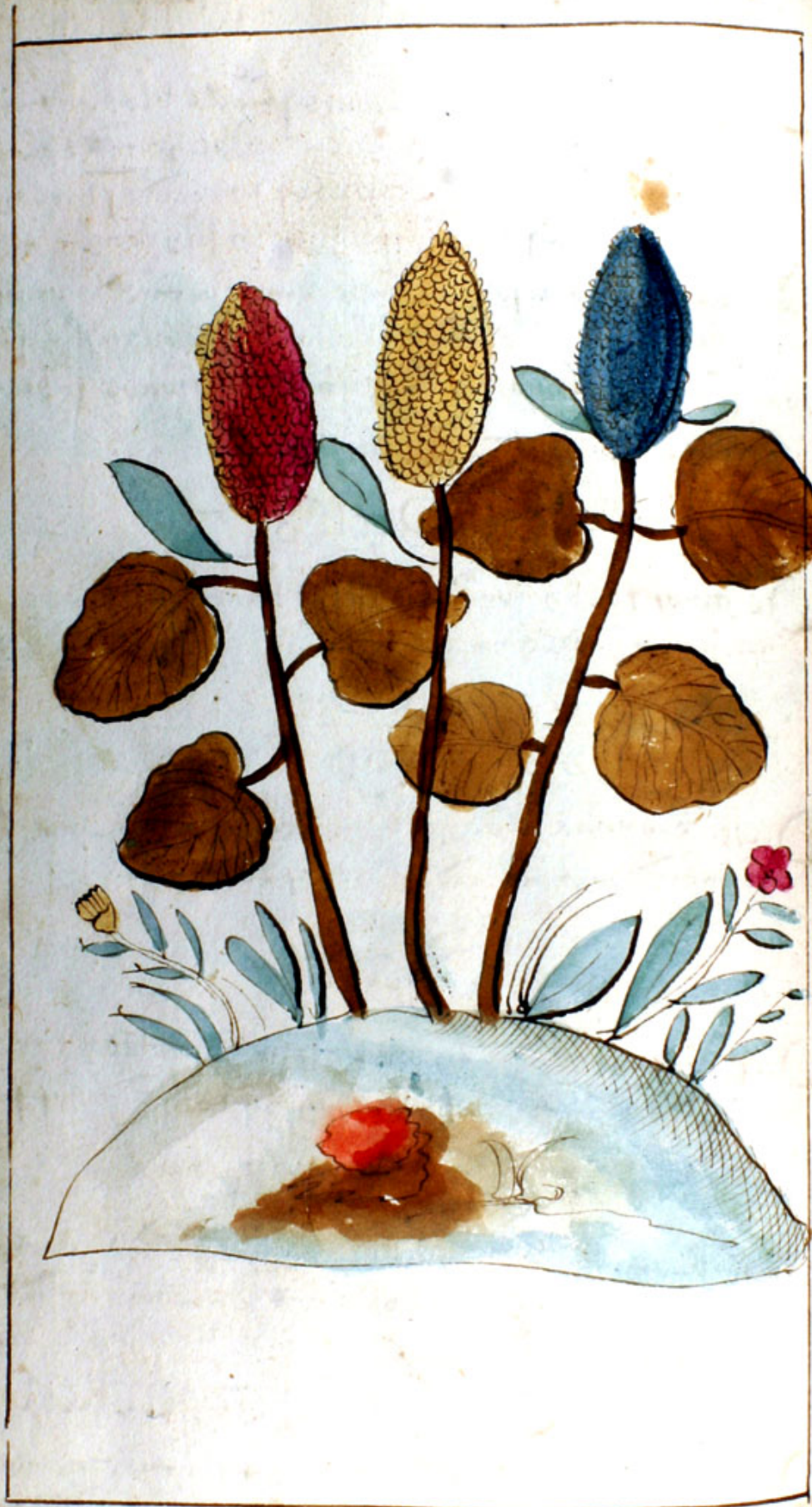
maetiere

Deese blomme met haer blaederen ende wortelen
sijn middelmaking van natieve tot waerem ende
droore trekkende —

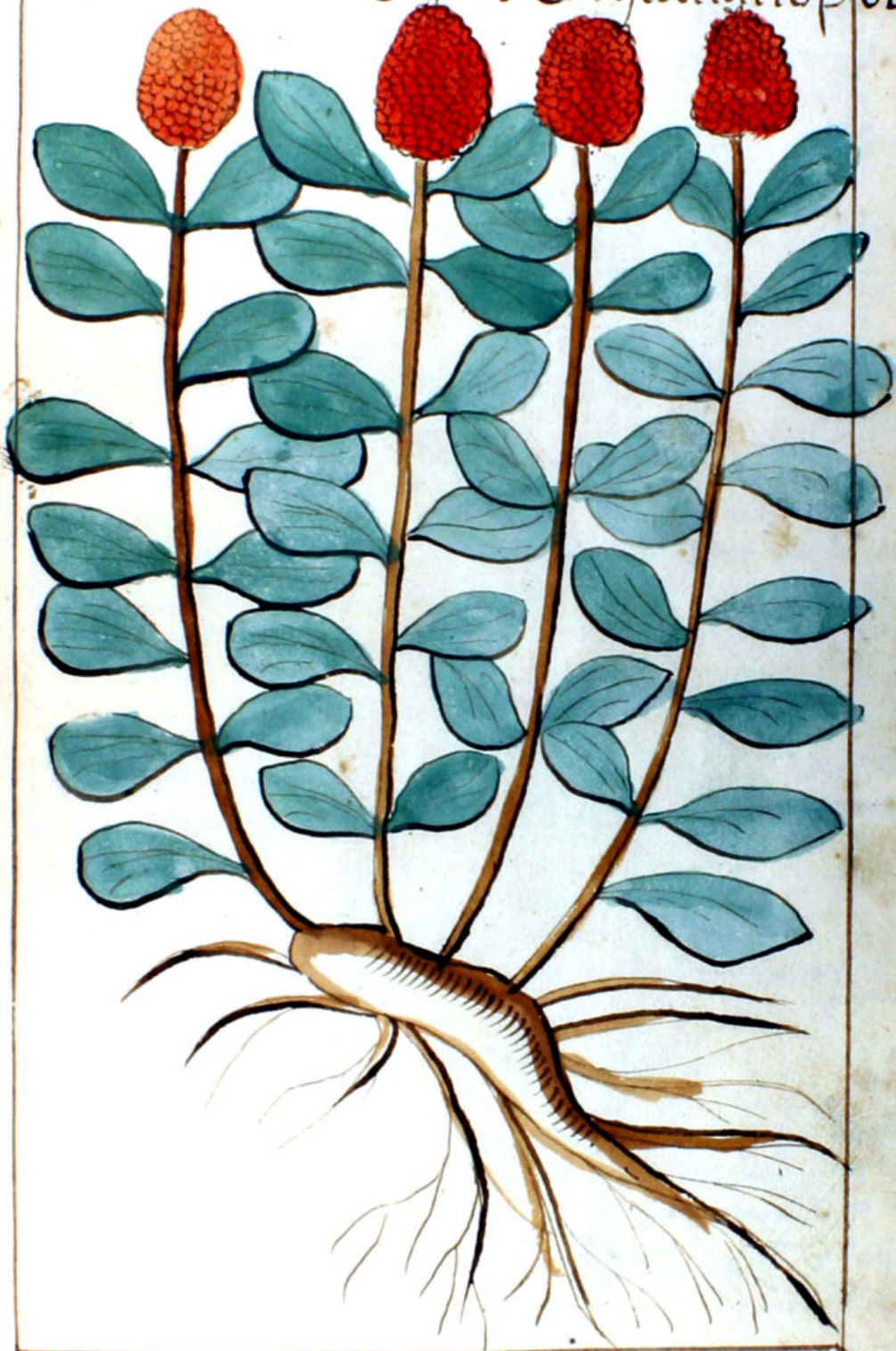
Cracht en wercken

De rousene wande blomme met smijder gemaecht
kercht het harte it goet gebreijck in hiete wisse
sijn tugen de pestelent —

— sijnmet —

De blome van Constantinopole ^{Folij-147}

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or description, written in a historical script.

504y - 14

De blomme van Constantinopolen

De blomme diemen hiet Constantinopolen hebben 3 eeft
+ lange stelen daer en wassen lange breede dourthe
bladeren en groenen de blomme wassen opper te
vande stelen + smeyn bij wy gedrengen wy
liken en venge wot de wortel is wit met keke
langen tachtent wortel —

Plaetse —

Deese blomme worden hier inde heeren gevonden

Tijt —

Deese blomme bloeyen vande middel vande soomer
tot Augustus in den winter —

Naem —

Deese blom dwelt in een scoone blom is wort
gheseyt herba lanatia in d' d' Constantinopolen
blommen —

Maetvere —

De wortel vande dese blomme is hiet ende droog

Cracht en werckinge

Soo verwe dit wijnt dat sticht hien is so doet de
wortel waeter maechen met wortelen van rapport
ghewonken bracht den steyn sijn roymmet de
Merrey ende blaese sijn expont de veyt fuypsteijt
vande Lieve ende milte en sijnert de boort.

— sijnmet —

Van de ridder sporen

Deesen ridder spoorrey sijn tweederley tammes
en wilde de tammes hobbey en ronds werte steel
met twee gesnede blaerhont berleet de blomme
wassen lange de steel en sijn wyl wyl blaerhont
haemey vergaert wyl lueren sommige purper
blan sommigen wit als sij vergaen sijn soo wassen
daer lange haerhont naer daer in brinj saet
Leijt —

plaeze —

De tammes worden inden hooien ghesaeyt de wilde
wassen int roeyen —

Leijt —

Dit ruyt bloeyt alle de soomer door de wilde
worden inden brant maent ende hoymaent gebonden
mette blommen —

maem —

De tammes ridder spoorrey haeten int latijn delphinium

maetiere —

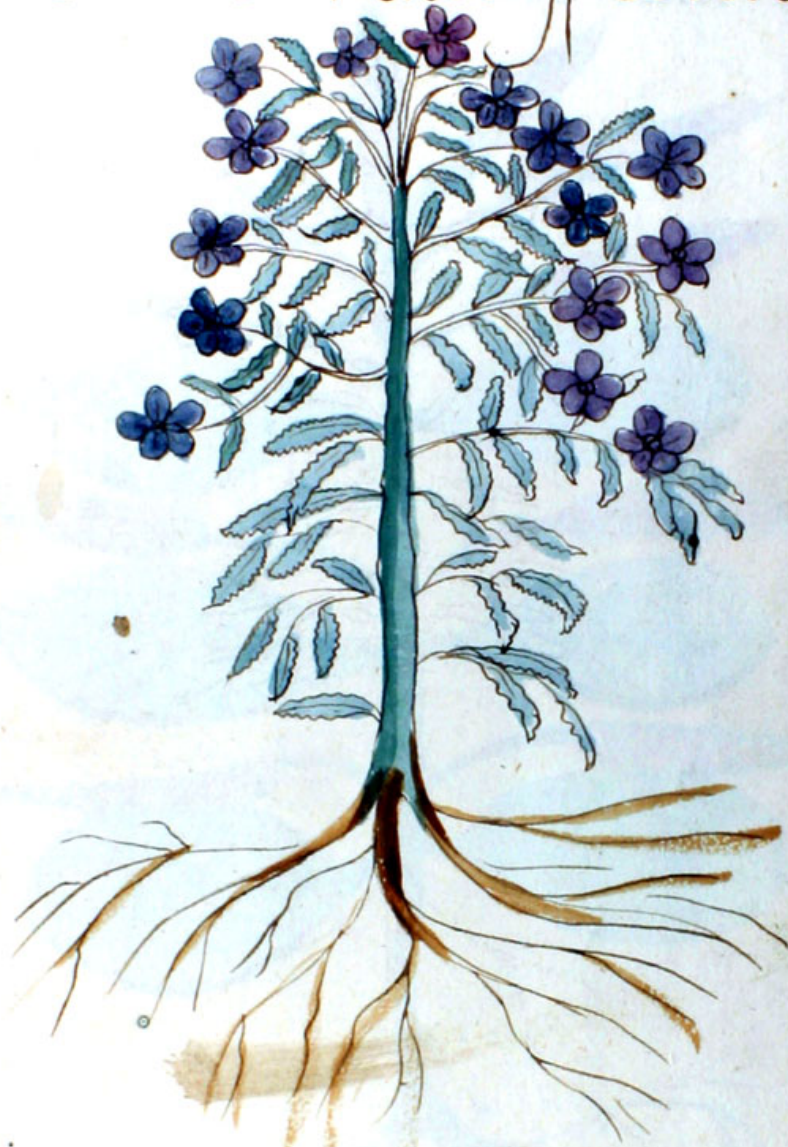
Dit ruyt is middelmatinge warm wyl natuerey

Cracht en cwerckinge —

Dat saet van ridder spoorrey is goet gdwont hey
tegen die haeten van stryponen ende is soo
wachtig dattet worde allene de stryponen
voor geworpen haer heel warte loot maecht
soo dat sij haer met roeyen en rimen wort dattet
ruyt weder wege genomen wort —

het saet vande wilde is met soo wachtig —

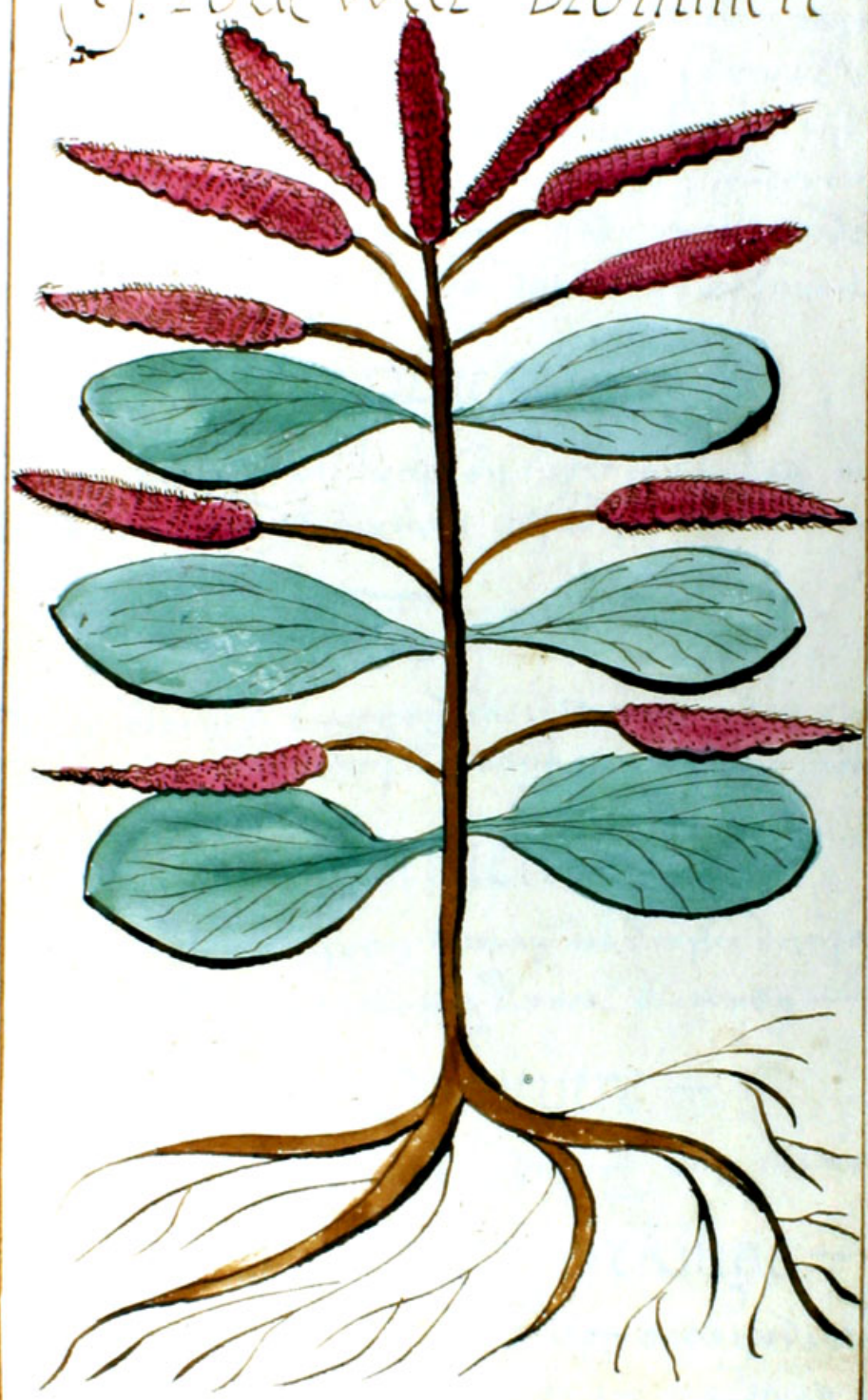
folij-149
vande ridder spooren

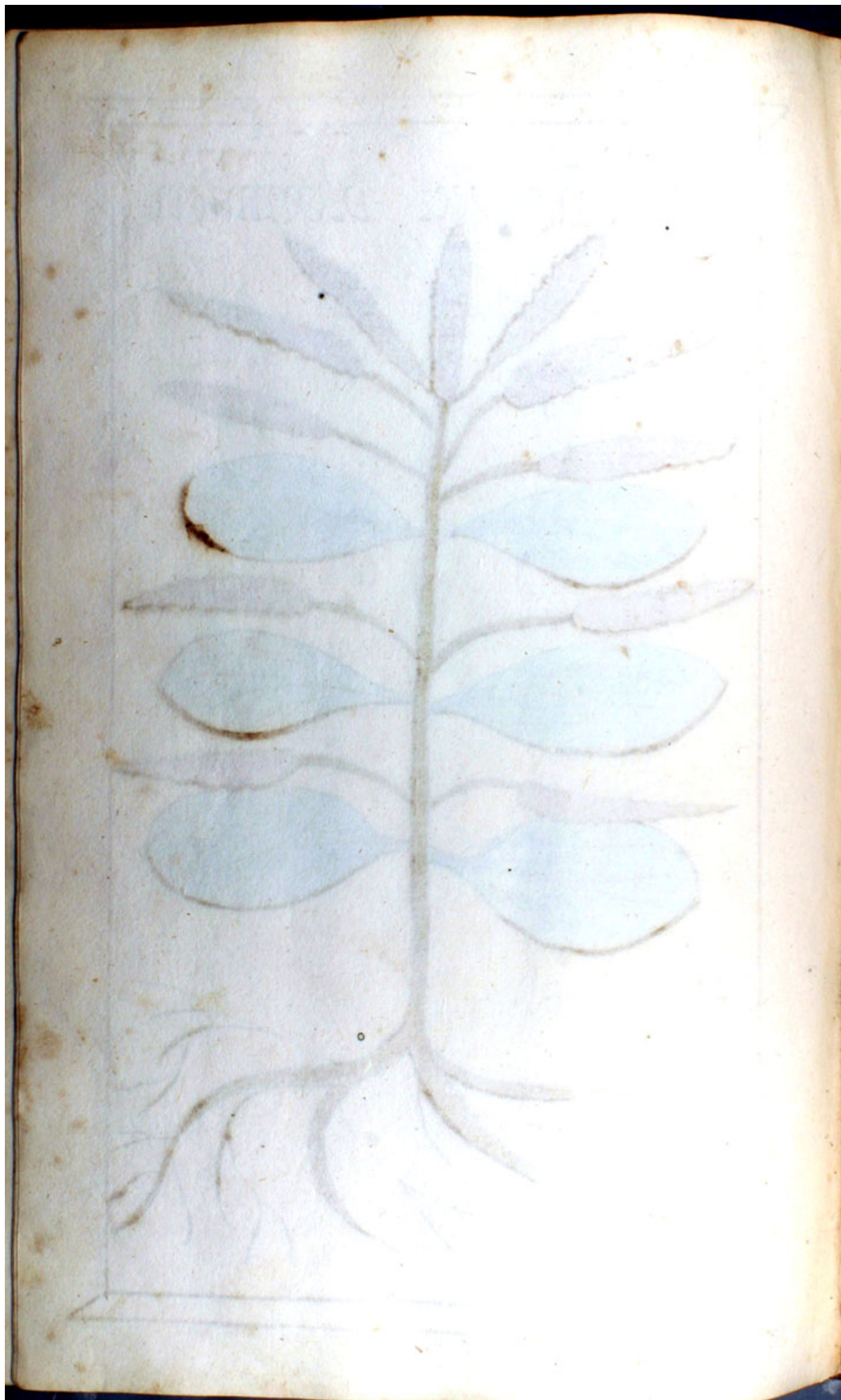

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or Greek, located at the top of the page. The text is faint and partially obscured by the illustration below it.

Flouweel blommen ^{Folij-150}

July 13
Flouweel blomme-

Deese blomme hebben wonds stelen daer en wassen
breede bladeren tussen welken lange de stelen
voort vomen spoone lange sachte & vey vey linder
spooy purper-roet gelijck & vey sijn flouweel die niet
ijtelijck en verwelken maer langen tijt in haer
spoongelijck bewaert meogen worden sonderlinge
als sy in vey linder & vey gedroeft worden in
deesen & vey wast het siet dat & luy en swart is

plaele -

Deese blomme en wassen hier te land en niet maer
worden hier inde boonen gesaeyt -

Tijt -

Deese blomme brengen haer & vey inde vey oegstmaer
voort ende inde vey sijn maent wort haer siet & vey

naem -

Deese spoone & vey hiet in d'ijtt d'ansent
spooy in & vey taelen flouweel blommen

naetiere -

Deese blomme sijn vey & vey vey nat & vey

Cracht en werckinge -

Deese blomme in wijg & vey ende gedroeft
schoep den loop der vey & vey maer spooy

- sijnmet -

Van halscruijt

Dit halscruijt heeft vierante haerachtige
stelen daer an wassen sterpe gekertelde blaer-
de blommen wassen lantende stelen ghelijck een
kloetken van linnen sommigge wit sommigge blan-
dese blommen beginnen vande opperste vande
stelen te bloeyen tot wederwaertt alst de
blomme vergaen so vromden lange hoofden
voort daer leij garen saet in leit de wortel
it wit en door een ghebloeten —

plaetse

Deese blommen wassen selst in sommigge
drooge benden en op grasachtige plaese ende
worden inden hooren gheplant —

Zijt —

Deese blomme kent bloeyen meest inden hoijmaent

naem —

Dit scruijt haet int Latijn trachelium ceruicaria —

naetiere —

Dit scruijt it ruit en droogt van naetieren —

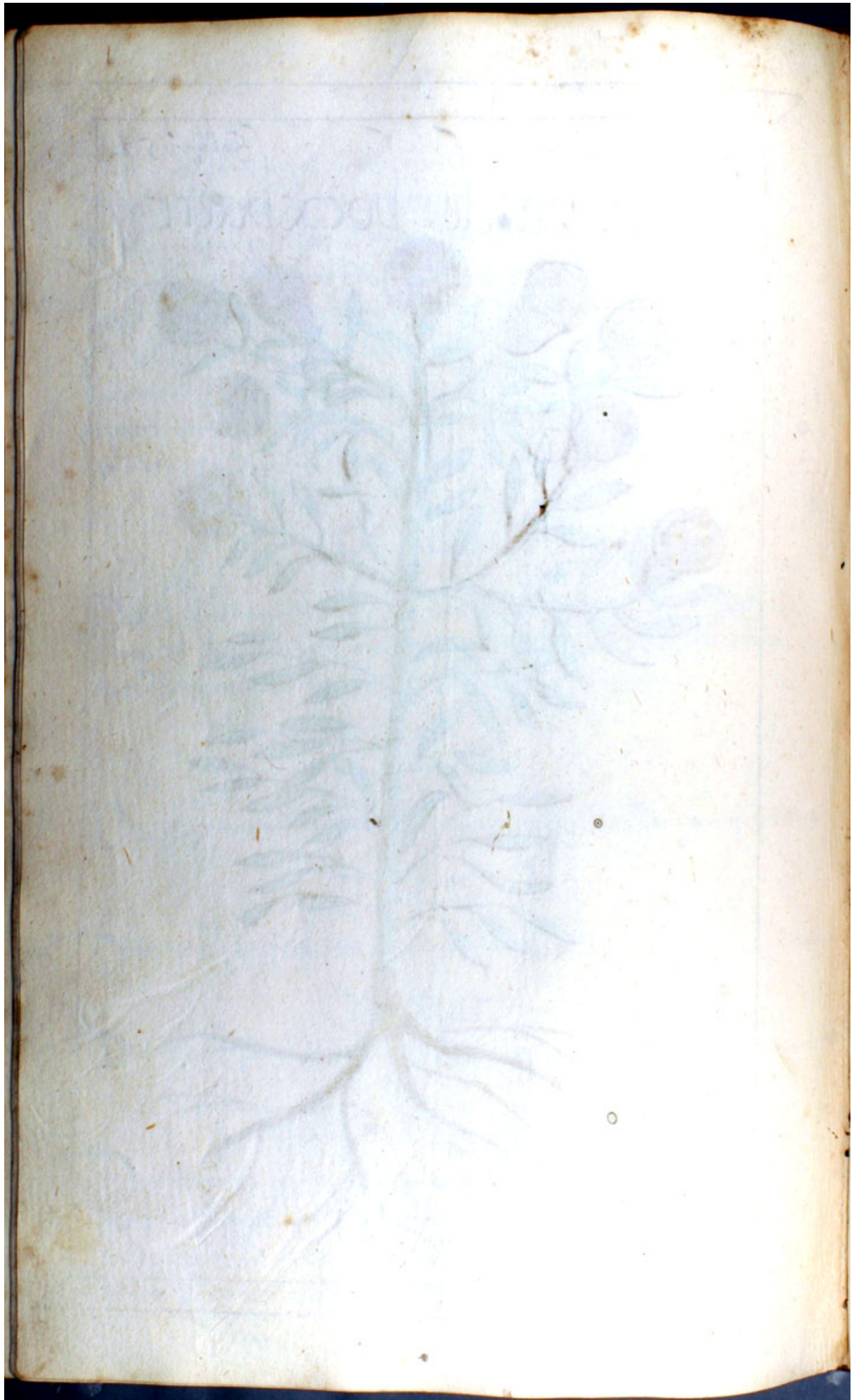
Cracht en werckinge

Dit scruijt in waeter ghesoden it seer goet tegen
de swellinge ende pijnne vanden hant ende van
binnen inde keele ende alle geswaert det mont
als men daer mede gurgelt ende spoelt —

— Symot —

Folij-152
vande bocxbaert

De boexbaert heeft vonds veytste staelen met
 Lange smalle blaerdent berlaet op het opperste
 vande staelen wassen sproone ghevoelde dubbeldde
 blomme wey en doren sommige paerz met gunt geel
 stipdent int middel sommige geel die smoorgeent
 metten some op gante open gaen ende haer totten
 some bringen ende contrent de midde widdorom
 togan dit heet vint met staelen blaedoren
 blommen ende wortelen it wot wit sapz gelijck
 onelck dat daer wt vumpt alst gequest wort

plaeze -

Dit vint weyt in sommige beude het wort vork
 omme de sproongent wille inde boone geplamt

Tijt -

Deese blomme bloeyen inde may ende brachmaent

naem -

Dit vint heet int Latijn barba hirci hier te land
 boexbaert ende josphet blomme

naetuer en werckinge -

Der veyt naetueren en werckinge van deese
 sproone ende lijffelijckde blommen en it
 wort niet onderwonden wort van niemant
 bestreuen

- fymet -

Van de blauewe clocken

Deese blomme hebben int wrosten wroomey
leijms wroetachtige blaercken tussen die
wroemt wort een langen hooge steel met lange
swartgroene blaederen die smal sijn tussen
de blaercken ont opperste wassen sijn
lijffelijck — wortcken wem — liere meest
blauw wat paarsachtig als de blomme ghewassen
sijn soo volgen daer kolkcken en daer in dat
saet leijt —

plaeze —

De blaue tamme wortcken worden inden
soonen gheplant —

Tijt —

Deese blomme bloeyen inden brachten hooijmaent

naem —

Deese blomme heeten int Latijn campanula cerulea
in onse taalen blaue wortcken —

maetiere en werckinge

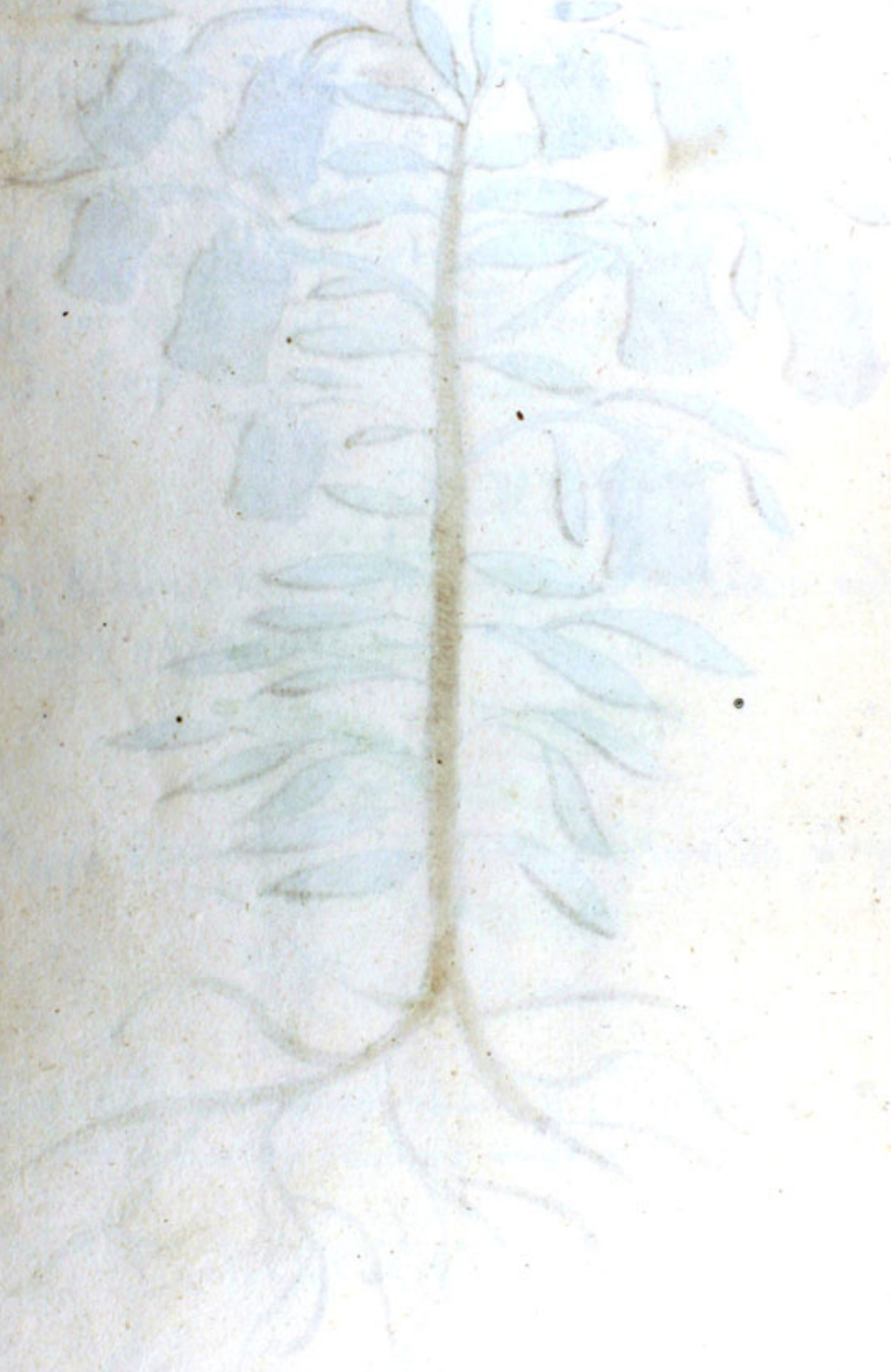
Deese blomme en hebben inde medetijme geen
wroet noch geen gebroeyt —

— sijmet —

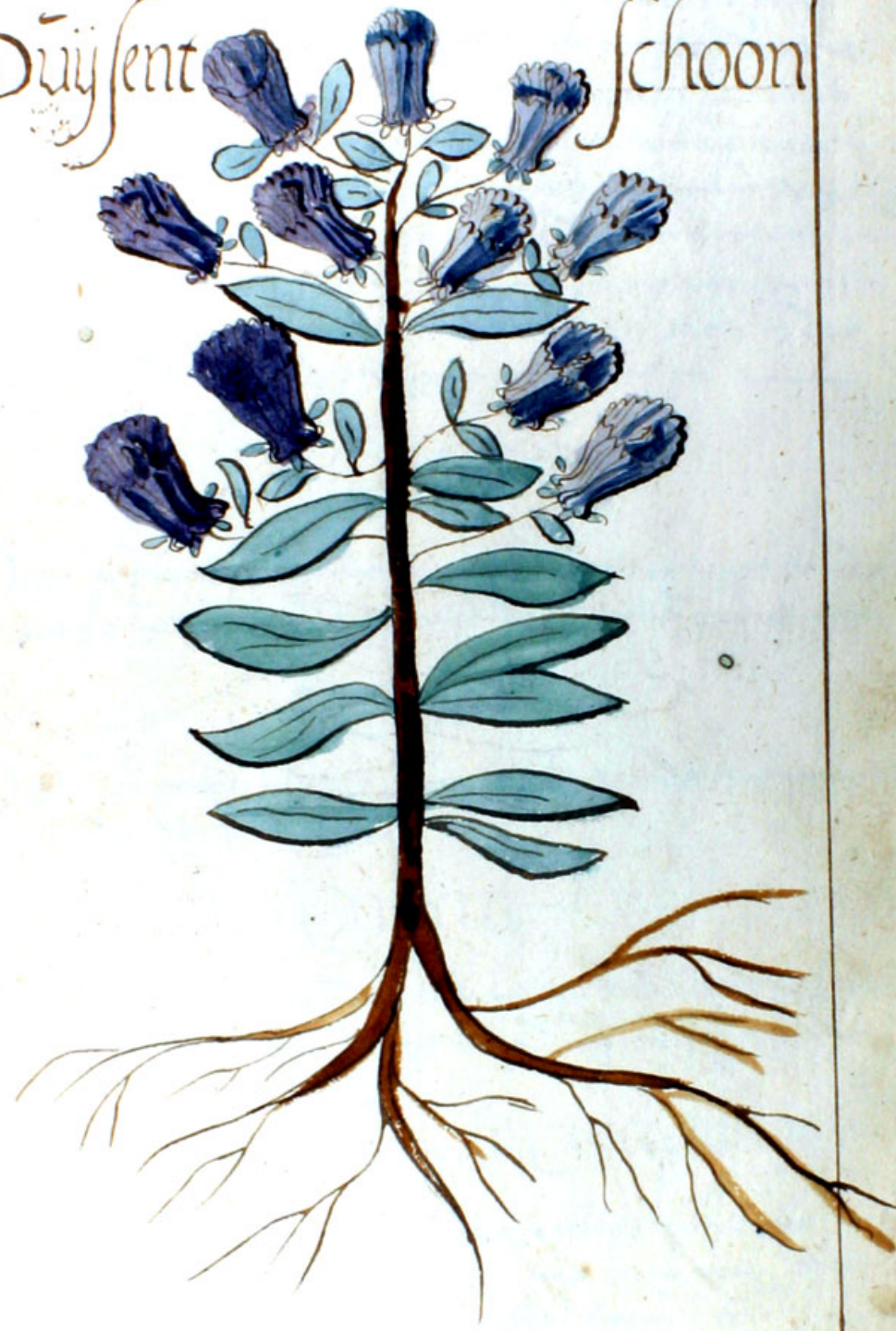
Folij 54
blauwe Clocckens

HERBARIUM

blauwe cloockeus
Duyfent ^{Folij 55} Schoon

Faint, illegible handwritten text at the top of the page, possibly a title or description.

Duijcent Schoon

July-156

Inde alle clorichent sijn de blanke blomkone
de alre sjoone te waken en sijn hebben dinnen
kerste geknepte (Tasley daer wt vlt lit twee
taeghen wy lanch smalle klavichent wasen daer an
opperste vande stels voortcomen sjoone
hels Lange blomkone metten open altoes opwaert
wasen deese blomme sijn saer sjoon waken en klan
alsoo dat sijn met haer blawwigeijt de blawwigeijt waken
hemel te boonen gaen al deese blomme wergaen so
tempel daer wy lanch wout hijnstien daer in dat
sact loijt dat leij en lanch werpit is

plaese -

Deese sjoone blomme wasen in wortijge bende
in Lange ongebende plaese daer vette gront

Tijt -

Deese blomme bloeijen int laste vande boeymaent
ende inde herst

naem -

Deese blommen worden int Latijn gheseten calachiana
hiet te land en blawwe lachje ende duijcent sjoon

naetiere en werckinge -

De wort naetworen en werckinge van deese
sjoone ende lijffelijche blomme sy is wort niet
ende worden niet van moment beserwen

— sijnos —

THE [illegible]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

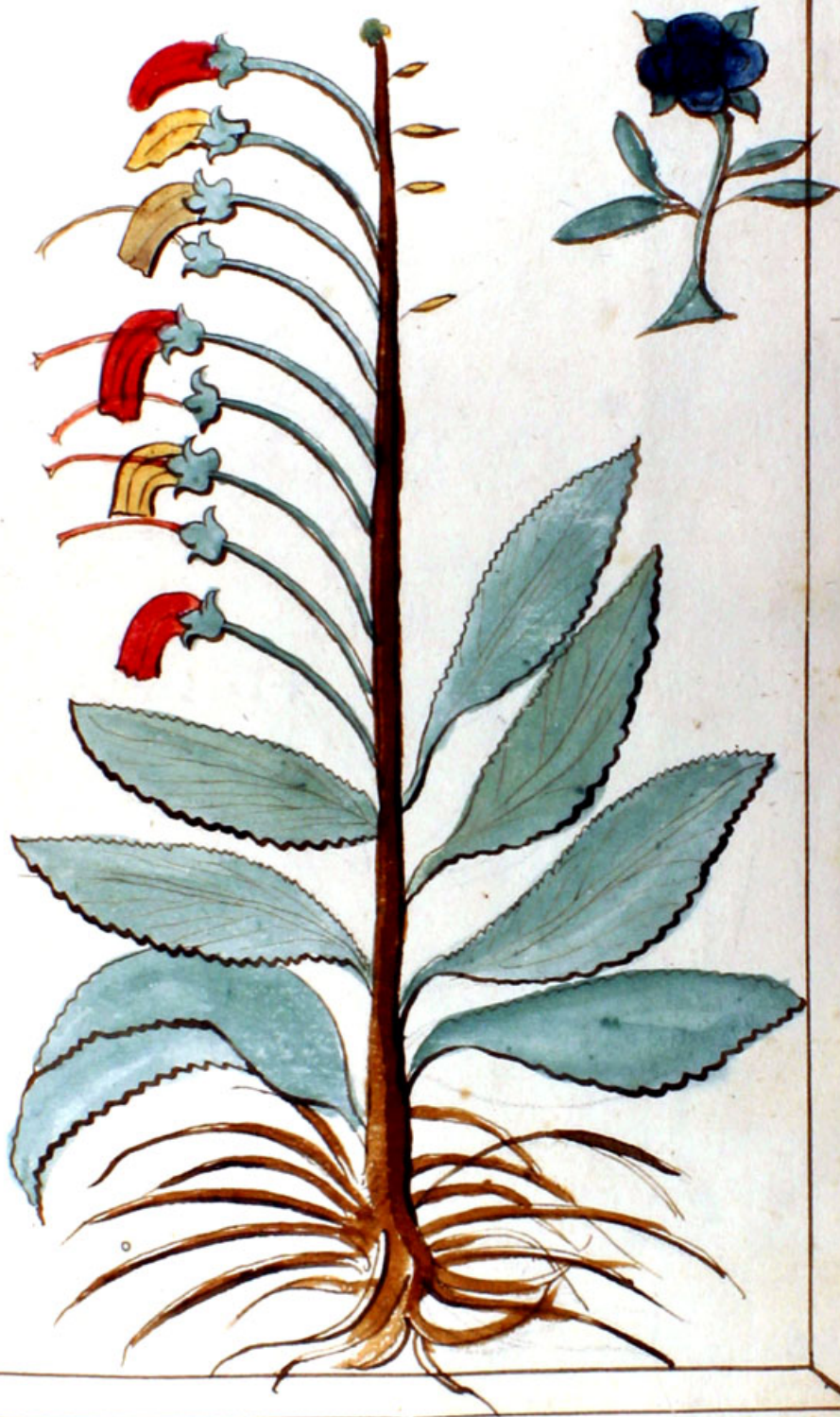
[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

[Faint, illegible handwritten text]

Folij-157
Vantvingerhoet Cruyt

Vant vingerhou Cruyt

Dit vinger-hout cruyt heeft lange swart groene
blaedren en wat ghekerft tussen wolden en wergt
floude steel kort coont en vke hoort daer en wasser
groenen. Lange helle blommekont en vinger-hout
ghelijckende van Lisre sommige krot sommige gael
al2 si gheressen sijn so vercoont hem ronds bolckent
daer in lantk bract fast was de wortel is swart met
veel wesseling

plaese -

Deese blomme wassen in staenartige gheberste
in donckere wortige daelen daerment isse cruyt
sijn worden cork mede bouney gheplank

Cruyt

Dit cruyt bloeyt in den heijmaent ende oegf maent

Naem -

Dit cruyt heet int Latijn Digitalis Campanula siluestri.
in onse taalen vinger-hout cruyt

Maetiere -

Dit cruyt is huet en droog van natueren

Cracht en werckinge -

Dit cruyt ghesoden in water ende ghedronken
doet sijnen alle groene taene wortige ende
opent de verstopte sijt vande leuer vande milte
ende de inwendige leden

Dit cruyt met houte water ghesoden ende
ghedronken Empier de borst
— sijmet —

July-159-

De meijblomme en een blat

De meij blomme hebben twee groote effe blaede-
tuffen welken een haere stuck wast ontrent een
palm Lant daer en acht offe tijen ronds fveone smit
witte blommekent waer en die een wortel fterck ende
lijffelijche fijn alt de blomme of walleen fooroomen
daer fveone roode beftkent en de wortel is wafelachtig

- plaese -

De meij blomkent ende een blat waer en inden
boofte daer Lomke is -

Tijt-

Deefe blommen bloeijen inden meij -

naem-

Deefe bloomme word en int Latijn geheten *Lilium Convalium*
dat is luelijhent warden daer en in onse taal en meij
blomme en een blat -

naetiere-

De meij blomme fijn warm ende droog een natuere

Crachte en werckinge

Spide meij blomme wort beftreuen dat het wacten
daer of met goede ftercke wijen gediftelweken
leepel wol in genoomen die fwaerke wederomme doet
• roomen den gaenen die metten poepel fije gewacht
is dattet goet is voor de lammingeijte ende fwaerij
ende dattet het harte fterck

Folij 160

Meijblomkens eenblaet

Dat selve water sterck de ongemoeijde ende duet die
Eelney weder vromen alt sijt want it

De wortel van eenblaet wort ghegonden van sommige
voor een costelijcke ende sonderlinge treemedij tegen
de pestkolentia ende alle vergifft als men een halff
pior-endeel loot swaer in neemt met goede wijn ofte aijn
offe met alle beijde naar geluegentgeyt van sachtken
datment in neemt daer onwede gast leggen sweten

De wortel van een blaet it goust gheleijt op
warfse wonden besgerumpt die voor alle verbittinge

— Fijmet —

— vant orant —

De orant it hier te Landen tweedorleij een groot
ende een leijn de groote heeft breede blaederen
wonder steelen de blaederen sijn doncker groen
lantfangtise ende braet althijt twee tegen een mit
opperste wande stele wassien de blommen
den wenen bouwen den anderen een voorste minje
ghelijckende van t'nare klark geel naar de
welken lange wande sijnhent voortvromen
daer in Lent dat oer

Want orant - plaese -

Deese groote orant wast hier te Landen niet den
indes boonen daer se gheplant worden —

Tijt -

De groote blouwe inden heymaent ende ogstmaent

naem -

De groote heet int Latijn anacardium en siluestris anagallis
in Conste tabelen cracht van sommigen salft minnen

maetere -

Den orant is worm de sterre wijnt gheleyden
van —

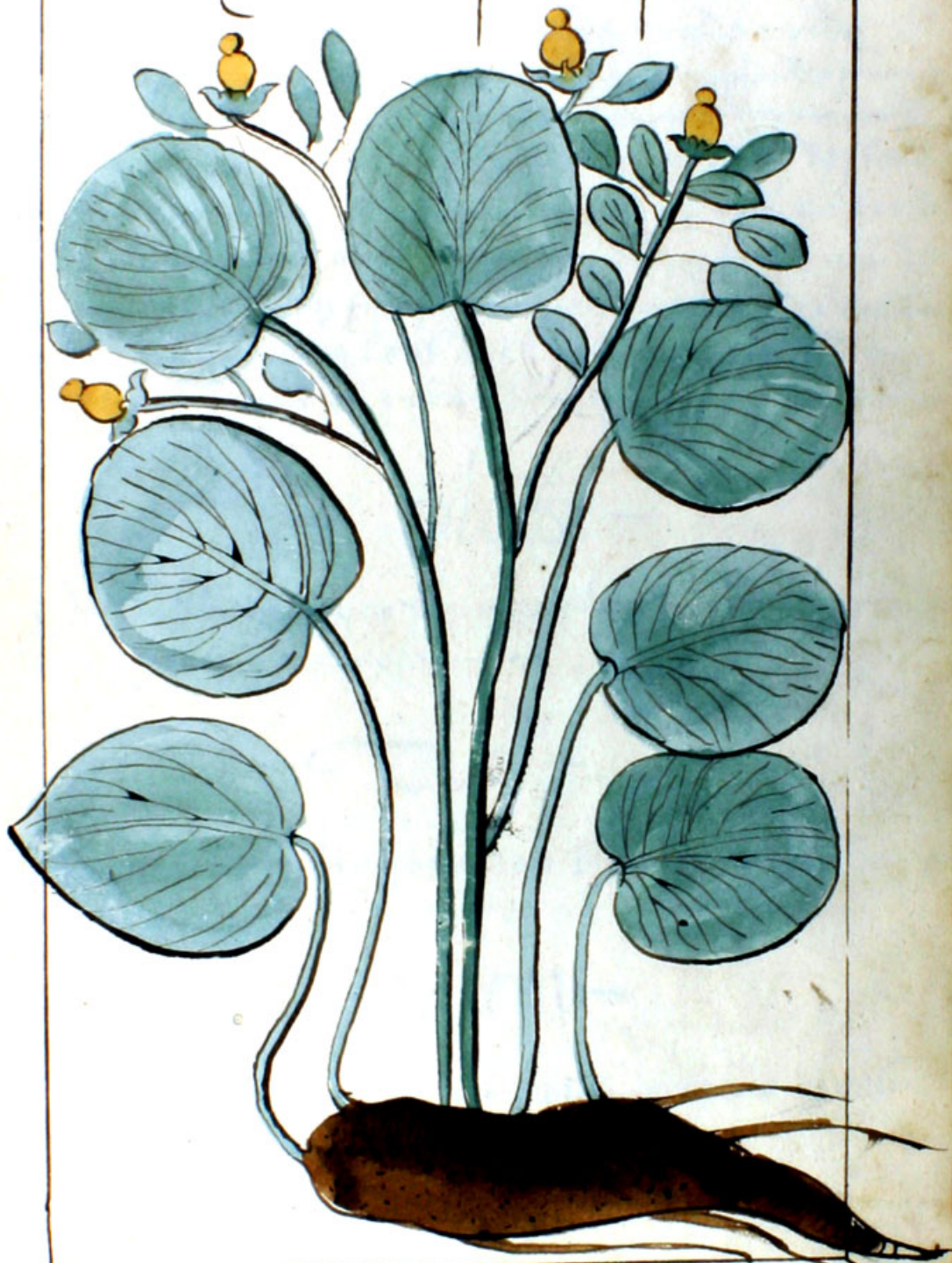
cracht en werckinge

Den groote orant wort bestreuen dat de gansen
die hem bij hem draegen van geen feyns ofte
gnaede mederijne bestreeding en trimen
worden —

— sijmet —

Folij-161

vande plompen-

— 11391010111117

Vanden plompen

Folij-162

De plompen sijn tweederlei guele en witten maer
al en inde blomme ende wortelen verstercken

De witte plompen hebben groote breede ronde
bladder en sommigen op twaeter d'ijnde sommigen
en op twaeter die alle samen wortel voortcomen
en op ronde lang en ofte twee wapen de stiele
de blomme hebben rontomme geset 20 oft 28 breede
blauwe of elck blak sijn en d'ijne bract alz do
blomme vergaen sijn so comen daer ronds belken
wortel daer fast in loyt dat bract en swart iz do
wortel iz swart en ronge somtijt en arm d'ijck

Plaese -

Deese blomme wapen in poelen in grachten ende
dijer gelijcke plaese -

Tijt -

De plompen bloeyen inden brachmaent of vrogen

Naem -

Deese blomme heeten int Latijn nimphaea in onse
taelen plompen -

plompen- maetwēre -

De plompen sonderlinge de wortelen sijn droog
en ont wā maetwēre sonder sijn sijn

Cracht en werckinge

De wortel ofte het saet wāde plompen in wijn
gesooden ende gedroncken is goet voor de loop
der buijre ende dat roe mēlesoen —

De solne wortel in witte wijn gesooden ghenest
de pijnne ende wēdom wāde mitte ende blaese —

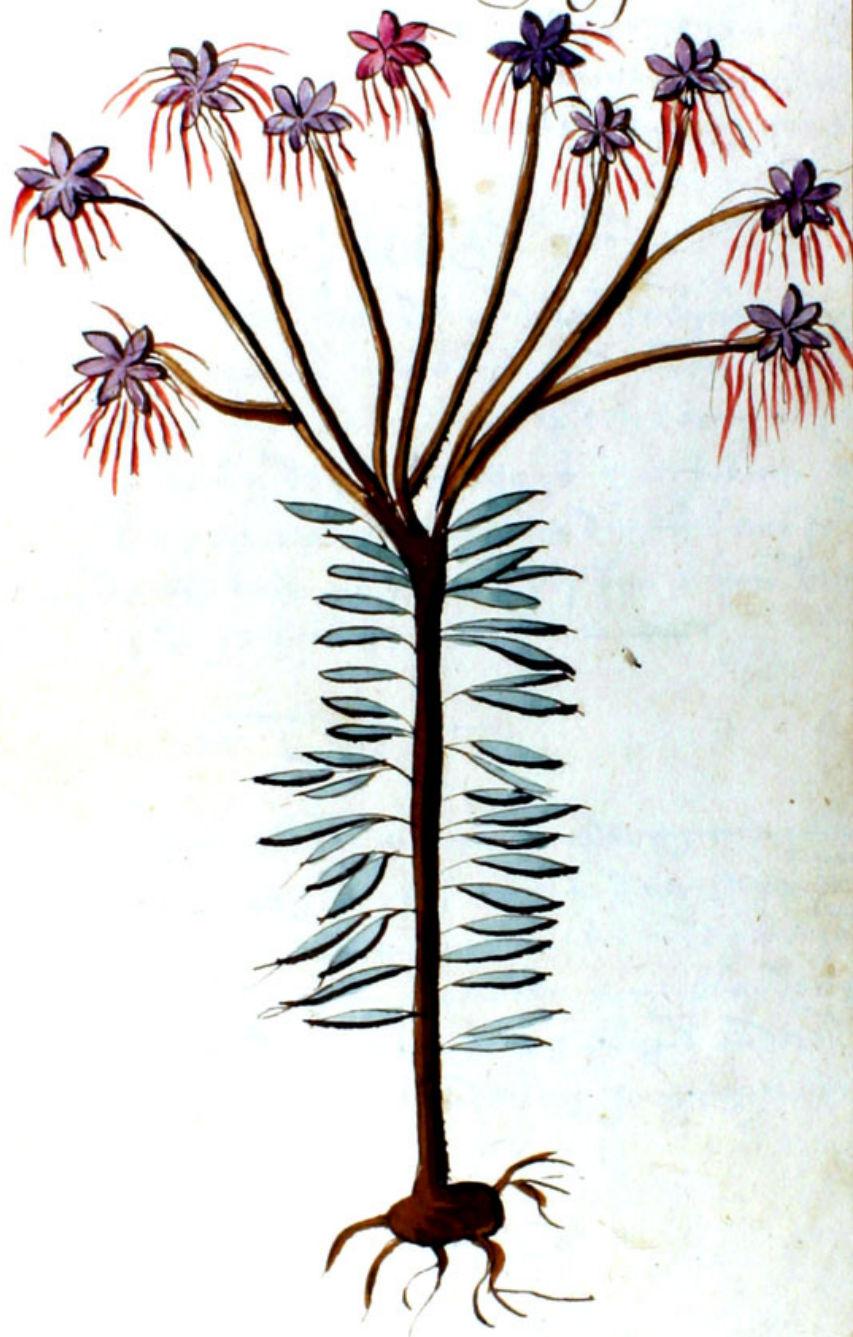
De wortel is oock seer goet tegen de Lijf
wā bij slapen ende verdroeft dat natuerlijche
saet als ment in waeter siet ende daer of drinck —

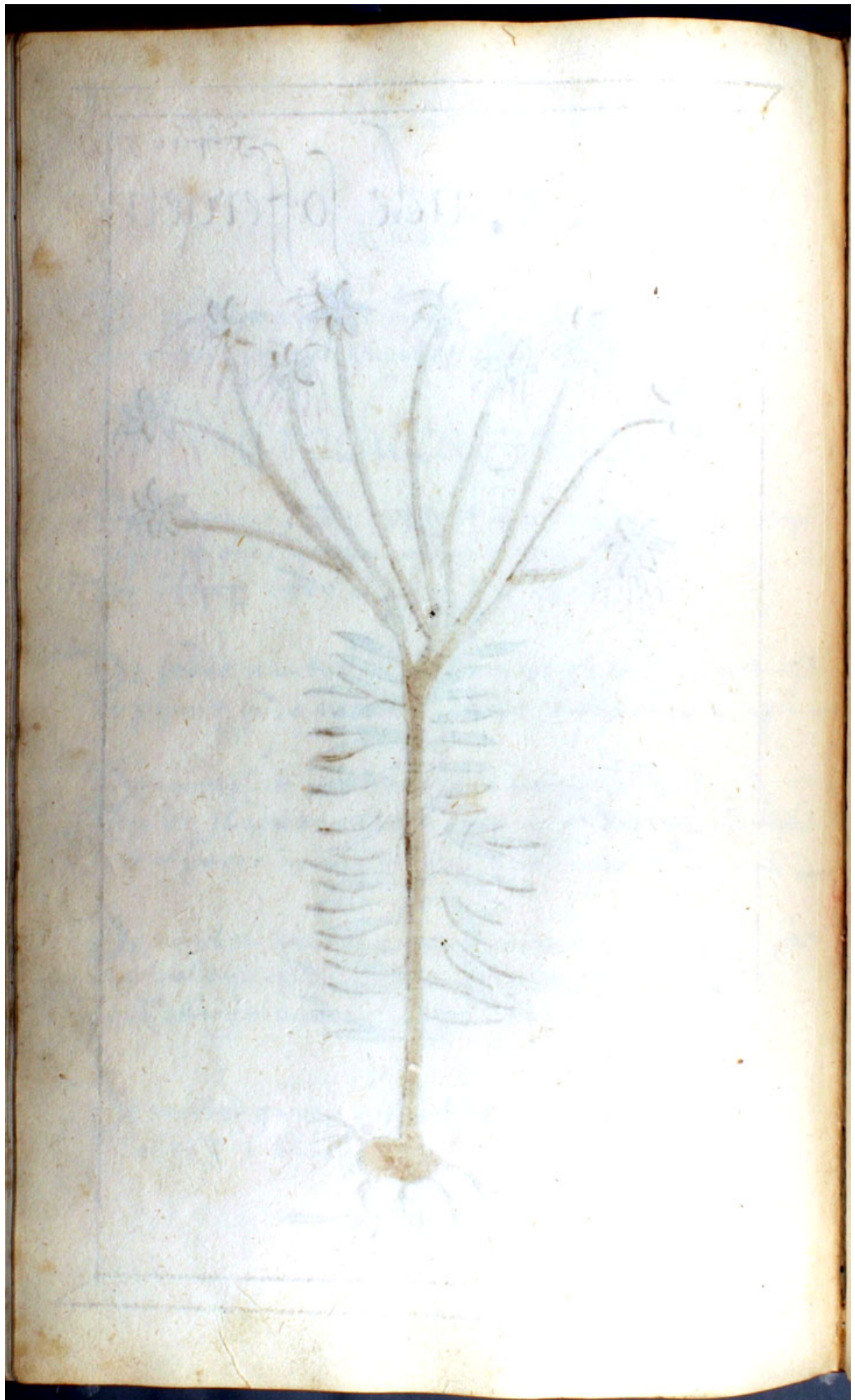
De wortel wāde witte plompen gesooden is seer
goet gelijc op de pijnne ende wēdomme ende
verhettinge wāde maegē ende blaese —

De wortel groen gesooden op de wonden gelijc
helpt dat bloeyē —

— sijnmet —

Folij-163
vande soffercaen

Van de sofferaen

Folij-164

De sofferaey heeft lange smalle blaerhont de
blomme wasson op naechte stwelen ende syn lict
paert van lincen in set blaerhont verdoelt van
de welke int middel sofferaey draeyhont hangen
van lincen root de wortel is ront gelijck een
leij agijnken leynne wortelken en groeyende

plaece —

Dees sofferaey alt de onderst seijnen was top
den bergh ruyt in elijrien diemen voor de
beste plaece honden ende op den bergh olympus
in lijrien ende by de stadt aegijt in artolien mit
tijt wast hy op weke plaece in d'ijtt lant sonder
linge by de stadt wieney in ooston rijck die mi
voor de beste gebonden wort —

tijt —

De sofferaey bloeyt uer hy blaederen rijgt ofte
voortvomen inden herstmaent daer naer wasson
die graesachtige blaerhont die tot inde meye d'ijer
inden somer en worter klemmen wort blaederen
ghewonden dan de wortel alken blijft onder de
aerde groeyende ende anderem jongen wortelen
voortbrengende —

naem —

De sofferaey heet int Latijn crocus in onse taal
sofferaey

sofferaey

Sofferaen maetiere

De sofferaen iz wexen tot inden tweeden graet
ende droogende tot inden vierde graet

cracht en werckinge

De sofferaen iz goet gebruyck in alle mederijne
diemen van kinne mit menschen lijfften tegeen die
gebruyck vande boorst konge leuen ende blaese
iz goet hi iz vort goet vande maeghe hi seker
de maeghe ende doet de spijs vertaeren met gesoden
wijn ghedroncken bestermt vande droontschap
en maekt list tot bij slaepen

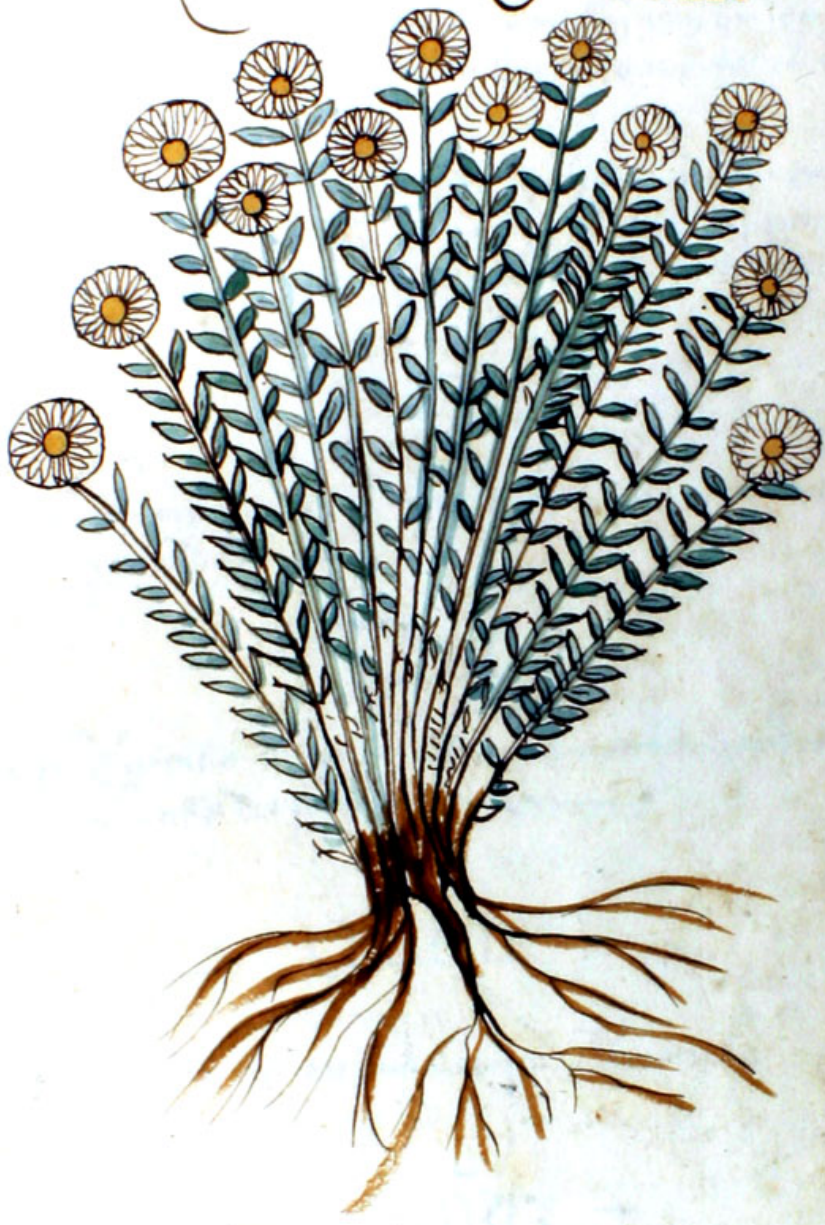
De sofferaen met soete wijn in genomen maekt
den asen lichte ende de greenen die op de boorst
benant benant sijn maekt listemisse

De sofferaen met vrouwe melck vermengt
bestert de ogen vande alle bloet van vortijge
hinnieren van masepelen van porckont ende
geneest de loopende ogen daerop gestreken

De wortel vande sofferaen met wijn ghedroncken
doest de urine doet water maekten iz goet tegeen
gruissel ende droppel pijs

Folijf-165

Vande Camille

PLANTA CANTHARIS

Vande Camille Folij-166

De Camille sijn tweederley de witte ende de geelē sijn
hebben een lijf gelijckes maer de gelijcke de citroen
doppelen rickende die blommen sijn van binnen geel
met witte blaerckent rontomme beset de wortel is twee
ende beset aertijc

Datt waerde is dat eerste sijn gelijck maer minder
van blaederen sijn blommen sijn geelē knoppen vint
omme geen blaederen de wortel is corte twee

plaeze -

Deese Camille wassey hiet te Landen enest op alle
voeren veldsen -

Tijt -

Deese Camille bloeyen inden brachemaent ende
Eijer alle de soomer door -

naem -

Deese Camille heeten int Latijn Camomilla -

maetiere -

Deese Camille is van maetieren wormende tot
droegte treckende de roomse Camille sijn gelijcke

cracht en werkinge

Deese gemene ramille sijn van naetmeren de
roomste seer gelijck al soo is sijn van wangen
ende wercken in veel manieren de selven gelijck
naer in alle saetke niet soo goet ofte seerthelijck
werkende —

De ramille is seer goet tegen colyca dat is
pijnen inden darmen tegeent grawel sijn doet dat
waeter rijen inde manieren gelijck de roomste
ramille gebruiket —

De colij vande ramille is oock seer goet tot alle
pijnen ende weedomme ende vermoeytheit —

De seerthende ramille is goet voor de vrouwen
als de moeder wt haer plaese is ende vande
wey sijn inde andere walt als ment int waeter siedet
ende de veyten in bedet —

Deese rimpden sijn meene de blomme sijn oock
goet tegen dat caplimmen vanden moeder daer
en gevoert sijn ofte in ghenomen al soo wel is
bevonden —

— sijnmet —

Folij-167

vande bokelaer

De bokelaer heeft vande staelen die vffen sijn in
wiele & lijme tusschen verdween de bladderen sijn
Lichte vromme gekerft de blomme wassen op
het opperste vande staelen de blommen sijn gont
guel bey & lieren bey vort de lijestelijste
de wortel is vreeslanghe —

plaese —

Deese bokelaer wast op de rooven velden inden
Incespoonen tusschen anderen vanden in —

tijt —

Dit truijt bloeyt inden brachmaent tot seuer
inde winter —

naem —

Dit truijt wort gheheten in Latij chrysanthemum
in onse taelen bokelaer-greke gansen blommen ende
bontvrouwen —

maetiere —

Dit truijt is worm ende droog van maetieren —

De bokelaer Cracht en werckinge

De bokelaer in wijn ghesooden gemaect de gael
Pijnt gesfoeten met wijn in gemaeten ende ghe
droncken doet de goede werkinge wedercomen
ghelijckmen wel heeft bevonden —

Dat saet de blomme ende de wijden met wat ende
elij ghemeynt ghemect ende doet steyden die
ronds gheswelle die op het hooft comen daer
op ghelijck een plaster gheleijt —

De blaederen ende swela vande bokelaer
maeymen vorkende moet ende solact seten —

— Finis —

Folij-160
Lysche ouer See-

lische ouer Zee- folij-169

De Lijste ouer Zee sijn tweeder-Ley dat eerste
waerhet seone, blanke paar-stes blommen ende
grote lange blaadderen gelijck een Lemmer van een
swaert tijnen de welken voort comen vonden effen
maelen seelen twee vooten voort daer op langon knoppen
voort comen als sijn op gaen voortbrengen seone
wel vortende blommen van veldenganden veruue
Onest blan paar de wortel is lant en knopparet

plaeze -

Deese Lijste worden hier te Landen inde boonen
gesaent -

Tijt -

Deesen blomme comen inden onen voort -

naem -

Deesen blommen heeten inden apoteekes reis in onse
taelen Lijste ouer Zee -

maetüere -

Deese Lijste ouer Zee is warm inden tweeden
graet ende droog tot inden derde graet -

Asche ouer Zee- cracht en cwerckinge

De wortel van Liffes ouer Zee ender half loot swaer
in genoomen met hemig water ende gedroncken
faest off die galle ende gaels roker ijthe wortling
ende genest dat crimpseley vanden kinste

De drooge wortel gepoedert met hemig offe smijck
gemengt ende dichtsijlt inden mont genoomen is
seer goet tegen de rothoijt vanden adem tegen den
wer ender den boest si smijert de borst si doet
steijden de groone taeye flimmme ende rippes
de groone wortlingent op de borst sy longen
die verhauden is

De wortel in wijn ghesuoden ende ghesuonden
doet de vrouwe haer naertliker ijthe cranche
haeden weder comen si lof dat water ende
doet den seer rissen en is seer goet diet waterliden

De wortel inde misse gestreken doet messey
twerket taeye wortlingeden of ende smijert
het hooft

De wortel drooge gepoedert doet het wket
groenen in alle ende sueringe in fiskeley
in alle diepe gaten daer de brenderen onderit
sijn alsment daer in seer sijt

Lische ouer Zee

Folij-170

De wortel en van Liffra ouer Zee met homig woxmen
Empiret alle Suerijme Sweringe ende trecht de
ghesworte brander en ende Splinter wt is seer goet
Totte vilt en quade Sweringen en naegelen van
handen en wot en gheswimpe —

De wortel en gemest alle Loune fronte rimpelen
apostomatie det fundament met Calij ende salie
daer toe vermengt —

De wortel in water ghesoeden vande guela Liffra
ende gedroncken gemest dat voo meslesien secht
alle loop det binne bloet pissen bloet spinnen sij
ghemest alle Suer bloedinge vande geyt der
kronen ende secht alle bloetganc —

Verkiefinge —

De beste ende bequameste ende meest gepreueste
Totte mederijme sijn de wortel en vande Liffra ouer
Zee vande greenen die in Flanriey ende in mandonia
wassen maer desen die afrijcke wassen maer want
Om te tyt met te ringer en sijn soe worden om te
tijt vande beste genomen de wortel en vande witte
Liffra sonderlinge die van florentijme die in den
apothec freet ghesaeten wort die blaime die
herte land en wassen worden in den mederijme
met gebrijnt —

— sijmet —

^{Folij-171}
Want Luyſen cruyt

Handwritten text, possibly a title or description, located at the top of the page. The text is faint and difficult to decipher, but appears to be in a historical script.

Folij 17

Want Luyſen cruyt

Dat want Luyſen cruyt heeft Langhe smalle
bladeren van Lincx douchen groen van rooth
Pintheide ghelijckey de want Luyſen cruyt
des welley ſij wort daer op waſſen de blommen
afveruwing van Lincx alē ſij vergaen ſou
roomen daer groote heinwen aen daer in dat wort
wort ſiet waſt alē ſiet ſien ſou groot alē
er wort de wortel is Lincx met wel weſelmen

plaeſe -

Dit cruyt wort meest ghewonden in de heiden
het waſt wort op ſommighe plaeſe by de
tinnen ende ende Lincx vanden boſſen

Tijt

Dit cruyt bloeit inden Augſtmaent inden
herſtmaent is ſyn ſiet rijp -

naem -

Dit heet in Latyn xiris inden apotwerck ſphatula foetida
hier te Landen want Luyſen cruyt -

wantluisen crūijt natūere —

Dit crūijt is warm ende droove tot inden vanden
graet en sūktijl ende vanden lende —

cracht en werckinge —

Dat saet van wantluisen crūijt een halff vierondel
loot swaer in ghenomen ende ghedroncken
doet sterckelijche de urine ende het waeter loosen —

De wortel van wantluisen crūijt met wat
spaan groey ende de wortel van de grote
containin ende een luttel honing vermengt
treck alle splinterz ende dorre ende gebrouthe
brennen wt ende dient seer wel op de bluslinge
dat hooft gheleijt om die gebrouten brennen
wt te trecken —

Dit crūijt verfaert ende doodet vork alle
wantluisen alsmen met dat sap de plaesce bestrijt
daer de wantluisen groeyen —

Folij-173
cvande marcissen-

Handwritten text in a decorative border at the top of the page, possibly a title or chapter heading.

Vande Narcisse ^{July 174}

De groene Lyeffelijcke Narcissen sijn eerst
tweeder handen handen de wenen int middelste want
vingehent wort arpting ende dat ander geel int vintche

De groote Narcissen hebben lange smalle blaadderen
tuffen welken wassen holle raalen staelen voort
brongende groene witte blommen in set blaadderen
ghesnaeden die int middel een wint vintchen
hebben een lichte geel ofte purper arpting daer
in staen veel vorte. Stael kent daer lichte
gele droppelen an hangen naer de blomme ompt
het saet voort dat swart is ende wast in driestanten
hantent de wortel is wint ghelijck een agniphien

De lichte Narcissen sijn in aller manieren de
de groeten een ghelijck dan een staelen blaadderen
blommen wortelen inder ende dat sijn vroeger
haer blommen ende saet voort brengt

plaeze -

Deese Narcissen en wassen hiet te Landen van selte
Oiet maer worden inden boonen gheplant

Tijt -

Deese groeten bloeyen inden ofgemt van april
ende inde anijne ompt haer saet voort

De lichte bloeyen vroeger int leste wint
maert ende in april

marciffen - naem

Deese frouwen blommen worden gheheten int
Latijn narciffe alz mede in onse taale —

naem —

Deese wortelen vande narciffen sijn heet ende
droog van naetnewen tot indet wades graet

cracht en werckinge

De wortel vande narciffen ghebraden ofte
ghesoden doet brachten en envergenen —

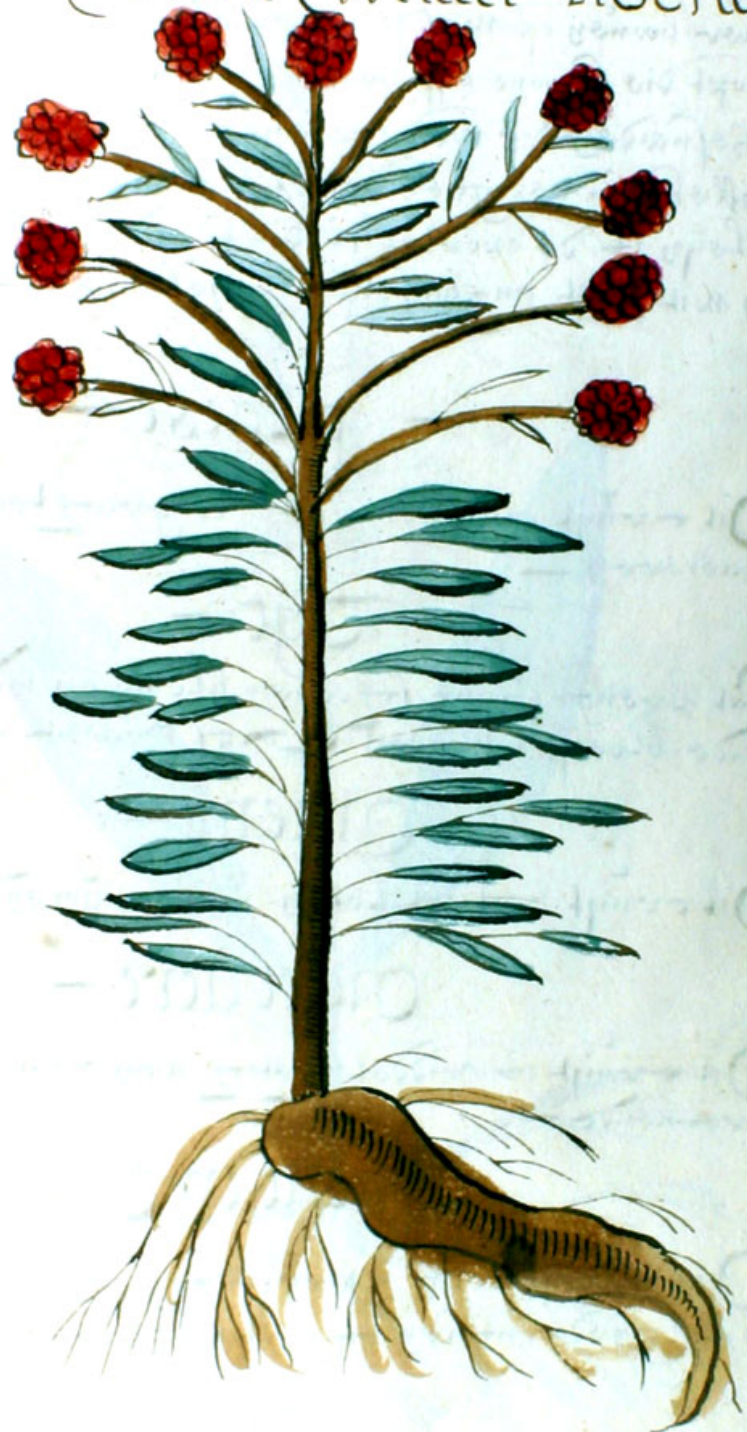
De wortel vande narciffen verdrijft de spuwten
ende maeselen wt het aensicht met East wy
wortelen ende sijn gemengt sijn enijner de
winke swaeringe ende doet harde apostematie wt
brecken met drancich meel en honing vermengt
trecht sijn de splinter ende doornen wt —

De wortel met wat honing ghement is goet
op verbrantheit gheleijt geneest de geyuiste
zeenine sijn goet gheleijt op he wortelen die wt
haer lit sijn —

— sijn —

Folij-175

vant waeter lische

Van de waeter lische

De water lische hebben Langhe smalle blaadren
tuffen die coemen voort ronds of sey wortte staelen
daer boonsy op wassen wel ronds knoppen bij wey gha
hoopt die scoone lijf vermits blomkent worden in seffen
ghesneeden die wederomme in ronds paer lische
bolskent vergaey daert fact in wortte ompt dat seer
leij is de wortel is dith ende knobbskating
en wit met angangende wasselinghe

— plaese —

Dit crijnt wast meest inde grachten en staende
waeteren —

— Tijt —

het brengt sijne scooney blommen inden meij voort
ende bloeyt tot inden Augustmaent —

— naem —

Dit crijnt haet int Latij sparganium en fris slucstie —

maetiere —

Dit crijnt is middelmaetig van maetiere tot vertuys
trekende —

cracht en overkange

Dat crijnt van water lische is wijn ghesooden
ende ghedroncken is goet tegen temij van serpentes

— sijmet —

Folij - 176

tweeblat en amargendrehen

Van tweeblat en margendreehen

De tweeblat heeft een vonds effe steel daerom
wasfen met meer dan twee blaederen vanden
middel vanden steel tot boonen toe wasfen vintomme
de steel veel groenen guele blommekent de
wortel is viefelachtig —

De margendreehen hebben twee steelsonder
blaederen int opperste gebijch een aere met
blomme de steel met haer blomme sijn hont
verwinen van twee de wortel is viefelachtig
en makenderen verwarret —

plaeze —

De tweeblat wast gaerne in waterachtige benden
maer de margendreehen worden op veytjige plaeze
fantachtige velden ende inde boosste gekonden

Tijt —

Deese twee vromen inde may en juij voort

naem —

Dat veyste van dese twee vromen hiet int Latijn bifolium

naetiere en werckinge —

Deese twee vromen naetieren ende waert ende
woerthen is noch onbekent daer omme en worden
Sij inde medecyne niet ghebruykt —

— fymet —

Standelcruijt

Febr. 177

- Folij 170

Van't standel cruyt

Dat werste gheslacht vande standelcruyt is d'ijst
gheweten - inlekenent - cruyt is vijfverley de werste
twaer kinckenent - cruyt manckenent ende dat ander
drije kinckenent - cruyt wijfkenent genaempt

Dat werste gheslacht heeft vier en ste vijf groote
bladeren de stecke sijn ondergalie wiet hoort
daer en wassen spoune lyfwerijne wiet wietkonde
ende gesproentelde blomkent de wortel sijn twee
vroude bollekenent ghelijck twee noeten smitaten
die de wiet wat boonen de anderen wassen waer wiet
de opperste altyt harder is ende - leyndier - ende
de anderen woufer ende mer gherimpelt is

plaese -

Alle de soorte van standelcruyt wassen inden
boossen en benden sommige op maegeren grasfartige
ghewerpte sonderlinge de - leijme die selden op
grasfartige plaatsen en velden daer de some wiet
sijnt ghewonden worden

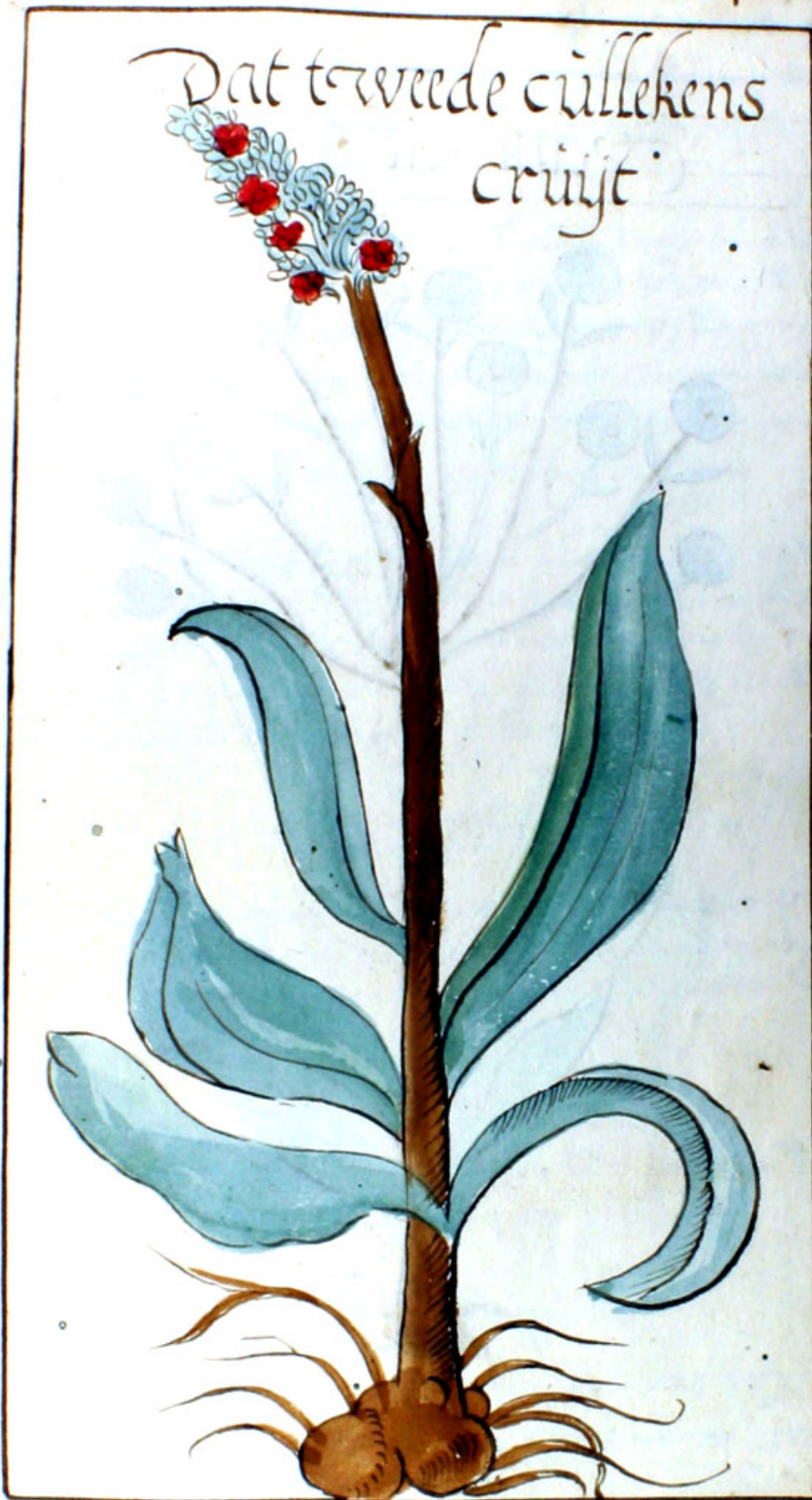
Cijt -

Deese cruyden bloeyen meest inden may en juij
dat - leijme bloeyt inden - ingstmaent

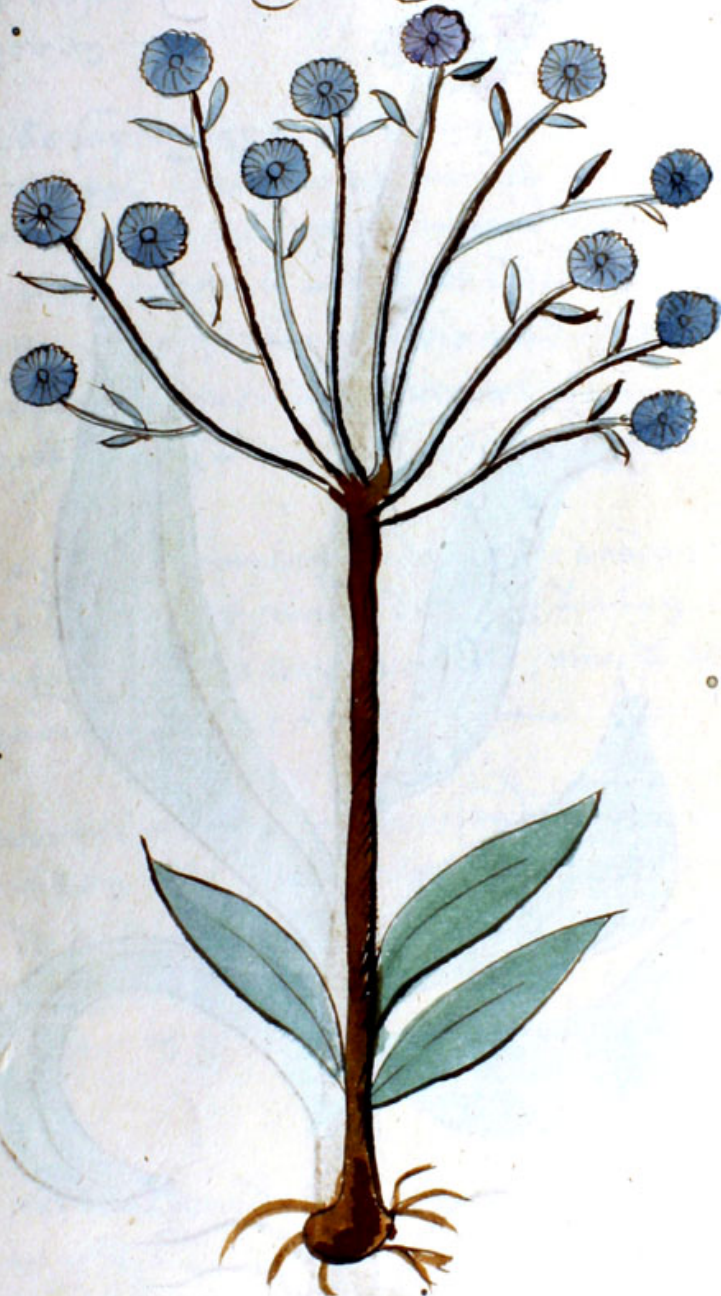
naem -

Dat werste gheslacht heet mit Latijn testicularis canis
inden apotwiche satyriones in onse taal en - inlekenent
- cruyt ende hont - inlekenent

Dat tweede cillekens
cruijt

Evant Satyrion

Van Satyrion Folij. i. 0. 0

De eerste crijst onse twee Satyrion van tweederlei
Satyrion dat eenen wort genaemt Satyrion trifolion dat
anderes Satyrion frithronium —

Das eerste gheslacht heeft altyt twee blaederen maer
den segge drie blaederen daer tusschen wast een
tassel die wort is ont epperste groenen
groene lijffselijche blommekent van twee wit
blan de wortel is wort gheelijck een leijns appelken
van smaethe soet ende lijffselijche —

Das ander heeft maer twee blaederen de stael is
grent daer op wast een groene blanke blommekent naer
de welken ronde knoppen voort comen daer in
dat saet leijt twelck ofte blinckende gont gaet is
de wortel is de ander en gheelijck —

plaece —

Das eerste gheslacht wast op wael plaece in d'ijst
lant in donckeren bossen hier te lande worden se
inde boonen ghesaent — ofte ghesaent —

Tijt —

De twee eerste twee bloeyen inde maert de derde
crijst bloeyen inden meij en juij —

naem —

Das eerste wort ghecompt mit Latyn Satyrion
trifolium dat ander en hiet mit Latyn Satyrion basilicum
inden apotek palma cristi in onse tassel handentent
crijst —

Satyrion —

Maetüere —

De satyrion is woxen ende worting van masthoren

cracht en cwercken —

De wortel vande voerscreuenen satyrion maecht
Zijn tot bij slaepen sterckende ende vedende het
lijf gheen —

De wortel van handshent crijft met wijn ghe
steeft doet cinder gheen ende gemaect de
wien end aersse voersc int antuomen in genvomen
alt ont de cinder golvende scrijnen —

— Fijmoet —

Simbelle -

Stemmels

vande hijsope

Folij-100

De ghemeijne hijsope heeft vierhante groenen harde
tarchent met smalle blaerhent verlaet de blommen
wassen op het opperste vande steelen met loijme
wontgent daer by de andersen stier gelijck en are
al de blomme vergaen so verlaet daer brinje siet
naer dat in sijnfent wast daer de blommen wt gha
haesey sijn de wortel it brinje en sintering

plaese -

Deese hijsope worden inden huusen ghesaent

Tyt -

Deese hijsop bloeit inden hoijmaent en bruchmaent

naem -

Dit rijnst haet inden apotheca hijsopus in onse taels
flors -

naetüere -

De flors it worm ende droog tot inden derde graet

vande hijsope cracht en werckinge -

De hijsope met vijgen wijnrijke ende hont in
waster ghesoeden ende ghebruyken it per-geest
de geenen die verstoopt vande koorst ende cort
van adem sijn die swaerlijche hoesten ende kringen
ende een swaeren veruonden hoest hebben tot
de seluen ghebruyke it sijn Cort-geest met hont
vermengt ende dijschijkt ghesijkt. —

De ijsope met vijgen in waster ghesoeden daer
meeds ghegorgelt doet die geswelle ende apostematie
der keelen ende doet montt arypen en wtbraken —

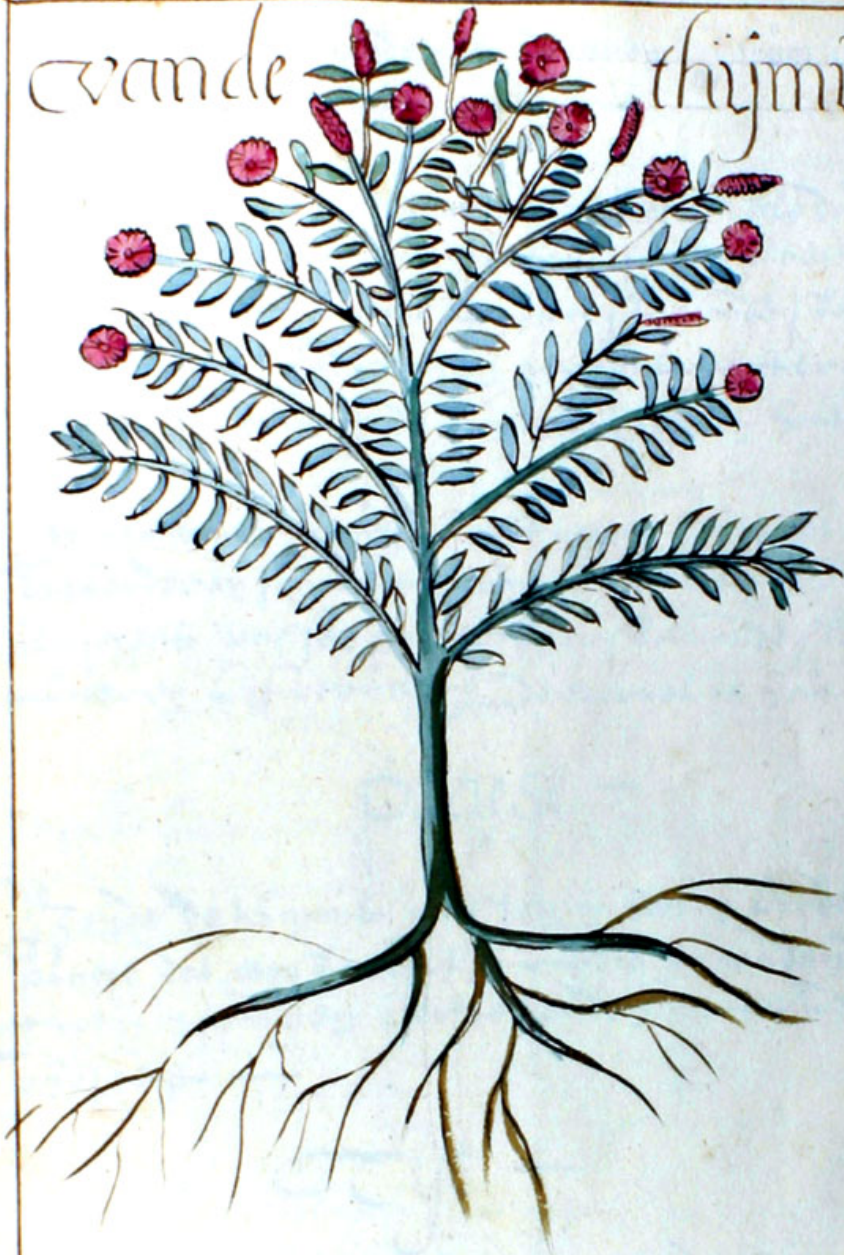
De ijsope met sirop van asijn in gewonen lof de
taene flimmetinge flimmen door de casmergank
doet ende jaert of de wormen —

Ijsope met asijn ghesoeden verlost den tantswer-
men mont ghesonden —

Ijsope in waster ghesoeden doet seijden dat bloet
dat onder de hant gheromen leit ende alle
bleuwingen daer op gheleit —

— sijmet —

van de thymus

Samolus

Vande thimūs Folij-103

De thimūz is tweederley de eenen thymium creticum dat
anderēy is onse gemeene thimūz —

De thimūz van van Candia heeft veele dunne hont
artijge stekent met leijne smalle blaerhent
vontomme beleet ant opperste vande stekēy wassen
gelijck vorte gedrongey aenhent wort brengen
purper-blomkent de wortel is twee hontartijge

De gemeene thimūz heeft twee hontartijge rishent
de blaederen sijn leijne van smalle stekēy de
blomkent wassen ant opperste vande stekēy van
leijne lijfverwinne de wortel is hontartijge

plaese —

De vande de thimūz wassen in herten Landen op durre
plaese dat verste wort in Candia gevonden dat andere
grosht in springen siert te Landen wortet inde herten
ghesacht —

Tijt —

De thimūz bleent inden men ende Junij —

naem —

De thimūz wort ghesaget in Latyn thymium capitarium —

Dat tweede siet thimūz dat is inden apoteker bekent —

thymūs naetūere -

Thymūt is warm ende droort tot inden derde graet

Cracht en Cwerckinge -

De thymūt met honing in waeter ghesooden ende
ghedroncken is goet voor de greenen die kintzen die
hoestzen ende wort van adem sijn hij doet de urine
rijzen ende jaert of de serondine ende doode vintzen
hij doet de vrommen haer naetrouwlijche vromtheit
waeder comen ende doet spreiden dat bloet dat
inden lichaem genomen leit —

De thymūt ghesoodert drie vierende lout swaer
met honing asijn oxymeel ghesweten ende wat sentē
in ghenomen jaert of door de raemenganch
die taeye slijmactijge fluytmen ende de heete
serpe kintende vromtheit vromtheit ende
aldergande vromtheit det bloet —

De thymūt inder solner manieren in genomen
is goet tegen de pijnne ende wredomme der hoestzen
der tijden ende de boerf tegen dat op blaesen ter
tijde vanden kinck tegen de swellinge vanden
Quamelijcheheit hij is saer goet de greenen die
bevract benaent ende swaer medit van sijn
sijn —

t hijnus

Folij-184

De t hijnus smorgens mit keroy ende sonont
voor den wten in genomen is goet voor de vrede
leopende en ogen twogen de pijnne ende wredomme
der selner

De t hijnus is goet geruoch de gwenen die de vreden
sichte hebben

De t hijnus is vort swer goet twogen dat fliererij
met boningasij den loet swer in genomen met
wijn als men daver van wante is

De t hijnus met boning gemenge rijnpt de boerf

De t hijnus met mel van gerste mont en wijn
ghement vorsoet de wredomme ende pijnne vande
heijpe diemen staten rijnpt swet daver op gheleijt

— hijnus —

Vande tragoriganum

De tragoriganum heeft veele houtachtige brinjen
stelen daer en wassen bruedes brinjen groenen
bladeren de blomme sijn pin-porachtig en wassen
met reuontgen & ont opperste vande stelen

plaeze -

Deese rindsen en sijn hier niet ghemeen maer
wassen inden rijnth lioffsbbert bouwen

Tijt -

Dit rijnth bloeyt hier inde Augustmaent

naem -

Dit rijnth heet int Latijn tragoriganum

maetiere

Dit rijnth is warm ende droog van nature
wat haemey treckende

cracht en cwerckinge

Dit rijnth ghesooden ende ghedr-onthou maecht
den kinth lob ende jaert of door de guele
tolerijthe wettigueden met asyn in gromen
is goet de gueney die vanden milke siecht sijn

Dit rijnth met somig gement helpt de gueney die
vort van adem sijn

— sijnmet —

Vande quendel

July-105

De quendel oft als men dit rijn in brabant noemt
Onse vrouwe bet lre heeft lange dünne sont
arctijche staelen lange de arden rijn ponds sunt
den wort voort wassende daer an loymme blaerhent
wassende blommen wassen beunen ende staelen met
roontgont daer omme staende van lre purpor
root de wortel is hart en sont arctij met vele
angengende wasselingen -

plaeise

Dit rijn wast hier te Landen op vrouwe onghie
sunde dorre sonnen ende staen arctijge plaese
ende tante vande voren volen bij de wegen

Tijt -

Dit rijn bloeit vanden maeye tot int eynde
vanden somer -

- Naem -

Dit rijn heet inden apothecarie Serpillium in
Onse taalen quendel ende onse vrouwe bet strou

quendel maetiere

De serpillim is worm en droog van natuer
tot in de derde graet —

Cracht en werckinge

De serpillim in wijn ofte water ghesoden ende
ghedroncken doet comen de vrouwe haer natuerlike
cracht gelyc driefft of den staen ende dat gransel
ende doet de urine rijcken ende luycken —

De serpillim met wijn in ghenomen stilt den
loop der urine gheueft de urineselen is swer-
gust teghen de treckinge en spanninge der zenuwe —

De serpillim in spijsse ofte drucke ghedaen is een
wachtige medecijne teghen fienis en sletten
en bestet van fieninge gedierte —

Dat sap van serpillim een halfonte swaer met asyn
in ghenomen is voort bleet spinnen en oergeren —

De serpillim met asyn en ely van rooswij gement
gheueft de waesende pijnne ende krenesie int heft
daer op gheleijt —

Den rooth verjaert alle fieninge gedierte —

— Fijmes —

Vande poleye

Folij - 186 -

De poleye heeft twee dinne (schel)ont een voet hoort
sontijts boogor die niet wort op en wassen maer
Lant de aerde rimpens ende haer op wel plaese
heert ende de blaederen sijn ront arctij van thiere
groey de blomme wassen ront omme de stekel met
vont gont sommige van thieren blaen arctij sommige
wit de wortel is wessel arctij -

plaese -

Dit rijnst wass gaerne op onghewinde plaese ende
wortijge die soemert droore sijn ende sijn wort dat
+ waeter enier bloeyt -

Tijt -

Dit rijnst bloeyt in den heijmaent en vogst maent -

naem -

Dit rijnst heet in Latyn pulgerum vord in den apotekerhe

naetüere -

De poleye is warm ende droore van naetüeren tot
in den derden graet en subtyk van substantie -

crachten cwerckinge -

De poleye onst huring in genomen sijnert de longen
ende doet de taenen flimma vanden borst rijssen
ende loffen -

polenye -

De polenye met wijn ghesoeden ende ghedroncken
brengt de vrouwe haer natuerlijcke cranchgeden
veert jaert of de seondie ende doods wringten
ende sy natuerlijcke dracten loest de vrue doot
den staen wijfen sonderlingen vande meren —

Dit crint met aloë en hontz in genouwen jaert of
voor de amerganche de swarte melancholije
hinnieren is goet tegen de trectinge cramp ende
tegen de spanninge vande zeminne —

Men cranchen van polenye gemerck ende op thooft
gheset is goet voor pijnne en swijmmelinge int hooft

De polenye ghesooten veroot de pijnne want fleserij
ende is seer goet tot sitira op de leden gelt daer
sij root worden —

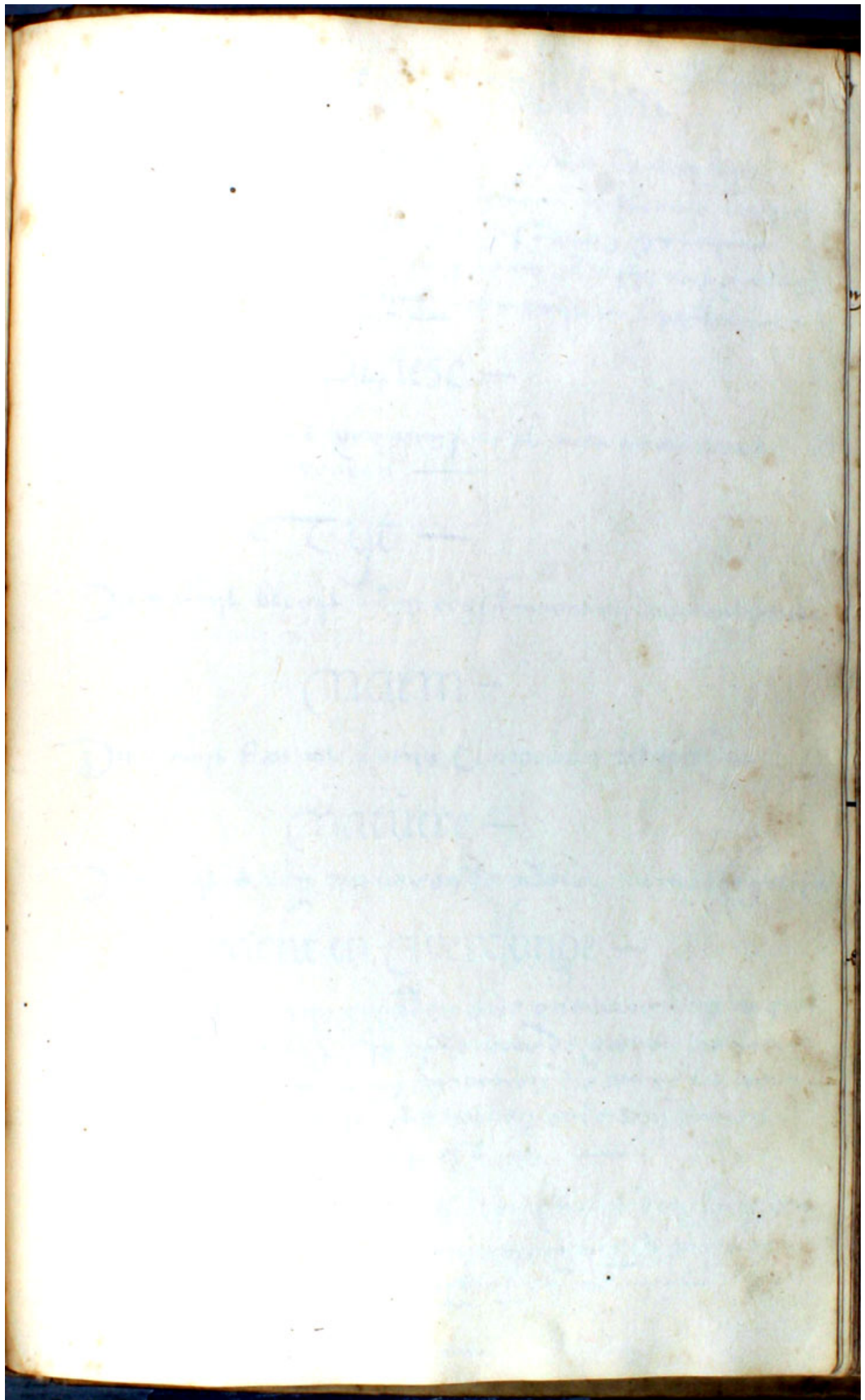
Dit crint met hontz en asijn gemengt genest de
cramp —

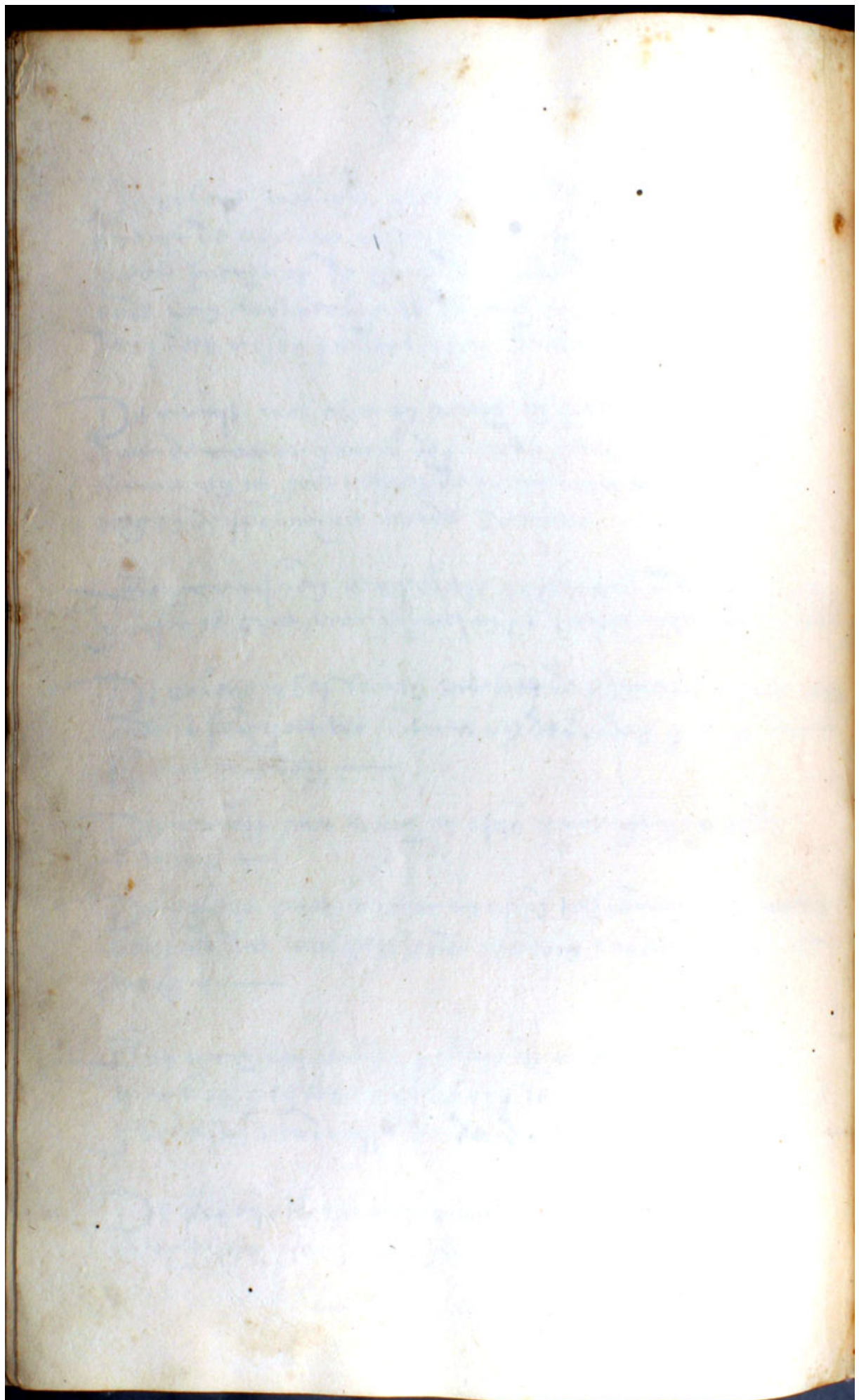
De polenye met water en asijn te saemen in genouwen
veroot dat walgen ende wredom vanden krop ende
maege —

Men tarcken vande polenye in wolke ghewonden te
wischen gegreien ofte tuisen der sel want bedden
ghelent verdriefft de derde daer se vorse —

De polenye is goet gervortken de greney die rouwe
wrethige harsenen hebben —

— fymet —

Van Clinopodium folij 107

Dit crijnt heeft d'innre bloete wonden hontartzijghe
fackel en cleijme twee blaerhont de blomme wasfen
met roentgenz rontomme de fackel en cleijme
Sartte wolarzijghe hrijfhent ende sijn wit en cleij
de wortel is hontartzijghe bet crijnt is lijoffelijche

plaese -

Dit crijnt wast hier van solft niet maer wort
inde hooren gekonden

Tijt -

Dit crijnt bloeyt inden vogstmaent en daer ontrent

naem -

Dit crijnt heet int Latijn Clinopodium leetipis -

matuere -

Dit crijnt is van natueren de wdelen mariuloijghe gelijck

cracht en werckinge -

Dit crijnt in wijn gesoden ende ghedroncken is goet
voor de druppel pisse ofte voor de guenen die haer
waeter niet en nimen maer die sante lit ver
trocken ofte verस्पame hebben ende van binnen
gheskoncken ofte ghequiest sijn

Dit crijnt in waeter gesoden selpt den loop dat
binde al den passent voortarting is maer in
wijn al den niet voortarting en is

De eedele marioleije

Marioleije is een twee maal vierhonds rijnst hier
wel bekent heeft twee dinnne stekken met sachte
rontartige afswerving blaeswen int opperste
wands steels wassegen leijme knopkent
voortbrengende leijme witte blommekent die
sax leijn rootartige saet voortbrengen de wortel
is hontartige ende met veel vasselingen

plaeze -

Marioleijme worden inde boonen gesaent ende wast
gaerne in vette aerde

Tijt -

De marioleijme bloeit inden boeymaent ende oogstmaent

naem -

Dit edele rijnst heet int Latyn maiviana

maetiere -

Dit rijnst is van natueren verdroogende

cracht en werckinge -

Marioleijme in witte wijn wijn gesoeden is seer goet
wel gedroncken de groenen diet twaeter beghinnen
te laiden die de druppel pijsse hebben die haer water
niet en nemen loosen ende dat rijnstken inden kinck
hebben

Marioleijme ghedwoert ende met honig verment
doet se enen dat gesromen bloet ende die blaime
gheslaegte plecken daer op geklijft wergaet

Marioleijne - Folij - 100 -

Marioleijne gewonen ende in de misse gestreken
ofte het sap daer van door de misse op getrocken
trekt de voertitpeden vanden hoofden wt het
sijner de haer seken het doctormessen it seer goet de
gwenen die quastijke wietken —

Marioleijne met eslyen wat gement vortwert
de vonds gesweten ende it seer geloujt op de
leeden die wt haer lit sijn —

— Sijmet —

Folij- i o o-

Quant origanum-

Vande origanum- Folij-1 89

Dat origanum is drijedorleij tans en wilt dat
origanum onitis genaempt wort .

Dat eerste heeft hart ende ronds woutachtighe stelen
daer en wort ende woutachtighe blaederen de blomme
wassen in manieren en wijleijne aerkent en
leijne dinnen stekent daer naer volget het fact
dat leij is —

Dat tweede gheslacht is hier te Landen onbekent

Dat derde gheslacht wort hier groene marioleijne
genaempt —

plaeze —

Deese twijden wassen in veta en spangen en
hiet te Landen hier wordense inde boonen ghesplant —

Tijt —

De eerste marioleijne wassen hier niet day inde hiet
voomer ende seer spaede de groene int midds vande
soomer —

naem —

Deese twijden hiet en int Latijn origanum —

origanum - maetiere

De dese gheschreyte waz origanum sijn warm ende
droog tot inden derde graet het een is, verthou-
den het ander en —

cracht en werckinge

Origanum in wijn ghesoeden is goet gedroncken
den gansen die waz weminge gedierte gesterken
sijn ofte gebaeten ofte waz een spinnē gheslaerhen
Oet soete wijn gesoede ende gedroncken is vordē
gansen die het sap waz hiel in genoomen heeft

Dit rijnē met waeter in genoomen is goet tegen
de pijnē vande maegē en wringinge ent harte
ende doet de spinnē lichteijckē vortreuen —

Dit rijnē met honing vermont is seer goet tegen
de hoest phorib ende verstuoptē oijt vande longen —

Dit rijnē met wijgen gieten is goet den watersijct

Dat sap waz groene mariolēijne is seer goet
tegen de swellingē vande amandel vande keelē
ende geneest de swellingē det montē ende swelling
des montē —

Dat selue sap door de miese op ghetrucken sijniet
de harsenen doet de greeke lēuere vanden
ogen vergaen diemen vande gael sijt rijnē

— sijnē —

Handwritten text: *vande basilicom* Folij-190

PLANTAE
MONTANAE SIBIRICAE

Wande basilicom -

Folij-191

De basilicom is tweedorlij van gheslachte tan
en wilt groot en leij basilicom -

Dat groote heeft wande staelen met wale sijn
tan y kent daer en waer en wassen bleek groene
blaerden de blomme staen omme de staelen en sijn
van leij en sommige lijf berwijf brinje sommige
sijn wit als sij of waken so voemt daer leij
swart saet voort de wortel is lanch met
hangende vertelingen -

Plaese -

De tamme basilicom wort inden boonen geplant
de wilden wassen in santachtige arden ende
waer wanten -

Tijt -

Deesen tijden bloeijen inden brachmaent
ende herijmaent -

naem -

De tamme wort gheseten int Latij ocium dat wilde
wort gheseten int Latij acinos in onse taal en
wilde basilicom -

basilicom -

natuere -

De tamme basilicom is warm en vochtig van
natuere en meer de wilde is warm en droog
tot inden tweeden graet —

Crachte en werckinge -

Plinius schrijft dat dit cricht is genomen de
maege voor goet is dat het met asijn de winden ver-
drijft dat rijpen ende spruyten der maege
stiet ende goet is voor de watersijctijge die de
geel sijct hebben —

De medecijne in tot tijt schrijuen de basilicom
tot dat harte ende hooft sterck blijscap ende
vroelijckheit maect ende is goet voor alle
melancholijge met wijn is genomen —

De basilicom met wijn gement versuet de pijnne
der enogen het sap daer of sijner de enogen
verdrijft de donckheit dat gesicht ende
verdruct de bloet vande humiden in den
enogen dier wijlt ghedrinct —

— sijmet —

Dit cricht met asijn gemaeken ende voor de misse
geonden breng de groen wedder die in en maect sij —

Drūyūe Crūyt

Folij-192

Folij-193

Vant Drūyūen crūyt

Dit crūyt heeft leijme gesmeede haer-artijgen
blaer-kent van onderen (geuy pin-per root naar de
welken een werte runde steel wast ontrent een
span hout daer an wassen haer-artijge gerimpelde
blaer-kent de werte blaer-kent gelijck maer langer
ende niet root + saet hangt anders steel kent bij een
gelijck een drūyūen ghedoopt de wortel is twee
dit heet crūyt is seer lijf gelijck de werte als
saet rijp is so wendruyget ende wort heel gael
en sterck van werte —

plaese —

Dit crūyt wast op veel plaatsen in vrom-krijck
bij de romen en hier te landen worden in de huizen
gheseyt daer wente gheseyt is daer vumtet
alle jaerz lichteelijckheit vumt —

Tijt —

Inden vogtmaent vumt het ghedoopt saet van
desen crūyden vumt inden herftmaent is
crūyt bequaem om te trecken —

naem —

Dit crūyt heet in Latijn botris inden apoteker
is onbekent in onse taal en drūyūen crūyt

Drūyue crūijt naetūere -

Druyue crūijt is warm ende droove tot inden tūden
soudes gūret en sūbtijl van sūbstantie —

cracht en twerckinge -

Dit crūijt in wijs ghesoeden is goet gedroncken
de gansen die verstoopt sijn op de boorste ende die
vort van adem offte die haer adem niet kunnen
verhaslen want het seijt ende verteret die
groene vortingeden ende traie rouwe sijn
die longen ende boorste verstooppende sijn —

Dit crūijt looft vort de urine doet waeter maerken
verwercht de vrouwen haer naetūerlijche
crachtgeden —

Dit crūijt gedroogt inde tērtaste gelijc
gelijc geeft de tēren wenen goeden rouwe
bewaert de seken datter geen molten in sijn comen

— sijn ot —

Folij-194

cvande cvaccaria

Handwritten text in a historical script, possibly Hebrew or Arabic, located at the top of the page.

Van de Vaccaria. ^{Folij 95}

Dit kruid dat men in Vaccaria noemt heeft vande
Steyl in wel anderen haer verdeelende Driedent
ende knoppe hebbende van elck lit voortkomende
twee blaer-en die bractachtig sijn ant opperste vande
tachtent wassen sleijme vrede bolle kent daer
naer volget vrede hinfkent daer in leijt dat saet
dat swart is —

Plaese —

Dit kruid wort gevonden op sommige vette arden
entrent de maese hier wort tot inden heinen gevonden

Tijt —

het bloeyt vant midden vande seumer tot inde herst

naem —

Dit kruid het men in Latyn ocimasrum —

natuere —

Dat saet van ocimasrum is warm ende droog van
natuere —

cracht en werkinge —

Dat saet van ocimasrum is seer goet de gwenen
die van slangen ofte van anderen ghediverte
die vromp gebaeten sijn —

— sijmet —

Van de munte

De munte sijn valderloij van forme waer of
sommige tamme ende sommige wilde genaemt
worden de tamme sijn vierderloij brinjeijlige
wijn munte balsom munte ende herte wijn

Dat eerste van tamme munte is brinjeijlige
desse vierants brinjeij rootartige staelen daer
en wassen douchen groene gekerfde blaedren
sijn lijffelijche en goet van rindes de blommen
sijn rootartige ende wassen ontomme de staelen
ghelijche woutgeut de wortelen sijn wafelartige

Plaese -

Deese brinjeijlige ende de ander en tamme
munte worden hier inde hooven ghewonden in
wilde wassen in waerartige woutige plaese
ontrent de waterloop en en ende rante kande
grachten

Tijt -

Alle de minten bloeyen maest inde oogstmaent

naem -

De tamme munte hiet en in Latijn meritha vordende
apothec

naetiere -

Alle de munte sijn warm ende droog tot inde tweede
graet wort wort ende groy wafende maer gedroert
sijnde sijn warm tot de derde graet sonderlinge de
wilde die herte sijn dan de tamme

munte
Cracht en werckinge

Foly-196-

De tamme munte in spijsse ghebaey ofte in drank
in geneemen is sey sonderlinge medelijnde voor
de magge verwormende stonckende alle smer-
bloeditont daer wt verdruogende verdrijft alle
pijne sy wadon vande magge sy doet de spijsse
bertaeren

Drije ofte vier tachtent vande munte met sap van
sinjoren gar-nast appelen in geneemen stillt sey hich
ende walginge alsmey onerbloeding onergaest ende
sey loop det binne saemen hieft

Dat sap van munte met asijn ghedroncken selpt
dat bloet braechen sy onergaen sy doodet de
kreude wormen

Munte met gerste mael gement doet de swellinge
vergaen ende verdwijnen daer op gelyt

Munte is seer goet gheleijt op vrouwen boorstey
die met sorg verlaeden sijn het doet de boorstey smiden
sy smijck worden ende laet de melck met
lonterey ofte saemen loopen

Munte met seint ghement is seer goet gheleijt op de
baeten van verwoeden honden

De water munte de witte is in veele de tamme in
crachten seer ghelijck sijn verdrijft dat crampelen
vande darre sijn doet dat hich ende braechde stillen
sijn verfoet de pijnne det boefft ghebruyck
ghelijck de tammen

— Finiet —

Van de Scarleije

De Scarleij heeft vier tante steeley daer en was sy
afswarwige blaederen de blommen sijn blanartige
mit alt in gherassen sijn so rompt daer hinfhent
woort daer in dat saet Leijt dat swart is de
woortel is gael dit rijnjt is van swarwen
kroetke dattet pijnse maekt int hooft dike rijnjt

plaeze -

Dit rijnjt wort hier inde hooren ghesaeyt

Tijt -

Dit rijnjt bloeyt inde krachmaent en hoeymaent
sen jaer nae dattet ghesaeyt is —

naem -

De Scarleij wort mi ghezeten *gallitricum matrisalvia*

naetüere -

Dit rijnjt is worm ende drooge van naetüeren
stier tot inde derde graet —

Cracht en Cwerckinge -

De Scarleij in alle manniere in genoemen maent
nist tot by slaepen —

Scarleij maekt drontheij slap en swaerigeij
int hooft daer omme doey de kroonwort int hooft
in plaeze van suppe —

— sijnmet —

Van Calamentium Folij-197

De minste onder de noem van Calamentium die sijn
in ieden-Loij dat werste is berre Calamentium het
hiet Rijnit dat is dat tweede Calamentium dat derde
dat hier te Landen wast ende hiet Ratten Rijnit —

Plaese —

Dat werste wast op de gheboortste hier wortet
in de boonen gheplant —

Dat tweede wort hier te Landen in Laege voren velden
ende op sommigen biewelen ghewonden —

Dat derde dat hier Ratten Rijnit hiet wast alom in de boon

Tijt —

Als desen gheslachten blosien maest in Junij en Julij

naem —

Dat berre Calamentium hiet inden apotecke Calamentum

Dat tweede hiet in Latijn pulegium seluere en crepta hier
te Landen wils puloise en veltminte —

Dat derde hiet hier te Landen Ratten Rijnit inden
apotecke crepta —

natuere —

Deese Rijniden sijn warm ende drooy tot inden derde
grast sonderlinge dat werste gheslachtet dat op de
bergen gewonden worden —

Crachten & werckinge

Calamentin is seer goet ghedroncken met wijn
ende het crijnt gegreken voor de melachte mensche

Calamentin sonderlinge de beert Calamentin is seer
goet voor de gaenen die van wemigen ghedichte die wemig
sijn gebacten sijn gesoden ende gedroncken oft van
brieten daer op gheleijt dit crijnt met wijn in genomen
beschermt de mensche van alle hinderlijche wemig
het verfaert oock alle wemige ghedichte daer
gheleijt offte ghebrant wort

Calamentin met honingwater ghedroncken
verwermt het lijgaen het verdrielt de groenen
hinnieren het verfaert de runde hinnierungen
ende doet dat swet voortvomen

Calamentin inder seker manieren ghedroncken
is goet de gaenen die ghevallen gesmeten gebersten
sijn om dat gevomen bloet te doen sijn ende
die pijnne ende wedonne inder brijt hebben
oock van adem sijn op de beert & werf loopt sijn
ende die de gael siet hebben

Calamentin met sout en honing ghedroncken doot
de wormen ende faertse wt in wat plaese der
lijgaen dat sijn groenen

— sijmot —

Foly 190
Cvande balsene -

Van de balseme

Folij 19

De balseme is twee-Loij groot ende Loij die van
roethe soet blomme maect ende sy gheleyt sijn

De grooten balseme heeft ronds dinnen stelen daer-
en was soet wit groene lange breetartigen blaesdoren
de blomme was soet met roentgent wel bij een ende
sijn ronds geel knopent van fatsoen de wortel is
wespelartig dit balsem is van soethe ende van
Lijffselijke roethe en bitterartig van smacke

plaeze -

Deese twee-rijden worden hier te Landen inden
boonen ghesaeyt het werf is in alle boonen gemeijn
te geplamt

Tijt -

Deese balseme blusht inden boeymaent en oegstmaent

naem -

Dat werf soet wort gheheten int Latijn balsamita maer -

maetiere -

De seide twee-rijden sijn warm ende droove tot
indes tweede graet -

Crachte en Cwercken

De bladdersen vande groote balsome alken
offe molte saderen van wilde pastinacke in wijn
wijn ghesoden ende gedroncken genest dat
crampelen dat bijnre ende stelpt dat reumelosen

De conserue vande bladdersen met smitken
gemaect verwermt ende verdroeyt de
bersenen opent de verstoppeijt vande selfde
ende it seer goet tegen de loop ende geweldijge
bloet vande rattacorne sey boey groot in genemey

Dit crijnt in spijse sonderlinge in de vieren
kerken ghebruyck it daer dien selijcken in

De rlijme balsome ghelijck sij van roothie
ende smacche de groote ghelijck it alsoo it
sij van crachten en wercken ende maet
altijt voor de groote ghebruyck worden

— Sijmet —

viande sauue

Foli-200-

Diese saue iz wederlij sommigey leij ende
weder sommigey groot de groonen iz driederlij
groey mit ende reet -

plaese -

Diese saue wast op vromer sijnachtijge plaese
hier te Landey werden sijn ende beuonij gheplant

Tijt -

Als vnde diese saue bloeijey inde brachmaent
ende Roijmaent -

naem -

Dit rijnht haet mit Latij salua hier te Landey saua
mit Latij salua minor -

naetüere -

Die saue iz warm ende droog tet inden derden
grast ey haemey trothende -

Saïie - cracht en werckinge

De saïie in wijn ghesuodery ende ghedroncken
doet de inre Lufften dat grawel ruyssen stercken
dat harte ende it gheet tuerghen de pyntie int hooft

De saïie it verksaer goet ghesten de vrouwen
die bevrucht sijn want sy doet de moeder sluyten
ende de vruchte groey ende bloeyen

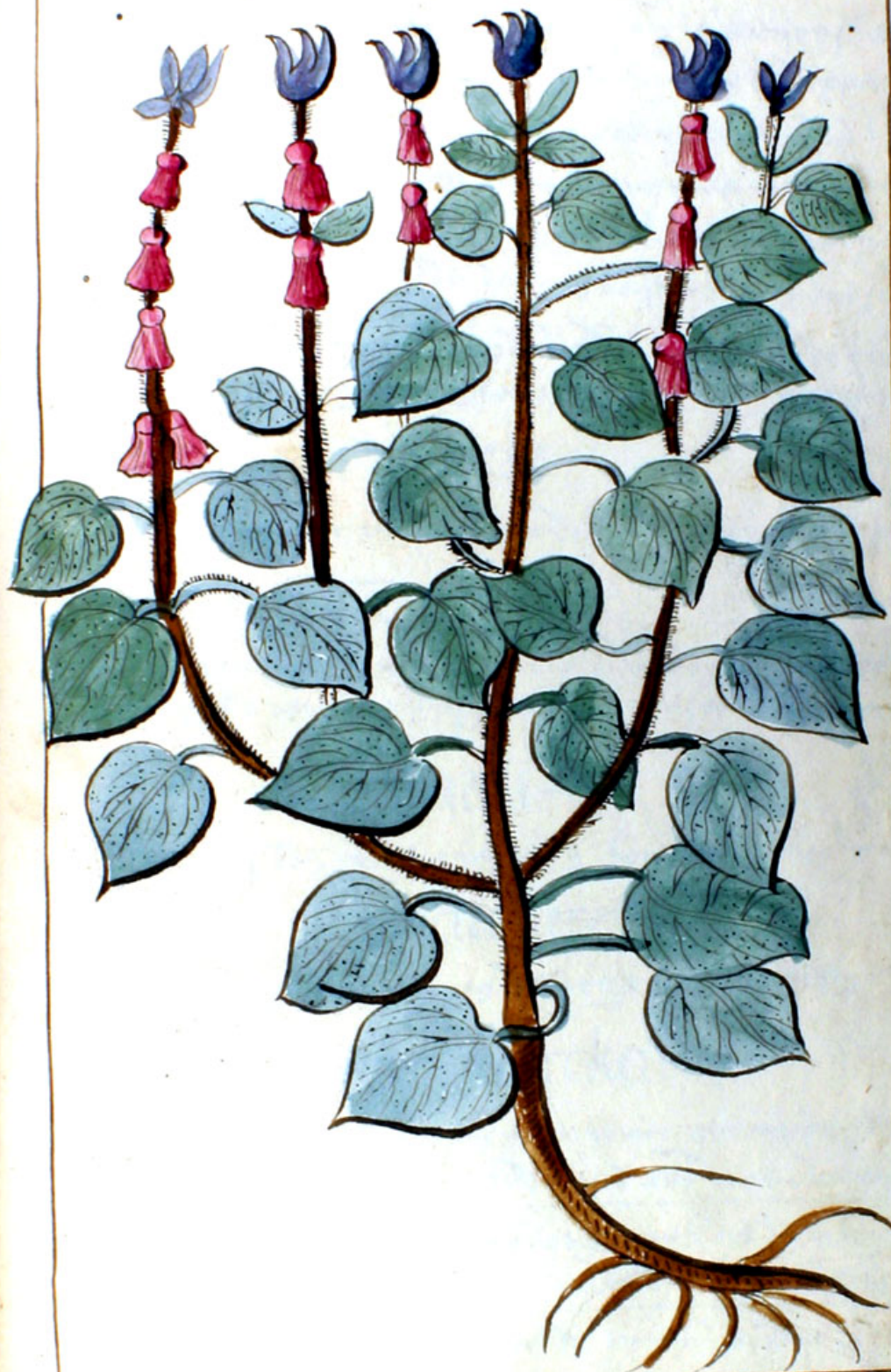
De saïie maect de vrouwen saer vruchtbaer
hier voortijlt naer groote stercke hebben
de vrouwen in egypten sap van saïie moeten
drincken omme dat sy wel kinderen voortbrongen
soudē

Dat sap van saïie twee heroesen wel gedroncken
met honing is saer goet de gansen die bloet spinnen
ende onser gansen het stercken den bloetganc
ten stercken

— sijmet —

- horminūm -

folij 201

Van de hormium

Folij 202

De hormium is tweederley wilde en tamme —

De tamme heeft vharstijge en sachtbaerijge stelen
en bladeren. Sinteren en wort heere op het opperste
wastey + ofte 6 blaerstijge paerse blaeront t we
taegens wy daer tussen wortkrongende loymen
smijt kent ende blaerblaemkent of wat wten paerse
mederwaert hangende daer in leijt dat saet dat swart is

De wilde heeft groote ghekerfde bladeren de blomme
sijn paersachtige de wortel is heitachtig en swart

plaese —

As ende darsen rindes worden inde hoey ghesaert —

Tyt —

Sij leuenen haer blomme inde hoeymaent ende inde
ogstmaent ter wijle wort haer saet rijp —

naem —

Dat wilstey wort ghesweten hormium latinny —

maetiere —

Dit rijnst it warm en droere van natueren —

Cracht en wercken —

Dat saet wende hormium met honing ghemeynt maect
dat ghesichte laer kerdrijft alle donkerheit —

Dat saet met water gemengt + wort wt dorre en splinter
ende doet freiden alle gheswelle daer op ghesaert —

Dit rijnst groen ghesaetey trecht maede des splinter
wt daer op ghesaert —

Vande melissen

Inde de naem van melissen wort mit te
tijt begrepen de waerachtige melissen die beyde
de andere wat gheleykenen —

De oprechte melissen heeft wortente stelen en
swartgroenen bladeren de blommen sijn lijfueren
de wortel is hantachtig herwaerts en derwaerts
— rimpende —

plaece

De melissen wassen in bossen bij ende in myeren
en somtijt bij de wegen vord worden hier inde
boonen gheplant —

Tijt —

De melissen bloeyen inde Junij en Julij —

naem —

De melissen heten mit Latyn apiascrum melittaena
in Enschelken ronsijde de groen en melissen —

naetüere —

Melissen is warm inde droort tot inde twaede graet —

Cracht en cwerckinge

De melissen werstouwt dat harte vord rijft sware
Onschelken —

De melissen inde biertouwen geleijt ofte ghesterken
sont de biere bij een en doer andere daer bij touwen —

De ronsijde de groen is goet ghebruyck inde gewone
de vrouwe die met het op (lijg) vande moeder ghegheet
is —

— sijme —

Vande andoren ^{Folij 20}

De criniden met eenen naem andoren in d'ijst genaempt
sijn vier gheslachten van faksen mak andoren ghehoort
Ikerantz verffonden noemen int Latijn dat eerste is wit
andoren het tweede swart het derde dat wel verhoude
dat vierde water andoren —

Dat witte andoren heeft wortente witte ghesaerde
staelen daer en vintetijge wit groenen blaaderen
de blommen sijn wit in seerpeij hinfkent daert saet
in ghevonden wort dat wortende vint it de wortel
is swart met vasselingen —

plaese —

Dat swart andoren wast hier te Landen alom op onge
houde plaese bij mieren t'ijmen ende tante vande
welken dat ander wast op ghehoort plaese in d'ijstlant
hier inden hoene dat water andoren wort hier te
Landen veel ghevonden by de waeterente en graste

tijt —

Deese criniden bloeyen in Junij ende Julij dat
vriethende inden Augustmaent —

naem —

Dit wuften heet int Latijn marubium inden apothekers taal
Dat tweede int Latijn marrubium nigrum dat derde heet int Latijn
Stachys dat vierde heet marrubium palustre —

naetiere —

De drie wuften andoren sijn woren in de tweede graet
ende droogende tot inden derden graet dat water andoren
is vort seer droogende maer sonder sothe —

cracht en twercken

De witte andoren in water ghesooden ende ghedronck
opent ende versterckt de lueren de milte ende it
goet tægent alle verstoepthijt sijn sijnheit de borst
ende lange sijn it goet tægent den enden heest pippin
ende wædomme der sijden veronderds bloot
spinnen ende versterkinge der longen —

Dat sap van witte andoren met sap van woutheol gesooden
tot dat het verdendel versooden it daer of een lappol
wel in genomen it goet voor de veronds heest

De witte andoren in wijn ghesooden opent de moeder
ende it goet de vrouwe die haer natuerlijche
cracht heijt mist en tinnen tængen sijn faert
of de sermindie ende de doode vruchten sijn
coempt te hulpen die swaeren arbeit hebben
ende die van slangen ende vanden dierren
ghesheeten sijn —

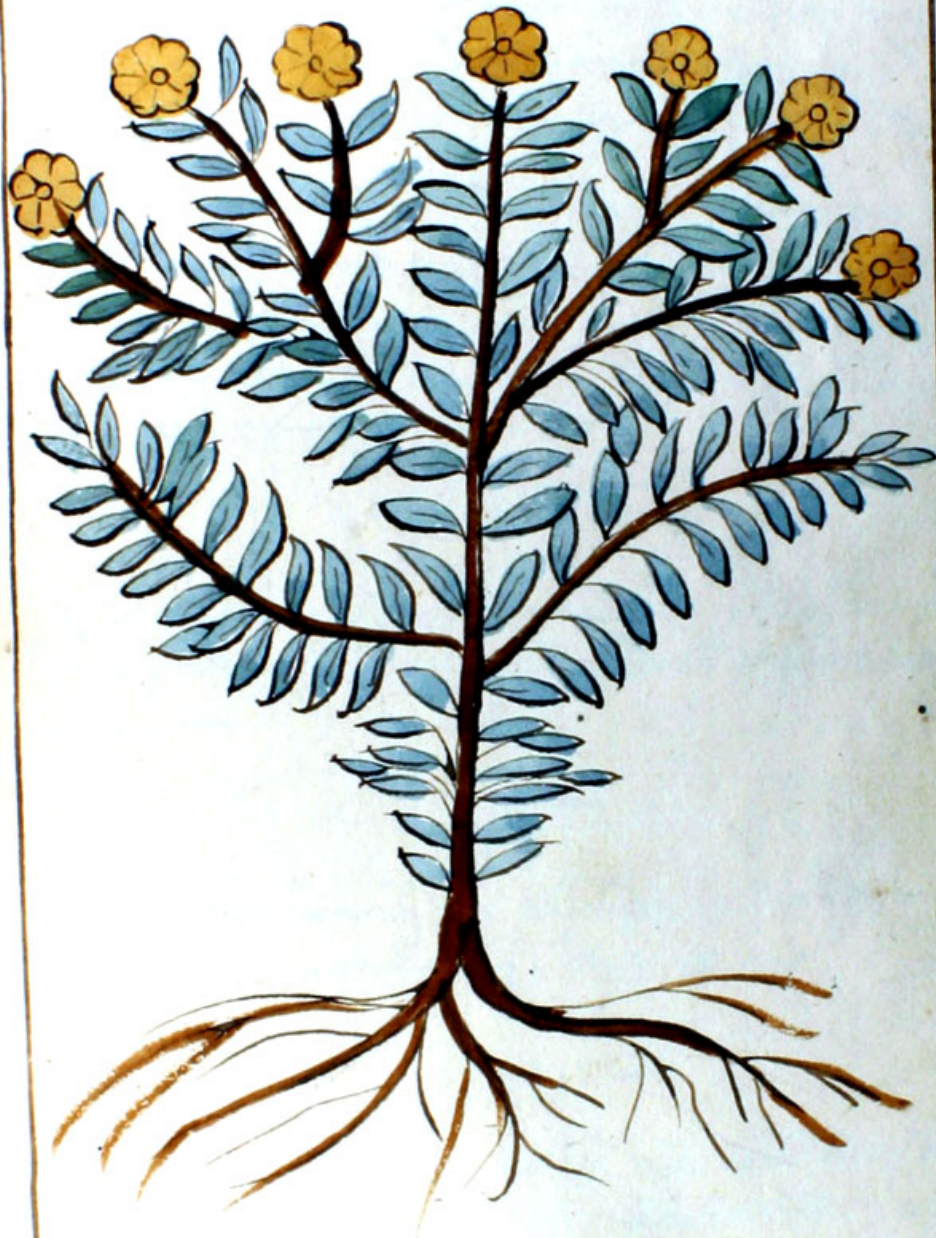
Dat sap van witte andoren met hontz gemengt sijn
het gesichte ende maecthet laere vogen dat selne
sap inde voren ghesaen opent de verstoepthijt
vande voren it goet inde misse gheslecken
ende op ghenomen in de gæltigheit vanden
vogen vande gælsinght gebænen sijn te genesen —

De blaedoren vande swarte andoren in wint
blat in herte affree gebræde doet vergaen de
gheswelle vanden aersarm —

Dat witte andoren it quaet ende hinderlijche de
meren de blaese sonderlinge de grenen die
goquest ofte verstorven sijn —

vande ruyte-

folij 204

Van de ruijte

Folij - 205 -

De ruijte is tweedverloij tamme ende wilde -

De tamme ruijte heeft harde runde steelon daer en
was sy de blaaderen van lieren blaugroenachtig
van woorde / Terch de blommen sijn geel en was sy
ant epperste vande steelon naer die was sy
vlechte hantent daer swart saet in leijt de
wortel is hentachtig winteret en somer t'ijeren

De wilde ruijten is de voorsterven van steelon
blaaderen blomme sijn gheleijc maer en gaen
runde verdragen sijn moet met naer t'ijerijt
be waert worden voor voorst en rijm of het vergast
daer moet op gelst sijn -

plaeze -

De tammen worden in sy roonen gheplant ende
waer gaerne in drooge plaese daer de sonne wech
lijkt -

tijt -

Zeijde dese ruijden bloeyen in julij en augustij
in den herstmaent is sijn saet rijp -

naem -

De ruijten heeten int Latijn ruta vort in den apoteker
de wilden heet int Latijn ruta syluestris in den apoteker
harmel -

maetiere-

De rijnste is warm ende droog tot in den
derden graet de wilde die op de gheberete
wasf is veel sterker dan die in de boonen wasf

cracht en werckinge

Dat sap van rijnsten met wijn ghedroncken
lijnt de vrouwe dat sij van kinde verloegt sijn
ende jaert of de doodey rijnsten ende de
cmaetierlijche dracten

De wijn rijnste in spise ofte anderz ghedierlijche
in genomen verdroeft dat mamelijche fact ende
dat soer vande vrouwen borsten

De rijnste met dille ghesooden ende ghedroncken
versoet dat rijnsteleij ende wedonme der darmen
iz goet tegen de pijn der borste ende der sijde
ende wort van adem iz hoest ende verstoppen
der longen wadon in den heijpen dat men rijnste
noempt tegen de vnde hijnereyde tige courtse

De rijnste ghesooden met wijn op de helff iz swer
goet ghedroncken de geenen die waterlaeden

De blaaderen van rijnsten met gersfen meel
ghemengt doen de pijnen der ogen vergaen

Dat sap van ruyten in spelle van garnast appelen
ghewermt is ghetogen de pijnne ende wedonne
medey ensey daer in ghesermt — en ghedaen

Dat selve sap met olij van roosjen offe honne van
bien offe elij van leuwer gemengt ghewest
de dooffenit ende dat tynken der ouren als men
dijt wilt wern mede ensey drinck —

De wortel van ruyten ghepoedert met honne
vermengt verteret dat bloet dat tynken bloet en
wel gecomey is verdriefft de blanke splerhen
ende alderhande smetten die sint lijff comen
alt si daer mede beswertheden sijn —

Dat sap vande wilde ruyten met honne en sap
van ventel en galle van een hennel wel ghement
sermt het ghesichte het neemt alle spelle ende
blyden vanden eney —

De wilde ruyte is de tamme van ruyten gelijck
maer in alles veel stercker so sterck dat si om
haer sterckheit wille mede mede ijme met is
ghesermt ghewest dan alle om de spelle mede
manieren hier voor gheserwen —

— Fijmet —

vande rosemarijn

De rosemarijn is een hontachtige gheswat veel dunn
 hontachtige rijkent hebbende met smalle blaerhent
 beleet die ende een tijd wit ende ander tijd
 groen sijn de blomme sijn wit met een luttel blan
 vermengt als die vergaen so comt daer een
 raddehent voort de wortel ende staet it hontachtig
 de blomme en blaederen sijn foute en lijffolijck
 een wortel ende smachte

plaese -

Dit rijn wort veel in spangie hier worden sijn
 inde bouen gheplant ende met naerfingent
 bewaert

Tijt -

De rosemarijn bloeyt tweemaelt in jaer wone
 inde soemer en inde herst -

naem -

Dit rijn heet inde apoteker rosemarijn -

maetiere -

Dit rijn is waerij ende droog tot inde tweede graet

cracht en cwerckinge

Dit rijn in waeter ghesoden smougent niet wone
 wone verrijt werke doet ghedroncken geneest
 de geel sijn -

De rosemarijn doet den verluoren sprack weder
 comen sonderlinge de conseruen vande blommen
 met sijnker gemacht en smougent niet wone
 in genoumen - sijn -

folij 207

cvande Lauender

[Faint, illegible text, possibly a title or description]

De Lauender

folij 209

De Lauender is tweederley mancken ende wijcken

Dat mancken is van bladeren blommen arse staelen

breeder langer doeger wijcken en van wichte stoucken

van dat wijcken maer twijcken is van wichte lyeffelijck

plaeze -

Dit rijnst wast in Italijs spangen vranckrijck
op de gebrege in woude stoucken plaeze

daer de some siet sijnt hier te landen worden

sij inde boonen gheplant sijn volinghe dat wijcken

dat in alle boonen gemey is maer dat mancken

en wort niet ghebonden van inde rijnst lyeffebert

boonen -

Tijt -

Dit rijnst bloeyt in Junij en Julij -

naem -

Dit rijnst heet int Latyn Lauendula mas in

confectuelen Lauendel -

naetiere -

De Lauendelen sijn warm ende droove tot inde
tweeden gwaet -

Van de Lavender Cracht en werckinge

Dit krijt in wijn ghesoeden ende ghedroncken
looft de inner verwercht de naet ischtlijck cranche
heijt vande vrouwen jaert over de doode
krijt of —

De blommen vande Lavender alken ofte met
kussel en noeten en naegelen ghenest dat
slappen des herten ende de geel siet ende is ser-
goet tegen de poepelike tegen de swimmelinghe
ende pijn des hooft sij stercken dat hooft
ende over de lamme leden —

— Sijmoet —

Cyant Stichas Crūijt ^{July 209}

Stichas Crijt

Folij-210

Dit crijnt is seer soet wel vromonds wel ver-
faertent daer en wassen Longen smalle witaertijge
blaverkent op het opperste vands staelen wassen
sevens dichte aren voort brengende leymen
blauwaertijge blommekent desen aren vint men in
alle apotekes te roupe onder de naem van
stichas arabicum —

plaese —

Dit crijnt wast in soet hadet onder masilien ghesleg-
ende in arabien hier vint men in de soenen —

crijt —

Dit crijnt bloeyt in februy en augustij —

naem —

Dit crijnt best in de apotekes stichas arabicum —

natuere —

Dit crijnt is warm ende droog van natuere —

Cracht en werckinge —

Dit crijnt met sijn blommen ofte aren alleen ghesouds
ende ghedroncken opent alle verstopptent vanden
lueren longen milte moeder blasse ende alle in wending
leeden sijnner ende doet segenen al quaden hinnen
ende vortingreden —

Deese blommen en crijnt is seer goet in de moeder ijme
y bebrinckte tegeent het vromp —

— sijmel —

Dat werste gheslacht ende opverste dictamius
 is een heet scep - rijn sijne blaaderen sijne met
 een sacht wolkken beleet en heeft ronde sachte
 steeley met leedskens en knoppes daer en wassende
 de blomme wassen voutommende steeley met ronde
 ende sijne lichte paerz de wortel is bontachtig

plaeze -

Dat werste gheslacht de opverste dictamius wast
 in vete een eylant vande jakijonse zee maer
 wort alson mede sommige apoteker droog ghebonden

Cyt -

Dit rijn bloeyt al in enighe tijnt lesten vande
 maent -

naem -

Dit rijn heet inden apoteker diptaminum

naetiere -

Dat opverste dictamius is warm en droog van natuer
 cracht en wercken -

Dictamius is so vraghtig tegenst alle wormen dattet
 doet sijne wortel alle wormes gedierte doodet en verfaert

Daerom dictamius sijnen de onderst dat de goyten
 in india alst sij met vinge pijlen gegheest sijne
 die int lijf bliuen stercken terfont dictamius
 soeken ende velen ende daer door de pijle int vallen
 ende de wonden geneesen -

De dictamius treck vort de splinter en dorre wt
 gen velen daer op geleijt -

De walfge dictamius is met so sterck van vraghten
 Eijmes -

Vande Dille - Folij 211 -

Dille heeft winder gheknoopte stelen met wele
aanwassende stentgent anderhalve voet hoort
de bladeren sijn seer ghesneeden de blommen sijn
geel ende wassey met wroontgent ant opperste
bande stelen al die vergaey soo volget daer het
siet naer dat seij en breekt it de wortel it wil
en sterft alle jaeren -

- plaese -

Dit wint wort inde moeszoonen ghesaijt -

Tijt -

Seij bloeyt in Junij ende in Julij -

naem -

Dit wint haet inden apotekerke Anethum -

naetiere -

Dille is werm bij nae inden derde graet en droogt
yende tot inde tweede graet -

Cracht en wercken -

De opperste loepkent warden dille met het saet in
water ghesoeden ende ghedroncken doet de vrouwe
weel soet inde boorstey ringen -

Dille doet de opblasende winden en wimseken van bim
vergaey stijlt dat en ergaen en amergant doet
inne looffen al die wonden ghebruykt -

Dille is seer goet tegen opstijgen warden moeder
als men in water siet ende de werm damp daer of
toomende van vnderen ontfaent -

- sijnmet -

Van de Venckel

De oprerste venckel heeft ronde gheknopte staelen
wen manz lengte hoort met an wasfonde sijn netgout
die wen bintey groey sijn ende wen binnen hok de
blaerhent sijn lantk ende twee ghesmeeden de blomme
wassen op de staelen met groote ronde ronnen
en sijn blaerh gael alt sijn vergaen soe brengen sijn
lantkangtine saet wort —

plaese —

De venckel waest hier inde boonen —

Tijt —

De venckel bloeit in jūij ende jūly —

naem —

Dit rijnht heet inden apoteker oortint Latijn foeniculum

naetūere —

De venckel is warm inden derde graet ende droove
tot inden versten —

Cracht en wercken —

De suppe wande venckel ghesooden ende gedroncken
versoet de pijnne wande meren doey de urine lusten
ende den steen wijzen dat selue doet vort de wortel
die niet alleen totten vorse ghebruertken goet it
maer it oock goet teggen die twaeterlaeden in wijn
ghesooden ende gedroncken —

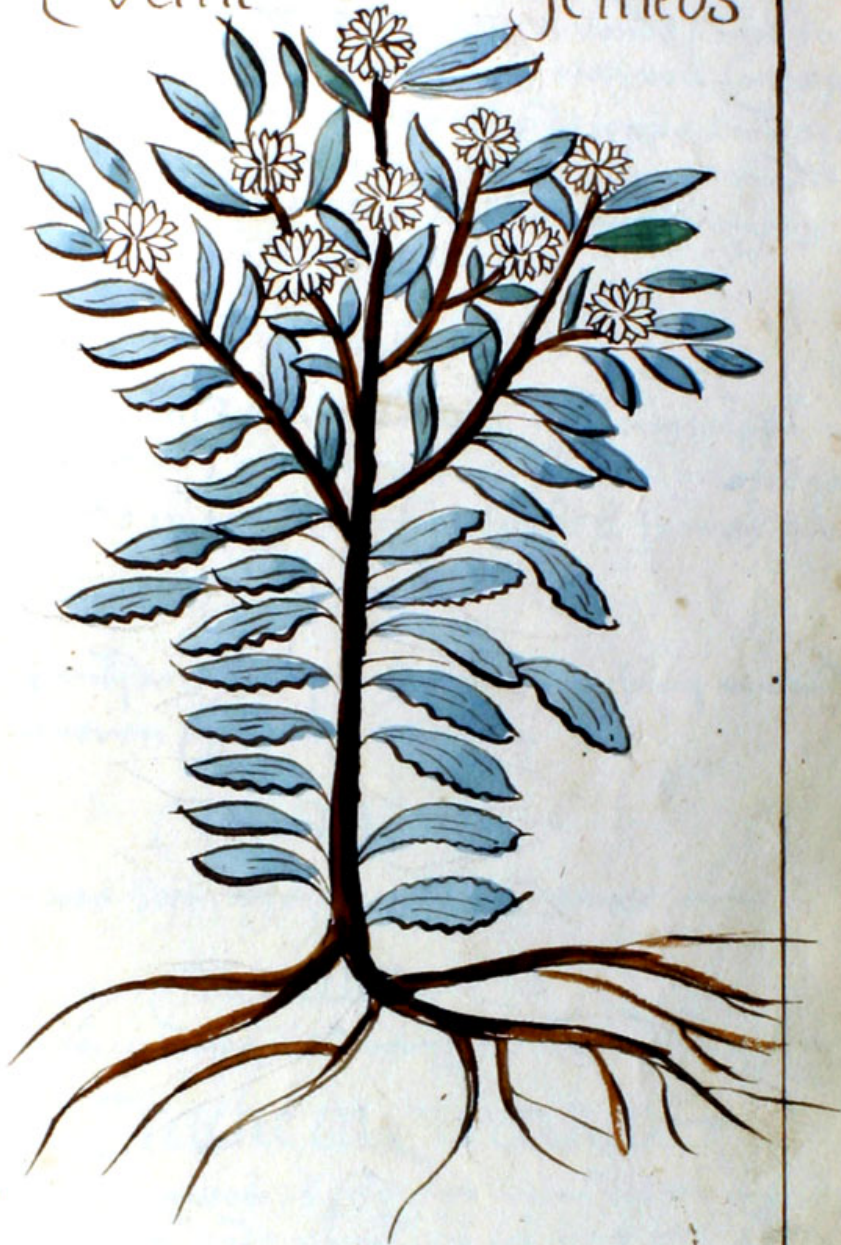
Dat saet met waeter ghedroncken it goet teggen
die rancigeijt wande maegen ende walginge wer
de gaenen die de vorse hebben —

Dat rijnht en wortelken is seer goet de longen
leusen en meren want sijn opent alle vorse
der seluer leeden ende maerhtse sterck —

— sijmet —

Quant

Rmeos

VENTI
H. 11803

Vande ameos folij 213

De ameos is t wederend Loij groot ende Loijp

De groote ameos heeft een groene ronds steel daerom
wasfen groote langhe blaaderen met veel lange smalle
gekrenpde blaaderen verduelt op de toppen vande steel
wasfen witte gheskernde blomkent in groote ronds
rooney die Leijme Saedkent voortbrengen
dat bitter is de wortel is wit

plaese -

Dit rijnst wast hier te Landen met een selffz maer
wort inde hooney ghesaeyt daer sij went ghesaeyt sijn
daer roomen sij lichte kijche eenigen jaeren voort

Tijt -

Deese rinden bloeyen in Junij en Julij voort daer
daer leenen sij haer saet

naem -

Dat groote heet inden apoteker Ameos

naetüere

Dat saet is worm ende droog tot inden derde graet

Crachten wercken -

Dat saet een ameos is seer goet tegen dat rijnstelen
vanden binck ende pijnz dat seluent tegen de
dröppel pijsz met wijn in ghenomen

Dat saet met honig gemengt seynt dat groene bloe
ende doet de kleinve gheslaege pherken kergaen
daer op ghehoijt

Dat saet een ameos te veel ghebruyck doet de mensche
bleke ende doet verwinne een aensiet worden

- Finiet -

July 214

Wande nigelle Folij

De nigelle is tweederlei tans ende wilt dat men heeft
swart saet dat ander heeft blaet hiel saet ander van
faelen blomme blaaderen vinder met ander en
ghelijck -

plaeze -

Dit rijn wort hier te Landen niet ghewonden
van inde hooren daert gesaet wort -

Tijt -

De nigelle bloeit in Junij ende Julij -

naem -

Dit rijn heet int Latijn melanthium nigella -

naetüere -

Dit saet is warm ende droog tot inden derde graet

Cracht en werckinge -

Dat saet doodet ende jaeret of de wormen met wijn
offe met waster ghedroncken offe gestooten op
de naesel ghelijck ende de olij wande saede gheslagen
op de naesel ende binckel gestroeken -

Dat saet met slij van blaunre listre blomme gemengt
geneest de pijn de doot hooff op het voorhooff gestroekt

Dat saet trecket de acuterogen met in ende wijn offe
selpisse gewerck ende daer op ghelijck nae
dat de acuterogen vromme met een mes opghelijck is

Dat saet inden misse gestroeken doet de eerste beghinnde
Zellen wande ogen vallen ende vorganen -

- Finis -

Van de anijs July 214

Dit wijt anijs heeft ronde bolle stelen daer eerst
comen de blaaderen ontgatinge sijn ende ander
blaaderen die ghevlooft sijn boonen op de stelen was
wel spoone ronde kroonen witten blommekent wort
brengende als die blomme vergaen soo volget daer dat
saet naer dat witgatinge is wien roothey smachte soet
lijffelijche —

Plaese —

Dit groeit wien selste in sieren en andien mit
tijt wortet inde boonen ghesaent al ghele landen —

Tijt —

Dit bloeit in jnnij ende julij —

naem —

Dit heet inden apoteker anisum in onse taale anijs

naetuerre —

Dat saet wien anijs dat alleen inde mederijne gebrum
wort is wien ende droog tot inde derden graet —

Crachten wercken

Dat saet wien anijs werckijft de winden op blasfinge
en rissen winder magt ende dermen het werket de pijn
en weedomme en rampelen des bijnre het selpt den
loop des bijnre het doet water machten ende sijn
rijpen droog in genomen ofte met wijn of water
ghesouden ende ghedroncken het doet den herte ver
gaen alleen gedroncken ofte gevochten —

Vanden anijs Folij

D' anijs saet geneest dat roo melle soen stekpt de wille
vloet der vrouwen ende is seer goet den water singhing
ghebruyt het opent de leenen ende stekpt den doersf

D' anijs veel gegroeten maectt linst tot by slapen ende
doet de vrouwe veel sougts — wijgen —

Dat saet van anijs geknont maectt een lange soeten
adem ende benempt de stante des monts —

D' anijs saet op twee gheset ende gedroogt met somig
wormenght ende in genomen doet de flinime vande
buersf wijsen alsmer bitteren amandelen daer toe
doet soo geneest den verouderde soest —

Den anijs saet is goet ghebruyt den jonge kinderen
die de vallende siechte hebben vort seer goet dat
de groenen die anijs inden hant hebben vande besmet
ofte vallende siechte niet beweging en inmen worden

D' anijs saet gestooten met olien van roosen gemengt
geneest de soeren die van kimen ghesneest sijn
daer in ghevaen —

De anijs saet in een bondelken gebonden voor de
niese ghegongen ende gerooten verdrijft de
waeren quade droomen —

— Finis —

Vande Coriander folij-215-

De coriander- is sijn- stinckende met een ronden
stiel met veel sijnstgenb anderhalve voet hoog
daer en waesfen witte blaes en de blommen sijn witte
en waesfen in ronds- ruytgenb tsaet it ront inwendig
het van een lijffelijcke wortte als droog it de
wortel it saet —

plaese -

De coriander wort op de velden ende in de boonen
gesaet —

Tijt -

het bloeyt in july en augustij wort daer naer
wort het saet rijp

naem -

Dit ruyt heet in den apotwete coriandrum —

natuere -

Dat groen stinckende coriander- is ront en drooghe
van natuere en de mensche sijnelijcke het wel
riekende gedroogt saet it warm van natuere en
tot veel sachtey goet en conberlijcke —

Cracht en wercken -

Dat saet van coriander op vier gewoest met
wijn in ghenomen dooet de wormen ende
stolpt de loop des binne —

Coriander

Dit saet wort al d'nt bereijt men sal nemen
dat saet van coriander dat droog is daer
en is gieten stercken wijn ende afijst saemen
ghemengt daer in sal men dat saet lasten staen
wien-ontwintie in een lanch den sal ment droogen
ende totten gebruycke wands mederijmen
benutzen —

Nota Dat de apoteker niet en bezouwen jmant
dat saet en bereijt te verouwen of te in
sijner te bereken en te in mederijmen
te gebruycke want dat saet en bereijt
sijnde en en sonder letsel niet gebruycht
worden —

— sijn —

Van Daucus folij-216

Men vint d'ijed' d'orloij suerte van r'ijden
Onder den naem van d'ic' is alt ont de onder
schijnen van w'elken dat derde mi ter tijt
alleen mi bekent is de blomme sijn wit en wasen
Op r'ouwen int middel vande selven blommen
wort een blommeken ofte twee ghewonden dat
brinje wort is het saet is lanchaerting ende r'ouwe
de wortel is d'ing en b'entachtig

plaese -

Dat derde dat alleen bekent is wast hier al
omme ende r'ante vande w'elden op steen
aertige plaese ende bij de wege

Tijt -

Dat derde gheslact bloeyt in july en augustij

naem -

Dit r'ijnt heet int Latijn daucus in onse meder
Lanstaeken r'ouwtgenz r'ijnt

naetiere

Dat saet van d'ic' is is worm ende droog tot
in den derden graet

Daucūs cracht en wercken

Dat saet wem danc is gedroncken is goet
tegen de droppel pijsse ende tyranick ende
steen het doet waeter-maercken ende den steen
wijzen het verwerket de maetner-lijche cracht
heit wande wunnen faeret of de doode
wringten —

Dat saet in genoumen verfoet de maedonne ende
pijme dat kinde het doet de winds seijden
ende geneest het colick vompat —

Dat saet doet seijden ende verdwelley alle
gheswelle daer op gheleijt —

De wortel want wisse gheslacht wem tancie
gheseten met wijn gedroncken selpt de
loop dat kinde —

— Finis —

Vant tordijlion

Folij 217

Dit wrijt is een twee wrijdeken ontrent ander halve
root boue sijn staelen sijn twee met luttel blaerkeent
berkeet op de toppen vande staelen waer sijn slijme
wontgeent met witten blommekent als sijn vergaen
so volket daer saet dat wint ende plat is de wortel
is twee en dinn en sterft alle jaer —

plaece —

Dit wrijt waer in cilicij op den berg amant
hier wortel inde bouen gebonden —

Tijt —

het bloeyt in july ende in augustij is het saet rijp

naem —

Dit wrijt heet inden apoteker tordilium oorkint latijn

— maetiere —

Dit saet is warm ende droog tot inde tweede graet

Cracht en wercken —

Dit saet met wijn ghedrucken doet de urine lussen
is goet tegent de droppel pisse twermet de
brunne saer maetierlijche waerkeedey —

Dit sap van tordijlion een vierendeloot swaer tijen
dagen aetken een met soeten versouden wijn in genoome
geneest de gebreken vande nier —

De wortel met honing ghemengt doet de taene slijme
vande longen ende boers wijen —

— sijme —

July 210

Van de comijn July

De comijn is tweedseken tam ende wilt

De tamme comijn heeft een kortse lange steel met
weel anwaerfende seintgen daer an waspen gesneeden
blaerfende de blommen waspen met roontgen
het saet is brinjen en lantse

plaese

De tamme comijn wast in egypte te sijn asien hi wort
op sommige plaese in d'ijlant ghevonden vut gesaet
want hi begaert warme kortijge plaese

Tijt

De comijn bloeit in July en auguste

naem

De tamme comijn heet int Latijn cymium en inde
apoteekes

maetiere

Dat saet is warm ende droog tot inde derde graet

cracht en wercke

De comijn verdrift ende doet seken en alle winden
der maggen det binne der darmen ende moeder
dat rimpelen ende weedomme ende pyne det binne
met gerste meel gement daer van bintjen op
ghelent

Dat saet van comijn ghesfooten met asien gement
ende te wietken gegesenen seket dat bluenen
wetter misse

Nota De comijn te weel ghebesse doet de mensche sijn
verruwe werliken ende doet veruwing worden

Vande beuërnelle folij-210-

De beuërnelle is tweederley groot ende klein de
beuërnelle heeft een holle steel de blaederen sijn
gheskerft de blomme sijn wit en wasfen in ronden
vrentgen dat saet is hiet ende sijn op
de tongen, de wortel is slegt wit ende lantk-

plaese-

Dit cruyt wast op hooge bende daer vette gront
is de kleinne beuërnelle wast onder de haegen ende
vante bende volde op graefstijge dorre plaese

tyt-

De beuërnelle bloeyt inden brachmaent tot inden
vougstmaent dan is haer saet rijp -

naem-

Dit cruyt heet int Latijn saxifraga hioris Landen
beuërnaert ende beuërnelle -

naetiere-

Dit cruyt met haer saet ende wortelen sijn
werm ende droog tot inde derde graet -

Van de beuernelle cracht en wercken

Dat saet van beuernelle met wijn ghedroncken
doen water maect den bracht den sijn der
mieren ende der blaese ende it seer goet tegen de
druppel pijsse ende verschoptgeit vande mieren
ende blaese —

De wortel vande beuernelle met wijn en asijn
in ghenomen geneest de postelentie ende mien
Quent gheonden beserumpt voor de selken siichte
ende voor alle quade luyken —

De wortel ghedroogt ende gepoedert met
sijker in ghenomen verwoript de maeghe
ende doet de pijsse vertoeren —

— Finis —

Terbentijn boom

Van den terbentijn boom

Den terbentijn boom blijft op sommige plaatsen Lieve
Vende op sommige plaatsen hoort ende groot zijn blaaderen
Eij lantk van twee tegen den Enen en den ander tacht
wasfende te klommen in tlen ende voet ende wasfende
vete te Saemen ghevoert daer naer ketgen t kenne
pente koeskent die Lieve t groey in ende daer naer
doet artitit als in ryp in ket artitit en wol vortken
te werten en Eij lantk ende wasfende die diep mee
derden ticut van desey boom it groey swart

plaese

Desey boom wasfende in Eijrey ende enen
bloedit in damasto daer in groot ende groey
worden

Tijt

De vructken van desey boom wort int ofgaren vanden
Roemer mette wijn koesken ryp

Naem

Desey boom wort int Latyn geheeten terbentus

Naetiere

De blaaderen vanden terbentijn boom mette storsie
Eij lantk ende droort tot inden derde grade
sonderlinge als in wol gedroort in sy haemen
trekende

Cracht en Wercken -

De bruytten bey dreeſen boom doer waetermaechen
verwocht de Lufft tot biſtaſpen met wy in che
noemen dey harſt dat it dey opperſte torbontij
vermiltet dey biſche ſpent de vey loepheit
vande laener ende mitte hij ſijner de meren ende
deet waeter maechen ende dat grawel loſſen
contrent vey noet groot in gewoemen

Dey torbontij gemesſt werck de loopende
voren met ely en hant daer in geroepen

- Symet -

Vande. Lentiscus

Wande Lenticus

De Lenticus wort tot sommigen plaese vreeslijck
te weeten gezecht wey inderbaer en boom de bladeren
die nu altyt den her groey kan veruue ketartit
de porsen sijt aen en lasten haer wel bingen de
vrueten sijn vande broeckende diete Saemen
gevoert warden -

Wt desen boom bloeyt den aderkes te ende de
vrueten te haer te maer geuue de warden met
vrueten en te met haemey en vengadert gelijck
de ander en deen maer blijft in vael sijnheit
verfrijden gelijck Entrent wey taruue vrueten
groot de kes te roomp wt de eylanden thiet die
vrueten vrueten vande wt te ende broeckende
ende met vrueten -

plaese -

Desen Lenticus groeyt inderbaer in eyland
thiet daer by en de maer te vrueten
wort by wort in itaer en de sommigen ander en
landen inderbaer vrueten maer daer leuert
in vrueten maer te -

naem -

Desen boom wort wort gefacten in Latyn Lenticus
in vrueten apotische maer te -

Maetiere -

De blaederen vande Lentstut ende de storsen sijn
Inmiddelmating warm tot inden blaeden graet
Wat haemey trecken de van natueren soe is
de mastie medey

Cracht en wercken -

De blaederen ende storsen van desen boom stelpen
de loop der kinde dat se medesoen het bloet
Sponten bloet pissen ende de bloet der
vromen van alle bloetganch van waer dattet
in tegen tegen bloet Smer gweney

De mastie is een sonderlingen mederijme
voor de maeghe in vrees tericht de Solnen stult
dat brachten en Smer gweney verfoet alle pijnne
en wredenmae maetlet Lijf t en apotijt omme
te seten

— Symet —

Lorcken boom

ORCHIDAE BOONIS

Wanden Lorcken boom-

Den Lorcken boom wort groot ende dorch ende breijt
Den breedtegheden wijt wt met sijn tachen die taen
Eij ende daer breedtegheden last kijngey dat
font is bractartier dinst ende swaer ende seer
hart aspe dat wt hier daer en met wael doey en
kay tey sijn dattet gelijck de f. f. woen in de halve loonen
Wat ander font gebrant wort de f. f. woen van
daesey boom sijn effen de blaaderen sijn groey
geesacht en wasen dinst by wey ende waken
trecken de winter. Eff. is wintey sijn de pyp
Eppes gelijck maer wael minder met wael
minder dan de wintey wonden t. p. w. sey boom

Wt daesey boom bloeyt wey vetteghe hart die
Moor n. wortier ende wintertier ende swaer
is dey font van Antwerpen mit onsen gelijck

Den daesey boom wast vork wey maniere kay wey woe
antwat die Agarcit n. geesacht wort wey goede
Mederijme die in wael den gden ende wintey is
wonden welken de bestey seer wit ende woe
en seer licht is ende vork lichtelijck broecht
die anderen is swart dinst kast en taen ende
en is in de mederijme met diens felijck maer is
wey quaet f. emy

plaese —

Dieser boom groent in Lombardye by dat kremer
pandt genaempt ende Euerbloedige in Slesien —

Tijt —

Dieser boom rijpt menre blaederen in de
Lentey ende in den herst & So wort syn kringten
rijpt —

naem —

Dieser boom wort ghesetey int Latyn Larix in
Euse taelen Lorthey boom —

Den herst & den deser boom hietmen int Latyn
Resina Laricea in den apoteghe ter bentinne inel
Ender groete dwalmen in Euse taelen ter bentijn

naetiere —

Den Lorthey boom is van naetierey en tragt
Met syn blaederen kringten Egersey hornen
Den pijn boom en demelboom sijn gelijck maer
in alle niet & So tragt offte sterck van
werthen —

Den harsf van wesen boom it warm ende droort
ghelijck de anderoy hars maer meer emperende
ende op kriegende —

Den garitit it warm inden sef ten graet ende
droort tot inden tweeden graet —

Cracht en wercken —

Den harsf vanden lorchey boom it goet gelijck
des anderoy harsste maer de salme ende plaestert
bermengt die de wonden emperen ende geneest

Den wesen harsf emperet Gorch de boorst met
hemme geselert ende in geneomen doet ramer ganch
halben ende water maer hy jaert off den steen
ey tykenis in somma hy it den spretey ter bentij
ghelijck van rargtey ey maer daer voor ghebruyck
worden —

Den garitit den dragmae in geneomen jaert off
voor de ramer ganch de taere runde smitende
schimmen ende groene en vertaerde vorstijsseden
die harsney swimmende longen boorst maer leen
mitte maer beswaert de hys offe boorst loept
ende beladen sy —

Den garitit it goet voor pijnne ey swimmelingen
mit doort voor de vallende dierke ende
apof maetie vande harsney met sroep van
afny ingeomen —

Garrit is in goet met secke wijn in geseuen
de geseuen die wt droeghe ende die in de longen
ghequiesst als in ofte bloot spouwen als men
haer tamen gant maethey wil

Garrit is in seer goet ende bequiem tot alle
ende toorse en in thingen te pincgrewen ende
voorde wormen sy is seer goet in de maeder hant
die men voor seer ghebruycht

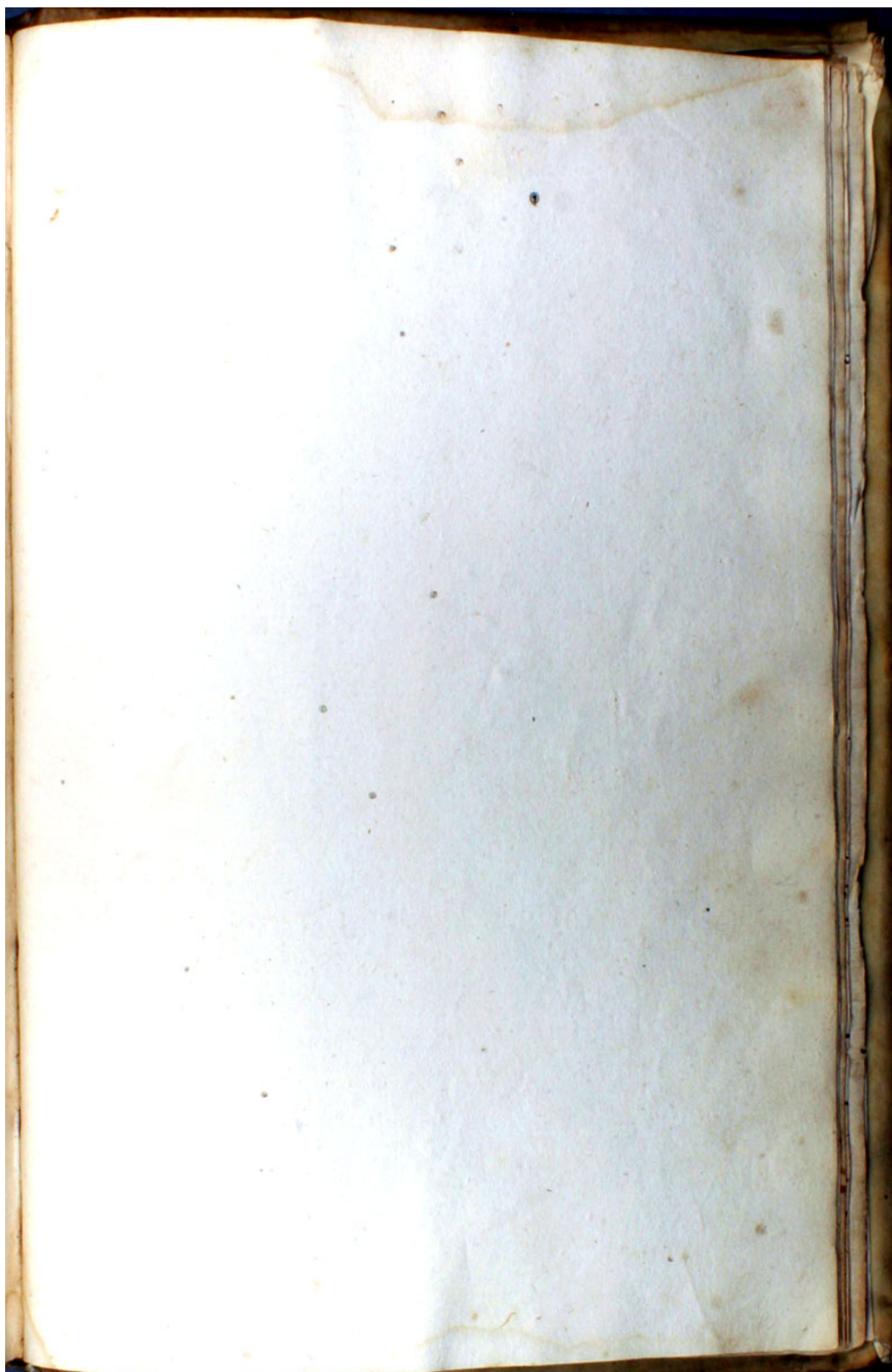
hindernisse -

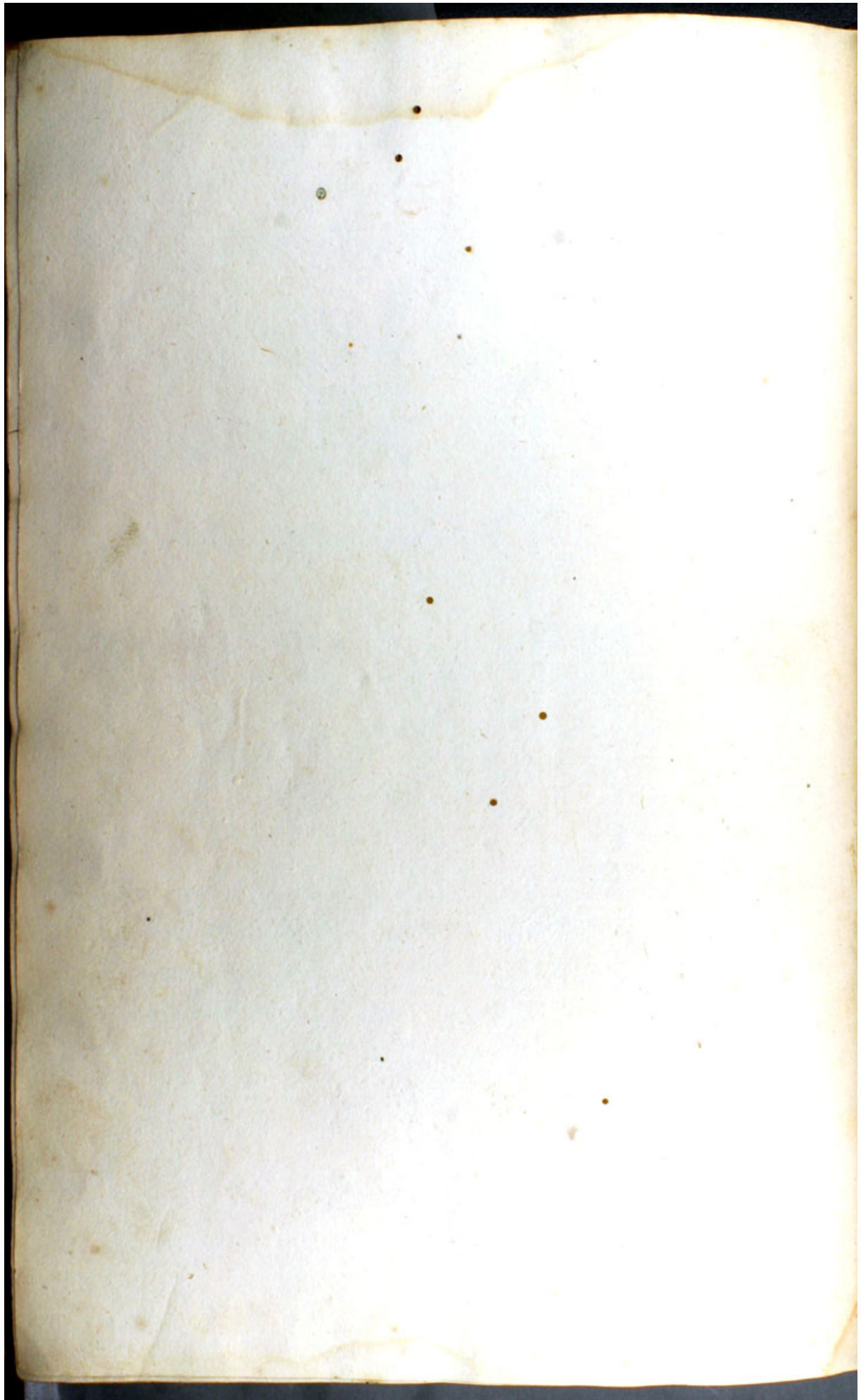
Garrit is in traxen van werthou te wael in
Jenomey maecht de liden werck

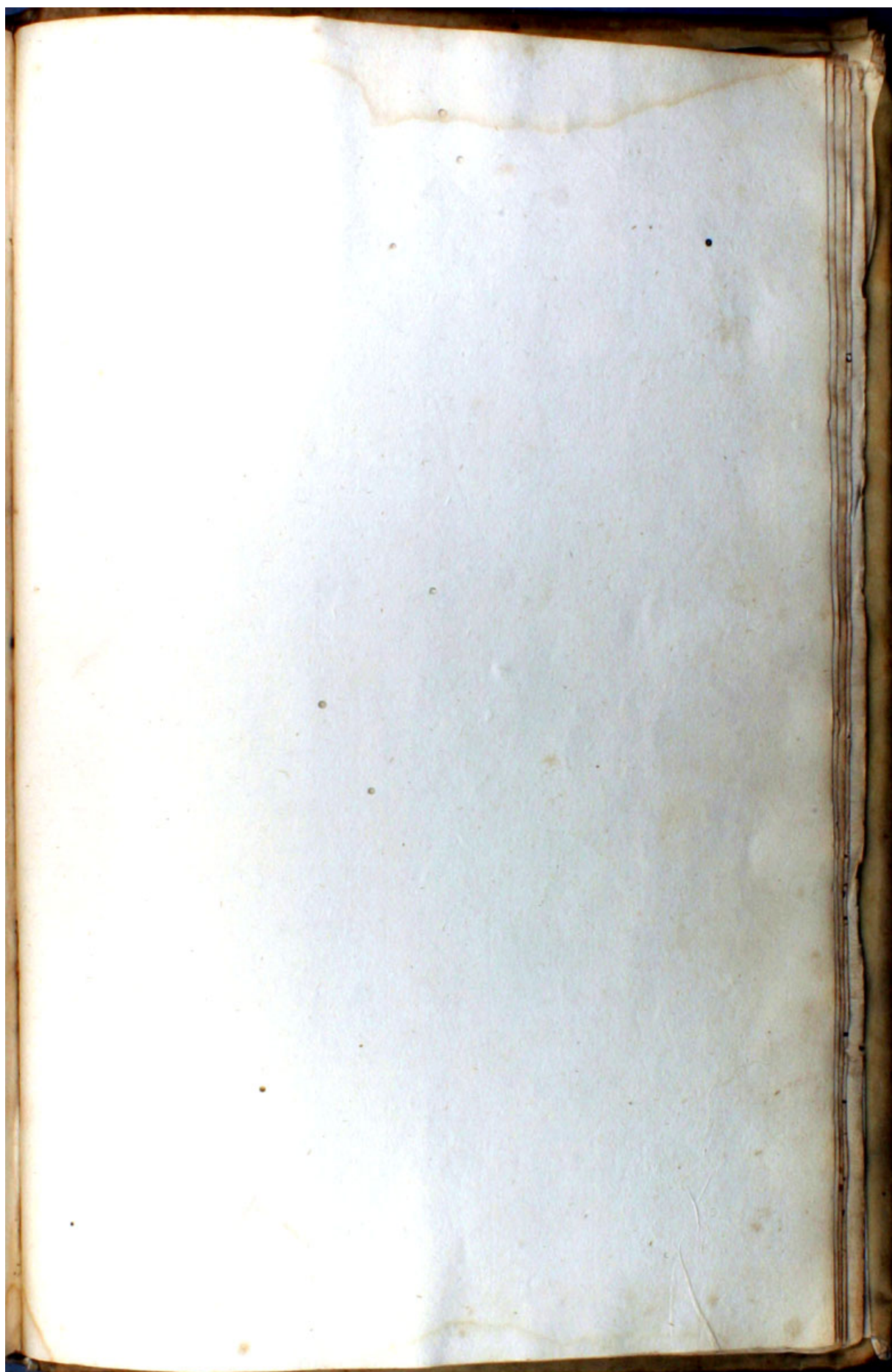
beeteringe. -

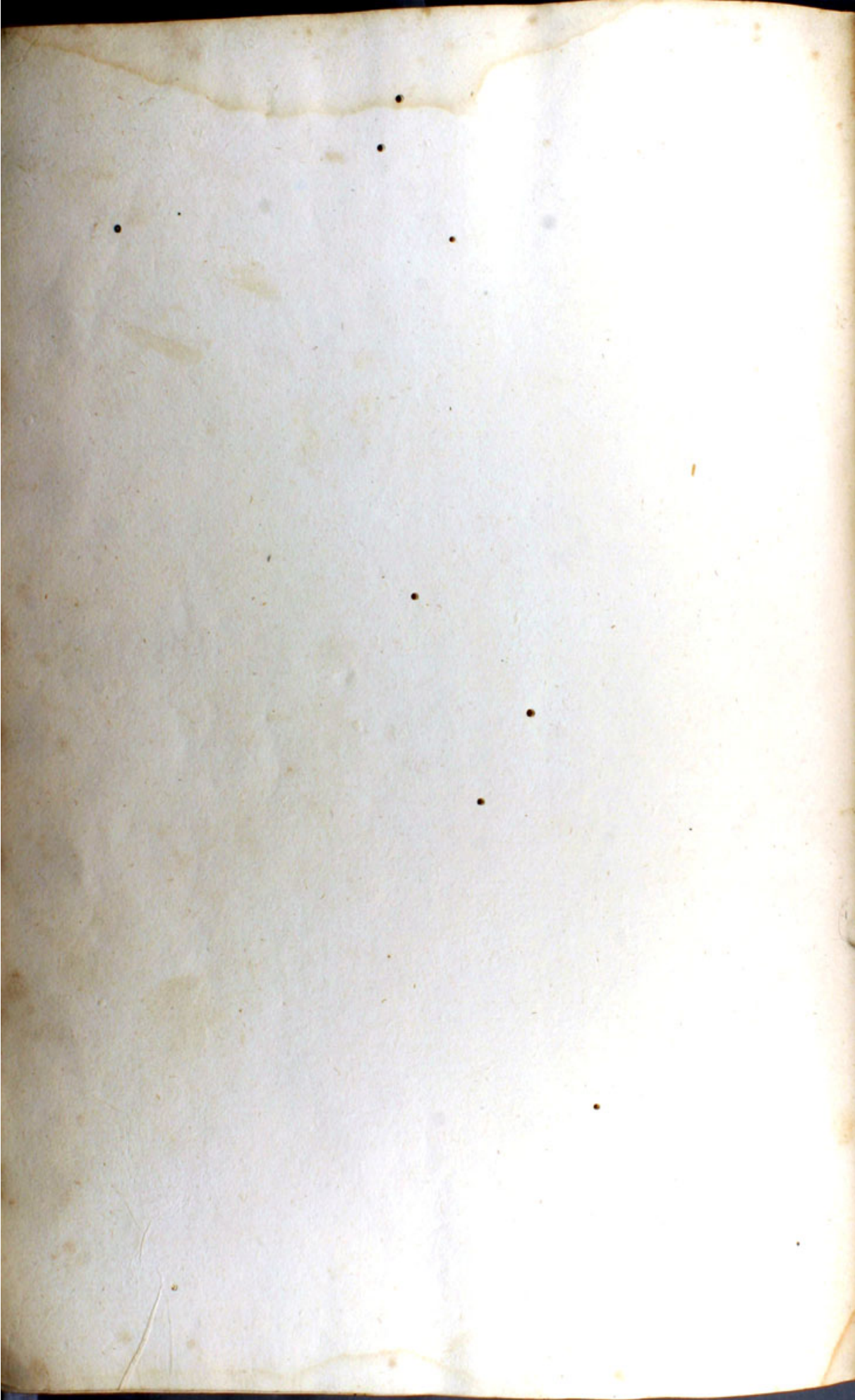
Garrit wort ghebestor als men daer toe doot
geueber ofte saltemma sonderlinge als men
hen met syroop van asyn en ymact ghegreten
gheft

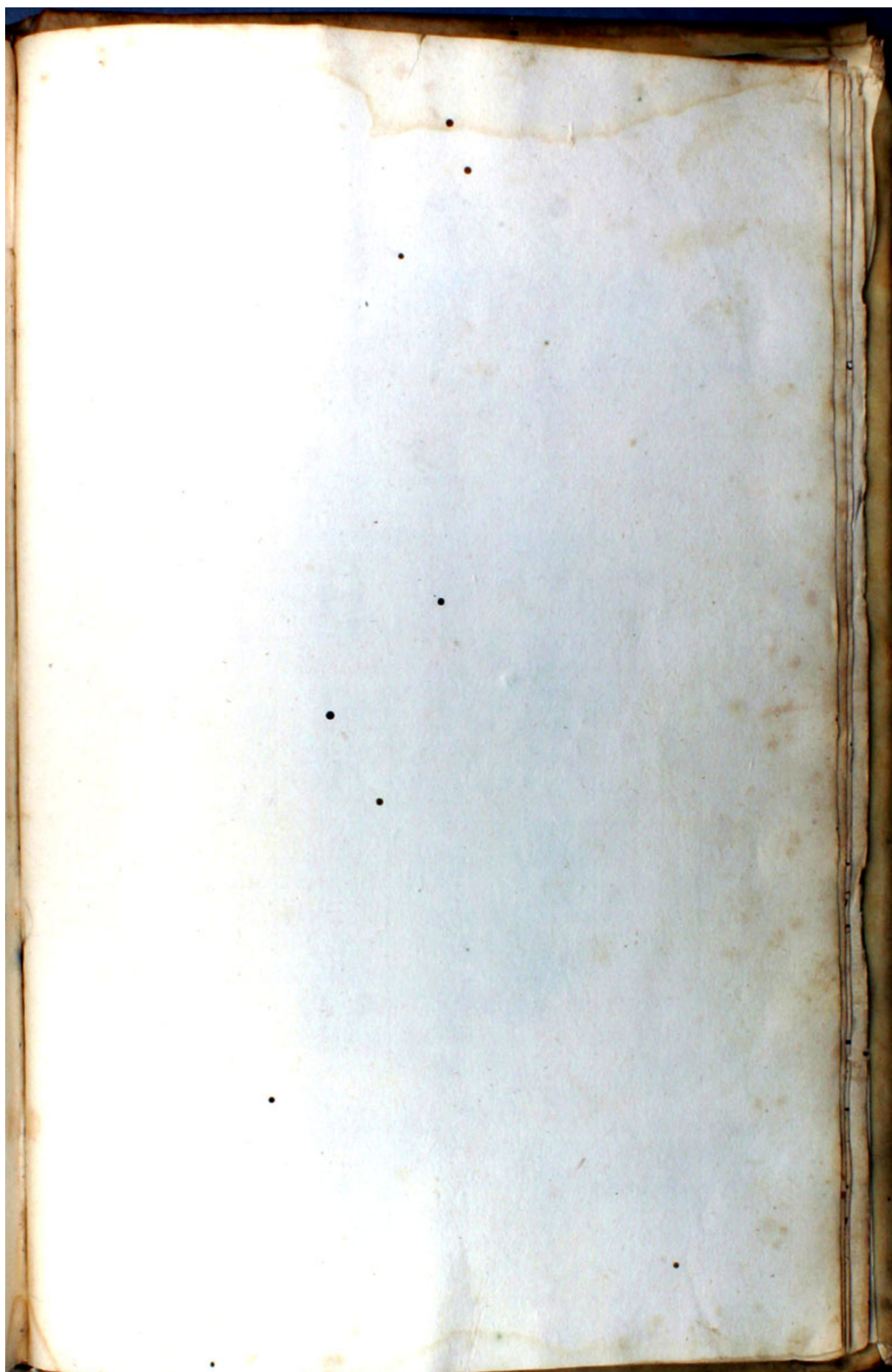
— Sijmet —

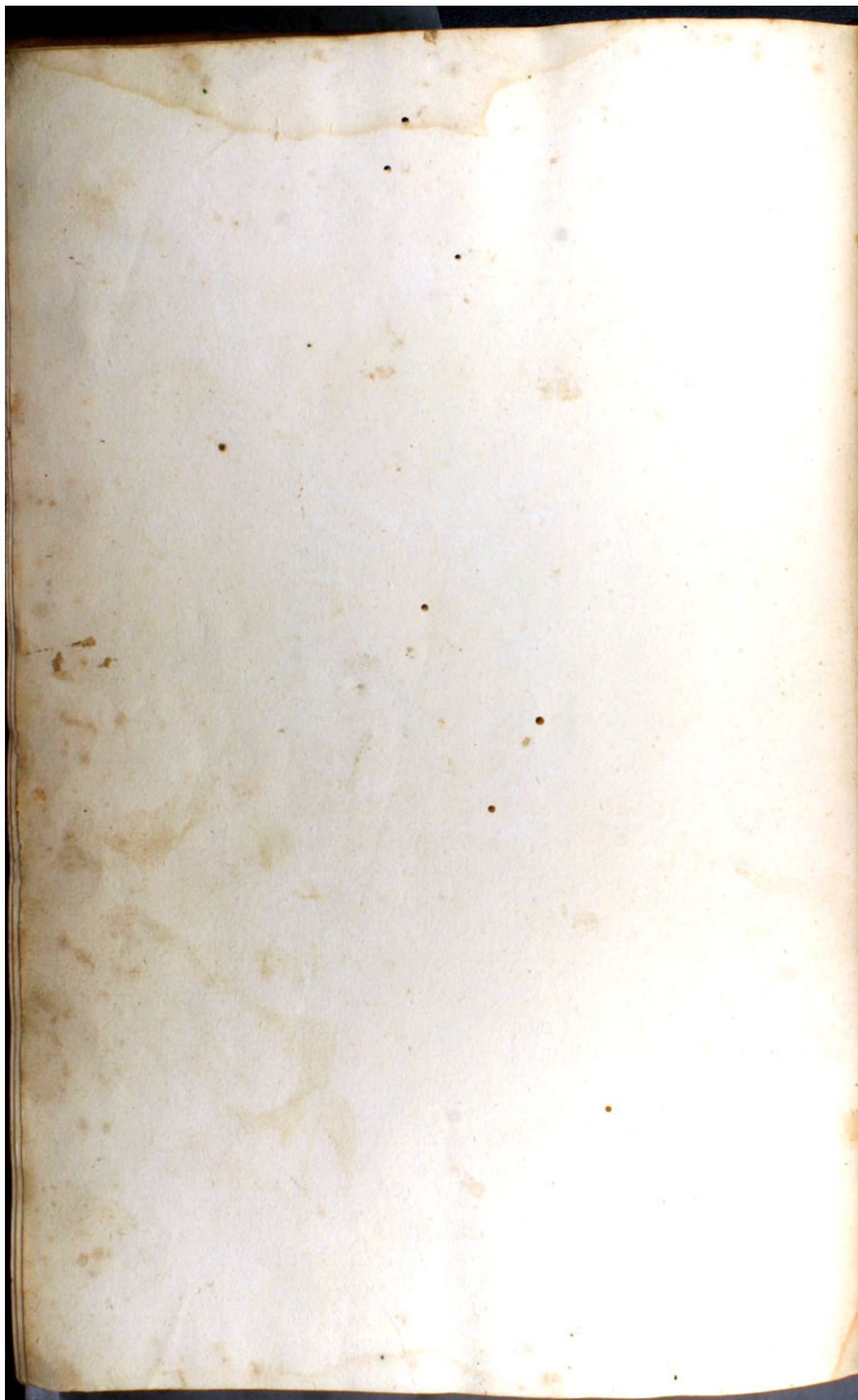

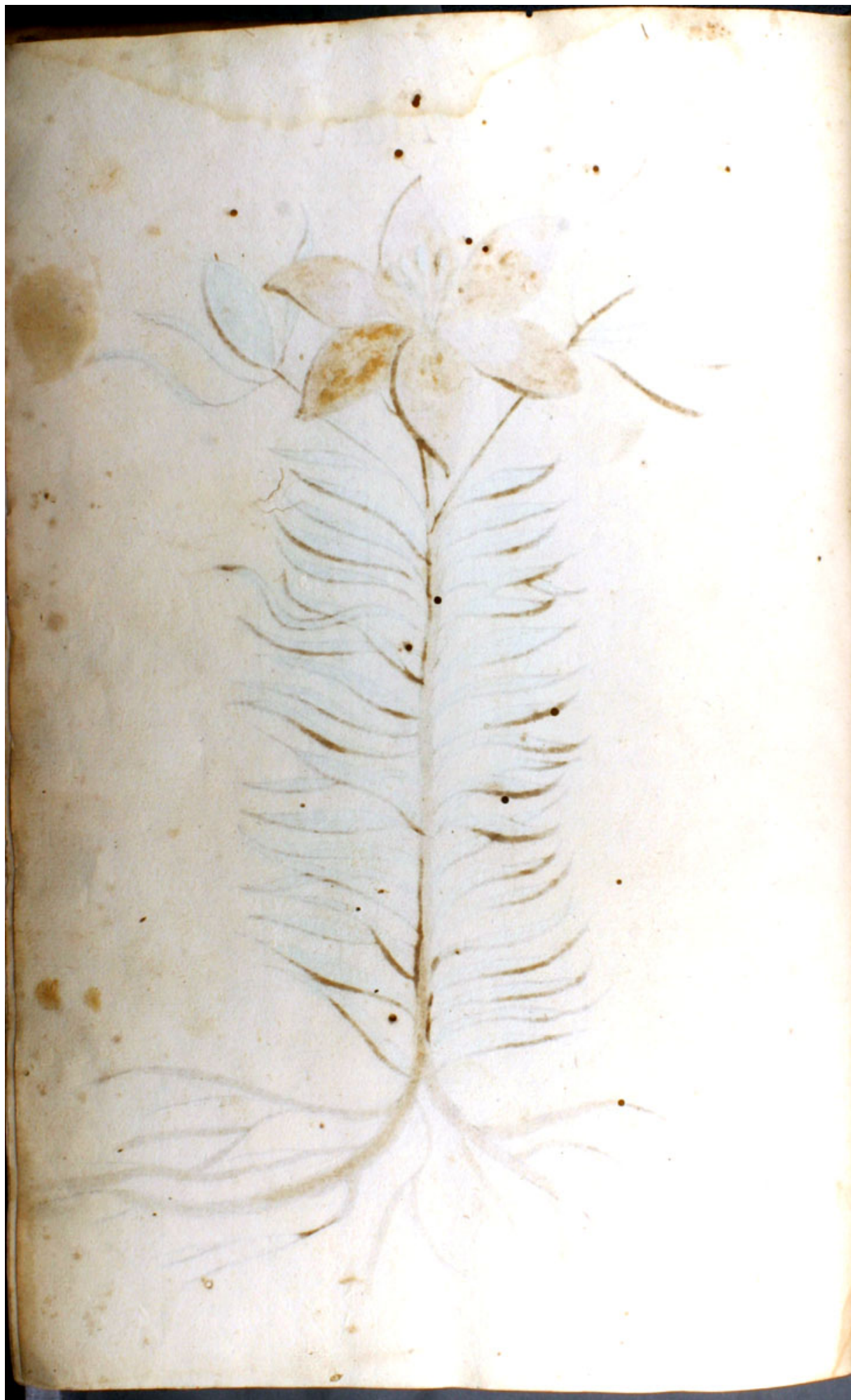

Lelijum

Set register van
blomme boomen.

Hüeroene	Foly-1
Alsen	Fol. 4
osse tongen	Fol. 6
tehuam	Fol. 9
hünstonge	Fol. 10
barnage	Fol. 12
Anthyllis	Fol. 14
klitten	Fol. 15
hyuot	Fol. 17
reyuær	Fol. 18
maler	Fol. 20
harstongen	Fol. 22
hofbladeren	Fol. 23
pestilency woerden	Fol. 25
grysecorn	Fol. 28
thame drijt	Fol. 29
teereprijt	Fol. 29
thameprijt	Fol. 30
Cypres	Fol. 31
van dotter blomme	Fol. 32
vande vincorde	Fol. 34
wilde sofferoen	Fol. 35
starecruyt	Fol. 36
nauel cruyt	Fol. 37
Conijsa	Fol. 39
vant wondercruyt	Fol. 40
rot steenbrecke	Fol. 42
vande geytbaert	Fol. 45
helmcruyt	Fol. 46

Alle crüidenende
vruchte en wercken

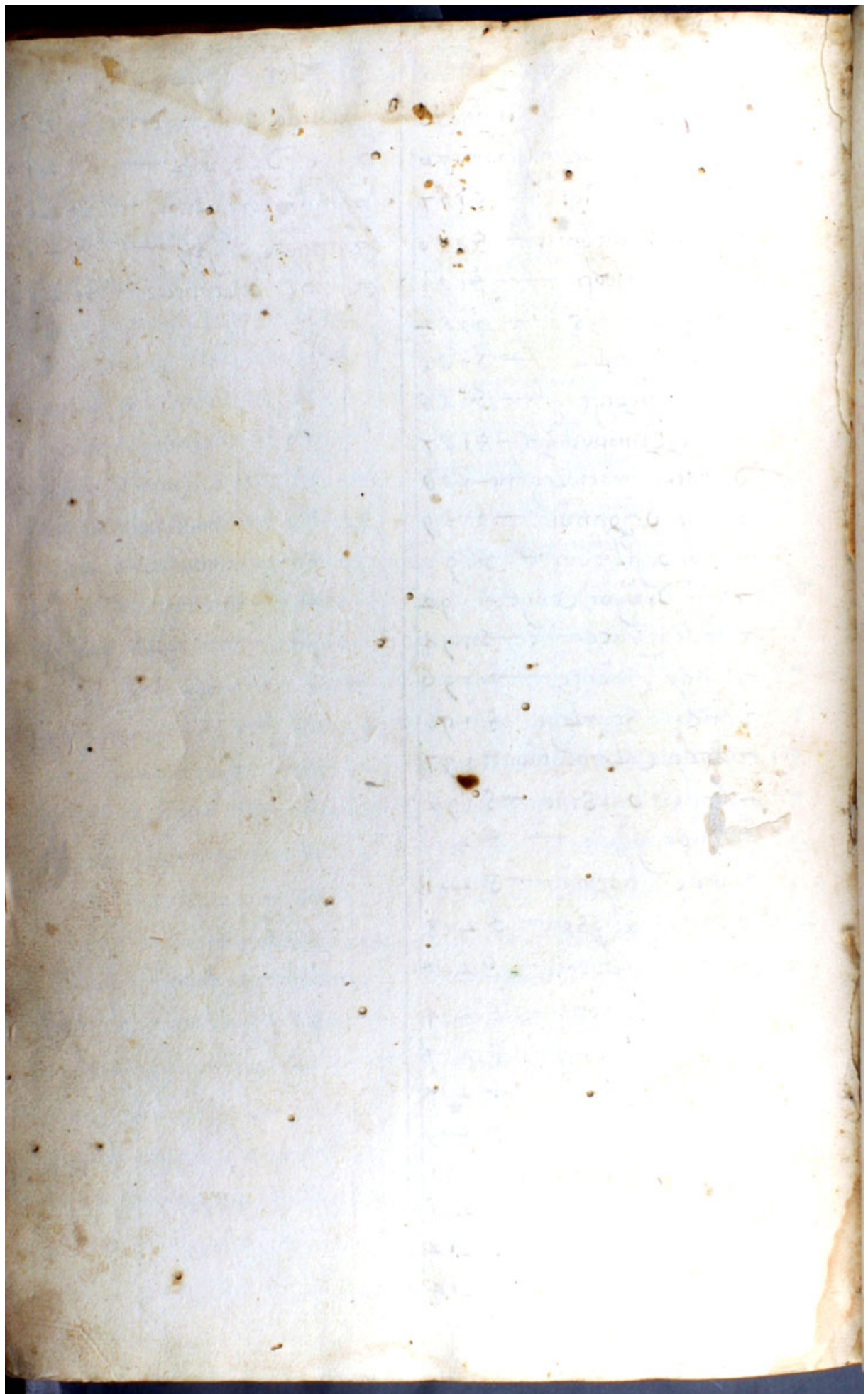
Oeycværbecken	Fol. 46
moelck cruyt	Fol. 47
glas cruyt	Fol. 49
vande muer	Fol. 50
vande gynchelheyl	Fol. 53
vande spuerie	Fol. 54
vande agrimome	Fol. 55
vant leuocruyt	Fol. 57
vant heliotropium	Fol. 59
Sjans cruyt	Fol. 61
vande woet	Fol. 63
vande woetwe	Fol. 64
Sjacops cruyt	Fol. 65
vant vlas	Fol. 67
vant kennep	Fol. 68
vant weedrick	Fol. 70
bingel cruyt	Fol. 71
penminck cruyt	Fol. 74
vant wilt vlas	Fol. 76
vant tesken cruyt	Fol. 78
groot vijfvinger cruyt	Fol. 79
vande tormentille	Fol. 81
vande aertbesijje	Fol. 82
vande ganserieck	Fol. 83
vande pilosella	Fol. 85
vant akuer cruyt	Fol. 86
vant gnaphalion	Fol. 87
vande webrade	Fol. 88
müjse staerrens	Fol. 90

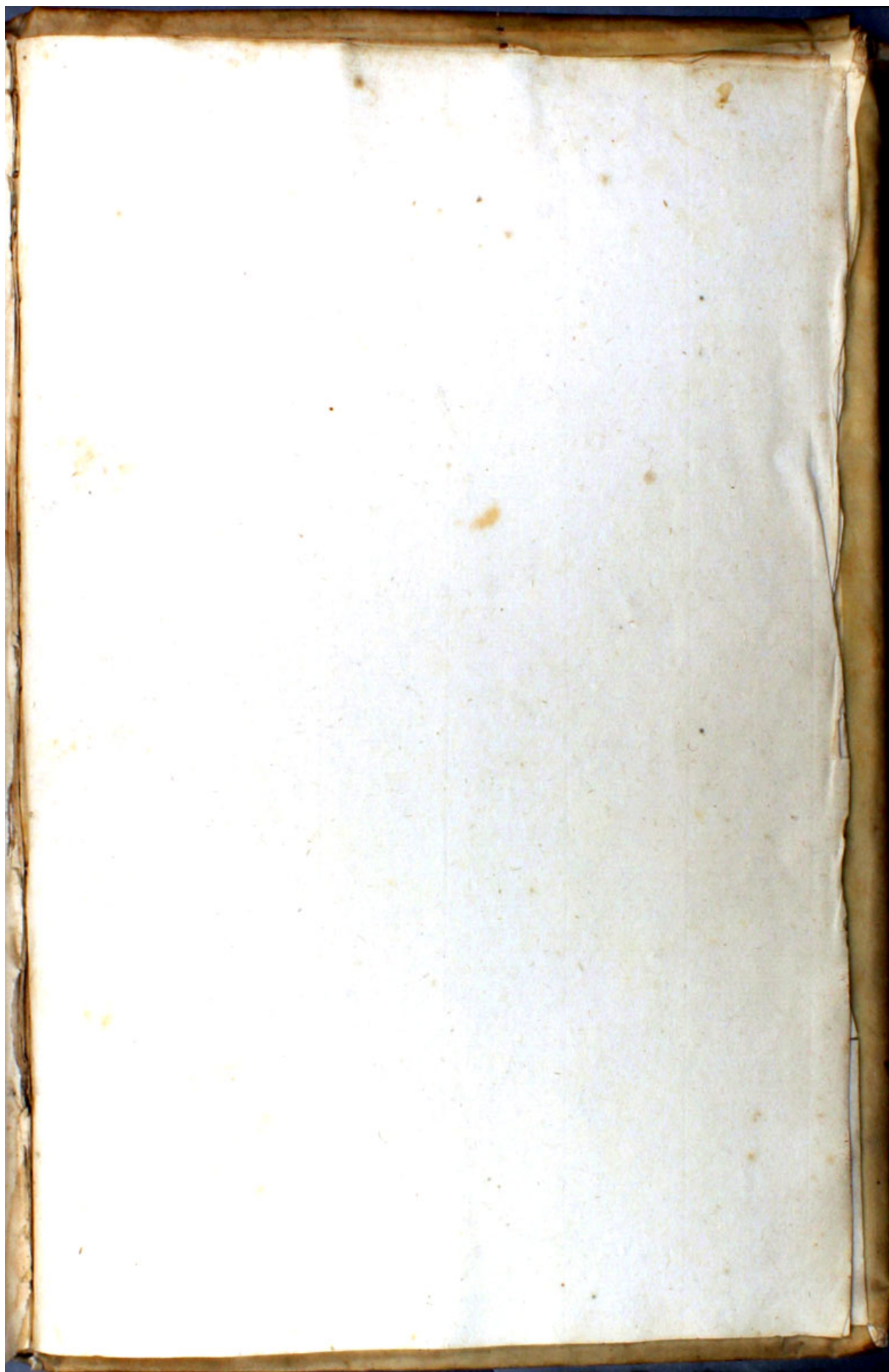
Duiſſent knoop — fol 91
 van Salomons ſiegel — fol 93
 vant paerſtaert — fol 95
 vant vloeije cruyt — fol 96
 vant ſewam cruyden — fol 98
 vande Alyſſon — fol 99
 vande Schabioſen — fol 101
 vande Dyuels beete — fol 102
 vande Scordium — fol 103
 vant teuerium — fol 104
 vant donderbaer — fol 106
 vant kaly — fol 108
 vant fye cruyt — fol 109
 vant leepel cruyt — fol 110
 vant wolle cruyt — fol 112
 vant blattaria — fol 113
 ſtuetel blommen — fol 114
 vant Aethiopia — fol 115
 onſcorouwe melck — fol 116
 vande verbeena — fol 117
 vande meetelen — fol 118
 vande bruyjnelle — fol 119
 vant winter groen — fol 120
 vande maeter tongekens — fol 121
 ſeyn maencruyt — fol 122
 vande pimpernelle — fol 125
 vande ſynnacw — fol 126

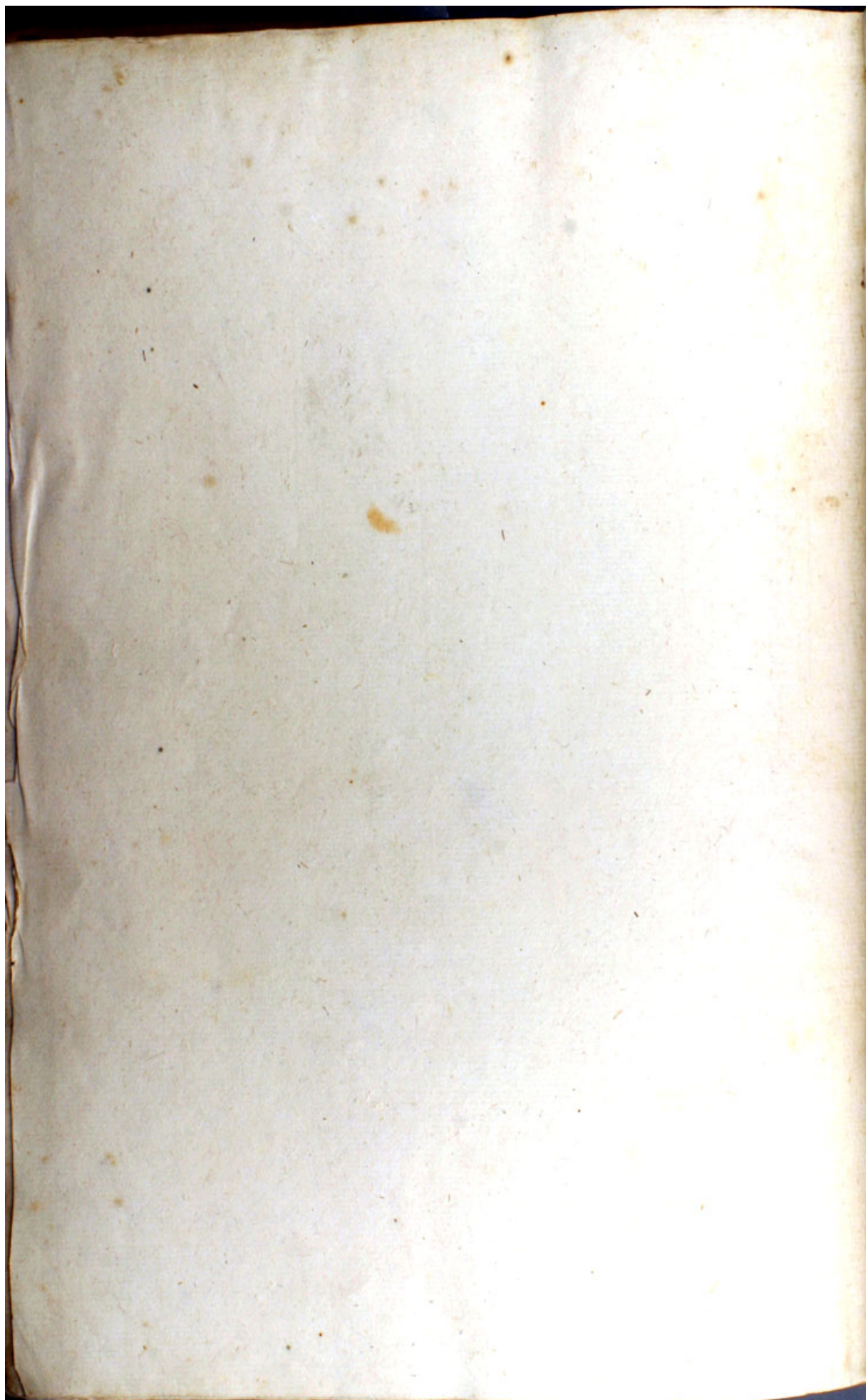
heydens want cruyt — fol 128
 vande ſanickel — fol 130
 de gulde roede — fol 131
 kuyters cruyt — fol 132
 vande waekwortel — fol 133
 vande violetten — fol 135
 vande penſe — fol 137
 peninck blomme — fol 139
 vande ſteenculieren — fol 141
 maſt blommen — fol 142
 Criſtus oogen — fol 144
 vande neegel blomme — fol 145
 vande ginoffelen — fol 146
 blomme Conſtantinopolen — fol 147
 vande ridderſpooren — fol 149
 floucwiel blommen — fol 150
 vande boexbaert — fol 152
 blaue clooxkens — fol 154
 clooxkens duiſſent ſchoon — fol 155
 vingerhoet cruyt — fol 157
 meyblomme een blat — fol 158
 vande plompen — fol 161
 vande ſefferaen — fol 163
 vande Camille — fol 165
 vande bokelaer — fol 167
 vande liſche ouer ſee — fol 168
 vant luyſen cruyt — fol 171

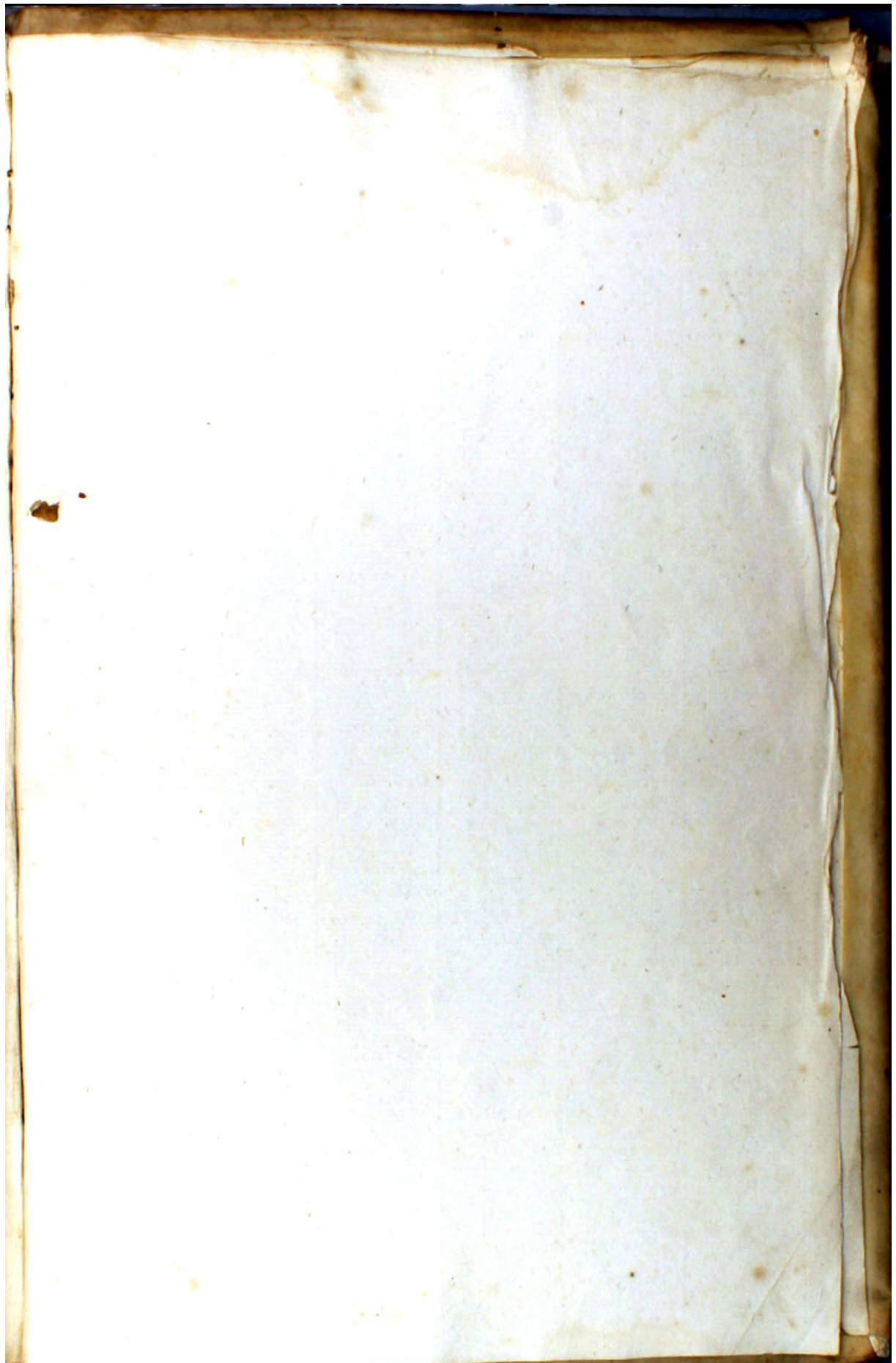
vande Narcissen fol 173
vande Waer Lijue fol 175
twee blat margendrechem 176
Standel Cruyt — fol 177
vande Satyrion — fol 180
vande Iffop — fol 181
vande thymus — fol 182
vande quendel — fol 185
vande polye — fol 186
vande Clinopodium — fol 187
De edele marioleyme — 188
vande Origanum — fol 189
vande basilicom — fol 190
vande Druyue Cruyt fol 192
vande Vaccaria — fol 194
vande munte — fol 196
vande Scarleye — fol 196
vande Calamentum — 197
vande balsene — fol 198
vande saue — fol 200
vande hoxmum — fol 201
2 vande melissen — fol 203
vande andoren — fol 203
vande ruyten — fol 204
vande roosemarijn fol 207
vande Lauender — fol 207
vande stichas Cruyt fol 209
vande dictamus — fol 211
van Dille — fol 211
vande ameos — fol 212
vande onizelle — fol 214

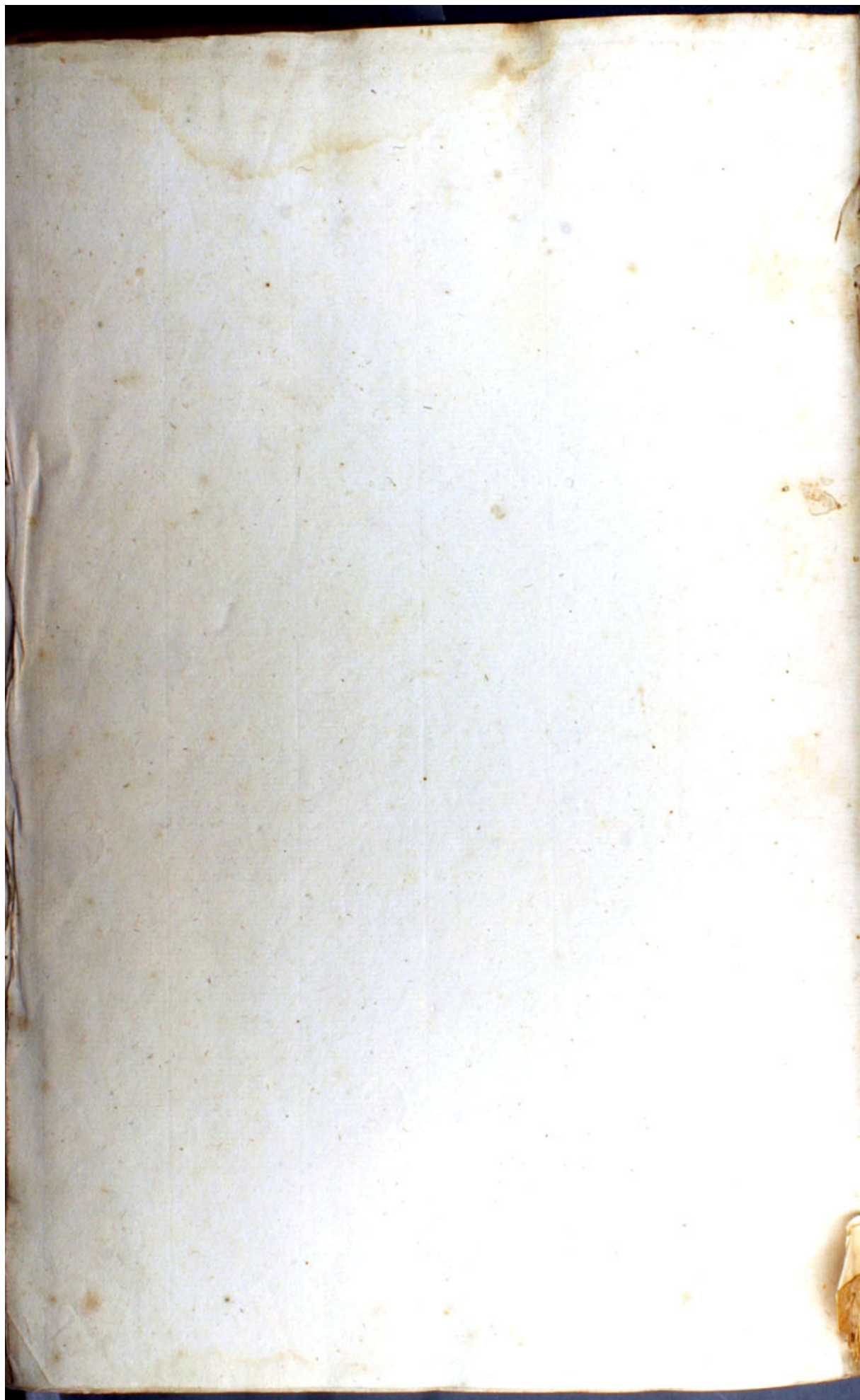
vanden anijs — fol 214
vande Coriander — fol 215
vande Daucus — fol 216
vande cordylion — fol 217
vande Comijn — fol 218
vande beuernelle — fol 218

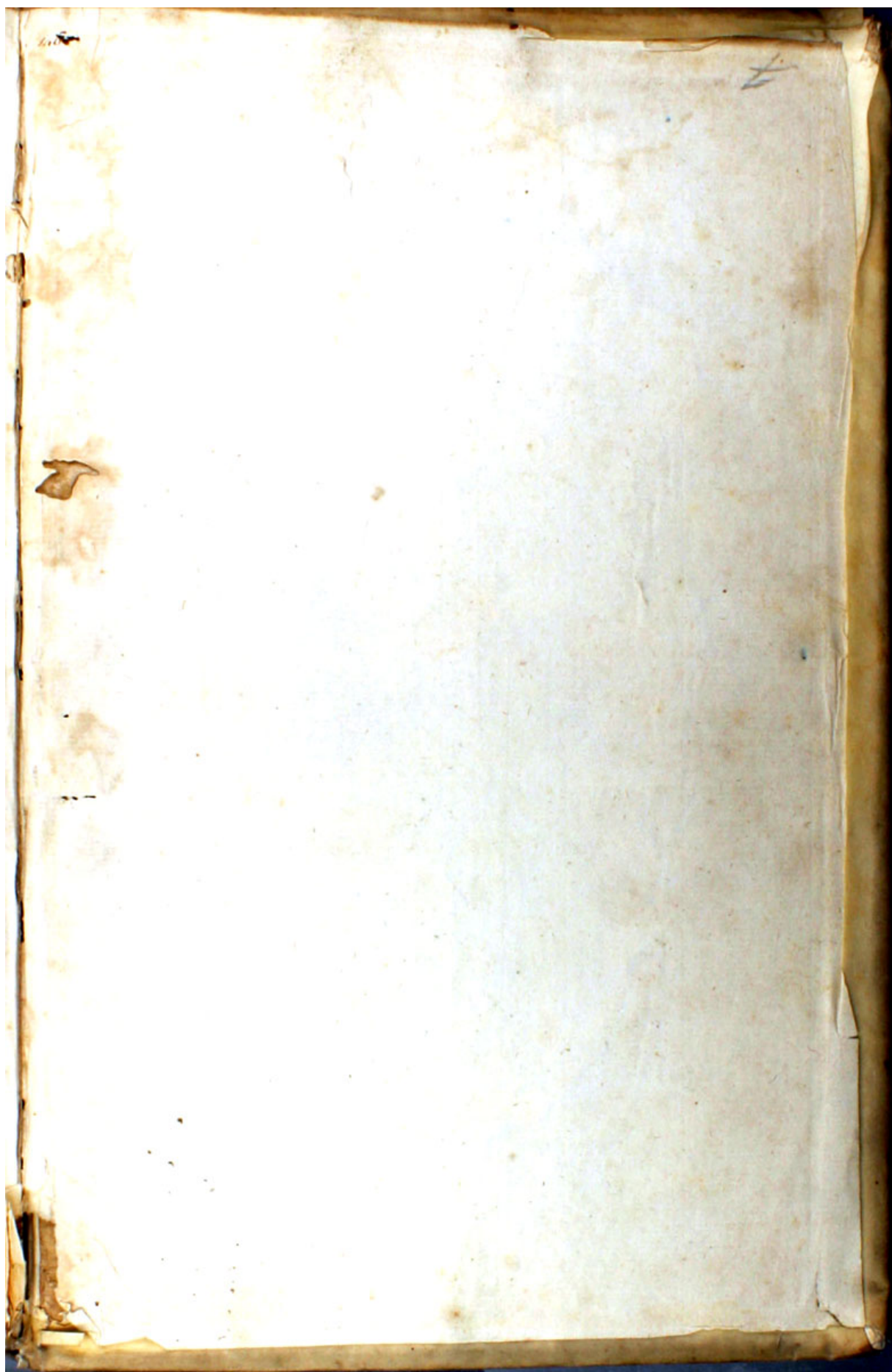

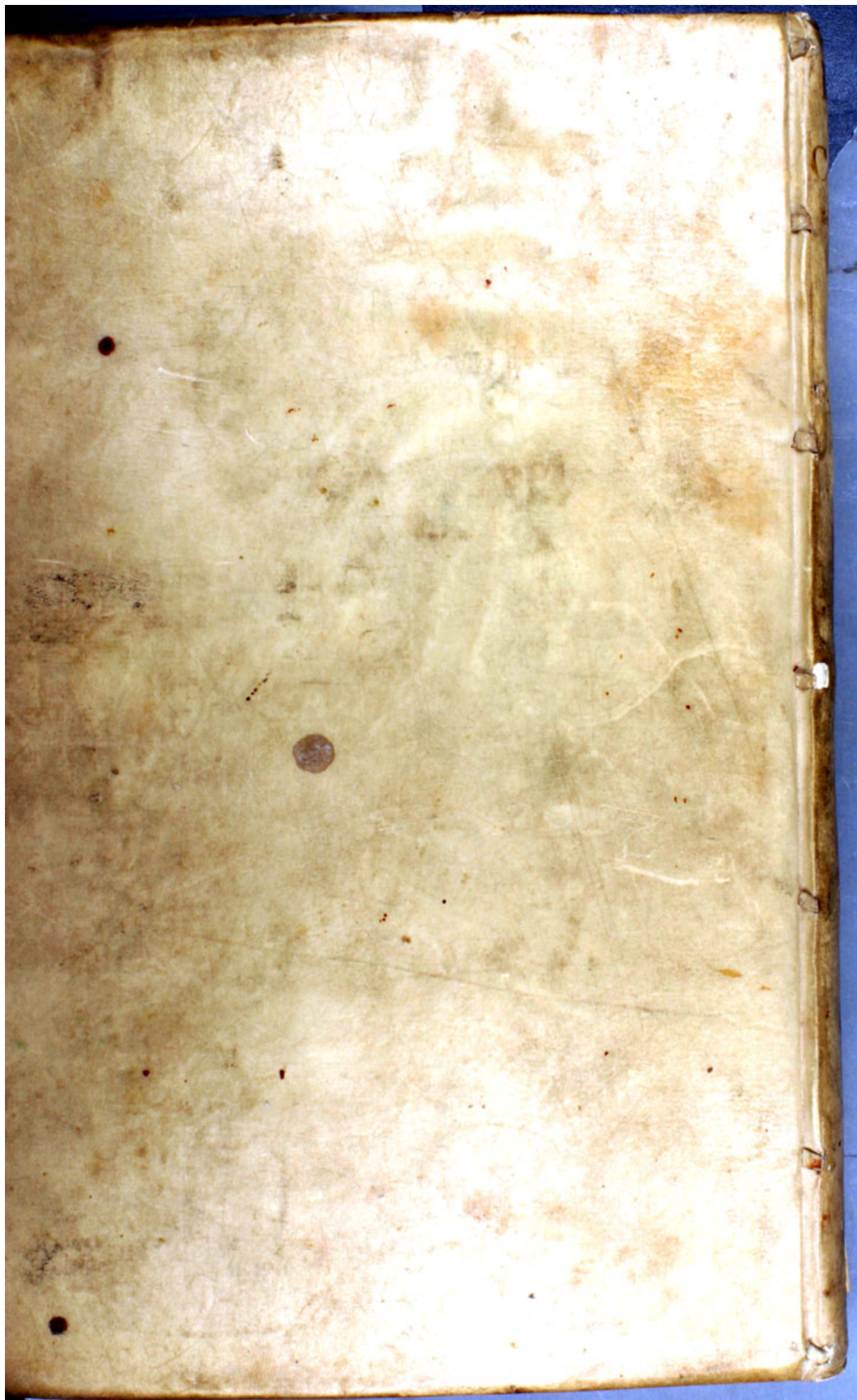

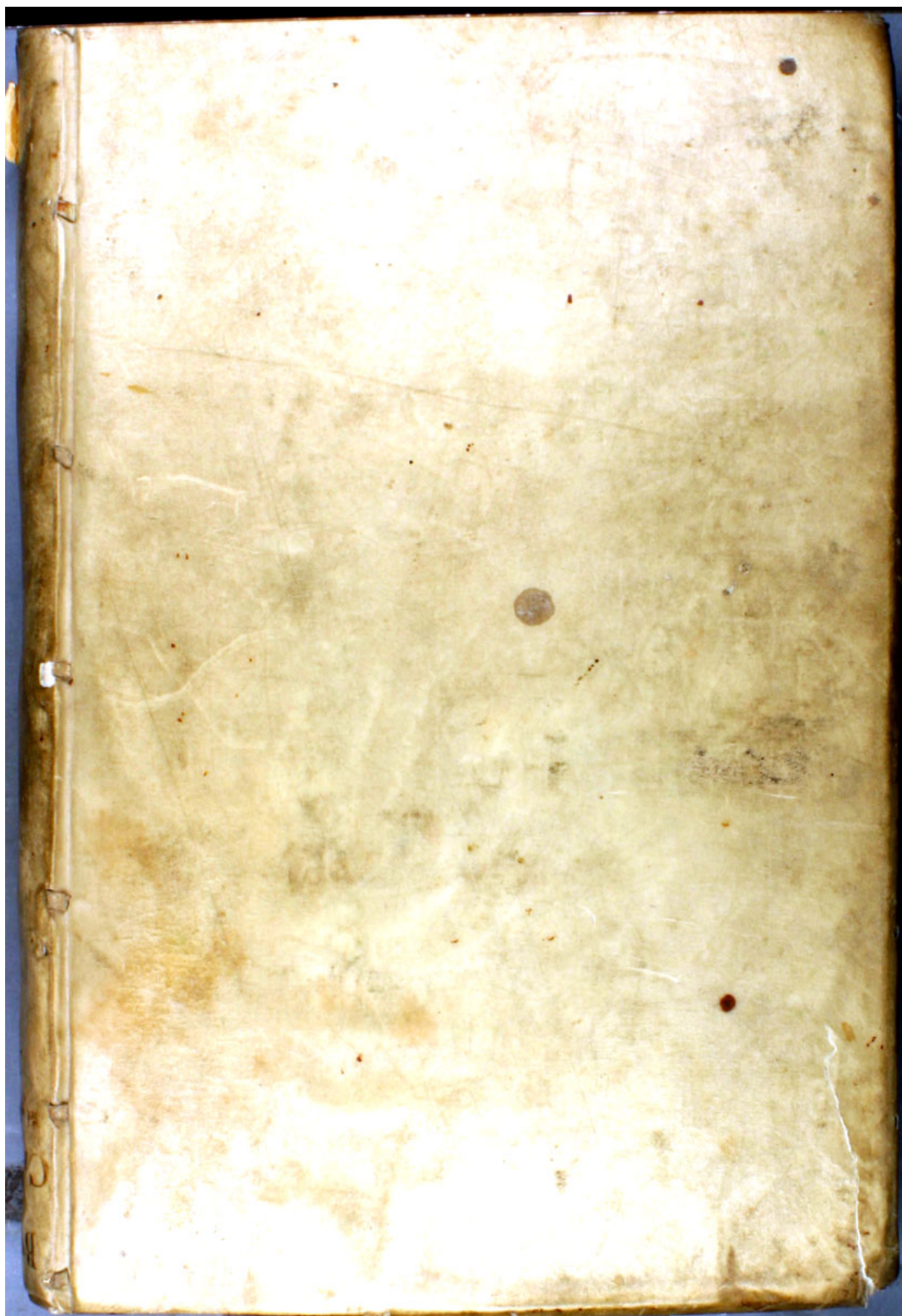

BLOEME

en

CRUYDEBOEK

met getekende Figuren

M.M.S.